פר' **מטות מסעי** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתר"ז שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

כל רודפיה השיגוה בין המצרים

המולה רבתי ותכונה גדולה ועצומה ריחפה בחלל הכפר, וכי לא לחינם הוא שהכפר אשר ממוקם במקום שומם ונידח יזכה לאורח נשגב ונעלה הלא הוא המלך המהולל והנכבד אשר לא מזמן שלט על מדינות רבות וחיתתו הפיל על כל יושביה, אמנם ביום מן הימים כאשר כמה מפקדים וקציניים המרידו את האנשים בקצה המחנה ואספו אגודות אגודות של שכירי חרב ומשוללי נימוסין וכבשו בכח הזרוע את ארמון המלוכה ואת המלך בכבודו ובעצמו לקחו בשביה כשידיו כבולות בשלשלאות של ברזל.

משנגנבה השמועה לאזני בני הכפר שהמלך מלווה בשוביו עומדים לפוש בהכפר לחניית בינים, יצאו בני הכפר במזון וצידה מלובשים במיטב מלבישהם לקבל פני מלכם הגדול, והנה לפתע הגיחה מרכבה שחורה ובחריקת גלגלים נעצרה, והמלך ירד ממנה בבגדים קרועים ושסועים כשראשו מורכן כלפי מטה.

בני הכפר לא ידעו איך להגיב בראשונה, וכאילו מאליהם התחילו להוזיל דמעות חמות אשר מחד גיסא היו דמעות של גיל ורנה על אשר זכו להיות אכסניא להמלך האהוב והמהולל, אך מאידך גיסא בכו משברון לבם לראות האיך שהמלך ששלט בכל המדינות נתון ביד שוביו בצורה משפילה ומחפירה כגנב הנמצא במחתרת, ובאלו רגשות מעורבים עמדו מול פני מלכם.

משל זה מביא רבינו ז"ל בספרו הק' ברך משה (פ' מסעי עמ' רצא) בשם הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, הנמשל מובן מאליו, דהנה כפי אשר מובא בספה"ק עבודת ישראל לפרש הפסוק (איכה א, ג) כל רודפיה השיגוה בין המצרים, שעתה בימי בין המצרים המלך מלכו של עולם כביכול שט בעולם ומתהלך בה, ועתה הוא הזמן המוכשר לקבל פני מלכינו בהיותו קרוב אלינו, אכן אם יתבונן אדם לרגע קט הרי יזיל דמעה כמים בשני מובנים, כי קודם יבוא ההתרגשות אשר אנו קרוצי חומר זוכים לקבל פני המלך בעולם השפל ולחוש בקרבתו, אמנם מצד שני אם מתבוננים בבחינה של מלך אמור ברהטים הרי נפשינו עלינו תשתוחח מצער גלות השכינה.

ומסיים רבינו ז"ל אשר דבר זה מביא רוח נחמה והתחזקות לבני ישראל באורך גלותם, ע"ד שאחז"ל משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הבאר ונפל כדה של חרס לתוך הבאר, והיתה מצטערת ובוכה, עד שבאתה שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב ונפל אותו כלי שם, התחילה הראשונה לשורר, אמרה מי שיוציא כד של זהב יוציא כד של חרס עמו, ובכן מאחר ששכינתא בגלותא אזי בטוחים אנו בזאת כי בשעה אשר ה' יושיע ציון ויבנה ערי יהודה, ויכונן בית המקדש על תילו, ממילא יוושעו גם בני ישראל ובמהרה נזכה לראות בנחמת ציון וירושלים והימים האלו יתהפכו לששון ולשמחה בביאת משיח צדקינו ומלכינו בראשינו בב"א.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפילה ..... ב
דגש תפרים - לקיטת תפרים ..... ג
קדוש יאמ"ר ..... ד
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ו
שברי"ר רפב"ן ..... ז
פינת יקרת ..... ח
עיפד על הפר"ק ..... ט
חוקים להזהרתם ..... י
פשיב כהלכה ..... יא
לשכת הסת"ם ..... יב
היכלא דמלכא ..... יג
דרך בעיר ..... יד
פשוטלון פלכים ..... טו

אגרת פרק ג'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטר אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

ה' ישמור צאתנו ובואנו לחיים ולשלום!

שמירה

• לימי הקיץ ולכל ימות השנה •

Yossi Goldberger | 917.549.4378

פארגעסט נישט:

רבי מאיר בעל הנס
איז די וויכטיגסטע זאך
מיטצונעמען סיי וואו איר
פארט, אין די קאנטרי
אדער אויף וואקאציע!

צו באקומען אדער אויסצולייגן פושקעס אדער
צו מנדב זיין געלט פאר רבי מאיר בעל הנס רופט 24 שעה א טאג:

1888-REB-MEIR

(1888-732-6347)

"זה הדבר אשר צוה ה'" להאמין שכל היוצא מפי ראשי עם קודש הוא כציווי ה' עצמו

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'. יש לומר, כי משה דיבר על "**ראשי המטות**", ואמר "**לבני ישראל**" שירגילו בני ישראל עצמם "**לאמר**" על דברת ראשי המטות "**זה הדבר אשר צוה ה'**" רצ"ל, **שכל היוצא מפי החכם בדורו יהיה בעיני עם ה' כאילו ה' ציוה לעשות כן, כי מסתמא רוח ה' נוספה ברועה צאן קדשים.**

חתם סופר (תקפ"ג)

אופן הנכון בשמיעת דברי הצדיק, שיחפש בדבריו תועלת לתורה ועבודה ותשובה

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'. "**קבלתי מרבותינו הקדושים**", אותן השומעים דברי תורה מצדיקי הדור, מחוייבים להתבונן בעומק הדבר ולהטות אוזן לכל מלה ומלה, כדי שיתבוננו מדבריהם איזה הנהגה לעבודתו ית"ש, **כי הנה בודאי רוח ה' דיבר בם, ודיבורם דבר כללי מגיע תועלות לכל נפש מישראל.** וכך קבלתי מרבותי, שיטה אוזן לדברי הצדיקים **אפילו אינו מבין כעת איזה תועלת, אף על פי כן יקשור ציור הדברים היטב במחשבתו, ובמשך הזמן יעזרהו הש"י להתבונן מדבריהם עמקיות ותועלת גדול**, כי לא לחינם שמע דיבורים כאלה מהנשמה הכוללת כמה אלפי נשמות, והוא בקבלה ובנסיון.

אבל האנשים המטים אזן לשמוע אם הוא דבר נחמד למראה עינים, עיני בשר, בפסוק או במדרש, ובאם לדעתו הקלושה בתחלת התבוננותו לא יסבול הפסוק או המדרש דברי הצדיק, אזי ידחה הדבר ממחשבתו חלילה חלילה, כי מי שכן מנהגו, **רחוק הוא מישועה בהסתופפו בצל הצדיקים.** וזהו: **וידבר משה** בכל דור, הדעת נקרא 'משה' (ראה זוה"ק ח"ב רכא, א) **אל ראשי המטות לבני ישראל** 'בני **ישראל**' הם החשובים, כנודע מדריגת 'בני ישראל' בזוה"ק (ח"א קעד, א) **ו'ראשי המטות'** הם אותם המטים ראשם לשמוע מבני ישראל החשובים דברי תורה ויראה, דיבר משה אל אותם הראשים המטים אזן לבני ישראל '**לאמר**' ר"ל שיתבוננו בדבריהם אמירה פנימיות בלחישה, כנודע תואר 'אמירה' הוא בחשאי (שם ח"א טז, ב) "**זה הדבר אשר צוה ה' שיגיע לו מפנימיות הדבר איזה תועלת לתורה ולעבודה ולתשובה**, ולא יתבוננו אל גשמיות ופשוטן של דברים, **כי יש בדבריהם אמירה בחשאי לכל נפש מישראל, ואם לא יבין כעת, חנה עתיד להתבונן** וכנ"ל, השם יתברך יהיה בעזרינו.

אגרא דכלה

קריאת פסוק שמע ישראל ופר' ואהבת בכונת מסי"פ מכפרת על הנפש

ואת הערים אשר תתנו ללוים את. שש ערי המקלט אשר תתנו לנום שמה הרוצח ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר (לה, ו) בהעיר לב להבין ולדעת יש לרמז בזה, כי מצוה זו נוהגת בכל זמן, כי התורה נצחית וע"כ אפי' בזמן הזה יש לה שייכות, והוא תיקון למכה נפש בשגגה, ר"ל **מי ששגג בחטאים ועונות ומשחית את נפשו שיעשה תיקון זה בקבלת עול מלכות שמים באהבה שלימה ובמסירות נפש גדול באמת בכל לבבו לחש"י**, בהששה תיבות: 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, והמה בחינת '**שש ערי מקלט**'. '**ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר**' הוא בחי' פרשה ראשונה של קרי"ש, שהוא 'ואהבת' שיש בה מ"ב תיבות, והיינו קבלת אהבתו ית' ותורתו בכל לב ונפש, **וע"י המסירות נפש באמת בכל לבבו לקבל עליו עול מלכות שמים, וע"י קבלתו באמת אהבת השי"ת בכל לבבו, בזה נתכפר לו על שהכה את נפשו בשגגה.**

אוהב ישראל

השפעות טובות לישראל ק"ו מאוה"ע

וחיה לכם מפאת נגב ממדבר צין על ידי אדום (לד, ג) נראה לפרש "**על פי מה ששמעתי ממורי מהר"י סג"ל**" (הרב הקדוש מלובלין זללה"ה) שאמר **הטעם שהשי"ת חזר על כל אומה ולשון לקבל התורה עד שבאו ישראל וקיבלו עליהם,** שהוא אינו מובן, דאין דבר נעלם מאתו ית"ש, והיה יודע שלא יקבלוה למה חזר עליהם. ואמר הטעם, **כדי שיוכל השי"ת להשפיע לישראל הרבה השפעות טובות,** שיהיה לו טענה הגונה: אם משפיע לעכו"ם עוברי רצונו שלא רצו לקבל את התורה, על אחת כמה וכמה לישראל שקיבלו תורתו איך ראוי להשפיע להם עושר חכמה וכבוד. וזה: '**וחיה לכם פאת נגב תימנה**' שיהיה 'לכם' השפעות גשמיות עושר וכבוד עם ה'**פאת נגב**', החכמה שהיא בחינת דרום, בסוד 'הרוצה להחכים ידרים' (ב"ב כה:). ואמר: '**ממדבר צין**', שזכו לזה כשהיה הקב"ה רוצה ליתן להם התורה במדבר סיני: '**על ידי אדום**' שלא רצה לקבל, עי"ז היה לו להשי"ת ית"ש טענה עצומה, כאמור.

אמת ליעקב (להגה"ק בעל "מלא הרועים" זי"ע)

תורה

ראשית פתח מעלות הקדושה הוא הזריזות לעסק התורה, ומשם ואילך יוכל להתעלות מעלה מעלה

ויסעו מרפידים ויחנו במדבר סיני. הנה היצר הרע כשמתעה את האדם מדרך הטוב חלילה בתחלה משים בלבו של אדם עצלות **ואם האדם לא יתגבר עליו בכל כוחו להיות זריז מתוך שהוא מתעצל לעמוד בבוקר לעבודת בוראו מתוך כך הוא בא לידי ביטול תורה ומתוך שאינו עוסק בתורה הוא בא לידי תאוות רעות חלילה, על כן העיקר הוא להתגבר על יצרו צריך האדם לעשות כל מגמתו ולראות שיבא לידי מדת הזריזות ומתוך כך הוא מזדרז את עצמו לעסוק בתורה והתורה מלמדו להזהר מתאוות רעות וממעשים רעים.** וזהו ביאור הכתובים 'ויסעו מרפידים' פירוש כיון שהסיעו עצמם מן הריפוי ידים היינו מן העצלות, 'ויחנו במדבר סיני' היינו תורה שהיו עוסקים בתורה. 'ויסעו ממדבר סיני', פירוש שעל ידי עסק התורה לא היו צריכים עוד לעשות תחבולות להתגבר על יצרם לעסוק בתורה רק בתחלה, ואחר כך נעשה דברי תורה ערבים עליהם והיו עוסקים בתורה כאדם העושה בשלו ואין מי שימחה בידו והיתה התורה מלמדם איך לשבר התאוה. וזהו 'ויחנו בקברות התאוה', פירוש שקברו את התאוה שלא היו מתאוים לתאוות רעות ח"ו.

עבודת ישראל

תפילה

תפילה אינה בקשת צרכי עוה"ז בלבד אלא גנוז בה עבודה רבה לגבוה, לעשות נח"ר להקב"ה כו'

וידבר וגו' אל ראשי המטות, דידוע דנשמת ישראל יש להם שורש למעלה ופרי למטה וכו' והנה כל תפלתינו הגם שמדברים מצרכי העוה"ז, כוונתו צריך להיות רק בשביל השורש שיתעלה למעלה מעלה בהשפעות אור הקדושה ממרום עליון כדי לעשות נח"ר להקב"ה שנעשה רצונו בכוונת הבריאה שיהא הדביקות ממטה למעלה וכו', **והיינו לא יחל דברו – לא יעשה דבריו חולין כענין בקשת צרכי עוה"ז לשמה בלבד, רק ככל היוצא מפיו יעשה, שיהיה בבחי' עשיה ועבודה רבה לשמים ע"י קדושת אותיות התפילה.** (עיי"ש)

דברי חיים

אף זכות 'סור מרע' כשלעצמו מספיק שיהיה כח בתפילתו לפעול ישועות גדולות

לא יחל דברו היינו כי האדם צריך לידע בעצמו שכח הדיבור שיש בו הוא חלק אלקי ממעל וכו', וכשהאדם עושה את עצמו דירה נאה לשכינה הק', ועושה מצות ומע"ט ואפילו כשאינו במדרגה הגדולה, אלא שהוא אוסר איסר על נפשו **היינו שאינו עושה דבר האסור והוא רק סור מרע, אז ממילא הקב"ה שוכן בו ואז כל היוצא מפיו יעשה** וגו', כי נודע שלכן אנו צריכין לומר כל התפלות בפה ולא די במחשבה כי הדיבור הוא בחי' מלכות ועולם העשי' נגד מלכות, **ואנו רוצים שהש"י ישמע לקול תפילתינו ויתן את הדברים שאנו מתפללים עליהם להמשיכם לעולם העשי', ע"כ צריך לומר בפה וכו'. ולכן אל יחשוב את 'דבריו', היינו כח תפילתו במו פיו חולין.**

שפת אמת

מי שבידו להתפלל להמתיק הדינים מעל ישראל ואינו עושה כן, נקרא חוטא

ויסעו ויחנו. רוצה לומר מה שנסעו מקדמונו של עולם קצת וקלקלו באיזה עולם. ויחנו פירש שהיה הצדיקים שביניהם מתקנים כנ"ל כו', ולפעמים היו ממתיקים הדינים שנתעוררו על ידי המעשה לא טוב. ולפעמים היו מעוררים רחמים כל עולם לפי ענינו # ולכן הצדיקים הבאים אחריהם יוצאים בעקבותיהם ועושים גם כן כמעשיהם בב' קצוות כנ"ל # וזהו מוצאי בקר רוצה לומר שהם ממציאים ופועלים רחמים הנקרא בקר # וערב תרנין הם הדינים הנקראים ערב וממתיקים אותם לרחמים ונמצא גם הם מרננים ברנה ושמחה ואור ליהודים אמן.

ומי שבידו להתפלל ולהמתיק אותם ואינו עושה זאת הוא נקרא חוטא כמש"ה גם אנכי חלילה לי מחטוא מחדול להתפלל כו', **שלא היה איזה דין חלילה על איזה אדם ולא היו ממתיקים אותו זה לא היה כלל, שלא היה המכשלה הזאת תחת ידם שיראו איזה דינין ולא היו מתפללים וממתיקים כי תיכף ומיד התפללו ופעלו בתפלתם הזכה ועובדות הכשרות להמתיק הכל ולהפכו לרחמים.**

נועם אלימלך

דבש תמרים

פנינים יקרים, מעצר הפרוה שרים, רגונינו הקדושים עצי התמרים

וידבר משה אל ראשי המטות, וי"ל עפ"י שפי המפרשים על הא דדרשו חז"ל היום ומחר לקבל שכרם ושכר מצוה בהאי עלמא ליכא, קשה הלא הקב"ה שומר משמרתה של תורה והרי כתיב ביומו תתן שכרו, ולא תלין פעולת שכיר, אלא דקיימ"ל אם שלח הבעה"ב שליח לשכור הפועלים אינו עובר על לא תלין, וידוע דהתורה נתנה לנו מפי הי עי"י משה א"כ הוי מצוות התורה עי"י שליח לכן ליכא חששא דלא תלין, והנה קיימ"ל נמי שאין בעה"ב עובר בל"ת אא"כ הפועל תבעו, אבל אם אינו תבעו אינו עובר, ובזה יבואר דמשרע"ה נתנבא בכה ואף בזה הדבר, כי בעת שאמר בבחיי כה אמר הי הוה עי"י שליח, ובעת שאמר בבחיי זה הדבר אשר צוה הי הוה השכינה עצמו מדברת מתוך גרונו בלא שליח, ולפי"ז נראה דלבני עליה אמר משה בבחיי זה הדבר אף דבזה הוה עי"י הקב"ה בעצמו ויתחייב בל"ת, מ"מ הרי אם הפועל אינו תבעו אינו עובר, והבני עלייה ודאי לא יתבעו שכרם בעוה"ז עולם עובר, ביודעם חין ערך שכרם המתוקן להם לעוה"ב בעלמא דקשוט, משא"כ לחמוז עם אמר משה בבחיי כה אמר הי דבזה הוה שליח מאת הקב"ה, וא"כ אף אם יתבעו שכרם בעוה"ז מקוצר שכלם, הרי אין הקב"ה עובר בל"ת כי שוכרם וציווים עי"י שליח. **(ישמח משה)**

☆

ויקצוף משה על פקודי החיל וגו'. אפשר לרמז כי כתיב כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו וגו', דידוע דעיקר המלחמה היא מלחמת היצר כמו שפירשיי במלחמת הרשות הכתוב מדבר, ופי' המפרשים דהיינו מלחמת היצר דהרשות נתונה לכל אדם להטות לבו לשוב או להפכו והבחירה חפשית, וצריך האדם שידמה בעיניו מדי יום יום שבא ללחום מלחמתו ולא ידמה שכבר גבר על יצרו ושב ממלחמתו, וזשי"ה כי תצא למלחמה על אויבך, שתדע שאתה יוצא למלחמה על היצה"ר אז ונתנו היד, משא"כ אם ידמה בעיניך שאתה שב ובא מהמלחמה, וזשי"ה ויקצוף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה, כלומר שנדמה להם שכבר באו מצבא המלחמה והם צדיקים גמורים, כי כבר אמרו ע"ז חז"ל אפי' כל העולם אומרים צדיק אתה תהא בעיניך וכו'. **(ויטב ל"ב)**

☆

איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור איסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה. וי"ל בהקדם מה דאיתא ביורה דעה הלכות צדקה (סימן רנ"ח ס"ינ), כתב הרמ"א ז"ל אם חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה חייב לקיים מחשבתו, ואין צריך אמירה וכו', ויש אומרים דאם לא הוציא בפיו אינו כלום. ואמרתי דהא דלא מהני אם חשב בלבו זהו דוקא אצל פשוטי עם שמחשבתם עשוי להשתנות, אבל אצל צדיקים שאין

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

הסימן הנכון של רועה ישראל הנאמן, שאהוב על יראי ה' ושנוי להערב רב

וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה שנים עשר אלף חלוצי צבא. וברש"י ד"ה **וימסרו. להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הם חביבין על ישראל** כו'. ודברי רש"י תמוהין, שהרי אצל 'עוד מעט וסקלונו' נאמר זאת על "העם", שהם ערב רב, ורק הם שרצו לסוקלו, ואילו בפרשתנו שלא רצו לילך למלחמה היו אלו הצדיקים, בכדי שלא ימות משה, ועוד יש להבין מהו שבחם של הרועים, והרי שבחן של ישראל הוא, שבחרו שלא להלחם בשונאיהם המדינים, ובלבד שלא ילקח מהם משה, וביותר יש לתמוה, שהרי כשאמרו עוד מעט וסקלוני, היה זה מפני שלא היה איכפת להם במיתתו, והרי שלא היה אהוב עליהם בשעה זו.

אך יש לבאר דברי רש"י באופן אחר - **ויסוד דברים אלו שמעתי מהגה"ק מהר"י ט"ב אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל, ונתבארו כאן הדברים בעזהשי"ת באר היטב** - ודקדק עוד בהלשון "רועי ישראל", שנוהגים את צאנם ואינם מונהגים על ידי ישראל, ולכן לא יגורו מפני איש, ומתריעים ולוחמים לתקן ולגדור פרצות הדת, ולא ישובו אחור מפחד תקיפי וחצופי הקהל, וממילא אהובים הם דוקא על הצדיקים, ואילו הרשעים שונאים אותם עד שרוצים לסקלם. **וזהו שפירש"י שבחם של רועי ישראל, שאינם כמנהיגים הנמשכים אחר העם, ומשתדלים לשאת חן בעיני תקיפי העדה, ומעלימים עין מלתקן ולחזק בדקי הדת, ואדרבה בהיותם רועים נאמנים לעמם, מוסרים הם נפשם להלחם נגד כל המהרסים ומחבלים בכרם ה', ומשניאים עצמם בכך על הרשעים וזהו שבחם, כי בהנהגתם זו מוסיפים ומעמיקים הם בלבות הצדיקים רחשי אהבה כלפיהם, בעוד שמשנאי ה' כמו ערב רב ישנאום בתכלית השנאה.**

טעם ודעת [למרא דארעא קדישא הגר"מ שטערנבוך שליט"א]
(מטות, דף קנ"ז)

חושבים במחשבתם רק מה שהוא רצון הבורא, בודאי אצלם די בזה אם נודרים אף במחשבה בעלמא. וז"ש איש כי ידור נדר להי', דהנה איש נקרא האיש המורם מעם, דאצלו יחשב נדר, אף שהוא רק להי' בלתי להי' לבדו, שאין לזולתו שום ידיעה כלל, והיינו אף שהוא רק במחשבה לבד נדרו נדר גמור, אבל מי שאינו במדרגה זו צריך לשבוע שבועה ולאסור איסור על נפשו, ורק ככל היוצא מפיו יעשה, להוציא בשפתיו, כי על ידי המחשבה לבד אינו נחשב לנדר רק כשהוציא בשפתיו.

(קדושת יו"ט)

☆

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. ויובן דאיתא במדרש בשעת מתן תורה ראו ישראל מלאכי השרת עשויים דגלים והתאוו להם ומלא הקב"ה משאלותם, אך איתא במדרש אחר להיפך כי התאוו לשור שבמרכבה ועשו העגל, וכתב בחת"ס לבאר דהמתאוים לשור שבמרכבה היו שארי ישראל, אבל משה ואהרן הם התאוו לדגלים, ולכן אחר פרשת הדגלים אמר הקב"ה, ע"כ, וזהו הביאור אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאות"ם, רומז על ענין הדגלים כמו שדרשו חז"ל אין דגלים אלא צבאות שנאמר דגל מחנה יהודה לצבאותם, וע"ז אמר הכתוב ביד משה ואהרן, ללמדינו שזכו בנ"י לענין הדגלים רק בזכות משאלותם של משה ואהרן, אשר התאוו לזה בשעת מתן תורה כאשר ראו מלאכי השרת עשויים דגלים, ומלא הקב"ה משאלותם.

(ברך משה)

☆

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה'. ונראה לפרש לפי מה שכתב בנועם אלימלך לתרץ טענת אוי"ה שבני ישראל בטלין ברוב לגבייהו כי אתם המעט מכל העמים, עפ"מ דקי"ל דבדבר הדבוק צריך ביטטול כנגד כל הדבוק, וכאשר בנ"י עושים רצונו של מקום הרי הם דבוקים בו ית"ש, וכשאנו דבוקים בו ית' אינם יכולים לבטל אותנו ע"כ, והנה כתיב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, וכתב בעצ"ח דהכוונה בחנייתם ובמסעם היה בהם השראת השכינה ע"ש, וא"כ י"ל דלהכי לא נתבטלו בנ"י ברוב האומות אע"ג דנידי, משום דהשכינה שרויה בהם והיו דבוקים בו ולכן לא יכלו האומות לבטל אותם, וזהו ביאור הכתוב אלה מסעי בנ"י אשר יצאו בנ"י מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן, והביא בילקוט ראבוני שנרמז כאן שאר הגליות שעתידין היו לחגלות כי אלה מסעי בני ישראל ר"ת אדום מדי בבל יון ע"כ, ולכן מאחר שיגלו בנ"י בין האומות ונתבטל קביעותם נתעורר החשש שמא יתבטלו ברוב האומות, ע"ז המשיך ואמר ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', דהשכינה הקי שרויי עמנו ואנחנו דבוקים בו יתי"ש ע"כ אינם יכולים לבטל אותנו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

רמזי שמות הפרשיות לימי ענינו וגלותינו, וגאולתינו ופדות נפשינו בב"א

'מטות מסעי דברים', המה תמיד בין המצרים, לאפוקי 'פנחס' דלאו בכל שנה הוי בין המצרים. נ"ל רמז לתמידין הללו בעוה"ר, כי בחורבן בית המקדש נאמר ותרד פלאים (איכה א, ט), השליך משמים ארץ תפארת ישראל (איכה ב, א), ואין מטה יותר מארץ, כמ"ש (תהלים מד, כו) כי שחה לעפר נפשינו דבקה לארץ בטננו, וכמו שאמרו חז"ל (מגילה דף ט"ז ע"א) כשהן עולין עולין עד כו', וכשהן יורדין יורדין עד לעפר, והיינו מטה מטה שני חורבנין. והיינו **'מטות'** ר"ל שני פעמים מטה מטה, כי ידוע כי בתחילה גלו לבבל או לרומי, אחר כך גם שם לא עמדו ונתפזרו כידוע מהרמב"ם, ויסעו ויתהלכו מגוי אל גוי וממלכה לממלכה, והיינו **'מסעי'** ואחר כך **'דברים'** נתקיים בהם כל דברי נביאים שנתנבאו פורעניות דברים קשים כגידין, כי דבור לשון קשה כי כבר נתקיים הכל. אחר כך הגיע עת לחננה **'ואתחנן'** כי מקודם שנתקיים דברי נביאים שתם תפילתם, סכות בענן לך מעבור תפילה (איכה ג, מד). **'עקב'** הסוף יהיה **'ראה'** יראו כל בשר כי גאל ה' את עמו, חשף את זרועו קדשו (ישעיה נב, י). **'שופטים'** יכונו ללצים שפטים (משלי יט, כט), שבט מוסר לגיו כסילים מצירי ישראל למשנאי אשלם (האזינו לב, מא). **'כי תצא'** יצאו כל צבאות ה' מארץ גלותם. **'כי תבא'** את הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה (תבא כו, א), כי יקבצנו לארצנו, ואז אתם **'נצבים'** כולכם לפני ה' אלקיכם (נצבים כט, ט), כי יעביר רוח הטומאה מן הארץ ומל ה' אלקיך את לבבך כו' (שם ל, ו), ולא יהיה עוד שורש פורה ראש ולענה איש אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלקיך (שם כט, יז). ואז **'וילך'** לשון יחיד ויחן ישראל כולם בלב אחד לאביהם שבשמים, וילך איש ישראל ממדריגה למדריגה, כענין שפירשו ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה (זכריה ג, ז). ועל פי מה שפירשתי בהפטורת שמות (ישעיה כז, ו) **הבאים** ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל, ואז יהיה מדריגת ישראל בשמותם דהיינו למעלה ממלאכים כי שרית עם אלקים (וישלח לב, כט), כמו שאמרו חז"ל עתידין ישראל שיהיו מחיצתן לפנים ממלאכי השרת, שנאמר (בלק כג, כג) כעת יאמר ליעקב כו' (במדב"ר פ"כ, כ). ואחר כך **'האזינו'** תורת אלקינו, כי דרוש ידרוש לעמו, ופעמינו ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין, והיו עיניך רואות את מוריך (ישעיה ל, כ), כאמרם (ע"ז דף ב.) יקח הקב"ה ספר תורה בחיקו ויגלה טעמי תורה. אחר כך **'וזאת הברכה'** עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו (ישעיה סד, ג), והוא הברכה האמיתית עדי עד ולנצח נצחים עולם הבא אחר התחיה. אחר כך **'בראשית'**, כי יחדש עולמו ונעוץ סופו בתחילתו אשרי המחכה ויגיע אמן.

ישמח משה (דברים ד"ה עוד נ"ל)

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר. אחר תפלת העגל התפלל משה על ישראל, אמר לו ה' כבר נתפעמתי ונתפלחתי ימרס (שמות כב), אמר לו משה נטוג שבעולם זקן שמצוה חיזה מצוה, צריך הוא לקיימה מחלה, ואתה למדתני פרשת נדרים שכמוך גם לא יחל דברו, הוא חיו חיחל, אבל אחרים מותלין לו, אם כן צריך אתה לקיימה מחלה, מיד נתעטף בטליתו ויצא לו בזקן, וה' שחל על נדרו והתיר לו משה (שמות רבה מג). ובזה יובן למה התחיל **וידבר משה**, ולא כדרך שאר הפרשיות שמתחיל וידבר ה' אל משה, משום דפרשה זו הולרך משה לאומרה לה', שהיה צורך בהתערותא דלתתא, ולא היה יכול ה' בעצמו לומר זאת שיתיר את הבבועה, על כן הולרך משה לאומר זאת לה'. (תשבץ)

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר. לכאורה למה נסתנה מצוה זו, שפרט גם את ראשי המטות. ונראה לאמרו (קידושין לח.): גדול המצוה ועושה ממי שאינו מצוה ועושה, ויש לו (תוספות): מפני שהמצוה ועושה מתגרה בו היצר, ויש לו כח המגרד שמתגבר עליו, לכן עבודתו יותר מבובה ממי שאינו מצוה ועושה, ולא מתגרה בו היצר כל כך; **ועל הקדושת יום טוב** (שבת הגדול ד) כתב: דורות הראשונים שהיו גדולים מאוד, ולא היו יראים מהתגברות היצר, לזאת עשו להניח עלמם לידי חיוב, אבל דורות האחרונים שלא יוכלו לעמוד נגד התגברות היצר, אינם רשאים לעשות כן, רק מי שבטוח שיוכל לעמוד נגד יצרו, שיתגבר עליו כשיהיה מצוה על הדבר; לפי זה נראה, שהכתוב מדבר כאן במי שנודר לעשות חיזה דבר שלא נתחייב בו מהר סיני, ורוצה להניח עלמו לידי חיוב על ידי הנדר, וזהו **אים כי ידור נדר לה'**, שנודר לעשות חיזה מצוה שלא נלטוה עליה, ודבר זה לא היה יכול לומר רק **לראשי המטות** הלדיקים שבדור, אבל פשוטי העם מוטד להם שלא יהיו נודרים, ולכן נסתנה מצוה זו שפרט גם את **המטות**. (דברי יואל)

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר. שכך מלוה בהמי עלמך ליכא (קידושין לט:). לכאורה למה כתבה התורה שכך גשמי על כמה מלות, כגון (ויקרא כו): ונתתי גשמיכם בעתם. ונראה דכיון שיש פשוטי עם לחם לא יוכלו לעורר לבבם מנד השכר, אזי יכולים על ידי זה להתרפות לגמרי מעבודת ה', לכן כתבה התורה שכך גשמי, כדי שיתעוררו לעבוד את ה', ומתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים נ:). ונראה **אים כי ידור נדר לה'**, אין הכוונה על נדרי מלוה, שהרי כבר מובטח ועומד מסיני, אלא הכוונה שנודר לקיים המלוה בזריזות יתירה. והנה **המהרש"א** (סוטה יד.) כתב: על דבר שאין האדם מחויב ומסתדל לעשותו, הרי הוא מקבל עליו שכר גם בעולם הזה; נמלא שעל התעוררות זריזות למלות מגיע שכר גם בעולם הזה, אמנם זהו רק כשעושה את הדבר בלי שידוד עליו לעשותו, דכשנדר הרי יש עליו חיוב לעשותו מכח הנדר, ונמלא שעל ידי זה יפסיד שכר עולם הזה. וזהו **וידבר משה אל ראשי המטות**, שהם יעבדו את ה' בבחינת **זה הדבר אשר צוה ה'**, שבא למעט שרק זה לשם ה', ולא לשום פניה אחרת, ולא על מנת לקבל פרס, והם **ידור נדר לה'** לזרוזי הפכר אף כמה שאינו מחויב, כי על ידי זה יפסידו השכר המגיע על כך בעולם הזה, ונמלא שיעשו המלוה ואף ההכנות והזריזות שליה רק למען ה', ולהפשוטי עם שאינם עדיין במדריגה זו, וזקוקים להתעוררות מנד שכר המלוה, אלא טוב יותר שלא יעשו את הדבר בנדר, כדי שלא יהיה בחיוב, וככה יוכלו לקבל שכר גם בעולם הזה. (דברי יואל)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. עתידין מקומות שלו שבמדבר, שחנו שם ישראל בשאתם ממצרים, להיות נקבעים בארץ ישראל, ויתישבו שם ישראל, כי הלא אמרו (מגילה כט.): עתידין בני מדרשות שבבבל לבטל

בארץ ישראל; ובודאי לא יגרעו מקומות אלו שבמדבר, וכי יעויר קדושת בית המדרש יותר ממקומות אלו, שלמדו שם משה ובשים רבוע ישראל דור דיעה את התורה, ועבדו את ה' במקומות ההם, ופעלו שם תיקונים נפלאים, כדכתב **בזרע קודש**: שתכלית המסעות היו להעלות את הניצוצות הקדושים במקומות ההם; ובודאי שם עליהם קדושת בית המדרש, ודבר ברור הוא שיקבלו כל חומת המקומות שכרם על שקבלו את ישראל, ויקבעו בארץ ישראל ויתייצבו שם על ידי ישראל, ויהיה שם לישראל חניה עולמית. (דברי יואל)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. כל מקום שנאמר אלה פסל את הרשעים (שמות רבה ה). הנה **הרמב"ן** כתב על (שמות יב): ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה, הגזירה היתה ארבע מאות שנה מן היום של ברית בין הבתרים, והשלשים שנה הללו הם תוספת עליהם בעבור תועפה, ופשטר שזה היה טעותם של בני ליפרים שיצאו ממצרים שלשים שנה קודם; ולכאורה הרי מקום יש לטעות ולומר שגם יצילת בני ליפרים יהיה נחשב למסע בין שאר מסעות ישראל. ועל כן דקדק **אלה** שפוסל את הרשעים **ממסעי בני ישראל**, להודיע שמסע זה אינו נמנה בין המסעות, ונתמעטה מכלל אלו שלא היתה **ביד משה ואהרן**, וזהו **ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה'**, להורות שנחשב במסעות הללו רק מה שהלכו **על פי ה'**. (דברי יואל)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. בכל אלה המסעות עשו ישראל תיקונים גדולים לברר את הניצוצות הנמצאים שם, נמצא שבכל מסע ומסע ניתוסף להם קדושה, על ידי הניצוצות שנטהרו אליהם ונבלעו בתוכם, וכפי הסיעור שנכנסו בהקדושה יותר, זה לעומת זה נתרחקו מטומאת מצרים יותר (זרע קודש). וזהו **אלה מסעי**, שפוסל את הרשעים, שבכל מסע **יצאו** היה פוסל את בחינת המסע הקודם, שבכל מסע **יצאו** ונתרחקו מטומאת **ארץ מצרים**, ונתקרבו אל בחינת הקדושה כפי סיעור ההוא. (דברי יואל)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. כשיגלגלו ה' מהגלות הקשה הזו ממלכות אדום בגאולה העתידה, יהיה זאת בנסים גדולים, עד שלפי בחינתה יהיו ניסי גאולת מצרים טפלים אליה (ברכות יב:). הנה **הרמ"ע מפאנו** (הובא בילקוט לחובני בפרשתנו) כתב: ולה מ'סעי ב'ני י'שראל הם רמזי תיבות ע'דום מ'די ב'בל י'ון, שהם תרבע גליות שיהיו סובלים עד בילת המשיח; ונרמה שלכן נרמז גלות אדום לרשעה, לף שבזמן היתה למחרונה מכל הגליות, לחיצת (בראשית רבה ג): על פני תהום זו מלכות הרשעה, שאין לה תקר כמו התהום; וזהו הגלות הקשה ביותר, כן שהתארכה יותר משאר הגליות, וכן שהיתה קשה ביותר מכולם. וזהו **אלה מסעי**, שפוסל את הרשעים, דכשיגלגלו ה' מהגליות הרמוזים בפסוק זה, ובמיוחד מגלות אדום שהוא הקשה שבכולם, אז תהיה בחינתה גדולה כל כך ונסים נפלאים ביותר, עד שיפסלו את הרשעים, שהיו בעת **אשר יצאו מארץ מצרים**. (דברי יואל)

אלה מסעי בני ישראל. אין כאן אלא מרגלים ושתים מסעות (רש"י). לכאורה כשמונים פרטן של מסעות לא תמצא אלא מ"ב. ונראה לומרו (תרגום יונתן שמות יט): שהענינים נשלו אותם מרעמסס לשתר בית מקדשך למעבד תמן פסחא, ובהדוא ליליא השכמי אתכס לרעמסס, וביום ט"ו יצאו מרעמסס שנית; ואפשר דנסיעה זו לשושה שנעשו עם הענינים למקום המקדש נחשבה למסע אחד, ומשלים למספר המ"ב מסעות. וזהו **אלה מסעי בני ישראל**, והתחיל הכתוב לפורטם, **אשר יצאו מארץ מצרים**, ירמוז על מסע זה. או אפשר דעל כן בכל הכתוב לומר **ויסעו מרעמסס** שני פעמים, על כי היה שתי נסיעות מרעמסס. (דברי יואל)

והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם. אין והיה אלא לשון שמחה (בראשית רבה מב). לכאורה לשמחה מה זו עושה. אך כל זמן שאדם מכיר שהרשעים הם כמו קוצים בעיניו, עדיין הוא בגלה פורתא, שהרי מתוך כך יודע להשמר מהם, אבל אם יכירו בריה עמהם ויעשו תועבות, אז רע ומר מחולו. וזהו **והיה** לשון שמחה, אם תכירו שהגוים **אשר תותירו מהם הם לשכים בעיניכם**, וזהו קצת שמחה. (תידושי תורה)

סיפורי צדיקים, גביאזר הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה פניקים

לאמר זה הדבר אשר צוה ה'

אחר הסתלקות הגה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע היה בנו הרה"ק רבי אליהו זצ"ל אצל מחותנו הגה"ק ר' יהושע מבעלזא זי"ע שהיה אז במרחץ לאבין, סמוך לק"ק גריידינג, והיה שם על שבת קודש פרשת מטות, ואמר לו הרה"ק מבעלזא להרה"ק ר' אליהו שיאמר תורה, ואמר לו איזה פעמים ולא רצה, עד שהפציר בו, ואמר כך: שמעתי מאבי הק' שאמר בשם רבו הק' מרן ר' צבי הירש מזידיטשוב זי"ע שאמר בשם הגה"ק ר' יצחק מדראהביטש זי"ע כאשר רוצים לומר תורה לפני בני ישראל, צריך להיות על כל פנים על אחד מג' אופנים, א. שיהיה דברי התורה לטובת נפש האומר, אופן ב' שיהיה התורה שיאמר לטובת כלל ישראל, אופן ג' שלא יאמר תורה עד ששמע מפי הגבורה, עכלה"ק. ואמר הרה"ק ר' אליהו זצ"ל, כל הג' אופנים מרומז בזה הפסוק, והיו כולם במשה רבינו, "וידבר ה' אל ראשי המטות" מרומז אופן הא' לטובת נפש האומר, והוא מרומז ב'ראשי המטות' כי משה רבינו ע"ה היה הראש על כל הנשיאים ועל כל בני ישראל, אופן הב' "לבני ישראל" שהתורה שאמר היה לטובת כלל ישראל, "לאמר זה הדבר אשר צוה ה'" שלא אמר דברי תורה עד ששמע מפי הגבורה. עכלה"ק.

את אוי ואת רקם ואת צור

ר' אייזל חריף התפלל פעם שחרית בעיר מסויימת, וכשהגיע לקריאת התורה לא נקרא לעלות שלישי כנהוג אלא אחד מעשירי הקהל נקרא במקומו, אחרי קריאת התורה התנצל הגבאי לפניו שמפני היראה הוצרך לתת את העליה של שלישי להעשיר מפני שבתו של עשיר זה קרובה אצל השלטון ויכולה לגמול לנו רעה כשתיוודע שלא נתנו לאביה את העליה המכובדת ביותר, בתום התפילה ניגש ר' אייזל לאותו עשיר ואמר לו: אכן על פי פירש"י צריכים לתת לך שלישי, כשראה ר' אייזל את תמיהת העשיר הסביר לו: בפר' מטות מונה הכתוב מלכי מדין "את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע", ואומר רש"י, צור היה חשוב מכולם ולפי שנהג בזיון בעצמו "להפקיר בתו" מנאו "שלישי".

ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא

הגאון רבי יאשע בער מבריסק ישב פעם בדין תורה ושמע הדין ודברים בין שני הבעלי דינים, תוך כדי הטענות קפץ אחד מהם ממקומו וצעק בקולות משונות כלפי הצד שכנגד, כעס עליו הגרי"ב מבריסק וגער בו בנזיפה "עזות פנים צא מכאן", כשנתיישבה עליו דעתו קם הגאון ר' יאשע בער ואמר לחבריו הדיינים: רבותי פסלתי עצמי מלדון עוד בדין תורה זה ואני מסתלק ממנו על מנת שתושיבו אחר במקומי, אמרו לו, והלא בדין עשית שכעסת עליו שהתחצף כולי האי, ומפני מה ולמה יסתלק מן הדין הזה, אמר להם: דבר זה מתורת משה למדנו שהלא משה איש האלוקים הי' רגע באפו שנאמר ויקצוף משה על פקודי החיל, ובוודאי מיד שככה חמתו וחזרה חכמתו ותורתו למקומם, ואעפ"כ לא הורה עוד הלכה בגיעולי כלים, אלא אמר לאלעזר להורות בהלכה זו, ק"ו להדיוט שכמוני שיש לנו ללמוד ממשה שכל רב ודיין כיון שבא לכלל כעס ובא לכלל טעות ונעלמה ממנו הלכה שעה אחת, שוב אין לו לדון ולהורות עוד באותה הלכה.

ומקנה רב היה לבני ראובן

הרב החסיד ר' פרץ מפרשיסחא חשקה נפשו לנסוע לארץ ישראל, וכשרצה ליטול רשות מרבו היהודי הק' לא נתן לו, ולא עברו ימים מועטים ור' פרץ חלה, ובא אליו היהודי הק' לבקרו ושאלו אם עדיין בדעתו לנסוע לארץ ישראל, אמר לו ר' פרץ: כתוב בתורה "ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד" למה התורה מספרת לנו זאת, וכי שבח הוא זה להצדיקים בני גד ובני ראובן, אלא שהצדיקים הללו טענו ומקנ"ה ר"ב שיש להם קנין ברבם משה רבינו ע"ה, וכיון שמשה רבינו נקבר בעבר הירדן, אינם רוצים להיפרד ממנו, וטענתם הועילה, וכמו כן אני רואה שהרבי יסתלק בזמן קרוב מן העולם הזה, ולכן איני רוצה עוד להיות בארץ ישראל, אלא להיות ביחד עם הרבי כי יש לי קנין בו, ואכן כך הוה, שר' פרץ נסתלק באותו חולי, וזמן קצר לאחמ"כ נסתלק גם היהודי הק'.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ומישרים, בדרך צחות ומלי צה נאמרים

וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה. מתאמרא משמיה דהרב הקדוש מרוזין שאמר לפרש בדרך צחות, תיבת 'וימסרו' שהוא מלשון מסירה ומלשינות. דהנה אמרו חז"ל (חולין קט:) כל מה דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה. ואיך יתכן מלשינות ומסירות המותרת. ואפשר, דאם האדם מלשין על חבירו, לומר עליו שהוא מסתיר את צדקתו בפני אנשי תבל, ומספר ומגלה לפני כל שהוא צדיק, מלשינות כזו מותרת. והנה בעת ההיא כאשר צוה ה' לבחור אנשים צדיקים, אזי בוודאי מחמת עניוות, כל אחד ואחד שבחרו בו לומר עליו שהוא צדיק, טען שחושדים אותו בדבר שאין בו, כי הוא אינו בכלל צדיק, **לכן לא היתה עצה אחרת אלא** 'וימסרו', **שבניהם של האנשים האלו, אשר הצניעו את מעשיהם, אשר הכירו תהלוכתם וצדקתם**, 'מסרו' **והלשינו עליהם, שהם צדיקים.**

נר ישראל

אלה מסעי בני "ישראל"

עי' בס' תולדות יעקב יוסף (בסופו דר"ח ריש ע"ד), וז"ל: עוד שמעתי בשם מורי [מרן הבעש"ט הק'] כשהלך בנסיעה הידועה, הראה לו רבו במקום זה היה מרומז הנסיעה שהיו נוסעין ישראל במדבר במסע זה, וכל נסיעות האדם מרומז בתורה וכו', וכן כשנשברה לו הספינה והיה בעצבות גדול, ובא רבו ותמה עליו, והראה לו באיזה עולמות הוא עכשיו, והיה שמות אהיה וצרופי אהיה וגו', ואז התחזק בלבו למתקן בשרשן כידוע לו.

ועי' בס' דגל מחנה אפרים (פ' מסעי), וז"ל: ובוודאי נכתבו המסעות בתורה להורות הדרך הישר לאיש הישראלי, לידע הדרך הישר אשר ילך בו כל ימי חייו, ליסע ממסע למסע, וידוע שכל המסעות הם בחינות קדושים וטהורים, עיי"ש באריכות.

לטוב בעיניהם תהיינה לנשים

מקובל בשם הרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר זי"ע [כמדומה בשם הרה"ק מלובלין זי"ע] שאין לומר שום דעה בשום שידוך, רק כפי שיוטב בעיני המחותנים והזוג, ואמר שמפורש בתורה כן, שאמר השי"ת למשה בבנות צלפחד "לטוב בעיניהם תהיינה לנשים", ומדוע לא אמר למי ינשאו, ועל כרחך שאין לומר בזה שום דעה, עכדה"ק, ובס' אור הנפלאות מובא דהרה"ק ר' יוסף מטארטשין זי"ע שאל פעם את אביו הרה"ק מלובלין זי"ע אודות שידוך, השיב לו אביו: אין לנו ידיעה ברורה, כי זה הוא בכיפת השמים, אמר לו בנו: הלא כל הדברים הם מהשמים, השיבו הרה"ק מלובלין: בתנאים כותבים "המגיד מראשית אחרית", אחרית הוא עד סוף כל הדורות, וזה רק השי"ת לבדו יודע, עכדה"ק.

ובספר שיח שרפי קודש מובא שפעם אחת שאל הרה"ק מקאצק לאחד מחסידיו, למה אינו שואל ממנו עצה בשידוכין, והשיבו כי יש לו קבלה בענין שידוכין שגם לרבי אין ידיעה, אמר לו הרה"ק: אבל עצה טובה יוכל עכ"פ רבי ליתן, ובס' שיח שרפי קודש מובא דהרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע סיפר: בעיר קריסטענפאלע היו האנשים מאדערענע חסידישע אידן, ואיש אחד משם היה רגיל לנסוע לזקיני ז"ל הרה"ק ר' יהושע מבעלזא זי"ע, פעם אחת אמר אחד מהמאדערענע חסידים להחסיד הזה: למה אתה נוסע לבעלזא, השיב לו: כשאני רוצה שידוך, אני שואל באיזה מן הרבה שידוכים ששידכו לי אסכים, והוא אומר לי: "מה שהלב מושך אותך אותו שידוך תעשה", אמר לו הנ"ל: למה אתה צריך לנסוע להרה"ק? גם אני אומר לך כן, ובוודאי שהשידוך המושך אותך תעשה, ציית הנ"ל לאותו האיש והפסיק מלנסוע, לאחר שני שנים נסע עוד הפעם לזקיני, שאל אותו זקיני: למה הפסקת לנסוע משך שני שנים? וסיפר לו את כל המעשה הנ"ל, שאל לו זקיני, א"כ למה לא המשכת בהפסקתך? ענה הלה: כשהרבי היה אומר לי מימרא הנ"ל היה לבי מושך אותי, אמנם כשהפסקתי לבוא לא משך אותי הלב לשום שידוך, ואמר הרה"ק מבעלזא זי"ע שזהו הפשט בדברי המשנה (אבות ו א) ונהנין ממנו עצה ותושיה, ולכאורה למה לא כתיב ונותנין עצה ותושיה, אלא י"ל דהנה כשאחד בא לשאול עצה על שידוך, אי אפשר לומר לו תתחתן עם איש זה דווקא, דאם כן נמצא שאתה מייעצו לא להתחתן עם איש אחר, וזה אסור לעשות, אלא העצה הוא שמייעצים לו באופן כזה ש"ונהנין ממנו עצה", היינו שהלב מושך לזה השידוך אשר הגון בשבילו.

(בישורון מלך)

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ישרים, ברדך צחות ומליצה נאמרים

ויסעו מחרדה ויחנו במקהלות. יש לפרש בדרך צחות קצת על פי מעשה שהובא בסה"ק שער יששכר כו' וז"ל שם עפ"י המקובל אצלינו בשם זקני הגה"ק מראפשיץ זי"ע בעל זרע קודש מעשה בחסיד אחד (ונודע אצלינו מי הי' החסיד שהי' אז) שהסתופף בצלו בש"ק בביהמ"ד שלו שהתפלל בין העולם. ובעת שהי' הבעל תפלה והציבור אומרים בשב"ק בפי ישרי"ם תתרומם הי' אותו החסיד מהרהר בלבו (בענוותנותו) מה אני בכלל ישרי"ם, וא"כ אין לו חלק לרומם השי"ת בפי ישרים, ועי"ז נפל בלבו ונתעצב אז ובאומרו ובשפתי צדיק"ם תתברך נמס לבו עוד יותר כי בכלל צדיק"ם בודאי אינו, וכן להלאה. ואח"כ כשהתחילו הצבור בקול רעש שהיו מתפללים שם, ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל, חשב הלא אני ג"כ בכללן, ע"כ יש לי חלק להיות ברנה יתפאר שמך מלכנו וכו', והתפלל עמם בחשק דקדושה כראוי, זה הי' במחשבתו בעת התפלה בש"ק, ואיש לא ידע מזה וגם לא גילה זאת לשום ב"א מה שעלה במחשבתו.

אח"כ בסעודת צהרים בש"ק נתן לו זקני הקדוש מראפשיץ כוס יין ואמר אתן כוס יין לבעל 'המקהלות' ('פארן מקהלות'ל' בלשון אשכנז ובלשון צחות), והעולם לא הבינו דבריו וחידותיו, אך החסיד הלז הבין בלבבו וידע מיד את הרוה"ק של רבו אשר הגיד לו בפירוש מה הי' במחשבתו וכוונתו בשעת התפלה ע"כ שמעתי מאבותי הקדושים זי"ע ע"כ דברי קדשו בספ"ק שער יששכר. **ובזה יש לומר בדרך צחות ויסעו מחרדה שהי' בו מקודם חרדת התפלה, אך ויחנו שהיה נח דעתו במקהלות כשהגיע ל'ובמקהלות עמך ישראל'.**

חיי צבי

נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמיך. ולכאורה תמוה, למה תלה הקב"ה מיתת משה בנקמת מדין. וי"ל בביאור הענין שמיתת משה היה קשור בנקמת מדין דהנה משה רבינו נענש שימות במדבר ולא יכנס לארץ ישראל משום שעבר על עשה, שאמר לו הקב"ה שידבר אל הסלע והוא הכה, ואי' בגמ' מנחות שעל עשה מעניש רק בעידן ריתחא (עי' רי"ף הלכות ציצית י"ד), והנה אמרו חז"ל (ברכות ז.) כל ימי בלעם הרשע לא כעס הקב"ה כדי שלא יוכל לכוין את אותה שעה שהקב"ה כועס, ולקלל את ישראל, וא"כ כיון שלא היה עידן ריתחא כל זמן שבלעם הי' חי, א"כ לא היה יכול להעניש את משה, ולכן רק אחרי נקמת מדין כשהרגו את בלעם בחרב אז תאסף אל עמך מפני שיוכל הקב"ה לכעוס ולהענישו על עשה.

(עדות ביהוסף)

☆

נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמיך. ולכאורה תמוה, למה תלה הקב"ה מיתת משה בנקמת מדין. וי"ל עפי"מ דאי' בילקוט שמעוני שדן הקב"ה את משה בחטא מי מריבה מפני שהי' לו ללמוד מכח ק"ו שא"צ להכות בסלע דגבי הגר שיתה רק שפחת שרה עכ"ז עלו המים לקראתה ק"ו לבן הגבירה שיעלו המים לקראתם ולא הוצרך להכות בצור, והנה י"ל בענין נקמת מדין ג"כ מכח ק"ו מהכנענים שרק רצו להרע להם כתיב לא תחי' כל נשמה ק"ו במדין שגרמו רעה לישראל שהרי בשבילם נהרג עם רב מישראל כ"ש שצריך לנקום בהם, ובזה יתבאר שעד הנה לא רצה הקב"ה להעניש את משה מפני דדילמא לא ידע ללמוד ק"ו, אבל אחרי מלחמת מדין שהי' ע"י ק"ו א"כ הי' לו ללמוד ג"כ במי מריבה ולכן יאסף אל עמך.

(פנינים יקרים)

דורש טוב

ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח וגו', ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן וגו' (לא, יא-יב) קשה דכבר כתוב למעלה ואת כל חילם בזזו, ולמה חזר ואמר שלקחו את כל השלל ואת כל המלקוח. וגם למה אמר את כל השלל, מלת 'כל' כשפת יתר הוא.

ונראה דהנה קשה למה צוה אלעזר להגעיל את כל הכלים, הא ודאי היו כמה כלים שלא נתבשלו בהם מעולם, כ"ש שהיו כמה כלים שלא נשתמשו בהם באותו יום א"כ הוי נותן טעם לפגם, א"כ לדעת הרמב"ם וסייעתו דס"ל ספיקא דאורייתא לקולא מן התורה, א"כ למה צריכי הגעלה. **ותו הא קי"ל** [יו"ד סי' קכ"ב, ס"ו] סתם כלים אינן בני יומן א"כ לא היה צריך הגעלה כלל, כי היה על כל כלי ספק אם נשתמשו בו באותו יום. תו קשה למה רק כאן הזהירם על ההגעלה ולא אצל מלחמת סיחון ועוג שגם שם בזזו כלי תשמישם.

ונראה דהנה קיי"ל במסכת פסחים [דף י.] בשני שבילין אחד טמא ואחד טהור, והלכו שני בני אדם כל אחד על דרך אחר, אם באו לשאול בזה אחר זה שניהם טהורין, דספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור. אבל אם באו לשאול בבת אחת שניהם טמאים, והטעם משום דהלא ממה נפשך אחד טמא, ואיזה מהם תטהר יותר מחבירו, וע"כ מטמאים את שניהם.

א"כ י"ל כיון דהביאו את "כל" השלל אל המחנה, והיו כל הכלים ביחד אף שאח"כ ציוה השי"ת להחזיר לכל אחד מה שהביא, כמו שמבואר בפסוק יתר הבז אשר בזזו עם הצבא וגו', לא היה אפשר להכשיר את כל הכלים, דבודאי יש בהם שנשתמשו בהם בו ביום, **וכיון שהזהירו להם בבת אחת צריכין כל הכלים הגעלה.**

אבל במלחמות סיחון ועוג דכתיב מלבד הבהמות אשר בזזנו ושלל הערים אשר לכדנו, דהיינו שכל אחד בזז לעצמו ולא הביאם ביחד, היה כל כלי ביד הבוזז אותו, וסתם כלים אינן בני יומן לכך לא הזהיר אותם, רק כאן שהביאו הכל יחד למקום אחד תו לא שייך לתלות בספק ולכן נצטוו דייקא כאן על ההגעלה וא"ש.

פנים יפות

נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמיך. ולכאורה תמוה, למה תלה הקב"ה מיתת משה בנקמת מדין. וי"ל עפי"מ דאי' בילקוט שמעוני שדן הקב"ה את משה בחטא מי מריבה מפני שהי' לו ללמוד מכח ק"ו שא"צ להכות בסלע דגבי הגר שיתה רק שפחת שרה עכ"ז עלו המים לקראתה ק"ו לבן הגבירה שיעלו המים לקראתם ולא הוצרך להכות בצור, והנה י"ל בענין נקמת מדין ג"כ מכח ק"ו מהכנענים שרק רצו להרע להם כתיב לא תחי' כל נשמה ק"ו במדין שגרמו רעה לישראל שהרי בשבילם נהרג עם רב מישראל כ"ש שצריך לנקום בהם, ובזה יתבאר שעד הנה לא רצה הקב"ה להעניש את משה מפני דדילמא לא ידע ללמוד ק"ו, אבל אחרי מלחמת מדין שהי' ע"י ק"ו א"כ הי' לו ללמוד ג"כ במי מריבה ולכן יאסף אל עמך.

(פנינים יקרים)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן: קשה מה בא להשמיענו שיצאו ביד משה ואהרן הלא מקרא מלא הוא (שמות י"א י) ומשה ואהרן עשו את כל המופתים, י"ל ע"פ מה שפי' בס' "שפתי כהן" עה"ת מה דכתיב "ויסע ויחנו" ולא כתיב וילכו אלא מלמד שהיה ענן מוליך אותם כמו שנאמר ואשא אתכם על כנפי נשרים בלי עמל כמו המלאכים שנסעו בלי עמל, וז"ש "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו" מעצמן בלי עמל "לצבאותם" כמו המלאכים הנקראים צבאות ה' ובאיזה זכות זכו לזה "ביד משה ואהרן" בזכות משה ואהרן כי ענני הכבוד היו בזכות אהרן וכשמת אהרן חזרו בזכות משה.

(כסף נבחר)

☆

ומצרים מקברים את אשר הכה ד' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ד' שפטים: וקשה מה הקשר בין שני הדברים, י"ל לפי דברי הסיפרי שכל הצלמים של אבן נמוחו ושל עץ נרקבו, והמצרים שלא רצו שיראו בני ישראל במפלת הע"ז שלהם ע"כ קברו אותם לפי זה יצא הפרוש כאן "ומצרים מקברים" ומה הם מקברים שני דברים "את אשר הכה ד' בהם כל בכור" ועוד היו מקברים את "ובאלהיהם עשה ד' בהם שפטים" גם זה היו מקברים.

(שמע שלמה)

☆

והורשתם את הארץ: קשה הלא כבר כתיב בפס' הקודם 'והורשתם את כל יושבי הארץ' ומה הכפל, י"ל הנה איתא (ב"ר י"ג י"ג) הנני משחיתם את הארץ אפילו ג' טפחים שהמחרישה שולטת בארץ, ואיתא (שבת פ"ה.) כתיב אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ אלא שהיו בקיאין בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזית מלא קנה זה לגפנים מלא קנה זה לתאנים וחרי שמריחים את הארץ וחוי אמר רב פפא שהיו טועמין את הארץ (ר"י לאיזה דבר ראויה) כחויא, וז"ש "והורשת" הארץ תפול לכם בירושה וע"ז "את הארץ" תכירו את הארץ עד ג' טפחים שהמחרישה שולטת בארץ "וישבתם בה" ותהיו בקיאין בישובה של ארץ ותוכלו להדיח את הארץ ובכך יהיה מוכח זכותכם על הארץ ולא יוכלו אוה"ע לומר לכם ליסטים אתם.

(מי השלוח)

☆

והקריתם לכם ערים: איתא (במ"ר כ"ג י"ג) והקריתם לכם ערים וז"ה טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך, י"ל שהיה קשה למדרש מאי "והקריתם" משמע לשון קריאה מה קול הקריאה יש כאן לכן דרש טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך ואמרו (מכות י) מקלט היה כתוב על פרשת דרכים, וז"ש "והקריתם לכם" ומה קול הקריאה כאן ומתרץ המדרש "וז"ה טוב וישר ה'" ברוב רחמיו וחסדיו "על כן" צוה שיכתב מקלט "יורה חטאים" להורות לרוצח בשוגג "בדרך" הדרך לעיר מקלט.

(פני דוד)

☆

כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול: איתא (יומא ט.) א"ר יוחנן מאי דכתיב יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה יראת ה' תוסיף ימים זה מקדש ראשון שעמד ארבע מאות ועשר שנים ולא שמשו בו אלא שמונה עשר כהנים גדולים ושנות רשעים תקצרנה זה מקדש שני שעמד ארבע מאות ועשרים שנה ושמשו בו יותר משלש מאות כהנים, י"ל תוסיף לאחרים בבית ראשון כיון שהכה"ג האריכו ימים והרוצחים היו כלואים בערי מקלט ותקצרנה לאחרים בבית שני כיון שהכה"ג לא הוציאו שנתם והרוצחים יצאו מיד מערי המקלט וקיצרו חיי אנשים.

(שירי קרבן)

דורש טוב

את אדוני צוה ה' לתת את הארץ בנחלה בגורל לבני ישראל, ואדוני צוה ה' לתת את נחלת צלפחד אחינו לבנותיו. קשה **למה היה להם לבני יוסף להקדים שהארץ ניתנה לנחלה בגורל** לבני ישראל ומה נפק"מ בזה. גם מה נשתנה שבפעם השנית אמר **צוה ה'**, **ולא צוה ה', כבראשונה.**

ועוד, דהנה לעיל בפרשת פנחס [כ"ז, ז] כתיב כן בנות צלפחד דוברות, ופירש"י כך כתובה פ' זו לפני במרום, וצ"ב **מה רצה בזה שכבר כתובה לפני במרום.**

גם מה שאמרו בנות צלפחד בטענתן [כז, ד] תנה לנו אחזה **'בתוך אחי אבינו'** וגם הקב"ה דקדק נתון תתן להם **'בתוך אחי אביהם'** נראה שמכוון לדבר מה.

וי"ל דהנה קי"ל סוף פרק בית כור [ב"ב ק"ו:] דהאחין שחלקו ובא להם אח, היינו שנולד להם אחר החלוקה עוד אח, ס"ל לשמואל מקמצין ביניהם, פירש"י שנותנין להם מקומן מחלקם כאשר ירצו בלי גורל, ולפי"ז הכא שכבר גזר הקב"ה לחלק חלק כחלק לכל השבטים בגורל, וכאילו כבר זכו בחלקם, ורק עתה נתחדש דין בנות יורשות אשר לא הי' לפנים, א"כ מן הדין די להם שיקמצו ביניהם ויתנו להם חלקם בסוף גבול חלק שבט יוסף, ויהיה להם מזה תועלת דבאופן שאם ישאו בנות צלפחד אנשים משבט אחר ותעבור נחלה זו לשבטם לא יהי' הפסד, כי לא יהי' הפסק באמצע נחלת שבט יוסף משבט אחר.

אך בנות צלפחד בקשו שיקבלו דייקא **'תוך אחי אביהם' ולא על המיצר שקמצו להם**, ונתנו טעם לדבריהם "כי כבר כתובה לפני פרשה זו במרום", **ולא הוה כאה הבא עתה אחר הנחלה, כי כבר כתובה לפני.** וכן בני יוסף עתה אמרו למשה רבינו ע"ה **"אדוני צוה בה'" מאז ומקדם טרם ציווי ההנחלה בגורל, ולכן אי אפשר לנו ליתן להם על המיצר אלא דוקא בתוך אחי אבינו וא"כ יש לנו לחשוש שתסוב נחלה לשבט אחר באמצע נחלתנו.**

תורת משה חת"ס

מי הם ראשי המטות

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה': (פרק ל פסוק ב)

(כ) ...וְרָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, הֵם נְשִׂיאֵי הַדְּגָלִים[א], שֶׁהֶעֱמִידוּ אוֹתָם הַמַּטּוֹת [השבטים] **עַל דִּגְלֵיהֶם, אַחַר שֶׁמֵּתוּ נַחְשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב וְחֶבְרָיו. וְאֶפְשָׁר שֶׁהָיוּ** [אלה] **הַנִּזְכָּרִים בְּפָרָשַׁת הַנַּחֲלָה, אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת הָאָרֶץ** (להלן לד יז). **אוֹ שֶׁהָיוּ** [אלה] **אֲחֵרִים כִּי שָׁם יְדַבֵּר הַכָּתוּב עַל הָעֵתִיד כִּי בְּעֵת חִלּוּק הָאָרֶץ יִהְיוּ הַנִּזְכָּרִים חַיִּים וְיַעַמְדוּ עֲלֵיהֶם.**

למה שלח רק אלף למטה

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמַּטֶּה לַצָּבָא אֹתָם וְאֶת פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לַצָּבָא וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ וַחֲצֹצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ: (פרק לא פסוק ו)

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמַּטֶּה. לֹא שָׁלַח שָׁם כָּל עַם הַצָּבָא, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ הַמִּדְיָנִים עַם רַב וְהֶעָרִים בְּצָרוֹת גְּדוֹלוֹת מְאֹד. וְהַטַּעַם כִּי הַנִּכְשָׁלִים מִבְּנוֹת מוֹאָב הָיוּ רַבִּים וְאֵינָם רְאוּיִים לִנְקָמַת ה', עַל כֵּן בָּחֲרוּ אֲנָשִׁים צַדִּיקִים וִירוּעִים לִשְׁבָטֵיהֶם[ב].

מה הפירוש אתם 'ושביכם'

וְאַתֶּם חֲנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כֹּל הֹרֵג נֶפֶשׁ וְכֹל נֹגֵעַ בֶּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם: (פרק לא פסוק יט)

אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם. שֶׁיֶּחֱטְאוּ **חַשְׁבִי** [השבויים את] **בְּגָדֵיהֶם הַנּוֹגְעִים בֶּחָלָל, וְכָל בֶּגֶד וְכָל כְּלִי עוֹר אֲשֶׁר בְּיָדָם כְּדִין יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יְטַמְּאוּ אֶת הָעָם בִּכְבֵדֵיהֶם וּכְלֵיהֶם:**

למה לא נצטוו על הגעלת כלים עד עתה

כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמָּיִם: (פרק לא פסוק כג)

תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר... וְהִזְהִיר אוֹתָם [רק] **עַתָּה בְּהַגָּעָלַת כְּלֵי מִדְיָן מֵאִסּוּרֵי הַגּוֹיִם, וְלֹא אָמַר לָהֶם זֶה מִתְּחִלָּה בִּכְלֵי סִיחוֹן וְעוֹג שֶׁלָּקְחוּ גַּם שְׁלָלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר** (דברים ב לה) **רַק הַבְּהֵמָה בָּזַזְנוּ לָנוּ וּשְׁלַל הֶעָרִים אֲשֶׁר לָכָדְנוּ. וְהַטַּעַם כִּי סִיחוֹן וְעוֹג מַלְכֵי הָאֱמוֹרִי הֵם, וְאַרְצָם מְנֻחֶלֶת יִשְׂרָאֵל הִיא, וְהוֹתִיר לָהֶם כָּל שְׁלָלָם אֲפִלּוּ הָאֱסוּרִים, דִּכְתִיב** (שם ג יא) **וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל טוּב אֲשֶׁר לֹא מִלָּאתָ, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ** (חולין יז) **קְדָלַי דְּחֵזְרֵי אִשְׁתָּרֵי לְהוּ, אֲבָל מְדִין לֹא הָיָה מִשָּׁלָּם וְלֹא לָקְחוּ אֶת אַרְצָם, רַק לְנָקָם נִקְמָתָם חָרְגוּ אוֹתָם וְלָקְחוּ שְׁלָלָם, וּלְכָךְ נָהֵג הָאֱסוּר בִּכְלֵיהֶם".**

מעשה חש"ב

א רבינו מפרש שראשי המטות הם הנשיאים. ומפרש בב' אופנים א. שהם הנשיאים הנזכרים בפרשת הנחלה (מסעי לד יז) 'אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ'. או שהיו אחרים.

ואפשר לומר שכוונת רבינו שכתב שראשי המטות הם הנשיאים, היא לאפוקי שלא נפרש שראשי המטות הם 'הזקנים', וכמו שמצאנו בפרשת כי תבוא (כז א) 'ויצו משה וזקני ישראל את העם', ומבאר רבינו (שם) שאחרי שהשלים משה את דבריו צוה את הזקנים שידברו גם הם עמו, ויוהירם בעם לשמור כל המצות 'כי כל עם הולך בעצת זקניו', עי"ש. א"כ היה סברא לומר שהזקנים הם ראשי המטות, שהרי כל העם הולכים בעצת זקניו. לכן כתב רבינו שראשי המטות המה הנשיאים. וירמוז בזה כי יש לראשי המטות יד ושם בנדרים יותר משאר העם, שיחיד מומחה מתיר את הנדר.

ב רבינו מיישב למה שלח משה למלחמה רק אלף למטה, ולא שלח את 'כל' עם הצבא, הרי המדינים היו רבים והערים בצורות גדולות מאוד. והטעם 'כי הנכשלים בבנות מואב היו רבים ואינם ראוים לנקמת ה', ע"כ בחרו אנשים צדיקים.

אמנם לכאורה עדיין צ"ב דהרי בוודאי משש מאות אלף איש, היה יותר משנים עשר אלף איש, שהם אלף למטה שלא נכשלו בבנות מואב, וא"כ למה שלח רק אלף למטה. ואפ"ל ע"פ מה שדרשו חז"ל (סוטה מד., חובא ברש"י דברים כ ח) עה"כ 'מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו וגו', "רבי יוסי הגלילי אומר, 'הירא מעבירות שבידו', ולכך תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה, לכסות על החוזרים בשביל עבירות שבידם, שלא יבינו שהם בעלי עבירה והרואהו חוזר, אומר, שמא בנה בית או נטע כרם או ארס אשה". וזה כוונת רבינו דלכן לא שלח 'כל' עם הצבא, כי הנכשלים בבנות מואב היו רבים, וכל אלה שנכשלו לא היה יכול לשלחם. אמנם לכאורה הרי בוודאי היה יותר מאלף למטה שלא נכשלו, וא"כ למה לא שלח כל אלה שלא נכשלו. דאם כן יבינו שכל אלה שנשארו נכשלו בבנות מואב, לכן בחרו רק אלף אנשים למטה, וזה יכסה על כל אלה שחזרו בשביל עבירות שבידם.

ג הטעם שהיו צריכים לטהר השבויות, הרי אין העכו"ם מקבלים טומאה. מבואר ברש"י (ד"ה אתם ושביכם) שכוונת הכתוב שהשבויות לאחר שיבואו לברית ויקבלו עליהם עול מצוות, ויטמאו אח"כ, יצטרכו להטהר. ורבינו אינו מביא דעת רש"י ומפרש באופן אחר, שכוונת הכתוב ל'בגדי' השבויות שזה כן מקבל טומאה, כדי שלא יטמאו את העם בבגדיהם ובכליהם.

ד לכן נקט רבינו 'כלי עור', דכלי עור נעשה אב הטומאה, ומטמא אדם וכלים. משא"כ כלי חרס לא נעשה אב הטומאה ואינו מטמא אדם וכלים.

טעם שנכתבו המסעות, ולמה נכתבו כאן

אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: (פרק לג פסוק א)

אֵלֶּה מַסְעֵי. [הטעם שנמנו המסעות כאן, ולא לעיל בסוף פרשת חקת, מיד אחרי שנאמר 'ויחנו בערבות מואב',] **אַחֲרֵי נִקְמַת מִדְיָן שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה 'אַחַר תֵּאָסֵף אֶל עַמֶּיךָ'** (לעיל לא ב), **וְאַחֲרֵי שֶׁחָלַק אֶרֶץ סִיחוֹן וְעוֹג, וּבָנוּ הָעֲרִים הַנִּזְכָּרוֹת, נָתַן דַּעְתּוֹ לִכְתֹּב הַמַּסָּעוֹת** [והיינו משום שכשבאו לערבות מואב – שזה היה מסע האחרון, לא ידע משה עדין שלא יהיו עוד מסעות, אבל אחרי שנעשתה הנקמה במדין, ונאמר לו 'אחר תאסף אל עמיך', וחלקו ארצות סיחון ועוג לבני גד ובני ראובן, הבין משה שלא יהיו עוד מסעות, לכן נתן דעתו לכתב המסעות]. **וְנִתְפַּוֵּן בָּזֶה** [הטעם שכתב המסעות] **לְהוֹדִיעַ** [גדל] **חֶסְדָּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִמָּהֶם, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁגָּזַר עֲלֵיהֶם לְטַלְטְלָם וְלַהֲנִיעָם בַּמִּדְבָּר, לֹא תַּחְשֹׁב שֶׁהָיוּ נָעִים וּמְטַלְטְלִין מִמָּקוֹם לְמָקוֹם תָּמִיד, וְלֹא הָיְתָה לָהֶם מְנוּחָה** [בין מסע למסע], **אֲבָל בְּכָל הַזְּמַן הַגָּדוֹל לֹא הָלְכוּ אֶלָּא אַרְבָּעִים וְשָׁנִים מַסָּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב רַשִׁ"י מִדִּבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן:**[1]

[לפי הפשט של רש"י שבא לומר שלא היו נעים ומטלטלין, א"כ היה סגי שיאמר הכתוב שנסעו מ"ב מסעות. ולמה הצרכו לפרט שמות המקומות], **וְחוֹסֶךְ הָרַב בְּמִלָּה הַנְּכוֹכִים** (ג ג) **תּוֹעֶלֶת בִּידִיעָתָם** [כל שמות המקומות], **לוֹמַר הַצָּרֵךְ לְחַזְּקִיר הַמַּסָּעִים גָּדוֹל מְאֹד, כִּי הַנִּסִּים וְהָאוֹתוֹת הַנַּעֲשׂוֹת הָיוּ אֲמִתִּיּוֹת לְכָל רוֹאֵיהֶם, אַךְ בָּעֲתִיד יִהְיוּ דְּבָרִים בִּשְׁמוּעָה וְיִכְזִיבֵם הַשּׁוֹמֵעַ. וּמֵאוֹתוֹת הַתּוֹרָה וְנִפְלְאוֹתֶיהָ הָעֲצוּמוֹת, עֲמִידַת יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, וּמְצִיאַת הַמָּן בְּכָל יוֹם, וְהֵם מְקוֹמוֹת רְחוֹקוֹת מִן הַיִּשּׁוּב וְאֵינָן טְבָעִיּוֹת לִבְנֵי אָדָם** [שע"פ דרך הטבע לא שיך שיהיה אדם שם], **לֹא מְקוֹם זֶרַע וּתְאֵנָה וְגֶפֶן וְרִמּוֹן, וְאָמְרָה הַתּוֹרָה** (דברים כט ה) **'לֶחֶם לֹא אֲכַלְתֶּם וְיַיִן וְשֵׁכָר לֹא שְׁתִיתֶם', וְכָל אֵלֶּה אוֹתוֹת הֵם בְּמַעֲשֶׂה נֶס נִרְאוֹת לָעַיִן. וְכַאֲשֶׁר יָדַע הַסּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ כִּי יַעֲבֹר עַל אֵלֶּה הָאוֹתוֹת מָה שֶּׁיַּעֲבֹר עַל דִּבְרֵי הַיָּמִים, לֹא יַאֲמִינוּ הַשּׁוֹמְעִים בָּהֶם, וְיַחְשְׁבוּ כִּי עֲמִידָתָם בַּמִּדְבָּר הָיָה חֲזָה חָיָה קָרוֹב מִן הַיְשׁוּב מָקוֹם אֲשֶׁר בְּנֵי אָדָם שָׁם, כְּמוֹ הַמִּדְבָּרוֹת אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ שָׁם בְּנֵי עֲרַב הַיּוֹם, אוֹ מְקוֹמוֹת אֲשֶׁר יִהְיֶה שָׁם חְרִישׁ וְקָצִיר, אוֹ יֵשׁ שָׁם עֲשָׂבִים וּצְמָחִים לְמַאֲכַל בְּנֵי אָדָם, וְשֶׁיִּהְיֶה בִּמְקוֹמוֹת הַהֵם בּוֹרוֹת מַיִם. עַל כֵּן הִרְחִיק מִלְּבוֹת בְּנֵי אָדָם הַמַּחֲשָׁבוֹת הָאֵלֶּה, וְחִזֵּק אֵלֶּה הָאוֹתוֹת כֻּלָּם בִּזְכִרוֹן הַמַּסָּעוֹת, בְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ אוֹתָם הַיְּהוּדִים הַבָּאִים וְיֵדְעוּ הָאוֹתוֹת הַגְּדוֹלוֹת אֵיךְ עָמְדוּ בְּנֵי אָדָם בַּמְּקוֹמוֹת הֵהֵם אַרְבָּעִים שָׁנָה, כָּל אֵלּוּ דִּבְרֵיו:**[2]

'על פי ה', על המסעות או על הכתיבה

וְחִנָּה מִכְתַּב הַמַּסָּעוֹת מִצְוַת הַשֵּׁם הִיא מִן הַטַּעֲמִים הַנִּזְכָּרִים [א. להודיע חסדיו של מקום שלא טלטלם ממקום למקום, אלא מעט. ב. לפרסם הנס שהיו ארבעים שנה במדבר מקום שאין בו אכל ומים], **אוֹ מִזּוּלָתָן עֵינָן לֹא נָתְנָה לָנוּ סוֹדוֹ, כִּי "עַל פִּי ה'" דָּבַק עִם "וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה"** [והכי פרושו ויכתב משה המסעות על פי השם. ולכן יכול להיות שיש סוד בזה למה כתבן הכתוב], **לֹא כִּדְבָרֵי רַבִּי אַבְרָהָם שֶׁאָמַר שֶׁהוּא דָּבַק** [שעל פי ה' דבוק] **עִם "לְמַסָּעֵיהֶם"** [ולפי פרושו כונת הכתוב שמסעות היו על פי ה', אבל כתיבת המסעות היה על דעת משה, וזה אינו] **שֶׁכְּבָר הוֹדִיעָנוּ זֶה** (לעיל ט כ) **'עַל פִּי ה' יַחֲנוּ וְעַל פִּי ה' יִסָּעוּ'** [ולמה הצרך לכתב עוה"פ שהיו המסעות ע"פ ה' אע"כ הכונה שכתיבת משה המסעות היה על פי ה']:[3]

מעשה חש"ב

ה הקשו האחרונים דתירוצו של רבינו א"ש רק למה לא נצטוו על הגעלת כלים מבליעות איסור במלחמת סיחון ועוג, דהרי הותר להם קרדלי דחזירי, אבל לא יישב אמאי לא נאמרה מצות טבילת כלים במלחמת סיחון ועוג. וכתב ליישב בשו"ת שואל ומשיב (תנינא ח"ב סימן יז) דטבילת כלים אינו רק מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא, א"כ לא שייך להקשות למה לא נצטוו על זה במלחמת סיחון ועוג, עיי"ש.

ו רש"י הביא דברי רבי משה הדרשן, רק כדי לומר הטעם שנכתבו המסעות, כמו שכתב "למה נכתבו המסעות הללו, להודיע חסדיו של מקום וכו'", ואינו מוכח כלל שבא לפרש הטעם שנכתבו 'כאן'. ואילו רבינו הביא דברי רבי משה הדרשן, עם הוספה למה נכתבו 'כאן', ולא בפרשת חקת, אחר שנאמר המסע האחרון 'ויחנו בערבות מואב'. ואפשר לומר שרש"י לשיטתו ורבינו לשיטתו, שלפי רש"י אמרינן אין מוקדם ומאוחר בתורה, ולכן לא קשה למה לא נאמר בפרשת חקת, ולכן הביא רק הטעם על עצם המנין. משא"כ רבינו לשיטתו שכל התורה כסדרן נכתבו, חוץ ממקומות שמפורש בכתוב שאינן כסדרן, הוכרח לפרש שפרשה זו נכתבה כסדרן, שמשה כתבן רק אחרי מלחמת סיחון ועוג.

ז **תמצית הדברים: הטעם שנכתבו המסעות כאן,** ולא בסוף פרשת חקת, מיד אחרי שנאמר 'ויחנו בערבות מואב', שמשם לא נסעו עוד מסעות, היינו משום דעדיין לא ידע משה שלא יהיה עוד מסעות, ורק אחר שאמר לו הקב"ה אחרי מלחמת מדין 'אחר תאסף אל עמיך', ואחרי שחלק ארץ סיחון ועוג, שאז ידע שכבר גמר כל מה שמוטל עליו לעשות. אז כתב משה המ"ב מסעות.

טעם כתיבת המסעות: לרש"י בשם רבי משה הדרשן, כדי להודיע חסדי ה', שאע"פ שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר ארבעים שנה, מ"מ לא היו נעים ומטלטלים ברציפות כל השנים הללו, אלא רובן עברו עליהם במנוחה. והוסיף הרמב"ם במורה נבוכים טעם שפירט בשמות כל המ"ב מסעות, הרי היה סגי לומר שנסעו מ"ב מסעות, כי לולי זאת היו הדורות הבאים עלולים להכחיש את כל הנסים והנפלאות שאירעו לישראל בירידת המן ושאר המופתים, באומרם שחנו במקומות קרובים ליישוב, או במקומות הראויים לזריעה. לפיכך פירט הכתוב את חניותיהם, שהיו ידועים בדורות ההם כמקומות רחוקים מן היישוב, ולכן אמר הקב"ה למשה שיכתוב את המסעות כדי שידעו כמה נסים עשיתי עמהם בכל מסע ומסע.

ח **תמצית הדברים:** ביאור הכתוב ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', לפי האבן עזרא ע"פ ה' קאי על מוצאיהם ומסעיהם', שכל המקומות שנסעו היו ע"פ ה', לפי רבינו על פי ה' קאי על ויכתוב משה, שכתיבת המסעות היתה ע"פ ה'.

סיום דברי רבינו על חומש במדבר:

נשלם ספר הפקודים ודגלי הצבאות, ולאלהים אלהי צבאות שבח והודאות, למאות ולאלפים ולרבואות, וכאשר עשה עם אבותינו הגדולות והנוראות, יחיש בימינו קץ הפלאות, יבנה הבית והלשכות וגבול לפני התאות, ויכין שם לבית דוד כפאות, ועינינו רואות, והוא ברחמיו ינקנו מנסתרות ומכל שניאות, ויראנו מתורתו נפלאות, אמן כן יהי רצון. תם ונשלם.

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת (במדבר כח, ט)

זמן תפילת שחרית ביום השבת (ב)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

כבר התחלנו בפרשת פנחס לחקור במה שמצינו בפסוקים סדר הקרבת הקרבנות, התמידים בכל יום ומוספי השבת והמועדים, ואצל קרבן מוסף שבת כתיב (במדבר כח,ט) **וביום השבת שני כבשים וגו', וב'מרדכי' מס' שבת** (סימן שצ"ח) **מצינו שכתב: "על מה שנהגו העולם שכל ימי השבוע מתעוררין בבקר לבית הכנסת להתפלל או ללמוד, ובשבת ישנים יותר בשחרית, זהו טעמו של דבר שבכל ימי השבוע נאמר בתמיד של שחר 'בבקר בבקר', ובתמיד של שחר דשבת לא נאמר 'בבקר' אלא וביום השבת ולשון זה משמע איחור, כדמשמע ביומא** (לג:), **וטעם זה שמע ר"י בר' יהודה בעיר רומא מפי רב האי גאון", עי"ש.**

והעתקנו מה שבאמת קשה ונלאו להבין דבריו הק', דהא הפסוק וביום השבת כתיב בפרשת המוספין, ואילו תמיד של שחר חובתו בכבל יום, וא"כ איך הוציא מכאן רב האי גאון דיש לאחר תפלת 'שחרית' שנתקן נגד התמיד? ונמשיך כעת בענין זה של איחור תפילת יום השבת.

באמת כבר בזמן הגאונים הנהיגו להתפלל שבת מאוחר משום דהי' לומדין לפני התפלה כמבואר ב'תשובות הגאונים' (ליק סימן פ"ז) בשם רב נטוראי גאון, וז"ל:

"וששאלתם שיש בתי כנסיות שמתקבצים הציבור ואומרים פרשיות שבספר תהלים בשבת ויום טוב, ובראש השנה ויום הכפורים מוסיפים פרשיות, ועד שהצבור מזמרין מתחילים תלמידים ושונין ודורשין ועוסקין בתורה עד קרוב לשתי שעות ואחר כך מתפללים, מהו לעשות כן מאחר שהגיע זמן קריאת שמע מותר להתחיל ולשנות קודם שקבל עליו עול מלכות שמים או לא.

תשובה: כך הראוני מן השמים שישראל שמשכימין ובאין בבתי הכנסת בשבתות ובימים טובים ולומדים מדה יפה הן עושין, וכך מנהג בבבל מתחילת גלות ראשונה, שכיון שגלו לבבל נתמעט התלמוד מצער הגלות, נתקבצו בני ישראל אצל נביאים ובעלי תורה, אמרו לו אנו אין בידינו לא משנה ולא תלמוד שנות בלילה ויש עלינו טורח ומחיה ופרנסה כשבתות ובחגים שיש לנו פנאי נשב בטלים ונישן כל הלילה, תיקנו להשכים לבית הכנסת לומדים עד שחרית, והסכימו על מנהג דוד המלך עליו השלום שאמר חצות לילה אקום להודות לך", עי"ש.

וב'סדר רב עמרם גאון' (סדר ק"ש) כתב: "ומאי דקא אמרינן דמצי אינש למקרי ק"ש בתר שתי שעות חס ושלום לא שרו ליה למעבד הכי, ומאן דעביד הכי נקרא פושע, ובמאי מידי דשרי איעכובי כגון שבתות ויו"ט ותענית ציבור דמשתהו עד דמיכנפין צבורא, א"נ בני בי רב דיתבי וגרסי וממשיך להו גרסייהו", עי"ש. ומבואר דלכתחילה בכל יום אסור להמתין עד סוף זמן ק"ש דהיינו עד סוף שעה שלישית, רק צריכין לקרוא בתוך ב' שעות, ובשב"ק כיון דיתבי וגרסי מותר.

שוב מצאתי ב'סידור ר' שלמה מגרמייזא' דבר פלא, וז"ל: "ואמר הרב נ"ע שהקב"ה ממתין את ישראל בשבת ומותר לישן בשבת ואין חובה לקרות ק"ש בעונתה כל כך כמו בחול, דכתיב קדו"ש יוש"ב תהלו"ת ישראל ודרשינן ס"ת שב"ת, ויושב הרי לשון המתנה כלומר דקדוש שזה הקב"ה ממתינן בשבת", עי"ש, וכן כתב

ב'סידור הרוקח'. ומבואר דבשבת אף אין חיוב לקרוא ק"ש בזמנה.

ובספר 'ישראל והזמנים' סימן כ"ה (ס"ק ק"ס) מעורר ע"ז: דלכאורה א"א לומר דהכונה דלא קראו ק"ש בזמנו דהוא דאורייתא, וע"כ הכונה שמאחרין מלקרות קר"ש עם נצה"ח דלכתחלה זמן קר"ש הוא לקרותה קודם נצה"ח וזמן זה הוא שמותר לעבור בשבת, והסכים עמו הגאונים בעל שו"ת בצל החכמה ז"ל ובעל שו"ת באר משה ז"ל, עי"ש.

וביאר שם עוד באופן אחר, על פי מה שכ' בס' 'המנהגים' (דיני תפלה אות ל"ה) דרק בדיעבד סוזקר"ש הוא עד סוף שעה ג' אבל לכתחלה מצוה לקרות תוך ב' שעות מלבד בשבת מאחרין בתר ב' שעות, עיש"ה, ועל פי הנ"ל עולה הכל כמין חומר בין מה שכ' בתשו' הגאונים שלומדים עד קרוב לב' שעות ובין מה שכ' בסידור ר"ש מגרמייזא ז"ל שאין חובה בשבת לקרות קר"ש בעונתה כל כך היינו בעונתה הלכתחלה, עי"ש, ועי"ש דציין לסדר רב עמרם הנ"ל דמבואר כן.

וב'סידור של הר"י בן הרא"ש' (ספר חקת התורה) כתב: "דהטעם דיש נוהגין לומר בסוף פסוקי דזמרה קודם ישתבח פסוק ובתורתך כתוב לאמור שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, דהיות שבשבת מאחרים להתפלל ועלול שעד שיאמרו קריאת שמע עם ברכותיה כבר יהיה אחר סוזקר"ש על כן אומרים אותו בעונתו", עי"ש, ומבואר דודאי הי' מתפללין בתוך זמן תפלה רק הי' מאחרין אחר זמן ק"ש.

אולם בשו"ת 'בית ישראל' להגאון הגדול רבי ישראל הורביץ זצ"ל ראב"ד איהעל בימי הישמח משה (או"ח סימן ט"ז) כתב: "מה שמאחרין זמן ק"ש בשבת על מה סומכין, תשובה: ידוע הוא דזמן ק"ש נלמד מקרא דבשכבך ובקומך זמן קימה וזמן שכיבה, וברמ"א סי' רפ"א הביא בשם המרדכי שמאחרין לבא לבהכ"נ בשבת מימי החול, כי בחול נאמר בתמיד 'בבקר' ובשבת נאמר 'ביום' דמשמע איחור, והטעם הובא שם במ"א ס"ק ב' בשם הב"ח דשינה בשבת תענוג, א"כ ממילא אם נחשב זמן ק"ש בשבת משעת קימה בשבת הרי יש שעות יותר בשבת מימי החול, ולענין קימה חושבין הזמן אפי' ממיעוט בני אדם וכמ"ש המ"א סי' נ"ח ס"ק וי"ו בשם המלחמות איכא אינשי דגנו בהאי שעתא אע"ג דהוא מיעוט כיון דאפקיה רחמנא בלשון יחיד ובקומך, עכ"ד, וכ"ש דבאמת רוב העולם בשבת הם משתהין על מטתם, על כן מזה יש לימוד זכות לרוב קהילות קטנות וגדולות שאינן עוברים זמן ק"ש בשבת", עי"ש. וכבר העירו דלמעשה לא נקטינן כן להלכה, ואדרבה רבותינו הק' הזהירו מאד לקום שב"ק בבקר ולקרוא ק"ש בזמנו וללמוד הרבה לפני התפלה, ויבואר להלן דמנהגינו להתפלל בשבת במאוחר לא הי' משום דהי' קמים במאוחר, אלא אדרבה המנהג הי' לקום במוקדם ובהשכמה, רק טעם המנהג הי' להכין עצמו לתפלה בהרבה שעות לימוד התורה ומזמורי תהילים.

ובספר 'דרכי משה החדש' (תולדות מהר"ם שיק אות עה) כתב: "בעת שקבלו אותו (המהר"ם שיק) לרב דחוסט היה אז חמי זקיני (הגאון הגדול ר' יהודה גרינפעלד ז"ל אב"ד סעמיהאלי אביו של המרהש"ג) אברך תלמיד חכם מופלג כידוע, והיה לו התקרבות אל הרב ושמע אז שאמר מרן ז"ל שברצונו לומר בדרשה שיתפללו בשבת קודש בבוקר השכם כדי שלא יעברו זמן תפלה ויברכו ברכות לבטלה, ולמעשה הגאון המהר"ם שיק ז"ל לא דרש מזה כלום, ושאל אותו אחר כך חמי זקיני ז"ל הלא רבינו אמר שידרוש אודות זמן תפלה ולמה שינה דעתו הגדולה, השיב לו על שנודע לו ושאל מה עושים בשבת קודש קודם התפלה, ואמרו לו שכל אחד עוסק במה שיודע, האנשים פשוטים אומרים תהלים ומעבירין הסדרה, ובני תורה גפ"ת, ואחר התפלה מה עושים אמרו לי שהרבה מהם הולכים בטלים, אמרתי אם כן הוא טוב יותר לסמוך על השיטות שאינו ברכה לבטלה אף שמאחרים זמן תפלה ולא ילכו בטל", עי"ש, ויבואר עוד להלן.

ועי' בספר 'פנים יפות' (פ' פנחס ד"ה וביום השבת) שכתב: "בריש תמיד נשחט (פסחים נח. ד"ה רבי ישמעאל) פירש"י 'ביום' משמע מאוחר עי"ש, ובהגהת רמ"א באורח חיים סימן רפ"א נוהגין שבשבת מאחרין יותר לבוא לבית הכנסת וכו' ובשבת נאמר וביום השבת דמשמע מאוחר, והקשה הב"ח דביום דמשמע איחור דהיינו מוספין אבל לא תפלת שחרית, והב"ח כתב הטעם משום עונג שבת, ונראה ליישב כיון דתפילת המוספין כמוספין שויוה רבנן כדאיתא סוף פרק ב' דמגילה (דף כ:) וכיון דמוספין בשש וקיימא לן (ברכות כח:) דאסור לאכול קודם תפלת המוספין, וקיימא לן דאסור להתענות בשבת עד שש כדאיתא באורח חיים (סימן רפ"ח סעיף א), אלא דכתב המגן אברהם בסימן קנז (סק"א) דהני שש שעות שאסור להתענות חשבינן משעה שקם ממיטתו, אם כן הוא הטעם עצמו שנוהגין בשבת לישן על היום כדי שיוכלו להתפלל מוספין בשש ועדיין לא יהיו שש שעות משעה שקם ממיטתו, נמצא הכל טעם אחד הוא משום שנהגו לישן על היום משום תפילת המוספין לכך מאחרין לבוא לבית הכנסת", עי"ש.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

◆ פרק ב' ◆

משנה ה

אין בור ירא חטא.

הקשה המוס' יום טוב (לקמן פ"ג מ"ט) למשנה זו סותרת למאמרם להלן (שם) כל שירלת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שאין ירלת חטאו קודמת לחכמתו אין חכמתו מתקיימת. הרי שאפשר ונריך להיות ירא חטא גם קודם שילמוד.

ונראה לתרץ שים זה חילוק בין הלומד התורה לעצמו ובין המלמד תורה לאחרים, דלעניין לימוד התורה לעצמו לידע האסור והמותר, על זה אמרו אין בור ירא חטא, כי כל זמן שלא למד כלל האסור והמותר לא ידע במה ליזהר ולא יוכל להיות ירא שמים, אבל לאחר שלמד לעצמו והוא רוצה להרבין תורה ולהעמיד תלמידים, אז נריך לתקן מעשיו ומהלוכותיו להיות ירלת חטאו קודמת לחכמתו, כדי שיקבלו התלמידים ממנו וילייתו להורותיו, וכמאמרם (ברכות ו:) כל מאן שים בו ירלת שמים דבריו נשמעים, ועל זה אמרו כל שירלת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימ"ת, היינו שמתקיים לימודו בתלמידיו שומעי לקחו שמלייתים לדבריו.

משנה ז

מרבה תורה מרבה חיים.

תפ"ל על פי מה דמתמרע משמיה דהרה"ק הרבי ר' שמעלקע מיקלשבורג זי"ע (הובא בסוף הקדמת מיר השם) על המשנה (ברכות מד.) השותה מים לממאו אומר שהכל נהיה בדברו, פי' הלדיק שלומד תורה שנמשלה למים (תענית ז.), בחשקות גדול ובלמאון, אומר הקב"ה שהכל נהיה בדברו, שכל מה שהלדיק הזה ירבר, יקיים הקב"ה את דברו, על דרך (מיוב כב כח) ותגזר אומר ויקם לך, עכ"ד.

ובזה יתבאר אומרו מרב"ה תורה, והיינו בחשק ובלמאון ובהתמה יפגה תמיד, מרבה חיים, יכול לפעול בדיבורו שהחולים יתרפאו מחליים והבריאים יתמידו בבריאותם לחיים טובים ארוכים.

*

מרבה צדקה מרבה שלום.

ר"ל בפשטות על פי מה שאמרו חז"ל (שבת קלט.) אין ירושלים נפדית אלא בלדקה שנאמר (ישעיה א כז) ציון במשפט תפדה ושביה בלדקה. והנה הגאולה נקרא שלום, כמו שאמרו תכמים (עדיות ח, ז) אין אליהו בא אלא לעשות שלום בעולם. וכן נאמר (ישעי' נב ז) מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום. וזהו מרבה לדקה מרבה שלום, פי' שעל ידי שמרבה בלדקה מקרב את הגאולה.

*

מרבה צדקה מרבה שלום

יצוחר עפ"מ שהביא בהיכל הברכה (פ' בא) בשם הה"ק הרבי ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע על הכתוב דבר אל בחורי העם ויעלו איש מאת רעהו ומשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב, וקשה להלא מלינו בגמרא (בבא קמא לח.) בממעטינן רעהו ולא של עכו"ם, ומדוע כאן קרא הכתוב את המלריים בשותר רעהו. ותירץ כי בשעת קלי ויעלו איש מאת רעהו על ישראל,

והיינו שנצטוו בני ישראל לגמול חסד איש את רעהו, ועל ידי זה יפיעו מדת החסד לכל העולם כולו, עד שגם המלריים יחמלו במדת החסד ויתמילוס כלי כסף וכלי זהב, עכ"ד.

וזה שאמר מרבה לדקה מרב"י שלוס, היינו שעל ידי שעוסק בצדקה וחסד, נתרבה בכל העולם שלוס וריעות.

משנה ט

איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם, רבי אליעזר אומר עין טובה.

יל"פ בהקדם דברי החתם סופר בדרשותיו (פ' החודש דף ריב:) בפירוש הכתוב (קהלת ג יד) החכם עיניו בראשו, כי חותיות ענג ונגע הן שוין, והחכם הע"ן בראשו להשימו קודם לנו"ן גימ"ל, והיינו ענג, למנס בהיפוך כתיב (משלי י כד) וכסיל עיניו בקצה הארץ, היינו שהע"ן שלו נמשך אחר נו"ן גימ"ל ונעשה נגע, עכ"ד.

ובזאת זו מתאמרע משמיה דהרה"ק המגיד מקאזניץ זללה"ה (הובא בשמחי נועם פ' בראשית) לפרש הכתוב (תהלים לג יח) הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו, להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב. דאיתא בגמרא (תענית ח:) דהוה כפנא ומותנא, אמרי היכי נעביד, ניבעי רחמי אתרתי, לא נפשר וכו', אמר להו רבי שמואל בר נחמני ניבעי רחמי מכפנא, דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב. כי זמן שים מות ורעב, הקב"ה נותן כח להמדיקים להוציא חות ע מתיבת רעב ולהכניסו לתיבת מות, ומצירוף מות רעב נעשה צירוף מעות רב, וממילא סר הרעב יחד עם המות ונמשך חיים ופרנסה. וזהו הנה ע"ן ה' אל יראיו, היינו שנמסר חות עי"ן ליראי ה', להוציאו מרעב ולהכניסו למות, והוא הגורם להציל ממו"ת נפשם, כי נעשה ממות מעות, וחיותם ברע"ב, כי נעשה מרעב רב, עכ"ד.

ועל דרך זה יתפרש המשנה, איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם, כי ישרה גימטריא תפלה (ע"א סי' נ"ה סק"ג), והיינו על איזה חופן יוכל האדם להתפלל על שני דברים יחד כדי להשפיע הטוב והסיר הרעב והמות, רבי אליעזר אומר עין טובה, היינו שהחות עי"ן יהיה צירופו לטובה מנגע לענג ומצירוף מו"ת רע"ב יתהפך לצירוף מעו"ת ר"ב, ובזה יסלקו שניהם יחד ויומשך פרנסה וחיי לכל ישראל.

משנה יג

הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה.

הקשו המפרשים הע קריאת שמע ותפלה הן מצות הכרחיות לכל אדם, ובמסכת זו הזהיר על דברי חסידות יתר מן המיוב, ולמה הזהיר כאן על מצות אלו שהן חיובי תורה.

וי"ל על פי מה דאיתע בשם' ברכות (דף ז:) אמר רבי יוחנן, איזהו בן עולם הבא זה המומך גאולה לתפלה, והיינו שבתחילה קורע קריאת שמע ואחר כך מתפלל, עיין שם בגמרא, ובטור (אורח חיים סימן ק"ט) בשם הירושלמי (ברכות פ"ג ה"ג).

והנעשם בזה י"ל על פי מה דאיתע בשם' שבת (דף יב:) כל השומל ערכיו בעזון תרמי אין מלאכי השרת מזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירין בעזון תרמית. והקשו בתוס' (ד"ה שאין) תימה הע לפילו מאשבה שבלב כל אדם הם יודעים, ועזון תרמי אין יודעים, ותירן הרע"ם בשם' ברכות (פ"ב סימן ג) שעזון זה מגונה בעיניהן להזקק לו. וכאשר הזה י"ל שכל משאלות בני אדם ערכי הגשמיים שאנו מתפללין בתפלת שמונה עשרה, הם מגונים בעיני המלאכים, כיון שאינם מבינים מיצותם ומהותם, ולכן אינן מזקקין לבקשות אלו להעלותם לשמי מעל.

והנה מבואר התם בגמרא לשאל החולה שהבינה עמו, מותר להתפלל בעזון תרמי, דכיון שהבינה עמו אין צריך למלאכי השרת שיכניסו תפלתו. ומבואר בזוהר הקדוש (תרומה דף קסג.) שבשעה שהאדם מקבל עליו עול מלכות שמים בקריאת

שמע, זוכה להשרות השכינה. ובזה יובן היטב טעם סמיכת גאולה שהוא ברכת קריאת שמע לתפלה, כי קריאת שמע הוא הקדמה לתפלת שמונה עשרה שמתפללין על ערכי הגשמיים, לכוין שמקבל עליו עול מלכות שמים בקריאת שמע זוכה להשרות השכינה, וממילא אינו צריך למלאכי השרת שיכניסו תפלתו, ויתקבלו תפלותיו בשמונה עשרה על ערכי הגשמיים לרחמים ולרצון לפני מדון כל.

ובזה יתפרש כוונת המנהג, הוי זהיר בקריאת שמע ותפילה, נקט קריאת שמע תחילה ואחר כך תפלה, להשמיענו דין זה דצריכין למסמך גאולה לתפלה, כדי שיוכל להתפלל גם על ערכי הגשמיים כאשר תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה בתפלת שמונה עשרה.

*

ואל תהי רשע בפני עצמך.

אפשר לפרש על פי מה שכתב בזוהר לעתים (דרוש סג) כי עם היותו יתברך אלהי המשפט צדיק ויושר הוא ולא עולתה בו, מכל מקום ברוב טובו וגודל רחמיו כי בהגיע תור איש ואיש להיות נידון על מעשיו, הוא יתברך עורך לפני האיש ההוא כעין שאלה, על העשה כך וכך מה יהיה דינו ומשפטו, והוא עצמו אומר וגוזר בפיו הוא רצוי לכך וכך, ואז אומר הש"ת כן משפטך כפי שאתה מרצה הן לטוב הן לרע. ועל זה אמר המשורר (תהלים נ ו) פי צדיק יהגה חכמה ולשונו תדבר משפט, שהקב"ה עושה שלשונו ממש תדבר המשפט והדין הרצוי להעשות לעוסק בתורה כמותו, ואומר לו מזכה בשפטך, וכן בהיפך (משלי יח ז) פי כסיל מחתה לו וירשיענו בהשפטו, עכ"ד. (ועיין בלשון ר"פ ויקרא ובישעיה מג כו).

וכדבר הזה ביאר מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע (הובא באור החיים פ' משפטים) בחזרת התנץ (עיין פ"ג מ"ו) הוי דן את כל האדם לכף זכות, כי בחמת כשרותה דבר נבלה בחבירו, זהו סימן שגם בעצמו יש בו מעין דבר זה, ויש עליו לייסר ומקטריגים, וכשימצא זכות לחבירו, בזה מגיל גם את עצמו מן הדין, כי אותו זכות יהיה גם עליו, עכ"ד.

ולפי זה יש לומר כי כוונת התנץ בכאן לעורר את האדם לדון את כל אחד לכף זכות, והוא המכוון בחתרו ואל תהי רשע, היינו שאחר בזה אלף תתהוה רשע, בפני עצמך, היינו על פי דיבורך, כי בחם לך תדין את חבירך לכף זכות, הנך מרשיע את עצמך כיון שגם בידך יש כדבר הזה.

משנה טו

היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים.

יש לרמז על פי מה שפירש בכתנות אור (ר"פ מי) את הכתוב (משלי י מ) ירחת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקוצרנה, על פי המבואר בגמרא (שבת פט:) מלינת יצחק אבינו לעתיד לבא, כמה שנותיו של אדם שבעים שנה, דל עשרין דלא עניש עלייהו, פשו להו חמשין, דל עשרין וחמשה דלילות, פשו להו עשרין וחמשה, דל תרתי סרי ופלגא דצלוי ומיכל וכו', פשו להו תרתי סרי ופלגא, אם אתה סובל את כולם מוטב, ואם לאו פלגא עלי ופלגא עלך. הרי למדנו שאנל הרשעים צריך לקצר מספרן שנותיהם עד אלף נשאר משבעים שנה אלף תרתי סרי ופלגא, מה שאין כן בצדיקים יכולים למשוך כל היום, וזהו ירחת ה' תוסיף ימים, ר"ל למי שהוא ירא ה' ומשים לילות כימים, אף הלילות נחשבים אצלו כימים, שגם בלילות הוא עוסק בתורה ובמצות, אבל שנות רשעים תקוצרנה, שאנל הרשעים אנו מקצרים הימים, שעד עשרים לא מצפין להו ומן חמשים הנותרים אנו מקצרים כ"ה דלילות, עכ"ד.

וזה שמתאונן התנץ, היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים, כי בעוה"ר היות שהמלאכה מרובה והפועלים עצלים, ואינם משלימים את הימים בתורה ומצות, על כן היו"ס קצר, וריכים לקצר בחשבון הימים כדי להקל את העונש.

מס' ברכות - דף כ"ד

הרי זה מקטני אמנה, היינו שאין מאמין בתפילת עצמו

המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה, דברי התעוררות נפלאים לחזק האמונה בכח תפילת כל פה, דרש בזה הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זללה"ה (ספר הזכרונות), וז"ק: הנה רש"י ז"ל פי' 'הרי זה מקטני אמנה', היינו שחושב שאין הקב"ה עונה לחש. **ובודאי אין דבריהם לפתאים החושבים שקול נמוך לא ישמע, וקול גבוה קצת ישמע. אבל הכוונה מקטני אמנה בעצמו, על דרך שנתבאר, שאין מאמין שתפילתו מתקבלת אחר שרואה שמתפלל בכל יום ולא נענה כלום.** ודבר זה צריך אמונה גדולה, **שאף על פי שאינו רואה קבלת תפילתו ועשיית רצונו, עם כל זה יאמין שהשם יתברך שומע תפילת כל פה, ולא שיקץ ענות עני במעשים ובדעת גם כן, ואף על פי שלא נגלה זה,** להאמין גם עכשיו בהשגחתו יתברך על כל אחד מישראל רק לטוב, אף על פי שהנראה היא להיפך חס ושלום. והשמעת הקול בתפילה [כשהיא באה] **מצד התעוררות הלב מצד העדר האמונה בתפילתו שפועלת, ורגשות זה גורם פעולת השפתים בהשמעות הקול שיחשוב אולי זה יעורר רחמים יותר. אבל באמת צריך להאמין שהשם יתברך שומע תפילת כל פה ועונה לחש כל אחד כפי מה שהוא, כי לא בזה ולא שיקץ ענות עני ולא הסתיר פניו ממנו ובשוועו אליו שמע** וגו'. ודברים אלו עיקר גדול בהתחזקות האמונה, להאמין שהשם יתברך משגיח עליו עם קטנות מדריגתו כמו שהוא משגיח על הגדול שבגדולים, כי לפניו הכל שוים, **וכל קטנות האמונה בא על ידי הייאוש בעצמו ח"ו.**

דף כ"ה

פי' הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע בחומר נטילת ידים בעודו מושכב

זל"ק של **הרה"ק בעל בני יששכר זללה"ה** בספרו 'אגרא דפרקא' אות ט': **קבלה מאת כבוד דודי זקני סבא קדישא מו"ה משולם זושא זצוק"ל**, הא דאין רשאין לילך ד' אמות בלי נטילה בשחרית, אמר הוא ז"ל **דיש ליזהר שלא להציג רגליו על הארץ בלא נטילה, כי בהציג רגליו על הארץ בלא נטילה אזי חס ושלום כל היום הרע שבנפש הבהמיית רודף אחריו להסיתו.** ואמר ע"ז רמז הפסוק (תהלים לו ה) **'תיצב על דרך לא טוב'** (אזי ח"ו) **'רע לא ימאס'.**

והנה דבריו ז"ל ברוה"ק אינם צריכין חיזוק, ונ"ל הטעם לזה, דהנה בעוד הרוח מסאבא שורה על ידי האדם אין ליתן לו שיעור קומה, (פי' הדברים, דכאשר האדם מתיצב על רגליו, ראשו למעלה ורגליו מוצגים ארצה, אזי סידור אבריו הן בצלם דמות תבניתו אשר עשאו אלקים, והרי זה לעומת זה עשה אלקים, ואם עדין יש עליו שיירי רוח מסאבא, אזי יתגברו עליו ח"ו ביותר, ולכן צריך להזהר ליטול ידיו בעודו שוכב דוקא), תתבונן בביטול הרע הראשון, קציצת רגלי נחש הקדמוני, **ותתבונן בזה דבקדושה צריך ליתן מקום לקדושה בכל שיעור קומה בסוד וקמ"ת ועלית.** ועיין בזהר פרשת נח דף ע"ב ע"א מ"ש רבי יהודה להההוא גברא דשאל לו שאילתא בהיותו מושכב עדיין, אמר לו דאורייתא בעי תקונא דגופא ולבושא, עיין שם ותבין הענין. עכל"ק שם.

תפילות תשלומין

בגמ' (ברכות כד.) **טעה ולא התפלל מנחה וכו'.** כתב **ברבינו יונה** וזה לשונו: "ואומרים **רבני צרפת** ז"ל דדוקא כשטעה ושכח תפלה אחת יש לה תשלומין, **אבל אם טעה ולא התפלל ערבית ומנחה אינו מתפלל שלשה,** אלא שתים אחת של שחרית ואחת של ערבית, שאין התשלומין מועילין אלא לתפלה אחת בלבד. ויש מפרשים **שאפילו לא התפלל תפילות הרבה, לכולן יש להן תשלומין,** והם אומרים שמי שהיה תפוס או חולה, כשיצא מבית האסורין או כשנתרפא, שיתפלל כל התפלות שהפסיד, **ואין דעת מורי הרב נר"ו נוחה בזה,** אלא הנכון כמו שאומרים רבני צרפת ז"ל, והוא ג"כ דעת רבינו משה ז"ל, **מיהו אם ירצה להתפלל אותה בתורת נדבה, וישיחדש בהם שום דבר, הרשות בידו** ונכון לעשות כן".

■

ויש להביא כאן מש"כ **בבני יששכר** (מאמרי ראש חודש, מאמר ב' אות ג) **בשם הרמ"ע מפאנו** ז"ל, וזה לשונו: "שלעתיד לבא במהרה בימינו **נצטרך להקריב כל הקרבנות שחסרנו כל ימי גלותינו,** דהיינו כשיגיע ראש חדש ניסן נצטרך להקריב כל קרבנות המוספין של כל ראשי חדשים של ניסן של כל ימי הגלות, וכן בשבתות למשל בהגיע שבת פרשת נשא נצטרך להקריב כל הקרבנות המוספין של כל ימי הגלות של שבתות האלו, עיי"ש, ובזה פירשנו בטוב טעם מה שאנו אומרים במוספין **ואת מוסף יום השבת 'הזה' נעשה ונקריב** וכו' **ואת מוסף יום ראש החדש 'הזה' נעשה** וכו', הנה תיבת 'הזה' אינו מובן, ולפי דברי הקדוש הנ"ל יתודקדק היטב, שבאמת נעשה ונקריב מוסף השבת הזה וראש חדש הזה, והוא נכון בעזה"י", עכ"ל. **והוא כפי הנזכר לעיל דיש תשלומין לתפילות ג"כ בכהאי גוונא לפי דעת הי"מ ברבינו יונה הנ"ל.**

בגמ' (ברכות כו:) **יעקב תיקן תפילת ערבית שנאמר ויפגע וכו'**. בספר **תורת חיים** על חולין (דף צא.) כתב לבאר בהא דאיתא שם בגמ' עה"פ (בראשית כח, יא) **כי בא השמש** וגו' **ששקעה קודם זמנה**. ונראה דהיינו **הא דתיקן יעקב תפילת ערבית באותה שעה** כמ"ש חז"ל, ולא תיקנה קודם לכן, **דשמא נאנס או ולא התפלל מנחה לפי ששקעה עליו החמה פתאום שלא בעונתה**, וקיימא לן מי שנאנס ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים, הראשונה לשם חובה, והשנייה לתשלומין, **לכך עמד הוא ותיקן אז תפילת ערבית והתפלל אותה שתים**, עכ"ד.

■

מספרים שפעם אירע שיהודי שכח להתפלל ערבית במוצאי שבת, בשחרית בא הלה לשאול את **הגאון רבי חיים מבריסק** זצ"ל, אימתי יתפלל "אתה חוננתנו", בתפילת העמידה הראשונה של שחרית, או בתפילת העמידה השניה שהיא תשלומין לערבית דאמש. רבי חיים היה עסוק בתפילתו, ורב שעמד בסמוך אליו הורה ליהודי, כי יזכיר "אתה חוננתנו" בתפלת התשלומין השייכת למעריב. הגר"ח אשר שמע זאת, רמז ליהודי להמתין קמעא, וכשסיים את תפילתו הורה להיפוך, שיאמר "אתה חוננתנו" בתפילת העמידה של שחרית.

הנוכחים שם תמהו מאוד, ורבי חיים הסביר, כי תפילת "אתה חוננתנו" אינה משוייכת לתפילת ערבית של מוצאי שבת בדווקא, אלא יש לאומרה בתפילה הראשונה שלאחר השבת. ובדרך כלל תפילה זו היא תפילת ערבית שבמוצאי שבת, אך מה נעשה ליהודי זה שאיחרע מזלו ותפילתו הראשונה לאחר השבת היא תפילת שחרית.

מכל מקום אותו רב לא טעה, מכל מקום אותו רב לא טעה, שכן במחלוקת זו נחלקו הגאון רבי **עקיבא איגר** (בגליון שולחן ערוך סימן רצד) **והפרי מגדים** (שם) **והתוספת שבת** (שם).

ולהלכה נפסק **במשנה ברורה** (סי' רצ"ד ס"ק ב) דאם כבר הבדיל על הכוס אין לומר כלל אתה חוננתנו כלל, אבל אם לא הבדיל דיש עליו עדיין חיוב מצות הבדלה יזכיר אתה חוננתנו בשחרית בתפילה השניה שהיא ההשלמה ואח"כ צריך להבדיל ג"כ על הכוס. ועי' **בביאור הלכה** (שם ד"ה אומרים).

ובענין זה מסופר על **הרה"ק מוהר"ם מפרעמישלאן זללה"ה**, כי שני אנשים מקורבים שלו נחלקו בדין נטילת ידים, אחד היה אומר שאסור לעמוד על רגליו קודם נט"י ואחד אמר שאין איסור בעמידת רגליו על הארץ קודם נט"י רק שאסור לילך ד' אמות בלי נט"י, כמשמעות הזוה"ק, ונסעו לרבינו לשאול אותו בזה, ובבואם לפניו אמר רבינו להם פי' הפסוק בתהלים (ל"ו ה') **יתיצב על דרך לא טוב רע לא ימאס: יתיצב כשקם ממטתו בבוקר ומעמיד רגליו על הארץ בלא נט"י אזי העמידה היא על דרך לא טוב וכל היום רע לא ימאוס ח"ו**, ולא שאלו אותו עוד כלום כי כבר השיב על שאלתם בפירוש הכתוב.

דף כ"ו

'דאוועגען' מלשון 'ד'אבינו', כי 'תפילות אבות תיקנום'

תפלות אבות תקנום. תחילה למקראי קודש, נייתי למש"כ בזה מרן **הקדוש בעל ישמח משה זי"ע**, דלכאורה הרי היום הולך אחר הלילה, וא"כ הו"ל לאברהם להקדים מעריב, ויצחק שחרית, ויעקב שחרית. ותירץ **דבקדשים הלילה הולך אחר היום. ואפילו למ"ד אבות תקנום, מכל מקום תיקנום כסדר קדשים נגד הקרבנות, ולא נחלקו דתפילות הם נגד הקרבנות**. עכל"ק. וכמה ענינים ורמזים נפלאים כתבו בספרי קודש בענין 'תפילות אבות תיקנום'.

א. הרה"ק בעל בני יששכר זללה"ה: "קבלתי שזה הוא מה שהתפילה נקראת בלשוננו דאווני"ן הוא לשון 'דאבינו' היינו מן תקנת אבותינו", [ובספר **מנהג ישראל תורה** ציין לזה דבספה"ק **תולדות אהרן** (זיטאמיר) בלקוטים כתב בטעם קריאת שם 'דאוועגען' סוד עמוק עיי"ש].

ב. עוד רמז **ב'דאבינו'** אי' בשם הרה"ק מפרשיסחא זצ"ל (שפתי צדיק, ויצא אות ג): תפלה בלשון 'דאווינו' **היינו 'דאבינו', "כיון שהאבות הקדושים נתנו כח בתפלה שבהם יוכל כל אדם למצוא מקומו וכל מבוקשיו, וממילא אין לילך בדמיונות של עצלות שאין ראוי עדיין להתפלל, כי אין מתפלל בכח עצמו רק בכח אבותינו הקדושים"**.

ג. בספה"ק **"מאור ושמש"** (פר' לך לך): ונראה לפרש על דרך הרמז שרצה לומר **שהאבות בצדקתם וכושר מעשיהם פעלו שיועיל התפלה, והנה אברהם תיקן תפלת שחרית, יצחק תיקן תפלת מנחה, יעקב תיקן תפלת ערבית, והיינו רצה לומר שכל אחד פעל שתועיל התפלה ההוא והוא לשון תיקן**.

ד. וכעין זה מתאמרא **משמיה דהרה"ק מרוזין זללה"ה** 'תפילות אבות תיקנום, אברהם תיקן תפילת שחרית', דקודם החטא הי' כל היום ראוי לתפלה, אך אחר החטא נתקלקל האויר **ובא אברהם אע"ה וזיכך זמן לתפלת שחרית, ויצחק זיכך זמן לתפלת מנחה, ויעקב אע"ה זיכך זמן לתפלת ערבית** עכתדה"ק. (עי' שו"ת ארץ צבי, ח"א, ע' קנ"ח).

ה. ובספה"ק 'עבודת יששכר' (דף י"ב טו"ב) פי', תפילות אבות תיקנום. **אברהם תיקן תפילת שחרית**, היינו שעשה התיקון על העת ההוא שהי' בהירות גדול ואור בהיר בשחקים כמו זמן שחרית שהשמש מאיר על הארץ, וזהו אברהם קראו הר (פסחיח פ"ד), היינו הבית מקדש שנקרא הר, אבל יצחק אבינו צפה עוד להלן על עת החורבן שאז התחיל החשבות בעולם אבל עדיין הי' בו קצת הארה, וזהו **יצחק תיקן תפילת מנחה** שהוא בזמן שקיעת השמש, וזהו שקראו שדה (בראשית כ"ח) 'ויצא יצחק לשוח בשדה' ע"ש הכתוב (ירמי' כ"ו) 'ציון שדה תחרש', **אבל יעקב אבינו צפה עוד יותר למרחוק על עת אריכות חשכות הגלות ההוא** וזהו שכתוב (בראשית כ"ח) **ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש, וזהו שקראו בית, כלומר סתום מכל צד שנסתמה האורות מאתנו ומפגיע אין בעדינו, ע"כ ראה ועשה תיקון על העת הלז, וזהו יעקב תיקן תפילת ערבית.**

מנהג רבוה"ק לומר 'ואני ברוב חסדך' בזכות אברהם וכו'

ובספרי מנהגי רביה"ק בעל דבר"י זללה"ה כתבו שהיה אומר הנוסח דאי' בסידור תפילה ישרה, **'ואני ברוב חסדך בזכות אברהם וכו'.** ומקורו מדברי הזוה"ק בהקדמת בראשית ובפרשת ויקרא וז"ל: **'לא בעי בר נש למיעל לביהכנ"ס אלא אי אימלך בקדמיתא באברהם יצחק ויעקב בגין דאינון תיקנו צלותא לקמי קב"ה,** ומה שהקשו דהא אמרו 'תמה זכות אבות', כמה תי' נאמרו בזה אך בליקוטי מהרי"ח אחר האריכות בזה כתב: **"אח"כ ראיתי שאין צריך לכל האריכות הלז, וחדאי נפשי שמצאתי באור זרוע הלכות תפלה דהא דאמרינן תמה זכות אבות ר"ל שאינו עומדת מעצמה, אבל כשמתפללין שיעמוד לנו זכות אבות לענין זה כל ימי הארץ לא יתמו ועומדת לעד** ע"ש.

דף כ"ז

ג' פירושים ב'איזיל אימליך בדביתהו'

אמרו ליה לר' אלעזר בן עזריה ניחא ליה למר דליהוי ריש מתיבתא, אמר להו איזיל ואימלך באינשי ביתי, אזל ונמלך בדביתהו. וצ"ב, כיון שהיה כאן ענין הנוגע להנהגת כלל ישראל, והרי אמרו חז"ל **אין חכמה לאשה אלא בפלך,** וא"כ מה יועיל עצת אשתו לזה. וכמה ביאורים נאמרו בזה, על דרך **דכיון שהיה רך בשנים היתה כונתו להשיב האיך יטול חלק בראש, על זאת השיב להם:**

א. איזיל ואימלך באינשי ביתי ע"כ, יש לבאר דהנה אי' **קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים,** אך אם מכוון המוכיח בתוכחתו כדי שע"ז ייבנה גם הוא מזה כשהוא בכלל מזכי הרבים, מקיים בזה עצמו קשוט עצמך כמאחז"ל (ב"מ ק"ז ע"ב) ובאין כאחד, והוא כעין שאחז"ל (בגיטין כ' ע"א) **גיטו וידו באין כאחד,** וזה איזיל ואימלך באינשי ביתי, היינו כשיהיה נמלך, שירצה לחזור מקידושיו ולגרשה, ואז אמרינן **באין כאחד, וה"נ בתוכחה.** (ארץ צבי, סוכות תרפ"ה).

ב. תלמידי הבעש"ט מפרשים את המלה **"אמלך" מלשון מלוכה** ולא מלשון התיעצות, ר' אלעזר בן עזריה ענה כי הנה חז"ל אמרו **'ההולך אחר אשתו במילי דשמיא, נופל לגיהנם',** וזה שרמז להם ד'מי שהולך להיות מלך ושולט על העם, מוכרח מקודם להיות מושל על אנשי ביתו במילי דשמיא, ולכן **'איזיל ואמלוך על אנשי ביתי',** ורק אחרי שאצליח בזה אוכל לקבל עלי להיות מנהיג העם. (אוצר הידיעות, ברכות כ"ז).

ג. אזל ונמלך בדביתהו, בספה"ק דברי שמואל (אות פ"ד). פי' וזל"ק: **ראשית אני צריך להמליך את הקב"ה בעניני דביתהו** ורק אז ראוי אנכי להיות ראש. כי 'אדם שהוא שומר ברי"ק, איך שהוא קטן בכל שאר הענינים, בכל זאת נקרא צדיק'. עליו נאמר (שמואל- ב כג, ג) **צדיק מושל ביראת אלקים,** הצדיק מושל בכל. ואיך נעשה צדיק מושל על תאוותיו, ע"י יראת אלקים, כיון שיודע שהקב"ה רואה כל מעשיו כחשכה כאורה מיד יגיע אליו היראה וימשול בתאוותיו כולן, ע"כ. [וע"ד שפי' מרן הק' משינאווא זללה"ה, **'הוא אשר דבר לעם סגולתו'** מלשון הנהגה 'דבר אחד לדור', רק מי שהוא **שמור לקדשו** וכו'].

בעת התפילה עצמו אל ישים במחשבתו שהוא אחורי רבו

אל יתפלל אדם אחורי רבו. איתי מר"א דארעא קדישא ורה"י בירושת"ו הגה"ק בעל עטרת יהושע זללה"ה (כתבי קודש עמ' רמ"ה) זל"ק: **שמעתי מכ"ק אאמו"ר** [ה"ה הגה"ק אבדק"ק הוניאד] זללה"ה בשם חמיו הגה"ק זללה"ה, שסיפרו לו מאביו ה"ה הרהצה"ק המפורסם מוה"ר ברוך נאנאשער זללה"ה, שהיה פעם אחת בדזיקוב אצל האדמו"ר הגאה"ק ר' אליעזר"ל מדזיקוב זצלה"ה, ומפורסם שתפילתו של הצדיק ר' ברוך"ל מנאנאש היתה בעבודה רבה ובהתלהבות גדולה ברמ"ח אבריו, עד שכל פעם אחר תפלתו הי' הטלית קטן רטוב מהזיעה, עד שהיו מוכרחים לסוחטו אחר התפלה, **ופעם אחת אירע כשהתפלל, באמצע תפלתו הרגיש שאדמו"ר הק' מדזיקוב עומד בצידו, ומחמת אימת רבו העמיד את עצמו מלהתפלל כ"כ בהתרגשות כדרכו בקודש, ואז תיכף נפל ברעיונו פירוש על מה שאמרו חז"ל** (ברכות כ"ז ע"ב) **'אל יתפלל אדם אחורי רבו', שאל ישים אדם במחשבתו שהוא אחורי רבו בעת התפילה, רק שהוא עומד לפני הקב"ה, ותיכף התפלל אח"כ כמקודם בעבודה רבה.**

דף כ"ח

'דבר זה מונע מלהשיג הצלחת התורה וכוונת התפלה'

אנו משכימים לדברי תורה. כתב **רביה"ק זללה"ה** (ברך משה, פר' לך, ואעשך אופן ה'), וזל"ק: בדרוש תוכחת מוסר לפני תלמידי הישיבה אמרתי על פי מה ששנינו במס' אבות (פ"א מ"ב) **'על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים'.** ומבואר בספרי קודש **'דשלש אלה צריכין שיהיו מחוברים ושלובין זה בזה'** וכו'. **ועיקר גדול מקובל בידינו מרבותינו הקדושים, לעסוק בתורה לפני התפילה. ושמעתי ממרן דודי זללה"ה** לפרש בתפילת רבי נחוניא בן הקנה ביציאתו מבית המדרש (ברכות כח:) **אנו משכימים** והם משכימים, **אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים.** ולכאורה צ"ב מפני מה תלה הדבר בהשכמה, ויותר הול"ל אנו עוסקים בתורה והם עוסקים בדברים בטלים, אמנם אין הדברים אמורים כלפי אלו שאין עוסקים בתורה כל עיקר, אך **הכוונה על העוסקים בתורה כל היום, רק בבוקר אינם מקפידים להשכים לדברי תורה, ודבר זה מונע מהם מלהשיג הצלחת התורה וכוונת התפלה.** וזה שאמר **אנו משכימי"ם לדברי תורה, שאנו משכימים בבוקר לעסוק בתורה, והם משכימי"ם לדברים בטלים, אף שבמשך היום עוסקים בתורה.** עכדה"ק. (ונראה דפי' 'דברים בטלים' כי דין גרמא אשר הן התורה והן התפילה אינם כדבעי ח"ו).

שואל בענין

דף כג.

מים שותתים על ברכיו, ושהה כדי לגמור את כולו, למפקנא:
- לכו"ע חוזר לראש
- חוזר למקום שפסק
- מחלוקת

הנצרך לנקביו ויכול לשהות עצמו:
- פחות מפרסה – תפילתו תועבה, פרסה – תפילתו תפילה בדיעבד
- פחות מפרסה תפילתו תועבה, פרסה – תפילתו תפילה לכתחילה
- בשניהם תפילתו רק בדיעבד.

הטעם שרבי יוחנן ורבי נחמן נכנסו דווקא כשהתפילין סידם לבית הכסא:
- שלא יגנבו
- משום השדא
- כדי שישמרום מן המזיקין

דף כג:

מקום הנחת תפילין בפעודה:
- י"א מניח בחוץ ונכנס, וי"א מניחו על שולחנו
- אוכל עם התפילין בראשו
- מניחו רחוק ד' אמות

סודר שצר בו תפילין, לצור בו מעות:
- אסור רק כשהוזמנו לתפילין, וצר בו תפילין [שהוזמנה לאו מילתא]
- הוזמנה בעלמא אסור
- מחלוקת

מה אסור להחזיק בשעת התפילה:
- דבר שמפריע לכוונתו [בגון ס"ת]
- אסור להחזיק שום דבר
- מחלוקת

שאלה לחידודא: האם מותר להחזיק [בכיס] פלאפון פתוח בשעת התפילה:
- מותר, כיון שאינו בידו
- אסור, כיון שטורדו מן התפילה
- אסור, כיון שמפריע לאחרים

דף כד.

להלכה, מה עדיף כבוד התפילין או שמירתו:
- שמירתו
- כבודו
- אותו דבר

באיזה אופן מותר לתלות תפילין:
- מותר לתלות בקציצה
- רק בכיסן מותר
- שני תירוצים בגמרא

דף כד:

עיטוש מלמעלה:
- סימן יפה לו
- סימן רע לו
- לא יפה ולא רע

מתי מותר להשמיע קולו בתפילתו:
- כשאינו יכול לכוין בלחש
- מתפלל ביחיד
- רק בשני האופנים דלעיל ביחד

נמצא בסווימינג-פול [בריכה] ומגולה ממתניו ומעלה אם מותר לקרוא קר"ש/לברך [בשעת הדחק]:
- מותר
- אסור
- מחלוקת

העובר מכבל לארץ ישראל:
- עובר בעשה
- אינו עובר
- מחלוקת

דף כה.

צואה על בשרו לענין קר"ש:
- מותר לקרוא קר"ש [כל הנשמה תהלל]
- אסור [כל עצמותי]
- מחלוקת

ריח רע שיש לו עיקר:
- מרחיק ארבע אמות 'מהצואה'
- מרחיק ד' אמות ממקום שפסק הריח
- מחלוקת

צואה עוברת:
- מותר לקרוא קר"ש כנגדה [כמצורע]
- אסור [והיה מחניך קדוש]
- מחלוקת

צואה / ערוה בעששית:
- מותר לקרוא קריש כנגדו
- אסור לקרוא קריש כנגדו
- צואה מותר [וכיסית] ערוה אסור [ולא יראה בך]

דף כה:

עביט של מי רגלים האם מיטה הוה הפסק:
- הוה הפסק
- אינו הפסק
- מחלוקת

עביט של מי רגלים מתחת המיטה:
- פחות מ-3 טפחים הפסק [לבוד] 10 טפחים אינו הפסק, מ9-3 הפסק
- תמיד הוה הפסק
- פחות מ-3 הפסק, 10 טפחים רשות אחרת והוה הפסק, 9-3 הפסק

מה נחשב כלי בתוך כלי:
- אפילו כלים מיוחדים לזה
- כלים מיוחדים לזה אפילו עשרה נחשב ככלי אחד
- מחלוקת

דף כו.

הרחקה מצואה לענין קר"ש ותפילה:
- לפניו כמלוא עיניו
- לאחריו 4 אמות
- שניהם אמת

בית הכסא חדשה:
- בתוכו הפסק, כנגדו מותר
- דינו כבית הכסא ישן
- מחלוקת

הדרן עלך מי שמתו

זמני תפילות שחרית:
- י"א עד הצות וי"א עד סוף 4 שעות
- ותיקין מתפללים בנץ החמה
- שניהם נכונים

זמני תפילת מנחה:
- עד הערב
- עד פלג המנחה
- מחלוקת

זמני תפילת ערבית:
- כל הלילה
- עד הצות
- מחלוקת

זמני תפילת מוסף:
- כל היום
- עד סוף 7 שעות
- מחלוקת

דף כו:

טעה ולא התפלל מנחה אם יכול להשלים במעריב::
- יכול להשלים משום דרחמים
- אינו יכול להשלים עבר יומו
- מחלוקת

מי תיקן התפילות:
- תפילות אבות תיקנום [והסמיכו כנגד קרבנות]
- תפילות כנגד הקרבנות [אנשי כנסת הגדולה]
- מחלוקת

כנגד מה תיקנו תפילת ערבית:
- איברים ופדרים שלא עיכלו
- תרומת הדשן
- תפילת ערבית רשות

דף כז.

הצריך להתפלל מוסף ומנחה:
- מתפלל קודם מנחה [תדיר]
- מתפלל קודם מוסף [שעה עוברת]
- מחלוקת

באיזה שעה נמס המן:
- הצות
- שקיעה
- בשעה רביעית

להלכה האם מותר להתפלל של שבת בער"ש:
- אסור [שזמן ערבית משחשיכה]
- מותר [זמן ערבית מפלג המנחה]
- דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד

דף כז:

המתפלל תפילת שבת מבעוד יום:
- אסור בעשיית מלאכה
- מותר בעשיית מלאכה
- מחלוקת

המתפלל בטעות של שבת ביום המעונן:
- מותר בעשיית מלאכה
- אסור בעשיית מלאכה
- ביחיד מותר בציבור אסור

תפילת ערבית רשות או חובה:
- רשות
- חובה
- מחלוקת

איזה שלשה תנאים הוצרך להעמיד לנשיא:
- חכם, עשיר, וזכות אבות
- גיבור, עניו, והיזהר פנים
- ת"ח, עשיר, ועניו

יענינו בקו"ל

מכתבים הערות והארות שנתקבלו על שולחן המערכת

בעזה"י

לכבוד המערכת הנכבדה שלום וברכה וכט"ס.

בשבוע שעבר הבאתם אודות אמירת ההפטרה בשנה זו בפ' פינחס והכרעת רבינו שליט"א לומר ב' ההפטרות. יש שלא הבינו לנכון הכוונה בזה, ובקצת קהילות אין אומרים 'אתה מבין' (מליצת הלשון כפי הנוסח הנדפס במחזורים ליו"כ), וטעו שיש לומר גם **הפטרת פר' פנחס**, וגם **הפטרת מטות ומסעי**.

הנה ההפטרה של פרשת פינחס '**ויד ה' היתה אל אליהו**' (מלכים א', יט) כמעט ולא אומרים אותה, כי ברוב השנים אומרים **אז 'דברי ירמיהו'** (הפטרת פ' מטות) שהיא הראשונה של **'שלש דפורענותא'** [שהם 'דברי ירמיהו' (ירמי' א, א) 'שמעו דבר ה' (ירמי' ב, ד), 'חזון' **ישעיהו** (ישעי' א, א)]. וזה דבר נדיר ביותר שפרשת פינחס יחול לפני בין המצרים, מאחרי המלחמה אמרו בחו"ל הפטרת פינחס רק ז' פעמים בשנות תשי"ד, תשכ"ז, תדש"ם, תשס"ה, תשס"ח, תשע"א, תשע"ד (בכמה שנים יש חילוקי פרשיות בין אר"י לחו"ל עד מטו"מ ואז יוצא שבאר"י כן חל פר' פינחס לפני בין המצרים, כמו שהי' בשנת תשפ"ב, תשע"ט, תשע"ו, וכו').

ולסיום כיון דבדרך כלל קורין פ' פינחס בתחילת בין המצרים, שאז אומרים ההפטרה 'דברי ירמיהו' המקונן על חורבן הבית, ע"כ דיש קשר להפטרה זו גם לפ' פנחס. עי' בבני יששכר (מאמרי חודש תמוז-אב מאמר ב') וז"ל: **"דמהדרינן כל מה דאפשר לקרות הפרשיות שמבואר בהם חלוקת הארץ בימי בין המצרים, דהנה פרשיות מטות מסעי הדברים, יש בהן חלוקת הארץ, לזה קורין אלו הפרשיות תמיד בימי בין המצרים להורות הבטחה לישראל, לאלה תחלק הארץ ג"כ, והנה גם בפרשת פנחס מבואר חלוקת הארץ, על כן מהדרינן כל מה דאפשר שיקראו גם פרשת פנחס בימים האלה, וגם בפרשת פנחס נאמרים כל המועדים, הנה יתנחמו ישראל בהוסיף להם מועדים ב"כ שעתידין הימים האלה להיות לששון ולשמחה ולמועדים טובים"**.

עוד כתב שם הבני יששכר (שם מאמר א' אות ד') וז"ל: **עפ"י האריז"ל אשר כל החדשים הם בחינת איברי הראש, והנה ב' החדשים הללו הם בחינת עין ימין** (תמוז) **ובחינת עין שמאל** (אב), **וכעת בעוה"ר נאמר עיני עיני יורדה מים** (איכה א, טז)**... והנה נרמז בפסוק** (שמות ג, ד) **וירא ה' כי סר לראות, ס"ר בגימטריא ב' פעמים עי"ן, משה הסתכל שהב' החדשים לא יתוקנו ויאירו לגמרי עד הגאולה האחרונה שיבוא פינח"ס אליה"ו בגימטריא ב' פעמים עי"ן, על כן ביקש משה** (שם ד, יג) **שלח נא ביד תשלח, וכדברי המתרגם הנ"ל** [דהייט פי' התרגום יונתן "ביד פינחס אליהו דאנת עתיד למישלח בסוף יומייא"].

ויה"ר שנזכה שהימים האלו יתהפכו לנו לששון ולשמחה, ובמהרה יבוא אליהו לבשר בשורות טובות וניחומים לעם אחד מפוזר ומפורד בין העמים אמן ואמן.

כו"ח ביותרת הכבוד

ש.מ.

ומסכ"ג יע"א

לכבוד הגליון הנפלא "קול התאחדותינו"

בגליון העבר במאמר **"קשר עליון דאורייתא"** הבאתם עובדא ממרן רביה"ק זי"ע בענין אמירת ה"הרחמן" שמוסיפים בברכת המזון בסעודת ברית מילה, דאצל **"הרחמן הוא יברך בעל ברית המילה"** ראוי שהבעל ברית יכבדנו לאחר - בהיותה ברכה המיועדת לברך אותו, [ולמטה בהערה ציין לסידור היעב"ץ שהביא כעין זה אצל **"הרחמן הוא יברך המל בשר הערלה"** דכתב שם: "כשמוהל מברך, יתן הכוס של ברכה לאחר לומר הרחמן זה", והוא גם כן כנ"ל שברכה זו, וכוונתו מבואר מישום דהרחמן זה מיועדת לברך אותו, ולכן מן הראוי ליתנו לאחר שיברכנו. וזהו סייעתא חזקה לדעת מרן רביה"ק זי"ע שכמו כן אין ראוי לבעל המילה לומר בעצמו את נוסח **"הרחמן הוא יברך בעל ברית המילה"**].

ואמרתי להוסיף הוספה נאה מה שראיתי בספר **"עזר בקודש"** (פרק כ"ב) כדלהלן:

"אינדערהיים איז געווען איינגעפירט ביי א ברית אז דער וואס האט געבענטשט אויפן כוס, דער פלעגט זאגן אלע הרחמן'ס וואס מ'לייג צו ביי א סעודת ברית, אין אמעריקא איז אייגנעפירט געווארן אז מ'האט מכבד געווען עטליכע פון די מסובין מיט די הרחמן'ס.

ביי א געלעגנהייט רעדנדיג מיטן רבין'ן איבער די ניי-איינגעפירטן מנהג, האט מיר דער רבי געזאגט אז עס איז נישט קיין שום חסרון, אדרבא, עס איז גאר א מעלה אז מ'קען מכבד זיין עטליכע אידן מיט כיבודים. דער רבי האט צוגעגעבן בדרך צחות, אז אויב עס פעלט אויס צו מכבד זיין מער מענטשן מיט כיבודים, קען מען אפילו איבער זאגן די הרחמן'ס צוויי מאל, און עס איז נישט קיין ברכה לבטלה".

ואיידי דאתינן לנוסח ה'הרחמן' שאומרים בסעודת ברית מילה, אעתיק מה שראיתי בס' **ליקוטי מאיר** (סימן י"א ענייני מילה) וז"ל: שמעתי מתלמידי ההצה"ק מרן בעל **ייטב לב** מסיגעט שציוה לומר אצל הרחמן הוא יברך המל בשר הערלה **'איש הירא ואמיץ הלבב עבודתו כשרה, אם שלש אלה יעשה לה'** [ולא כפי שנדפס בסידורים 'איש הירא "ורך" הלבב עבודתו פסולה אם שלש אלה "לא" יעשה לה']. אמנם בזמירות **דברי יואל** (ח"א עמ' ש"מ אות ר"ו) כתב שמרן רביה"ק זי"ע אמר שלה לשנות הנוסח ויאמרו כמנהג העולם. וכ"ה בזמירות **ברך משה** (מאמר בצל תומר עמ' תקכט) דכאשר הדפיסו סידורים חדשים לביהמ"ד הגדול אמר רבינו להמדפיס שלא ישנה מן הנוסח הנדפס בסידורים, דלא ברירא ליה אם אכן אמרו בסיגעט נוסח זה.

בברכת הצלחה רבה וכט"ס

מ.ש.ה.

בס"ד

יום ג' לסדר "אל ראשי המטות" תשפ"ה לפ"ק

תשוה"ח למעלת כבוד סופרי המלך מאן מלכי רבנן, חברי מערכת קול התאחדותינו הע"י

דבר אין בפי ובלשוני מילה להביע את גודל השפעת גליוניכם אשר כל הרואה אומר ברקאי, המאיר לארץ ולדרים בכל אתר ואתר, כן יעזור ה' להלאה להמשיך בעבודת הקודש עוד רבות בשנים מתוך הרחבת הדעת וכל טוב.

והנני להעיר על מה שהבאתם אודות אמירת 'בזכות תפילת רב' או 'בזכות תפילת רבים' בעת ברכת החודש, אשר הגה"ק בעל **בני יששכר** כתב על זה שדבר זה מקורה בטעות המדפיס, אשר היה כתוב 'ברכות, תפילת רב' (שזה המקור של תפילה זו במסכת 'ברכות' שמובא שם 'תפילת רב'), והמדפיס טעה 'ותיקן' וכתב במקומו 'בזכות תפילת רב'. אך מאידך היו רבים וכן שלמים שכן אמרו אותו, כמו **מרן הקדוש מצאנז** זי"ע שאמר 'בזכות תפילת רבים' ועוד.

ולפלא מה שציין א' הקוראים במכתבו בשבוע שעעל"ט (פ' פינחס) שמנהגו של מרן רביה"ק בעל **דברי יואל** זי"ע היה לומר 'בזכות תפילת רבים', ואנכי לא ידעתי מנין לו זאת, כי כידוע לכל שרביה"ק לא היה מסיים בקול את 'ה'יהי רצון', רק תיכף אחרי שסיים הציבור התחיל בקול 'מי שעשה נסים לאבותינו'.

וזה שדייק מתוך דברי רביה"ק בדברי יואל (לשמח"ת עמ' תש"ו) שכתב בזה"ל: **"ואפ"ל בדרך צחות הטעם 'שאנו אומרים' בזכות תפילת רבים..."**, יכול להיות שכוונת רבינו הוא על מנהג העולם, ולא שכך היה דרכו בקודש.

ושאלתי את פי המקורבים והמשמשים בקודש אך לא ידעו להשיב לי תשובה ברורה על כך, רק זאת שרבינו הי' נוהג לא סיים היה"ר בקול כלל, [ואפשר לומר שנהג כן כעין שמובא בדרכי חיים ושלום' שכן עשה הגה"ק בעל **מנחת אלעזר** זי"ע שהיה נוהג לומר 'בזכות תפילת רב' אולם מחמת שזקינו הגה"ק בעל **בני יששכר** זי"ע סבר שהוא מנהג שמקורו בטעות, הוא לא רצה לחלוק על דבריו בפומבי. ויתכן שגם רביה"ק זי"ע היה נוהג לומר 'בזכות תפילת רבים' אך לא רצה להכריז כן ברבים מטעם הנ"ל]. **שוב מצאתי בספר 'עדות ביהוסף'** (עמ' פ"ה, אות קפז) שאכן מרן רביה"ק זי"ע היה דרכו לומר **'בלחש'** בעת ברכת החודש 'בזכות תפילת רבים'.

אכן כפי שצויין בגליון הקודם **בזמירות ברך משה** (עמ' תס"ח) מובא שמנהג רביה"ק **הברך משה** זי"ע היה לסיים בקול 'חיים שימלא ה' משאלות לבנו לטובה אמן סלה', **וכן נוהג מרן רבינו הגה"ק שליט"א.**

ש,פ,ה.

קריית מלך רב יע"א

חוקים להורותם
הלכות דינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים
נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

הלכות הנוגעים מר"ח אב עד תשעה באב

החלפת בגדים

בתשעת הימים אין ללבוש בגדים מכובסים שלא לבשו עדיין.

החלפת הבגדים בשבת

לכתחילה אין להחליף בגדים בשבת לצורך חול, ויכול להלביש אחד בערב ואחד בבוקר, ויש מקילין להחליף בשבת, וילבש כל בגד זמן מרובה שלא נראה כמכין לחול, ולא יאמר בפיו שמחליפו לצורך זה, ובגד שאין הדרך ללכת בו בשבת כגון מי שיש לו העמע"ד מיוחד לשבת, בזה נכון להחמיר דניכר ההכנה.

בגדים הסמוכים לגוף

בגדים הסמוכים לגוף, הפוזמקאות (שטרימ"פ), יש מקילים שמותר לחליפם כפי הצורך [בענין שמזיעים מאד או יש ריח רע או לכלוך שמעכב אמירת דבר שבקדושה] בלא שהשתמשו קודם, ובפרט במקומות החמים ומזיעים ביותר.

אם הכתונת הוא מלוכלכת ממש, או אם הוא איסטנים ומרגיש צער גדול כשלא יחליף הכתונת, יש להקל ולהחליף כרגיל.

וכל אחד יתנהג כגודל הצער שמרגיש בזה שמפני חטאינו גלינו מארצינו, וכפי שחורבן הבית נוגע ללבו, ויראי השם בשנים קדמוניות לא החליפו בגדיהם כלל.

מגבות, סדינים, מפות

אין להציע המטות בסדינים מכובסים, ואין להחליף מפות מכובסים על השולחן, ואין להשתמש בהאנטע"ך מכובס.

במלון או דירה לאורחים או שמגיע אורח לבית, אפשר להחליף כלי המטה.

כיבוס בגדים

אין לכבס בגדים ושאר כלי הבית, ואפילו כיבוס לצורך אחר ת"ב, אסור (כיבוס בגדים אסור משום דעצם הכיבוס יש בו שמחה והיסח הדעת מן האבילות).

ומי שאין לו אלא בגד אחד, יש להקל עד שבת (דבשבוע שלפני השבוע שחל בו ת"ב יש להקל למי שאין לו אלא חלוק אחד, כדמבואר במשנ"ב סקכ"ט, ויש מקילין למי שאין לו אלא כמה בגדים, במקומות החום והזיעה, שחייבים להחליף בתדירות, דמותר לכבס בשבוע זה).

כתם בבגד מותר לנקותו, וכן בגד שאם לא יכבסוהו הוא יתקלקל [כגון שנלכלך בכתם או קטן שהקיא על בגד, שמוכרח לכבסו מיד] (דנחשב דבר האבד).

בגדי קטנים

בגדי קטנים אין לכבס, ויש להקל עד שבת, אין להוסיף בגדי גדולים לכבסם ביחד עם בגדי קטנים.

גיהוץ בגדים

אין לגהץ בגדים מר"ח ואילך, וכן אין ללבוש בגדים מגוהצים.

צחצוח נעליים

נעליים שנתלכלכו יש אומרים דמותר לנקותם, ובפרט לצורך שבת (דאין זה בכלל כיבוס אלא הסרת לכלוך בשם שבה"ל, והא דאי' בשלמות חיים דאסור הכוונה לצחצוח בדרך כיבוס כמו שפשוף).

קניית חפיצים

אין לקנות בגדים חדשים, אפילו בגדים פשוטים, אף אם דעתו ללובשם רק לאחר ת"ב.

בגדים הצריכים לבריאות [משקפיים] מותר, נעליים לתשעה באב, מותר.

אין לקנות כלים המביאים לידי שמחה ככלי כסף וכדו', מזגן [ערקנדעש"ן] כשהוא צורך גדול יש להקל.

מכירה המיוחדת בזול בימים אלו או הזדמנות לקנות חפץ מסוים או שנמצא כעת שרק מצוי חפץ זה, יש להקל לקנות.

תפירה

אסור לתפור בגדים חדשים, וכן אין לסרוג בגדים, אין לסרוג גארטל [חגורה], תפירת כפתור או תיקון בגד שנקרע מותר.

תפירה לצורך נישואין למי שעדיין לא קיים פריה ורביה מותר, ודוקא אם החתונה מיד אחר תשעה באב, שמוכרחים לתיקון זה.

תפירה לצורך פרנסה מותר, ובתנאי שיתנו את הבגדים לתופרת לפני ר"ח, (ונכון למנוע אף בזה בשבוע שחל בו).

תפירה לצורך ליימוד דהיינו שתופרים דבר שאינו ראוי ללבישה, אלא לומדים על סתם חתיכות בגד יש להקל.

קשירת ציצית מותר, דאינו בכלל תיקון בגד.

איסור בשר ויין

אין אוכלים בשר ושותים יין מראש חודש, תבשיל שנתערב בו בשר או עוגה שיש בה יין, אם ניכר בהם טעם הבשר והיין אסור.

מותר לבשל המאכלים בקדירות של בשר.

קטנים אסורים בבשר ויין, (אפילו לא הגיעו לגיל שיכולים להתאבל על ירושלים, ויש מקילים), וקטנים ביותר שאינם אוכלים שאר מאכלים חוץ מבשר יש להקל.

חולה, מעוברת, יולדת, הצריכים לכך יש להקל, ויאכלו בשר עוף בלבד.

סעודת מצוה

סעודת מצוה מותר בבשר ויין, סעודת ברית מילה [ובפרט בשבוע שלפני ת"ב] המוזמנים שאוכלים גם בזמן אחר בסעודה זו, אוכלים גם בימים אלו, וכן הנשים שדרך לזמן לסעודה מותרות, אולם סעודת בע"ח נאכ"ט אין לאכול בשר.

סעודת סיום מותרים כל הקרואים גם בזמן אחר, (דעת המ"א וא"ר דמותרין אף אלו שלא למדו, ובביאוה"ל הביא יעב"ץ דמותרין רק המחזיקים ידי לומדי התורה, והגבאים, והביאוה"ל הוסיף אף המסייעין לעשות הסעודה, אולם שאר אנשים אסור).

ומותר לשתות יין של ברכת המזון בסעודת מצוה.

יין הבדלה יש הנותנים לקטן מגיל ו' עד ט', ורבותינו נהגו לשתות בעצמם.

מסיבה

אין להתאסף לצורך מסיבה או שאר סיבה לשם הנאה לחוד, ומותר לצורך מסיבה של מצוה, או סעודת מצוה.

רחיצה

אין לרחוץ כל הגוף אפילו בצונן, ורק פניו ידיו ורגליו מותר ודוקא בצונן, ורחיצת שערות לחוד בלא הגוף י"א דמותר.

רחיצה במקומות החום

במקומות שהחום גובר ומזיעים הרבה, יש מקילין להסיר לכלוך או זיעה, במים צוננים או פושרים, ודווקא בדרך אברים אברים ולא כל גופו בבת אחת, ונכון שלא יהא בפרהסיא, והדבר מסור ללב ירא ה' מתי להקל בזה (לשון שבה"ל, ובתשובות והנהגות ח"ב סי' רס הביא ששאלוהו להחזו"א על בני ישיבה שמצטערים הרבה בחום ומפריעים בלימודם, אם יכולים בתשעת הימים לרחוץ בצונן, ואסר להם, והוא תמה דאין זה רחיצה לתענוג).

רחיצה לצורך רפואה

מי שיש לו צורך לרחוץ מפני צרכי רפואה וכדו' (כגון שיש לו חטטים בראשו דמותר לרחוץ ראשו) מותר.

רחיצת קטנים

קטנים [בני ו' ז' שנים והלאה] יש לחנכם שלא לרחוץ, ואם נחוץ קצת לבריאותם בימים החמים שנגרם להם פצעים כשאינם מתרחצים מותרים ברחיצה, וכן אם הם מתלכלכים בזוהמא ובכל לכלוך, ובפרט במקומות המזיעים יש להקל לרחצם וכשצריך לכך מותר אף בחמין. ואם נחוץ גם בזיף, ונכון לחנכם למעט כמה דאפשר מחמת חורבן הבית.

טבילה במקוה

הנוהגים להקפיד לטבול כל יום ויום במקוה טובלים גם בימים אלו, ונכון במקוה צוננת, ולא יתעכב שמה לתענוג, (והיות שכמה אנשים מצטננים בנקל במקוה צוננת, ואם נחמיר לא יטבלו, לכן לנו הנמשכים אחרי מרן הבעשה"ק זי"ע שהוא דבר חמור, לכן יש להקל לעשות שיהיו קצת פושרין, אבל לא יותר מהנחוץ ממש, שבה"ל).

נקיון הבית

נוהגים למעט בנקיון הבית, ולכבוד שבת יש להקל, ואם הקרקע מלוכלכת יש להקל, ולא ישטוף באופן יסודי אלא בצורה קלה, וכן אפשר על ידי עוזרת הבית ורק לא תעשה כבכל שבוע יסודי כגון למעט החלונות ארונות וכדו'.

ערב שבת חזון

בערש"ק חזון מחליפים המפות שעל השולחן, וכן המגבות, מותר לגזוז הצפרניים לכבוד שבת.

מותר לחפוף ראשו בחמים כיון שרגיל בזה בכל ער"ש, וראשו ידיו ורגליו בחמים, (ומי שצריך לצורך שבת ישאל חכם).

טעימת התבשילין בע"ש

מותר לטעום ממאכלי בשר לראות אם הם מתובלים, אבל לאכול לקיים טועמיה חיים זכו אסור.

קלי צום וכדו' בשבת ערב תשעה באב

מותר בשבת לקחת גלולות או שאר דברים המקילים את הצום, ואם באפשרותו עדיף לקחתם כשהם מעורבים עם מאכל או משקה.

מצות שילוח הקן (ז)

א. אם האם רובצת על ביצים מוזרות פירוש שאינם מזכר ואין נוצר מהם אפרוחים לעולם אינו חייב בשילוח האם. (א)

ב. אכן הרואה קן ורוצה לקיים מצות שילוח אין צריך לחשוש שמא הביצים הן מוזרות דהולכים אחר הרוב ואין צריך לברר שיש גם כן זכר (ב).

ג. אין מקיימים מצות שילוח אלא בזמן שהאם "רובצת" על הביצים או האפרוחים ולכן אם האם מעופפת מעל הקן וכנפיה אינן נוגעות בהן פטור מלשלח ואפילו נוגעות מן הצד פטור אבל אם כנפיה עדיין נוגעות בהן חייב לשלח (ג).

ד. וכן אם אין האם יושבת "על" הבנים ממש אלא יושבת בין הביצים או האפרוחים אפילו נוגעת בצדם פטור משילוח ואז אסור לשלחה משום צער בעלי חיים (ד).

ה. ומצוי מאוד דבר זה כשהאם מאכלת את גוזליה שיושבת ביניהם או לצידם וצריך ליזהר דבאותה שעה פטור משילוח (ה).

ו. אם האם יושבת על שני ענפי אילן והקן תחת האם אלא שאינה נוגעת בו רואים כל שאילו תשמט מבין הענפים נופלת עליהם חייב בשילוח ואם לאו פטור (ו).

ז. אם האם רובצת על הביצים או על האפרוחים ויש ביניהם הפסק וחציצה יש בזה ספיקא דדינא ולכן חייב לשלח ואם לא שלח אינו לוקה (ז).

ביאורים והוספות

(א) שו"ע סעי ז' ומקורו בגמ' (חולין ק"מ:) דכתיב והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים לומר לך מה אפרוחים בני קיימא אף ביצים בני קיימא יצאו מוזרות שאין אפרוח בא מהן פי' דטבע הצפור שהיא מטילה ביצים גם אם אין זכר עמה אלא שמביצים אלו לא מתחיל בהם כלל תהליך של ריקום ולא יכול לצאת אפרוח והאם דוגרת על ביצים אלו וכאשר היא רואה שאין שום שינוי חל בהם עוזבת אותם בקן והולכת לדרכה.

(ב) ערוך השולחן (סעיף ו') דביצים מוזרות אינו שכיח וכן הביא בדעת תורה למהרש"ם בסימן רצ"ב בשם תשובות הר"ש (כלל ק"ד ס"ו) והובא בחו"מ (סי' רל"ב סי"ט) שאין חוששים לביצים מוזרות ועי' בספר שלח תשלח בתשובה מ"ג מ"ד דהלוקח אם על הבנים מלקין אותו אע"פ שלא יודעים אם הם מוזרות דהולכים אחר הרוב וההתראה היא התראת ודאי - ולמעשה ישנם כמה סימנים שאפשר לברר בוודאות שאין הביצים מוזרות א. כשרואים בשעת בניית הקן שיש מי שמביא להאם קשים ועצים דקים. ב. כשרואים בשעה שהאם רובצת שיש מי שמחליף את האם מזמן לזמן דזהו הזכר. ג לאחר שזוכה בביצים ורואה שהתחיל בביצה תהליך של ריקום. ד. בביצים שאינן מוזרות יש כעין קשת בחלבון הביצה עי' חולין (ס"ד ע"ב) ורש"י שם ד"ה והוא.

(ג) בש"ע סעיף י"א ובמשנה חולין (ק"מ ע"ב) דצריך שכנפיה יגעו בקן דגם זה בכלל "רובצת" עליו ומדלא כתיב "יושבת" על כרחך דמיירי במעופפת דדומה לרובצת והיינו שמעופף מעל הקן וכנפיה נוגעים בקן אבל אם נוגע רק מן הצד אינו נקרא "רובצת" עליהם.

(ד) שו"ע (סעיף י"ב) והטעם דכתיב רובצת "על" הביצים או על האפרוחים ויושבת ביניהם לא נקרא 'על' האפרוחים.

(ה) כשהאפרוחים קטנים מאוד אין האב או האם עוזבים אותם כלל ואז כשרואים האם בקן בודאי אפשר לקיים המצוה אך כאשר האפרוחים נתגדלו קצת לערך 9-5 יום מהלידה אין האם רובצת עליהם תמיד אלא הולכת ובאה ומגיע לקן כמה פעמים ביום כדי להאכיל האפרוחים נותנת האוכל בפיה והאפרוחים לוקחים בפיהם מפיה ובאותו זמן אין יכולים לקיים מצות שילוח הקן דאינה "רובצת" עליהם.

(ו) שו"ע (סעיף י"ג) דכיון דיושבת על הענפים אלא שהענפים מעכבים שלא תוכל ליגע בביצים אין זה חסרון ברובצת "על" האפרוחים.

(ז) שו"ע (סעיף ט') ובגמ' (ק"מ ע"ב) היא בעיא דר' ירמיה אם צריך רובצת על הביצים ממש בלי שום הפסק וחציצה או דילמא חציצה קטנה אינו הפסק ונשאר בתיקו וספיקא דאורייתא לחומרא ולגבי מלקות מספק יפטור ממלקות, ונפסק בשו"ע דאם היתה מטלית או כנפי יונה מעוף אחר מפסיקים בינה לקן וכן אם היו שני סדרי ביצים זה על זה והכנפיים של האם נוגעות בסדרי ביצים העליונים והוא מתכוין ליטול התחתונים בכל אופנים אלו צריך לקיים המצוה מספק ואם לא שלח אינו לוקה.

סִימָן ט׳

תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת צְרִיכִין כְּתִיבָה כְּסִדְרָן וּבוֹ י״א סְעִיפִים:

ב. אֲבָל אִם יֶתֶר אוֹת אַחַת, יֵשׁ לָהּ תַּקָּנָה עַל יְדֵי שֶׁיְּגָרֵד אוֹתָהּ אִם הִיא בְּסוֹף תֵּבָה אוֹ בְּתִחִלָּתָהּ, אֲבָל אִם הִיא בְּאֶמְצַע תֵּבָה לֹא, מִשּׁוּם דְּכְשֶׁיְּגָרֵד יִהְיֶה נִרְאֶה כְּשְׁתֵּי תֵּבוֹת.[ה] וְאִם יוּכַל לְמָשְׁךְ הָאוֹת שֶׁלְּפָנָיו, כְּגוֹן שֶׁכָּתַב לַאֲבוֹתֶיךָ מָלֵא וְא״ו שֶׁיּוּכַל לִמְחֹק אֶת הָוָא״ו וְלִמְשֹׁךְ אֶת הַבֵּי״ת שֶׁפִּיר דָּמֵי.[ו] וְכֵן אִם יוּכַל לְהַעֲבוֹת אוֹ שֶׁלְּפָנָיו אוֹ שֶׁלְּאַחֲרָיו גַּם כֵּן מְהַנֵּי מִשּׁוּם שֶׁאֵין בָּזֶה שִׁנּוּי הָאוֹת:[ז]

שבילי הסופר: דיני כתיבה כסדרן (ד)

<u>מחיקת אות מיותרת</u>

ה) אם כתב אות יתירה, [ומצאו לאחר שכבר המשיך לכתוב אח"כ], אם האות יתירה בתחילה או בסוף התיבה, יש לה תקנה ע"י שיגרור אותה[1]. אבל אם האות היתירה הוא באמצע התיבה, ואם יגררנה יהא נראה כשתי תיבות [מחמת מקום הריק שנעשה במקום הגרידה], אין לה תקנה ע"י גרירה.

ו) אבל אם יכול למשוך האות שלפניה, כגון שכתב 'לאבותיך' (שמות פרק יג פסוק ה) מלא וא"ו, יכול למחוק את הוא"ו[2], ולמשוך את הבי"ת מעט עד שתגיע סמוך לתי"ו שפיר דמי[3] [4].

---

1 שו"ע (סימן ל"ב סעיף כג). ועיין בביאור הגר"א (שם ס"ק סד) שהביא מקור לזה, ממה שאמרו במסכת סופרים (פ"ב ה"א) עירב את האותיות 'או שהפסיק באמצע השם לא יקרא בו'. ועיין בבית יוסף (יורה דעה סימן רעו) שכתב מתחילה לפרש דברי מסכת סופרים הנ"ל, דהיינו שהפסיק בדיבור, ושוב הביא בשם כמה ראשונים שפירשו, דהיינו שהניח מקום חלק באמצע התיבה ע"ש.

והנה אף שקודם שגרר האות היתירה המזוזה פסולה, ועכשיו ע"י הגרירה מתכשרת, ליכא חשש משום 'חק תוכות', דנימא דהמזוזה נתכשרה ע"י החקיקה, דכל שצורת גוף האות כראוי אין בתיקון משום 'חק תוכות', דלא נאמרה דין 'וכתב' ולא 'וחקק', אלא כשגוף האות נגמר בפסול, אבל כשיש פסול שאינו נוגע לגוף האות לא קפידנן שאותו הפסול יתכשר ע"י חקיקה (מקדש מעט ס"ק עז).

אמנם בשו"ת דבר שמואל (סימן שנד) כתב לפקפק על דברי הב"י בזה. וכתב שם עוד, שאפילו להבית יוסף, אם אחר המחיקה נראית כשתי תיבות, יש לפסול, ולכן ימחוק תחילה החלק התחתון של האות היתירה, ויאריך הבי"ת בחלקה התחתון עד שתגיע אל אות שלאחריה, ולאחר מכן יגרור כל האות היתירה, ויאריך האות שלפניה בחלקה העליון עי"ש. והובא בשערי תשובה (שם ס"ק לה). אמנם מסקנת הפוסקים אינו נראה כן, ולא חששו כלל לזה שאע"פ שלאחר המחיקה נראית כשתי תיבות, מ"מ כיון שאין צריך לעשות מעשה בגוף האות לשנות צורתה, אין בזה משום שלא כסדרן, כנ"ל.

2 ודוקא כשהוא"ו אחר בי"ת או כ"ף בזה הוא דאמרינן שצריך למחוק לגמרי הוא"ו, כיון דבעינן להוסיף הבי"ת מעט מעט

וכשמושך את הבי"ת צריך להשגיח שלא תתקלקל צורת הבי"ת בשום פעם, שאם ימשוך תהלה את הגג העליון שלה כפי הצורך, הרי תתקלקל צורתה, ואף שאח"כ ימשוך גם את הצד התחתון ותחזור לצורת בי"ת שוב הוי שלא כסדרן, לכן צריך לעשות ההוספה במעט קצת למעלה וקצת למטה עד כדי הצורך[5].

דוגמאות מאותיות שא"א להאריך

אם לאחר שסיים כתיבת הפרשה מצא שכתב תיבת 'שאור' (שמות פרק יג פסוק ד) מלא בתוספת וא"ו, אין לה תקנה בגרירת הוא"ו, שהרי היא נראית כשתי תיבות [שא ר], ואי אפשר להאריך האל"ף שלפניה, שהרי תשתנה צורת האל"ף מחמת כן. וכן בתיבת 'זובח', 'חמור' שכתבן מלא בוא"ו, אין להן תקנה שהרי אינו יכול להאריך האות שלפניה[6].

ז) אבל אם יכול להעבות האות שלפניו או שלאחריו [או שניהם], ועי"ז נתקרבו זו לזו עד שנראית כתיבה אחת, מהני שאין בזה משום שינוי האות[7]. אבל יש ליזהר שבשעה שמוסיף דיו לא תשתנה צורת האות תוך כדי הוספה אפילו לזמן מועט, שהרי אם תשתנה צורת האות, אע"פ שמתקנה מיד, שוב יש בזה משום שלא כסדרן[8].

כדלקמן, אבל אם הוא"ו הוא לאחר דלי"ת או רי"ש אין צריך למחוק את כל הוא"ו, אלא סגי לגרור את הרגל בלבד, ואת הראש יצרף להדלי"ת או הרי"ש (לשכ"ה סק"ד).

3 בית יוסף בשם הר"י אסכנדרני. ט"ז (שם ס"ק כא), מג"א (שם ס"ק לג), משנה ברורה (שם ס"ק קיב). ועיין בביאור הלכה (סימן לט ס"ב ד"ה בכל) שאפילו אם האריך את הבי"ת שלא לשמה, כשר.

4 ואע"פ שאחר המחיקה קודם שהאריך את האות הקודמת נעשית התיבה כשתי תיבות, אין זה נחשב שלא כסדרן, וגם אינו נחשב לחק תוכות, שכל שאנו צריך לתקן האות עצמה מחמת שנשתנית צורתה וכיו"ב אין בזה משום שלא כסדרן, ולא משום חק תוכות. פמ"ג (משב"ז סק"כ), משנה ברורה (ס"ק קיא).

5 לשכת הסופר (שם סק"ד).

6 בית יוסף בשם הר"י אסכנדרני, והובא באחרונים.

7 שו"ת הרדב"ז (חלק ד סימן אלף וקנג), הובאו דבריו במג"א (ס"ק לג), שלחן ערוך הרב (סעיף לה), קסת הסופר (שם) משנה ברורה (ס"ק קיב) ועוד.

והנה בלשכת הסופר כתב ו"הנה בספר שמש צדקה (סימן כח) בתפילין שנמצא וא"ו יתירה בתיבת לטטפת, וכתב כי למחוק את הוא"ו ולהוסיף קצת דיו בסוף הטי"ת הראשונה, וכן בתחילת הטי"ת השניה [כדי שלא יהא הפסק באמצע תיבה], לבו דופק לפי שלא מצא תיקון הוספת דיו, אלא אלא למשוך האות באורכו ולא להעבותו.

ולא ידעתי איזה סברא יש לחלק בזה. אם לא שנאמר כי אם יעבה את האות יש לחוש פן ברבות הימים יתהוה נקב או שאר קלקול מצד השני, באופן שלא ישאר רק מה שהוסיף ויהיה שלא כסדרן וכו', ומ"מ נראה לפע"ד דאין צריך לחוש לחששא רחוקה והעיקר כדברי המג"א בשם הרדב"ז".

8 לשכת הסופר (שם סק"ז) "וגם בזה צריך להשגיח שלא תתקלקל צורת האות בשום פעם ע"י הוספת דיו. דרך משל אם גרד אות לפני רי"ש וצריך להעבות את הרי"ש מאחוריה, אם ע"י הוספת הדיו תדמע כרגע לדל"ת, אף שאח"כ יעשה רי"ש הלא תהא שלא כסדרן. וצריך לזה זהירות יתירה. מלאכ"ש". וכ"כ במקדש מעט (ס"ק קה).

פנים חדשות

יש ליזהר שאחר שעשה האות עבה, ישאירנה כך, ולא יגרור הדיו מן הצד השני שנכתבה בו תחילה, כדי שלא ישאר אלא הכתב החדש, כדי שיהא האות דקה, שהרי אם יעשה כן נמצא שנכתבה אותה האות שלא כסדרן[9].

ויש מקילים בזה כיון דבכל שעה היתה האות קיימת, אפילו אם הוסר הדיו אין בזה משום שלא כסדרן[10], ובדיעבד יש לסמוך על דבריהם[11].

---

9 קסת הסופר (לשכת הסופר ס"ק ו) "ונ"ל פשוט דאם לאחר שהעבה איזה אות מצד זה גרדו מצד שני, ולא נשאר רק הכתב החדש הוי שלא כסדרן, כיון דליתא לכתב הראשון", וכ"כ בשו"ת חתם סופר (השמטות לחלק חושן משפט סימן קפט), קול יעקב (ס"ק קיט).

ובשו"ת חתם סופר (שם) מיירי בשאלה אודות תפילין אשר אות וי"ו נתקלקל הדיו ונפרד מעובי האות, ומ"מ נשאר כדי הכשר וא"ו. והשואל הקשה האם מותר להוסיף דיו חדש לעבות האות כמו שהיה, או דיש לחוש שמא שוב אחר זמן יתקלקל גם השריטה דקה הנשארת עתה מהכתב הישן, ויבואו להכשיר ע"י כתב החדש עובי הדיו שמוסיפים עתה ואז יהיה שלא כסדרן.

ודעת החת"ס שאסור לתקנו דיש לחוש להנ"ל. וכתב שם אבל לכאורה מהרדב"ז הנ"ל שמותר לעבות את האות לכאורה מוכח שלא חיישינן על זה, ע"ז מחלק ב' חילוקים א. דכאן כיון שהתחיל כבר להתקלקל האות יש לחוש שיתקלקל לגמרי, משא"כ בנידון דידן. ב. דהתם אין לפסול ספר תורה כשר מפני יתר אות אחת שאפשר לתקנו, משא"כ כאן הרי הוא כשר לפנינו בלי שום תוספת דיו, רק משום זה קלי ואנוהו רוצה לייפותה בתוספת דיו, ע"ז חוששין דנפיק מיניהה חורבא, ע"כ שב ואל תעשה עדיף.

10 שו"ת חסד לאברהם (תאומים תנינא או"ח סימן ד) שו"ת ארץ צבי (סימן ג), ועיין בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סימן סד אות ג) שהקשה על דברי החת"ס.

11 שו"ת שבט הלוי (ח"א סימן יב), וז"ל "איברא יסוד הסברא של החת"ס שכתב שאע"פ שבשעת כתיבה אין עליו פקפוק של שלא כסדרן, אעפ"כ יפסול למפרע, וודאי לכאורה צ"ע, דלמה לא נדון לעולם על שעת הכתיבה. וכבר ראיתי שפקפק בזה הגאון חסד לאברהם מובא בספר מאסף לכל המחנות (סימן לב אות רלה) יע"ש.

וי"ל לפי מה שכתבנו למעלה דגם בשעת כתיבת התוספת לא היה בטל המציאות, וא"כ באמת גם מעיקרא נכתב שלא כסדרן, אלא דשלא כסדרן הזה לא פסול לדינא כיון דגם בלא זה היה כתיבה כשרה, וא"כ השתא דסומך על כתיבה זו לבד, אין זה ענין של למפרע ממש, אלא כמין הסתלקות הכשרות וחלות הפסול. ע"כ אמינא דנהי דלכתחלה אין בכחנו לחלוק על רבש"י החת"ס והוא אוסר לעבות לכתחילה כנ"ל, מ"מ אם כבר נקפצה הדיו הישן כנ"ל, ונשאר רק חלק החדש דלחת"ס פסול ולהחולקים כשר לגמרי, קשה להביא תפילין לידי גניזה, וכדאי הם הגאונים הנ"ל לסמוך עליהן בכה"ג.

וחיזק את פסקו בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סימן יא) "אשר פקפקת על הוראה שלי בתשובת שבט הלוי (ח"א סימן יב) שאני מקיל דיעבד בענין אות שנתעבה ואח"כ נמחק השין ונשאר החדש, דלא אמרינן פנים חדשות, ויהיה שלא כסדרן למפרע, כיון שבשעת כתיבה היה בהיתר, ואשר מרן החת"ס (בהשמטות לחו"מ סימן קפט) מחמיר בזה, ואתה כתבת שמצאת עוד ב' מחמירים ה"ה, בעל קסת הסופר (סימן ט סק"ו), ובמק"מ (סימן לב ס"ק קה), והצעת לי לפרסם ברבים את שינוי הפסק וכו'. בעניי איני רואה טעם לשנות הוראה שלי בדבר שברור לי כאחותי שצדק עם הגאון חסד לאברהם שראיתיו הפעם בפנים והוא מהדו"ת או"ח סימן ה, והיה גאון מובהק גדול הדור ורב חילו, ואע"פ ששאר אחרונים אולי רבים נגדו, מכל מקום כיון שכולם בונים על אותה ראיה והוא משבת קיב ועירובין כד, והוא באמת אינו דומה לדין של שלא כסדרן, דמה שלא כסדרן יש בדבר שכבר היה פעם כסדרן. ואע"פ שבתשובתי שם הפכתי היטב בסברת מרן החת"ס, מ"מ כיון שאותה ראיה נדחית כמוש"כ החסל"א שם, אין בכחנו לפסול דיעבד, וגם הסברא מחייבת שלא יהיה זה שלא כסדרן דאוריתא, וקשה לי לשנות דבר שהורגלתי כבר להורות להקל במקום הפסד ודיעבד", עכ"ל. עיי"ש עוד.

קשר עליון דאוריית"א

עובדות והנהגות, בירורי הלכות, ופרקי הליכות
בין כ"ק הגאון הצדיק המפורסם
גאב"ד ריסקעווע ואב"ד דקהילתינו וצוק"ל
בעל "אורחות המשפטים"
עם רבותינו הקדושים לבית סיגוט-סאטמאר

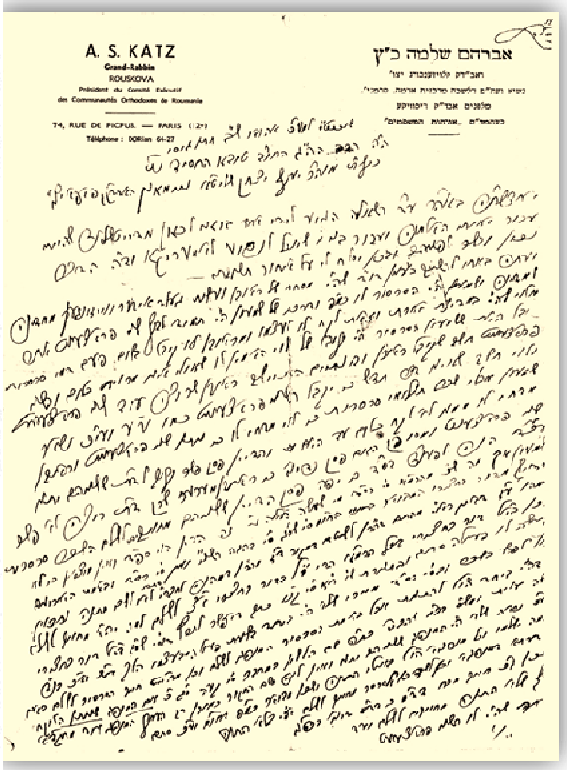
מדור מיוחד לרגל
שנת היובל
להסתלקותו
ערב פסח תשל"ה - תשפ"ה

• תשוח"ח לנכדו הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א אשר הי' בעזרתינו בעריכת המאמר •

עַל רא"ש שִׂמְחָתִי

גולה אחר גולה

אחרי המלחמה הנוראה, עדיין התגורר הגה"צ מריסקעווע זצ"ל באייראפ"ע למשך כמה שנים ונדד בגלותו ממקום למקום, עד שקיבל את השריפט"ן (כתב רשות מהמדינה) להגיע לארה"ב, ביניהם התיישב כמה שנים בעיר קלויזענבורג והיה הראב"ד דשם, אח"כ התיישב בעיר פאריז שבמדינת צרפת[1] עד שנת תש"י, שאז קיבל את השריפט"ן ועלה לארה"ב וקבע איתן מושבו בעיר וומס"ב.

A. S. KATZ
Grand-Rabbin
ROUSKOVA
Président du Comité Exécutif
des Communautés Orthodoxes de Roumanie
74, RUE DE PICPUS — PARIS (12e)
Téléphone : DORian 61-23

אברהם שלמה כ"ץ
רב"ד לקויזענבורג יצו"ד
נשיא ועד"ם מועצת הקהילות האורתודוכסיות
בממלכת רומעניען

כת"י הגה"צ מריסקעווע אחרי המלחמה בהיותו ראב"ד קלויזענבורג שכותב שם: ע"ד השאלה שהגיע לידי אחד בואי לכאן מדייטשלאנד בענין יהודי הרוצה לנסוע לאמריקע...

דער ריסקעווער רב האט דאך א פיינעם בחור...

באותה תקופה שעדיין התעכב בעיר פאריז, כבר הצליח בנו הגה"ח **ר' יוסף** זי"ל להגיע לארה"ב, ר' יוסף ז"ל היה עדיין בחור וטרם מצא את בת זוגו, ונכנס ללמוד בישיבתו של מרן רביה"ק זי"ע. באחד מימי חוה"מ סוכות נכנס רביה"ק בעל **ברך משה** זי"ע אל דודו מרן רביה"ק זי"ע, ושח איתו ארוכות אודות יתומה אחת ש"ב בת דודו הרה"צ **ר' זושא'לע** (בהרה"ק ר שלום אליעזר זי"ע) **מראצפערט** זצ"ל – שנותרה אחרי המלחמה הנוראה ללא אב ואם הי"ד, ואין מיד שידאג עבורה למצוא את זיווגה[2]. בשמוע מרן רביה"ק זי"ע את דבריו, נענה מיד: "**דער ריסקעווער רב האט דאך א פיינעם בחור**"...[3],

---

1 שם התגורר אז גם הרה"ק **ר' איציק'ל מפשעווארסק** זי"ע.

2 עיי' בספר **ומשה היה רועה** (ח"ג עמוד תנ"ו)

3 הגה"ח **ר' יוסף** זי"ל היה תלמיד חכם גדול, ועם כל זאת לא רצה להתעטר בכתר הרבנות וההוראה ולהתפרנס מזה, רק בחר להתפרנס מיגיע כפיו למחייתו ולפרנסת ביתו. ובכל יום בערב – כשהיה חוזר לביתו מותש ורצוץ אחר שגמר את ההתעסקות לצורך פרנסתו, היה מתיישב ללמוד שעות בחדר הספרים שלו.

אך לאחר פטירתו מצאו בין כתביו, **כתב הוראה** מיוחדת מאוד בתוארים מופלגים שזכה לקבל מאת הבית דין דעיר סאטמאר יצ"ו, עוד טרם פרוץ המלחמה הנוראה ל"ע, שבמשך ימי חייו לא סיפר כלל לבני ביתו מזה, כי היה צנוע מאוד ונחבא אל הכלים, ואף זכה ללמוד קודם המלחמה בבחרותו עם זקינו הגה"צ **מראסלאוויטץ** זצ"ל והיה מתבטא עליו לאמר: "**ס'איז מיר באליבט וועו מיין אייניקל יוסל לערנט מיט מיר, ווייל ער זאגט ווי א תלמיד חכם**" (ספר דברי אש, תולדות, הערה ט).

הגיב רביה"ק בעל ברך משה זי"ע על זה: "**אה האט דער פעטער גוט צוגעטראפן**"... וכך התחיל השידוך להתרקם[4].

מרן רביה"ק זי"ע בעסק השידוך

מרן רביה"ק זי"ע קרא אז להגה"צ **מפאיע** זצ"ל, ואמר לו: "**אזוי ווי די לערנסט דאך מיט ר' יוסף כ"ץ, אפשר קענסטו איהם אנטראגן בשמי א שידוך?, איך בעט דיך נישט דו זאלסט איהם זוכן א שידוך, איך וועל דיר זאגן וועמען דו זאלסט איהם אנטראגן**", מרן רביה"ק זי"ע אכן הורה לו להציע את בתו של הרה"צ **ר' זושאלע** זצ"ל הנ"ל, והגה"צ **מפאיע** זצ"ל הלך בשליחות רביה"ק זי"ע להציע את השידוך להבחור **יוסף** ז"ל, כדי לשמוע דעתו והסכמתו על זה.

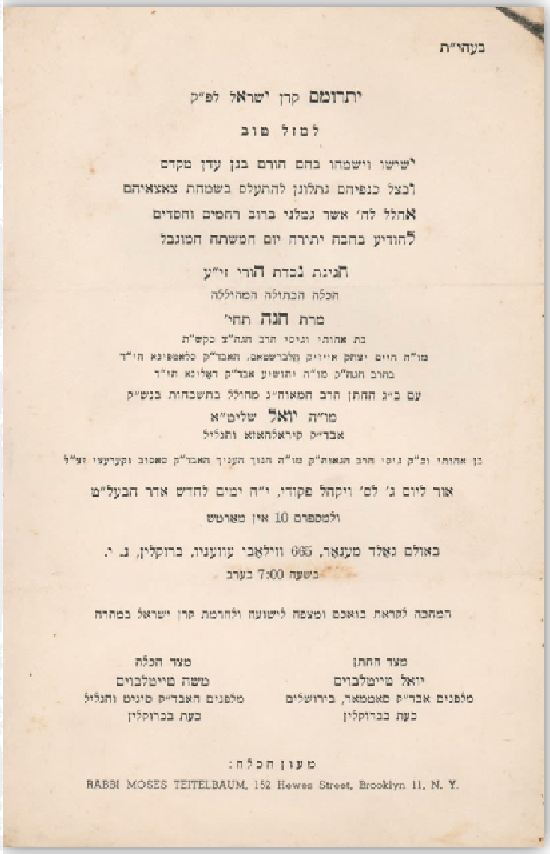
פון איצט און וויטער וועט די רבעצין שוין פירן דעם שידוך...

כששמע הבחור **יוסף** ז"ל את הצעת מרן רביה"ק זי"ע, ענה שהיות ואביו הגה"צ מרמיסקעווע זצ"ל עדיין לא הגיע לארה"ב והוא נמצא בפאריז, צריך הוא מקודם לשאול את פיו, כשחזר הגה"צ **מפאיע** זצ"ל למרן רביה"ק זי"ע עם תשובתו,[5] אמר מרן רביה"ק זי"ע: "**א וודאי איז ער געוועכט, ער דארף קודם אנפרעגן זיין טאטן**".[6] אחרי כמה ימים הגיע תשובת הגה"צ מרמיסקעווע זצ"ל שמסכים לגמור את השידוך, כשהודיע זאת הגה"צ **מפאיע** זצ"ל למרן רביה"ק זי"ע, אמר לו: "**פון איצט און וויטער, וועט די רביצין שוין פירן דעם שידוך מיטן צוויטן צד**", והשידוך אכן

וסיפר אחיו הגאון הצדיק **אב"ד דקהילתינו בב"ב** בעל ראש אליהו זצ"ל: "וזכורני מימי ילדותי כשאחי הגה"ח ר' יוסף ז"ל כבר היה אברך, שהיה לומד אתי הרבה פעמים בסוגיות שונות בש"ס, ונשתוממתי לראות אז את גודל עמקות הבנתו בלימוד הסוגיא על בוריה, לפעמים היה מתארך לימודינו יחד, והייתי נאלץ להשאר ללון את הלילה בביתו, ובבוקר כשקמתי משינתי, מצאתיו עדיין יושב על הכסא עם הגמרא ושאר הספרים שלמד בהם, כשהוא נרדם על הגמרא אחר שלמד בהתמדה לתוך השעות הקטנות של הלילה. כ"ק אאמו"ר צזוק"ל חיבבו מאוד והשתעשע תמיד ביגיעתו המיוחדת בתורה בעמקות וישרות, ובנועם הליכותיו שהיתה עד להפליא".

4 ספר **ומשה היה רועה** (שם). וכתוב שם בין הדברים: "אויסער דעם האט זיך דער רבי [רביה"ק בעל ברך משה זי"ע] אסאך געזארגט פאר די אנדערע קרובי המשפחה וואס זענען אין יענע תקופה פארבליבן עלנד און איינזאם, און זיי האבן געדארפט האבן הילף און חיזוק צוטרעטנדיג אויפצושטעלן אן אייגענע שטוב".

5 והוסיף הגה"צ **מפאיע** זצ"ל (דולה ומשקה, ח"א, פרק ט): "ביום שנגמרה השידוך בשעטומ"צ, קרא אותי מרן רביה"ק זי"ע, ונתן לי סכום של 50 דאללע"ר "שדכנות געלט", למרות שבאותה תקופה כמעט ועדיין לא היה למרן רביה"ק זי"ע כלום, אמרתי למרן רביה"ק זי"ע: "הרי כמעט ולא עשיתי כלום עבור שידוך זה, אלא רק הצעתיו לפני ר' יוסל", ענה לי מרן רביה"ק זי"ע: "**די וועלט זאגט דאך א וועכטל אז שדכן איז ר"ת ש'קר ד'ובר כ'סף נ'וטל, אויב וועסטו צונעמען דאס געלט, וועסטו זיין א שדכ"ן, - איך האב געקענט אסאך ערליכע אידן וואס זענען געווען שדכנים, אויב אבער וועסטו נישט איבער נעמען דאס געלט, וועט ביי דיר נישט זיין ריכטיג דאס וואס ווארט שדכ"ן, עס בלייבט נאר איבער דאס ש"ד וואס איז ש'קר ד'ובר... דערויבער זאלסטו יא צונעמען דאס געלט, עס זאל זיין כ'סף נ'וטל אויך**".

בעזהי"ת

יתרומם קרן "ישראל" לפ"ק

למזל טוב

לשמוע בשם חתנם בנם עדן מקדם
ובנם כבודם נתלונן להתעלם בשטחת צאצאיהם
אהלל לה' אשר גמלני בחוב רחמים וחסדים
להודיע בהגה יתידה יום השמחה חמונבל

הגיעת כבוד הורי זי"ע
תכלה הבתולה המהוללה
מרת חנה תחי'
בת אחותי ובריכי מרת חנה"ב בקש"ת
מו"ח חיים יצחק א"ווייק מלובלשאוי, ואמו"ק מלאשוינא ח"ד
מחרב תעמ"ע מו"ה יחזקיע אבד"ק דשלונא תוי"ד
עם בי"ג החתן הרב המאוחי"ב מחליל בחשבחות בנעים"ק
מרה"ר יואל שליט"א
אבד"ק קיראלחאוא ותגלי"ל
בן אחותי וב"ק ניסי הרב הגאותי"ק מו"ה הענך העניך האבו"ק מסאבוב וקעדעצי זצ"ל

אור ליום ג' לפ' ויקהל פקודי, י"ח ימים לחדש אדר הבעל"ט
ולמספרים 10 אין מארטש

באולם נאלד סענטער, 085 ווילאבי עזענועה, ברוקלין, נ. י.
בשעה 7:00 בערב

הפחבה לקראת בואכם ומצפה לישועה ולחרטת קרן ישראל בפתיח

מצד החתן
יואל טייטלבוים
מלמדים אבד"ק מאטמאר, בירושלים
בעה"ב בברוקלין

מצד הכלה
משה טייטלבוים
מלמדים האבד"ק קיניט ותגלי"ל
בעה"ב בברוקלין

מענון חכלה:
RABBI MOSES TEITELBAUM, 152 Howes Street, Brooklyn 11, N. Y.

ההזמנה קארטל לשמחת נישואי הגה"צ מקיראלהאזא זצ"ל
שהתקיימה בשנת תשי"ז לפ"ק

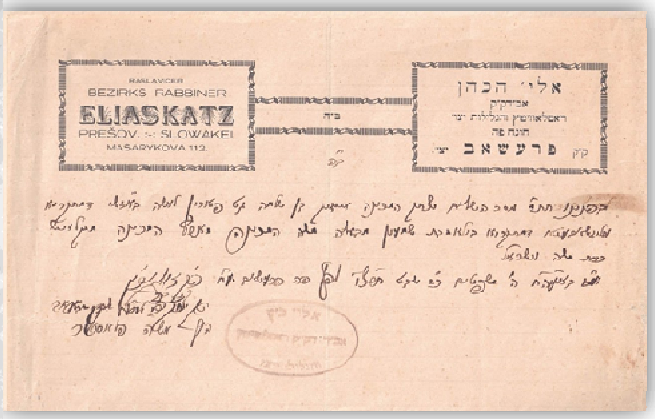
כאשר מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע עומד מצד החתן
(בן גיסו ב"ק אדמו"ר מסאסוב קערעצקי זצ"ל חתן הקדוי"ט)

ומרן רביה"ק הברך משה זי"ע עומד מצד הכלה
(בת גיסו הגה"צ מסלאטפינא זצ"ל חתן העצ"ח)

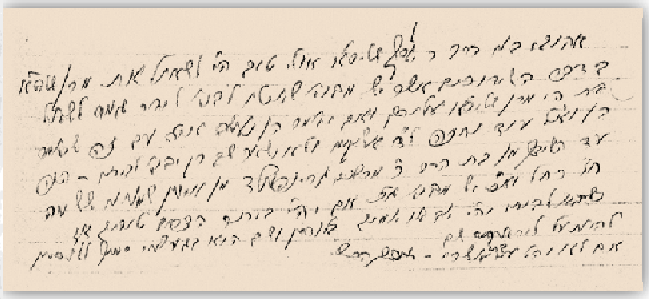
נגמרה למזל טוב ובשעטומ"צ.

ברית אבו"ת לבנים תזכור

ובעניין גמר שידוך זה, ראוי לציין דבר נפלא שהובא בספר **דברי אש** (פרק ואלה תולדות עמוד לו): "הגה"צ **מראסלאוויטץ** זצ"ל היה סמוך לאחר נישואיו על שלחן חותנו הרה"ח **ר' יוסף נאוועמבער** ז"ל בעיר סטראפקוב[7], בעת ההיא ישב על כסא

כתב עדות על גט בחתימת הגה"צ מראסלאוויטץ עם עוד ב' דיינים דשם

"אולי טוב היה לשאול את מרן שליט"א בדבר השידוכים אשר יש מבוא שיוכלו לבוא לידי גמר, לשאול את פי מרן שליט"א עליהם, ואם יאמר הן נעשה עם זה שיאמר הן, וא"ל נחכה לה' אלקינו"

מכתב הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לבנו ר' יוסף ז"ל לשאול את מרן רביה"ק זי"ע בענין השידוכים שהוצע להגה"צ אב"ד דקהילתינו בב"ב בעל ראש אליהו זצ"ל

כמים פנים אל פנים, אחרי המלחמה כשהציעו להגה"צ מריסקעווע זצ"ל שידוכים לבניו האחרים בארה"ב, לא רצה לגשת לגמר השידוך מבלי לשאול דעת קדשו של מרן רביה"ק זי"ע.

כמו"כ נמצא מכתב מהגה"צ מריסקעווע זצ"ל, שכתב לבנו הגה"ח **ר' יוסף** ז"ל, בעת שדיברו נכבדות שידוכים לבנו הצעיר הגאון הצדיק **אב"ד דקהילתינו בב"ב** בעל ראש אליהו זצ"ל, כתב בזה"ל: "אהובי בני הרב ר' יוסף שליט"א, אולי **טוב היה לשאול את מרן שליט"א בדבר השידוכים** אשר יש מבוא שיוכלו לבוא לידי גמר, לשאול את פי מרן שליט"א עליהם, **ואם יאמר הן נעשה עם זה שיאמר הן, ואי לאו עוד נחכה לה' אלוקינו** ולא ישאר שם רק יבוא לביתי".

בספר **דברי אש** (פרק ואלה תולדות, עמוד ל"ד) מביא סיפור נפלא מהשתלשלות שידוכי הגאון הצדיק **ר' אליהו כ"ץ** זצ"ל אבד"ק ראסלאוויטץ עב"ג בתו של הרה"ח **ר' יוסף נאוועמבער** ז"ל מסטראפקאוו, איך שנטל מרן הגה"ק **משינאווא** זי"ע חלק בזה, וכה כתב שם: "בעיר סטראפקאוו עיר מלאה חכמים וסופרים בעלי בתים נגידים וחשובים אנשי חסד רמי מעלה, ומלכם בראשם מרן הגאון הקדוש בעל **דברי יחזקאל** משינאווא זצוק"ל, שכיהן פאר כאב"ד סטראפקאוו בשנים תרכ"ז-תרמ"א. נוסדה מאז ומקדם חבורה נאה וחסודה בשם "חברת סנדקאות", שמטרתה היתה לגמול חסד עם עניים ודלים ולעזור להם בעת שמחתם, ע"י תשלום די הוצאות הסעודה ביום הכנסת בניהם לבריתו של אאע"ה, ובשכר זאת זכה בכל פעם אחד מבני החבורה להיות הסנדק בהברית מילה.

והיה ביום ההוא אשר מרן הק' משינאווא זי"ע התכונן לעזוב העיר סטראפקאוו, לשום לדרך פעמיו לקבל את משרת הרבנות בעיר שינאווא, עלה בסדרו של החסיד ר' יוסף נאוועמבער ז"ל מחשובי החבורה להיות הסנדק אצל הברית מילה שהתקיימה באותו היום, ר' יוסף ז"ל שהיה אדוק ודבוק ברבו מרן משינאווא זי"ע כיבדו להיות הסנדק במקומו. רבינו זי"ע נענה לכיבוד בשמחה ובטוב לבב באמרו שענין גדול ונשגב להיות סנדק לתינוק בעת הכנסו לבריתו של אאע"ה ביום שנוסעים מן המקום, וכטוב לב המלך שזיכהו לקיים את המצוה בעתה ובזמנה, פנה אל ר' יוסף ז"ל ושאלו, מה בקשתך ר' יוסף ומה שאלתך וינתן לך, ר' יוסף ראה לפניו שעת הכושר והזדמנות טובה, ענה ואמר, יש לי בת יחידה צנועה וחסודה, שהגיעה לפרקה, וכל חפצה ורצונה לזכות בחתן תלמיד חכם מופלג וירא שמים מאד נעלה בכל מדה ומעלה. נענה רבינו זי"ע, טוב הדבר אשר דברת, הנה אערוך כתב מכתב לאהובי הגאון הצדיק רבי אברהם יודא בעל **הקול אריה** ממאד, והוא ידע את אשר לפניו למלא את מבוקשך ומשאלות לבך על צד היותר טוב.

החסיד ר' יוסף ז"ל עשה את דרכו למאדע, ונכנס לישיבתו של הגאון בעל **קול אריה** זצ"ל, ומסר לו המכתב קודש של רבינו משינאווא זי"ע, בבקשה שיבחור לר' יוסף בחור בארזים חכו ממתקים וכולו מחמדים. כאשר סיים הקול אריה קריאת המכתב הראה בידו לעבר הזוית בביהמ"ד שם עמד הבחור אלי', ואמר עלי' רמזי' דין הוא "**אים מיינט דער שינאווא'ר רב**". ע"כ. ואכן אחרי נישואיו נתקשר הגה"צ מראסלאוויטץ זצ"ל למרן הגה"ק משינאווא זי"ע והסתופף בצלו בכל חודש תשרי למשך י"ג שנים, והרבה יסופר על גודל התדבקותו בו.

על מציבתו נחרט "היה מן חברייא דהק' משינאווא ומאנשי סגולתו" (עיין בהערה 9).

7 בספר **דברי אש** (פרק ואלה תולדות, עמוד ל"ד) מביא סיפור נפלא מהשתלשלות שידוכי הגאון הצדיק **ר' אליהו כ"ץ** זצ"ל אבד"ק ראסלאוויטץ עב"ג בתו של הרה"ח **ר' יוסף נאוועמבער** ז"ל מסטראפקאוו, איך שנטל מרן הגה"ק **משינאווא** זי"ע חלק בזה, וכה כתב שם: "בעיר סטראפקאוו עיר מלאה חכמים וסופרים בעלי בתים נגידים וחשובים אנשי חסד רמי מעלה, ומלכם בראשם מרן הגאון הקדוש בעל **דברי יחזקאל** משינאווא זצוק"ל, שכיהן פאר כאב"ד סטראפקאוו בשנים תרכ"ז-תרמ"א. נוסדה מאז ומקדם חבורה נאה וחסודה בשם "חברת סנדקאות", שמטרתה היתה לגמול חסד עם עניים ודלים ולעזור להם בעת שמחתם, ע"י תשלום די הוצאות הסעודה ביום הכנסת בניהם לבריתו של אאע"ה, ובשכר זאת זכה בכל פעם אחד מבני החבורה להיות הסנדק בהברית מילה.

הרבנות שם הגה"ק **ר' משה יוסף מאוהל** זצ"ל[8], ונתקשר אליו בקשר חזק ואמיץ, ולמדו בצוותא חדא הרבה מקצועות התורה[9], וכמ"כ נתקשר בעבותות אהבה עם חתנו של הגה"צ **ר' משה יוסף** זצ"ל, – ה"ה הגה"צ **ר' נפתלי טייטלבוים** זצ"ל אב"ד נירבאטור, – שגם הוא היה סמוך על שלחן חותנו המרא דאתרא, ושני אברכים הללו – הגה"צ **מראסלאוויטץ** זצ"ל והגה"צ **מנירבאטור** זצ"ל, היו לחברים וידידים בעמקי נפשם, ולאו יחד באורייתא כחשיכה כאורה בקדושה וטהרה, פעם בביתו של זה ופעם בביתו של זה[10]. אהבתם זה לזה, ודביקותם יחד בליומד התוה"ק ועבודת ה'

---

8 הגה"ק **ר' משה יוסף טייטלבוים** זי"ע בנו של מרן הגה"ק בעל **ייטב לב** זי"ע, וחתן הגה"ק **ר' דוד מקשאנוב** זי"ע [בן הרה"ק מצאנז זי"ע], שימש ברבנות ק"ק אוהעל, ולאחר שעזב דודו מרן הגה"ק **משינאווא** זי"ע את הרבנות בסטראפקאוו – לקבל את משרת הרבנות בעיר שינאווא, הגיע למלאות את מקומו בק"ק סטראפקאוו.

9 להלן מכתב קודש מהגה"ק **משינאווא** זי"ע בו מעיד שם על מהותו של הגה"צ **מראסלאוויטץ** זצ"ל בהיותו בן כ"ט שנים בלבד, ובין השאר מזכיר חברותא זו עם הגה"ק **מאוהעל** זי"ע, ולחיבת הקודש נעתיק את המכתב (כתוב לחיים מכתב ס"ז):

יחזקאל שרגא הלברשטאם
חופ"ק שינאווא יצ"ו

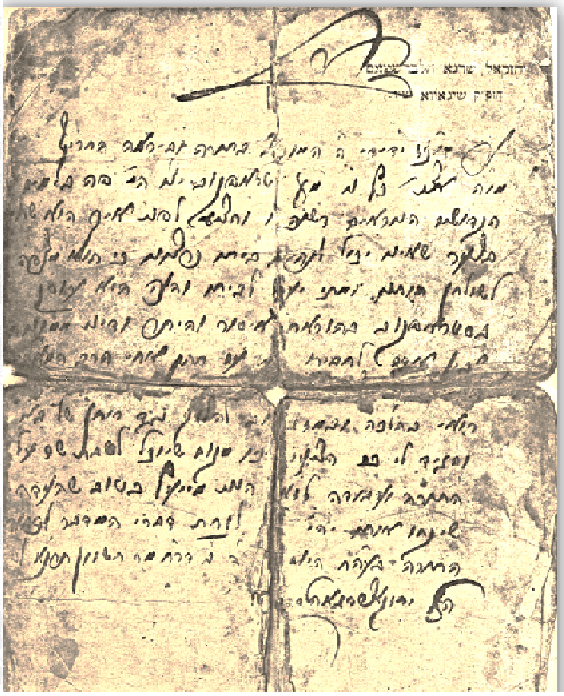
ב"ה, הנה מוכ"ז **ידידי ה' המופלג בתורה וביראה החריף מו"ה אלי' כ"ץ נ"י מקהילת סטרפקוב** יצ"ו היה פה בימים הקדושים הנוראים דשנה זו, והציע לפני איך הוא שרוי בצער שאינו יכול להנהיג ביתו כרצונו, כי הוא מצפה לשולחן חותנו, ומתי יעשה לביתו, **והנה הוא עוסק בסטראפקוב בהוראת איסור והיתר ודיני ממונות שבין אדם לחבירו [יחד] עם חתן אחי הרב המאה"ג האב"ד דשם יצ"ו** ... רואי בהלכה ומזג טוב להלוך נגד רוחו של בני אדם, והגיד לי כי הציעו לפניו מקום שיוכל לשבת שם על התורה ועבודה, **לזאת הנני מייעץ בטוב להעדה שיקחו אותו יהיה להם לנחת**.

דברי המדבר לכבוד התורה. באתי על החתום היום ב' דר"ח מר חשון תרנ"א.

הק' יחזקאל שרגא הלברשטאם".

ועי"ש עוד מכתב נוסף (מכתב ע"ג) שכותב עליו הגה"ק משינאווא זי"ע בזה"ל: "**כי אני מחזיק ברבי אליהו שלא יצא ממנו דבר שאינו מתוקן**", עכ"ל. ובמכתב כת"י הנמצא ברשות הרה"ח **ר' שאול הוטרר** מאנטווערפן (נדפס בספר דברי יחזקאל שו"ת סי' ט"ז) כתב עליו בזה"ל: "כמו שהעיד לפני השו"ב ר' משה זישא הנ"ל, **שה"ר אליה כ"ץ הוא מבין גדול על בדיקת הסכין**". ע"כ.

10 יסופר שפעם אחת היה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בורר בדין תורה גדול שהתקיים בעיר נירבאטור באונגארן, והראב"ד היה המרא דאתרא הגה"צ מו"ה **נפתלי טייטלבוים** זצ"ל, שהיה חבר וידיד של אביו – ה"ה הגה"צ **מראסלאוויטץ** זצ"ל, מתקופה אשר שניהם היו סמוכים על שלחן חותניהם בעיר סטראפקוב, כמובא

"לזאת הנני מייעץ בטוב להעדה שיקחו אותו יהיה להם לנחת"
מכתב המלצה שכתב הגה"ק משינאווא על הגה"צ מראסלאוויטץ

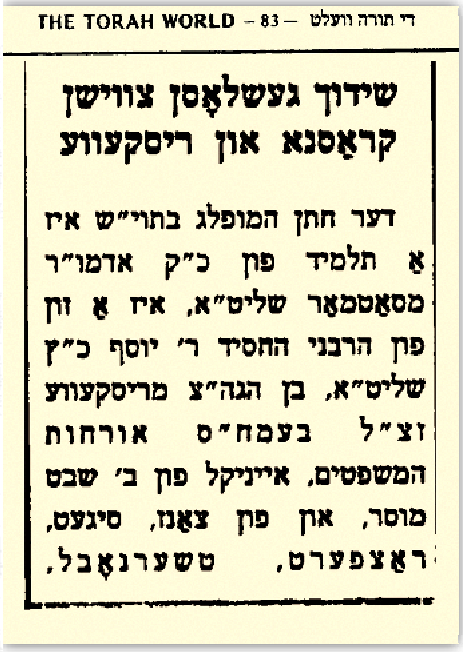

"לכן מחויבים אתם לשלם לו עכ"פ החמשה ריניש לשבוע"
מכתב הגה"ק משינאווא אודות ה"געהאלט" של הגה"צ מראסלאוויטץ

הפליאו את אנשי העיר, ובני מתא דסטראפקוב בהביע את ידידותם, המליצו לאמר: **בוודאי עוד ישתדכו זה עם זה**"... ואמנם מזלייהו חזי, וברבות השנים התקיים הדבר, כאשר הגה"ח **ר' יוסף כ"ץ** זי"ל בן בנו של הגה"צ **מראפלאוויטץ** זצ"ל, נשא לאשה את מרת סימא הלברשטאם ע"ה – בת בתו של הגה"צ **מנירבאטור** זצ"ל.

המאחרים לבוא

בעת שרצו לקבוע את זמן נישואי הגה"ח **ר' יוסף** זי"ל, ביררו באיזה יום אמור אביו זצ"ל להגיע לארה"ב, כדי לקבעו בזמן שיוכל אביו הגדול לקחת חבל ולפאר בראש השמחה, אך בהתקרב יותר מועד זמן החתונה, נתוודע להגה"ח **ר' יוסף** זי"ל שעדיין לא קיבל אביו זצ"ל את כל השריפטע"ן מהרשויות, – מה שיגרום איחור במועד זמן הגעתו בכמה שבועות, – ויגיע לפי חשבון זמן מה אחרי זמן החתונה הנקבע.[11]

די תורה וועלט – 83 – THE TORAH WORLD

שידוך געשלאָסן צווישן
קראָסנא און ריסקעווע

דער חתן המופלג בתוי"ש איר
אַ תלמיד פון כ"ק אדמו"ר
מסאַטמאַר שליט"א, איר אַ זון
פון הרבני החסיד ר' יוסף כ"ץ
שליט"א, בן הגה"צ מריסקעווע
זצ"ל בעמח"ס אורחות
המשפטים, אייניקל פון ב' שבט
מוסר, אין פון צאַנז, סיגעט,
ראַצפערט, טשערנאָבל.

שאל אביך ויגדך

כמובן שרצה הגה"ח **ר' יוסף** זי"ל לדחות קצת את זמן החתונה כדי שבעת משוש דודים יוכל אביו הגדול להכניסו לחופה בשעטומ"צ. ואכן נכנם אל הקודש פנימה כדי לשאול את מרן רביה"ק זי"ע האם נכון הדבר לדחות מועד החתונה לזמן מאוחר. מרן רביה"ק זי"ע לא היה ניחא ליה כלל בזה, ולא רצה להסכים לדחות זמן החתונה, ונתעמק במחשבתו לזמן מה וחשב הנה והנה, עד שנענה להגה"ח **ר' יוסף** זי"ל: "**וויסטו וואס, פרעג דיין טאטן, וועסטו זעהן אז ער וועט דיר אויך נישט הייסן אפשטופן די חתונה**!".

הגה"ח **ר' יוסף** זי"ל מיהר לעשות כפי שנצטווה ממרן רביה"ק זי"ע ושלח מכתב לאביו זצ"ל, בו הוא כותב שמרן רביה"ק זי"ע ציוה לו לשאול את חוות דעתו האם לדחות את זמן החתונה עד שיגיע לארה"ב, או לקיים את השמחה בזמן הנקבע על אף העדר השתתפותו.

עלה הכהן ונסתפ"ק

כשקיבל הגה"צ מריסקעווע זצ"ל את המכתב התפלא הרבה שמרן רביה"ק זי"ע הורה לשאלו בדבר דחיית זמן החתונה, דבעיניו היה זה לדבר פשוט, שהיות שמדובר בנישואין של בנו עצמו, ובנוסף לזה היתה זאת השמחה הראשונה אחרי המלחמה – שהיה אז דבר נדיר לחתן שיזכה שאביו יכניסו לחופה, – ודאי היה מן הראוי לדחות קצת את זמן הנישואין, ולא היה מקום אצלו להסתפק בזה, אך בראותו עתה שמרן רביה"ק זי"ע הפנה את השאלה אליו, היה נבוך בדעתו מה לענות.

למעלה. והנה בשעת הדיון הקשה והמסובך, פלפלו ונתווכחו הדיינים הרבה, והגה"צ מריסקעווע זצ"ל הביע את דעת תורתו בעוז ותעצומות, כדרכו, וכאשר נגמר הדיון ויצא הפסק, ונסתלקו הדיינים, נכנס הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לבית הגה"צ רבי נפתלי טייטלבוים האב"ד זצ"ל להפרד ממנו, והגה"צ שלח לקרוא את הרבנית מבית התבשיל, והראה לה את הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, אשר אמו היתה חברתה מנעוריה, ואמר בבדיחותא: "**זה "מרים'ס יונגעל", האת זוכרת, כשהיה תינוק מוטל בעריסה היה מטריד אותי בבכיותיו בלילה, כשלמדתי בצותא חדא עם אביו, גם הפעם הטריד אותי בטענותיו החריפות והמפולפלות**".

11 חלק מסיפור זה כבר כתבנו בגליונינו לחג הפסח העל"ט, אך באנו כאן בלוחות שניות לתאר השתלשלות הענינים בהרחבה עם כל הפרטים הנוספים.

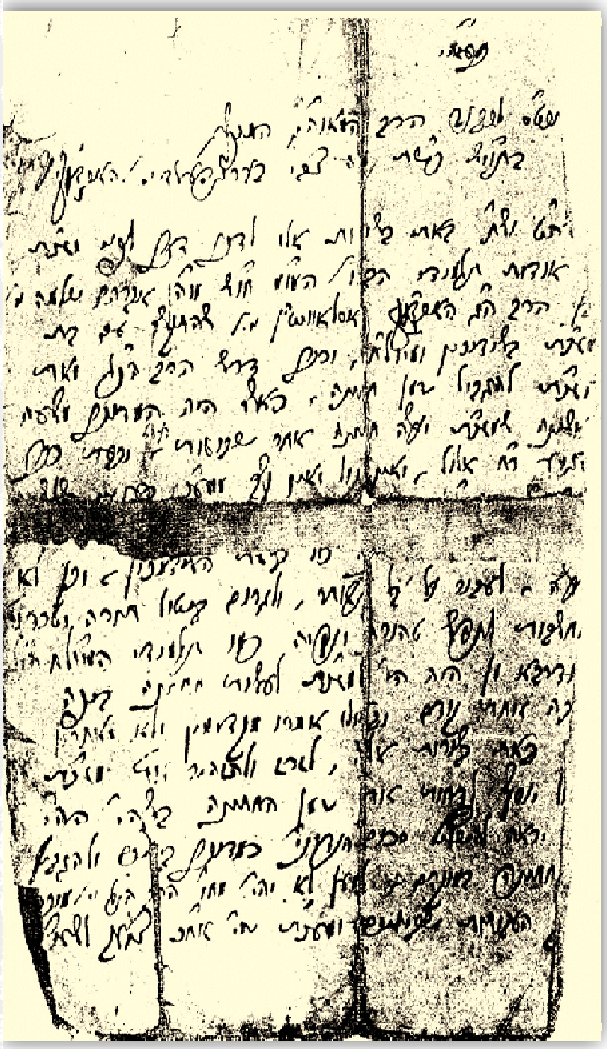
בו ביום, נתכבד הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בסנדקאות בעיר הסמוכה לפאריז, ויצא לדרכו עם מסילת הברזל, ביושבו שם פגש את הגה"צ **ר' ישראל אהרן אונגער** זצ"ל [לימים דומ"ץ קאשוי במאנטריאל], הלה שמח מאוד לקראתו באמרו: "ממש בימים אלו הכנתי לכבודו מכתב בנידון דין תורה מסוימת שעומד בעת על שולחנא דמר, ואילו בעת פגשתי את כבודכם פנים אל פנים, והמכתב עודנו בכיסי", – ובתוך כך הוציא הלה את המכתב מכיסו ונתנו להגה"צ מריסקעווע זצ"ל, כשפתח הגה"צ מריסקעווע זצ"ל את המכתב, הבחין שאין זה כלל המכתב שעליה דיברו עכשיו, אלא בטעות נתן לו מכתב בכתב יד קדשו של הגה"ק **מאוסטראוצא** זצוק"ל שהיתה מונחת בין שאר המכתבים שבכיסו, בתוך כך הספיק הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לקרוא את המכתב, ומה מאוד נתפעל בראותו שהוא מכתב מהגה"ק **מאוסטראוצא** זצוק"ל שכתב למחותנו הגה"ק **ר' נתן מבארדיוב** זצוק"ל – אודות מדובר על איחור זמן חתונה לבניהם, ובין הדברים כותב לו בזה"ל: "**הלא דבר זה לאחר ח"ז זמן החתונה אינו דבר קל**[12]**, ושמעתי**

---

12 בספר **מנהג ישראל תורה** (אהע"ז מ"ד) מביא מספר **ליקוטי שושנים** (סעיף ע"ב) בשם הרה"ק **מקאריץ** זי"ע "**דדבר גדול שלא לעכב החתונה מזמן הכתוב בתנאים אפילו יום**, כי השידוך הוא כמו בריאת העולם והיא הגליפה, וכשמאחרין החתונה מקלקלין הגליפה, לכן "איז שווער דערנאך צו מאכן חתונה", ע"כ. ועי' בס' **ליקוטי מאיר** (סימן ט' אות ל"ב) בשם ספר **שמירת הנפש** (אות ז') דקבלה מצדיקים **דלכן יש להקפיד שלא לכתוב זמן החתונה בתנאים**, רק כותבין שזמן החתונה תהי' בתוך שנה או בתוך שנתיים. ועצהי"ט נכון לכתוב מתי שיתרצו הצדדים.

אגב, יצויין בעת שהיה הגה"צ **מריסקעווע** זצ"ל חתן לפני נישואיו אצל הגה"צ אבד"ק **נימיז'שא** זצ"ל, נתאחר קצת זמן החתונה, אי לכך כתב אז רבו הגה"ק בעל **ערוגת הבושם** זי"ע מכתב להגה"צ **מנימיז'שא** זצ"ל שכן לא יעשה לעבור על בל תאחר בנישואי חתנו, ולחיבת הקודש נעתיק את המכתב בשלימותו:

"באתי בשורות אלו לדבר דבר לפני מעכ"ת, אודות תלמידי הבחי' המו"מ חו"ש מו"ה **אברהם שלמה** נ"י, **בן הרב הג' האבדק"ק ראסלאוויטץ** נ"י, שהתקשר עם בת מעכ"ת בשידוכין ומיועד להיות חתנו, וכבר דרש הרב הנ"ל מאת מעכ"ת להגביל זמן החתונה כאשר היה המדובר משעה ראשונה, שמעכ"ת יעשה חתונה אחר שבועות העלי"ט, וכעת כבר הגיע ר"ח אלול ואין קול ואין... ממעכ"ת... **וכן לא יעשה לעבור על בל תאחר ולגרום ביטול תורה וטרדות ומחשבות לנפש טהורה ונקיה כמו תלמידי המיול"ח הנ"ל**, אדרבה מן [הראוי] הי' למעכ"ת לעשות חתונה ביפה שעה אחת קודם, ובאלו אמרו מקדימין ולא מאחרין, [לכן] באתי בשורות אלה לזרז ול... את מעכ"ת [שלא] יוסף לדחות את זמן החתונה בשה"י פה"י, [וגם] יראה להוסיף סכום הנדוני' כמדובר ביניכם ולהגביל [זמן] החתונה במוקדם למען לא יהי' מחו' הרב הנ"ל מוכרח... ומעכ"ת יהי' אח"כ צועק לשעבר.

"וכן לא יעשה לעבור על בל תאחר ולגרום ביטול תורה וטרדות ומחשבות לנפש טהורה ונקיה כמו תלמידי המיול"ח הנ"ל"

מכתבו של הגה"ק הערוגת הבושם זי"ע להגה"צ מנימזישא זצ"ל אודות קביעת זמן החתונה של הגה"צ מריסקעווע זי"ע

מאדמו"ר הקדוש ממאגלניצא זצ"ל שאמר בשם המגיד הקדוש זצ"ל, שיותר טוב להבעל דבר לאחר זמן חתונה יום אחד מלהביא את צדיק גמור לעבירה גדולה ח"ו". ע"כ[13].

המגיד מראשי"ת אחרי"ת

בראות הגה"צ מריסקעווע זצ"ל את המכתב עמד משתומם מהתרגשות, במה שחזו עיני מרן רביה"ק זי"ע למרחוק בהפנותו את דבר השאלה אליו, וראה בחוש איך שרוח הקודש הופיע בבית מדרשו של מרן רביה"ק זי"ע ובו ביום נסתבב לו תשובה ברורה מן השמים איך להתנהג, ואכן תיכף שלח מכתב לבנו הגה"ח **ר' יוסף** זי"ל שיקיימו את החתונה בלעדו ולא ידחוהו בשום אופן[14].

קריבו שושבינין

ואכן כך הוה, החתונה לא נדחתה, והגה"ח **ר' יוסף** זי"ל הלך לחופה כשהשושבינין מצד החתן היה מרן רביה"ק זי"ע בעצמו שהכניסו לחופה – במקום אביו הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, והשושבין מצד הכלה היה מרן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע שהכניסו לחופה במקום המחותן – דודו הרה"צ **ר' משולם זושא הלברשטאם מראצפערט** זצ"ל[15], ומרן רביה"ק זי"ע אף היה המסדר קידושין וקרא את הכתובה תחת החופה, וכך נטל חלק בראש השמחה בשמחת נישואי בן הגה"צ מריסקעווע זצ"ל מהתחלת השידוך עד לאחר הנישואין בשעטומ"צ.

---

13 כהיום כבר נדפס המכתב בס' **מאיר עיני חכמים** (מהדורא תליתאי, מדור המכתבים עמ' ר"ג מכתב ב') ונעתיק כאן המכתב בשלימותו, וזל"ק :

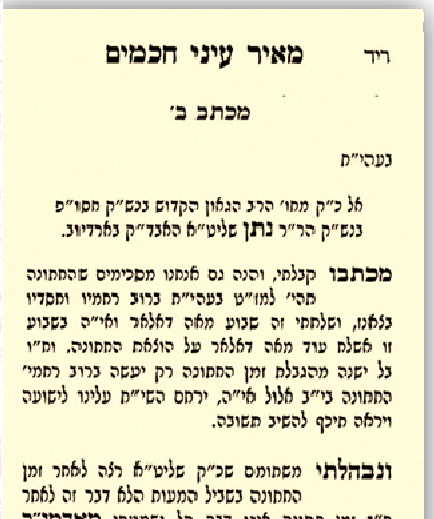
בעזהי"ת, אל כ"ק מחו' הרב הגאון הקדוש בנש"ק, הר"ר נתן שליט"א האבד"ק בארדיוב.

מכתבו קבלתי, והנה גם אנחנו מסכימים שהחתונה תהיה למזל טוב בעזרת השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו בצאנז, ושלחתי זה שבוע מאה דאלער ואי"ה בשבוע זו אשלח עוד מאה דאלער על הוצאות החתונה, וח"ו בל ישנה מהגבלת זמן החתונה, רק יעשה ברוב רחמים החתונה בי"ב אלול אי"ה, ירחם השי"ת עלינו לישועה ויראה תיכף להשיב תשובה.

ונבהלתי משתומם שכ"ק רצה לאחר זמן החתונה בשביל המעות. הלא דבר זה לאחר ח"ו זמן חתונה אינו דבר קל. **ושמעתי מאדמו"ר הקדוש ממאגלניצא זצ"ל שאמר בשם המגיד הקדוש זצ"ל שיותר טוב להבעל דבר לאחר זמן החתונה יום אחד, מלהביא את צדיק גמור לעבירה גדולה ח"ו.** על כן נא שיראה שלא לאחר מועד זמן החתונה אי"ה. הק' מאיר יחיאל הלוי, והש"י ירחם על זה. עכל"ק.

14 מפי הגה"צ **אב"ד קהילתינו בב"ב** בעל ראש אליהו זצ"ל.

15 ספר **א טאג ביים רבין**, פרק ה'.

ריד **מאיר עיני חכמים**

מכתב כ'

נעתי"ק

לכ"ק מחו' הרב הגאון הקדוש בנש"ק מפו"ח נגש"ק הר"ר **נתן** שליט"א האבד"ק בארדיוב.

מכתבו קבלתי, והנה גם אנחנו מסכימים שהחתונה תהיה למזל טוב בעזרת השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו בצאנז, ושלחתי זה שבוע מאה דאלער ואי"ה בשבוע זו אשלח עוד מאה דאלער על הוצאות החתונה. וח"ו ישנה מהגבלת זמן החתונה רק יעשה ברוב רחמי החתונה בי"ב אלול אי"ה, ירחם השי"ת עלינו לישועה וירא תיכף להשיב תשובה.

ונבהלתי משתומם שכ"ק שליט"א רצה לאחר זמן החתונה בשביל המעות הלא דבר זה לאחר ח"ו זמן חתונה אינו דבר קל. **ושמעתי מאדמו"ר הקדוש ממאגלניצא** זצ"ל שאמר בשם **המגיד הקדוש** זצ"ל שיותר טוב להבעל"ד לאחר זמן חתונה יום אחד מלהביא אח צדיק גמור לעבירה גדולה ח"ו, ע"כ על כן שילחה שלא לאחר מועד זמן החתונה אי"ה.

הק' **מאיר יחיאל הלוי**

והש"י ירחם ע"ז

ההזמנה קארטל לשמחת נישואי הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

תוספת ביקורי"ם:

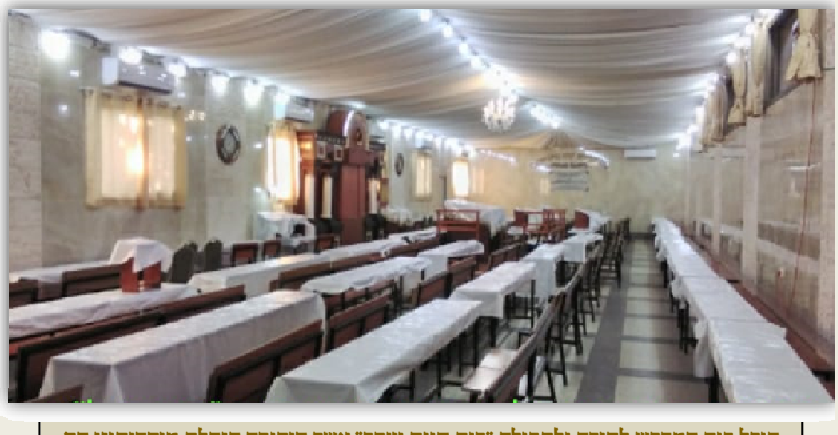
הוספות והערות בשם אנ"ש חברי "אהבת קדומים" שזכו להנות מזיו השכינה בשנת תשכ"ה בעת ביקורו האחרון של מרן רביה"ק זי"ע פה בבני ברק יצ"ו

הרה"ח ר' שמואל יצחק ראזינגער הי"ו, וומסב"ג

קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא

אודות מה שהבאתם בגליון הקודם בתיאור ביקור הקודש של מרן רביה"ק בבני ברק בשנת תשכ"ה לפ"ק, הנני זוכר היטב את הענין של הוועטילאטא"ר (פענ), שכל הביהמ"ד היה מהובר במערכת העלקטריק הרגילה של ימות החול (עפ"י ההיתר של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל), אבל למרן רביה"ק זי"ע הביאו מערכת גענעראטא"ר קטנה – שהשאילו זאת מבענעדיקט – אשר הספיק למנורה אחת ולהוועטילאטא"ר של רבינו ז"ל.

כמו כן הייתי נוכח לראות המחזה הוד, כאשר זכיתי להתלוות למרן רבינו ז"ל בעת אשר ביקר בכל חדרי בנין **ישיבת מהרי"ט** לארכה ולרחבה, בתחילה בהיכל הישיבה וחדרי הלימוד שהי' בקומת הכניסה, ולאחמ"כ עלה ועבר על כל קומה הראשונה אשר שם היתה הדארמיטאר"י (פנימי'), וכך עבר קומה קומה, עד שהגיע רבינו ז"ל לדלת א', ושאל: "**וואס איז דער טיר?**", וענו לו שמעבר לדלת יש מדרגות להגיע להגג של הבנין, ואמר רבינו: "**איך וויל ארויף גיין**", מקורביו ניסו להניעו מכך באמרם כי הגג ריק לגמרי ואין שם כלום, אך בכל זאת התעקש רבינו ז"ל לעלות גם לשם, ואמר בזה"ל: "**איך וויל נישט מען זאל זאגן אז דא בין איך נישט געווען**". ולמעשה שנים רבות לאחר מכן אכן הוסיפה הנהלת המוסדות לבנות שם עוד קומה של ביהמ"ד לתורה ולתפילה לילדי הת"ת, בכוחו ובזכותו של אותו זקן, אשר כבר אז ראה בעיניו הק' שהאבן הזאת יהיה בית אלקים...

היכל בית המדרש לתורה ולתפילה "בית חיים יעקב" אשר הוסיפה הנהלת מוסדותינו הק בשנים האחרונות על גג הבנין לתועלת ילדי התלמוד תורה, בכוחו ובזכותו של אותו זקן מרן רביה"ק זי"ע אשר כבר אז בשנת תשכ"ה לפ"ק כבר חזה מראש הרחבת גבולי הקדושה

הר"ר שאול יחזקאל שוואדץ הי"ו, בני ברק

אשרי 'ילדותינו' שלא ביישה...

אודות מה שכתבתם בתיאור ימי הביקור של מרן רביה"ק זי"ע בבני ברק בשנת תשכ"ה לפ"ק, אשר היה אז האכסניא בבית זקיני הרה"ח ר' **חיים הערש שוואדץ** ז"ל, ובשולי הגליון הבאתם את הסיפור הידוע עם הספר 'ילדותינו', הנני להוסיף בזה כמה פרטים לתועלת הקוראים.

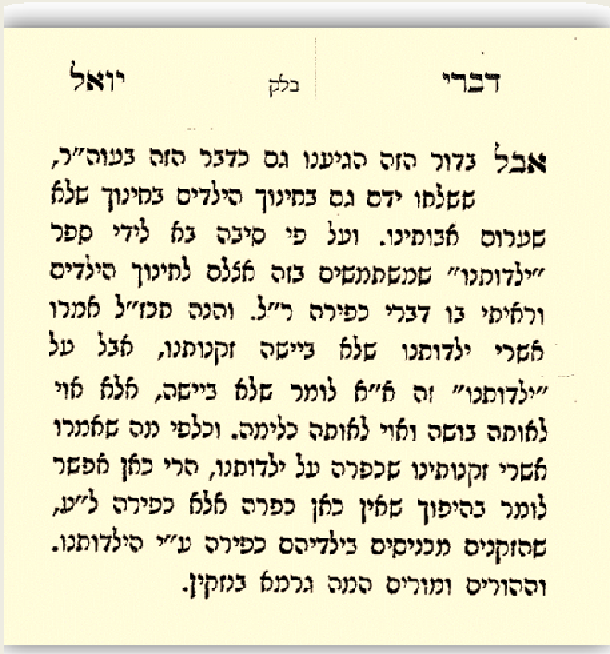
בקונטרס **בבנותינו נלך** (עמוד רפו) מסופר עובדא זו באריכות מפי בעלת העובדא תחי' כדלהלן:

"בשנת תשכ"ה לפ"ק איז רביה"ק זי"ע איינגעשטאנען אין שטוב פון מיין פאטער** (הרה"ח ר' חיים הערש שוואדץ ע"ה), **און ווען דער רבי האט באמערקט דעם ספר 'ילדותינו' חלק ד' וואס איז ארויס נעקומען פון די חינוך העצמאי, וואס האט געהאט אפאר פיפורי צדיקים און היסטאריע, און עס זענען דארט אויך נעווען זאכן בעניני ציונות, וואס האט דעם רבי'ן זייער נעשטערט, האט ער שארף פארנעהאלטן פאר מיין טאטן דערויף, און ער האט דאס ארויס נעווארפן פון פענסטער.

מיין טאטע האט פראבירט זיך צו פארענטפערן אז הוות איך בין געווען א מדריכה וואס האט אנגעפירט א פראגראם שבת נאכמיטאג פאר די מיידלעך, און איך האב פון דארט געליינט א געוויסע מעשה וואס איך האב געמוזט צו דערציילן פאר די קינדער, האט ער דאס געהאלטן אין שטוב, אבער דער האט דאס פון אנהויב נישט מקבל געווען.

שפעטער איז ארויס געקומען דער גבאי הרה"ח ר' עזריאל גליק ע"ה, און ער זאגט פאר מיין טאטע זאל מיך פרעגן וואס עס מיינט "הצהרת בלפור", אבער איך האב נישט געוואוסט וואס צו ענטפערן, און איך האב געפרעגט מיין טאטן אויב איך דארף מיך שעמען אז איך וויים נישט.

האט ר' עזריאל ע"ה געזאגט אז אדרבא, דעם רבי'ן האט בעיקר געשטערט אז ער האט דארט געזעהן א לענגערע נאציאנאליסטישע באשרייבונג איבער די "באלפור דעקלעראציע" (הוא הצהרת בלפור בשנת תרע"ח לפ"ק שהכירה ממשלת בריטניה בזכות העם היהודי בארצו והבטיחו לבנות לתם בית לאומי שזה היה נצחון גדול להציונים) און דער רבי האט געהאט דערפון גרויס ענמת נפש אז אזא אויסגאבע קען זיך געפונען אין א שטוב פון אנ"ש, אבער אז ער זעהט אז די טאכטער וויסט ניטאמאל וואס דאס מיינט איז א פימן אז זי האט דאס טאקע נישט געליינט. ר' עזריאל האט דאס דערציילט פאר"ן רבי'ן, און דער רבי האט זיך דעמאלטס באהויגט.

דברי בלק יואל

אבל נלוה הזה הגיענו גם כדבר הזה בעוה"ר, שגלחו ידם גם בחינוך הילדים בחינוך שלא שנרוס תבומינו. ועל פי סיבה נח לידי קפל "ילדותנו" שמשמשים בזה שלא לחינוך הילדים ולחיתי בו לבבי כפירה ר"ל. והנה אבוי"ל ממרו משכי ילדותנו שלא בייאה זקנותנו, תבל על "ילדותנו" זה ח"ו נומר שלא בייאה, אלא חוי לחותה נוסה וחוי לחותה כלימה. וכלפי מה שאמרו משכי זקנותינו שכפרה על ילדותנו, הרי כאן מפשר נומר בהיפוך שאין כאן כפרה אלא כפירה ל"ע, שמזקנים מביאים בילדיהם כפירה ע"י בילדותנו. והחוזים ומוליים הנה גרמא במזקן.

עס איז געווען א חידוש אז ווען די חינוך העצמאי האט איבער געדרוקט די אויסגאבע פון 'ילדותינו' האבן זיי ארויס געמומען די באשרייבונג איבער 'הצהרת בלפור', ווארשיינליך האט דעם רבי'ס מחאה אנגעמאכט אזא שטורעם, אז דאס האט זיי געברענגט שטארקע בזיונות, און זיי האבן געשפירט פאר וויכטיג דאס ארויסצונעמען.

רביה"ק זי"ע הרגיש את יום החופה

ואציין עוד הוספה נפלאה לענין זה מה שנתפרסם לאחרונה בא' מגליוני "זקניך ויאמרו לך" בשם הרה"ח בנש"ק ר' **ישראל שטערן** הי"ו, כדלהלן:

איך האב כ"ה זוכה געווען אסאך יארן צו זיין מקורב בקודש פנימה כיי כ"ק מרן רביה"ק זי"ע, איך האב כ"ה משמש געווען דעם רבי'ן, ובפרט פלעגט דער רבי זיך פאראינטערעסירן איבער מיין טאטן הגה"צ רבי מנחם זאב שטערן זצ"ל אב"ד גבעת שאול – וועלכער איז געווען פון זיינע ערשטע תלמידים, און איז געווען אדוק ומקושר אינעם רבי'ן במשך אלע יארן – און ער פלעגט בעטן צו ליינען די בריוו וואס מיין טאטע ז"ל פלעגט מיר שרייבן.

עס איז געווען בשנת תשכ"ה וועז איך בין געווען ביים רבי'ן ז"ל צווישן מנחה מעריב, און דער רבי האט מיך געפרעגט 'וואס האט דיין טאטע לעצטנס געשריבן?', האב איך געזאגט אז לעצטנס האב איך נישט באקומען קיין בריוו פונעם טאטן. דער רבי האט איבערגעפרעגט 'דער טאטע האט נארנישט געשריבן?

נאכדעם זאגט מיר דער רבי "לאמיר דיר עפעס זאגן, דו וויסט דאך אז איך בין געווען יעצט אין ארץ ישראל, און זייענדיג אין בני ברק, בין איך דארט איינגעשטאנען ביי ר' חיים הערש שוואריץ ע"ה, האב איך באמערקט דארט אין שטוב ליגן אויפ'ן טיש אן אויסגאבע 'ילדותינו' וואס איז ארויסגעגעבן געווארן דורך די מוסדות פון חינוך העצמאי, איך האב דאס באטראכט און איך וואנדער זיך "וואס טוט דאס דא?", כ'מיש אריבער נאך א בלעטל, און איך פארשטיי נישט "וואס טוט דאס דא?"

זאגט דער רבי וויטער "איך רוף אריין חיים הערש'ן און איך פרעג אים "וואס טוט דאס בי דיר אין שטוב?". האט ער זיך פארענטפערט אז ער האט דאס דורכגעקוקט און עס האט נישט קיין ציונות. האט דער רבי געזאגט "אבער ס'איז פול מיט לאומיות... ישדעם איינע בלעטל, אפילו דער שער בלאט איז לאומיות... וואס טוט דאס בי דיר?"... האט ער זיך אנגעהויבן צו פארענטפערן אז זיין טאכטער איז א לערערין, און זי נוצט דאס זיך פארצוקוקן אירע שיעורים, האב איך אים געפרעגט 'היתכן? אין דעם קוקט זי זיך פאר?

"איך האב זיך נישט געקאנט צוריקהאלטן, כ'האב עס ארויסגעווארפן פון פענסטער" האט דער רבי געזאגט...

דאן זאגט דער רבי וויטער "זי איז א וואויל'ע, זי איז א חשוב'ע, זי האט דאך גארנישט געוואוסט, זי איז נישט שולדיג געווען אין גארנישט", אזוי האט דאס דער רבי איבערגעזאגט און באטאנט עטליכע מאל אז די טאכטער איז נישט שולדיג דערין. עס איז געווען א חידוש פלא די גאנצע זאך וואס האט דער רבי געוואלט מיט דעם וואס ער האט מיר דערציילט די מעשה.

מרן רביה"ק זי"ע בשנת תשכ"ה לפ"ק יוצא מבנין בית האכסניא
הרה"ח ר' חיים צבי שווארץ ז"ל ברח' ישמח משה 4
בשיכון קרית יואל בני ברק

עס גייט אריבער דריי טאג און עס קומט מיר אן א בריוו פונעם טאטן ז"ל ווי ער שרייבט מיר אז ש"ב ר' חיים הערש שוואריץ האט אים געבעטן, היות ער מאכט חתונה די טאכטער ווייל ער איר מזכיר זיין ביים רבי'ן ביום החופה, כאטש ער האט שוין געבעטן ר' יוסף אשכנזי זאל מזכיר זיין, אבער ער האט מורא אז ער וועט דאס נישט אינזינען האבן, בעט ער פון מיין טאטן אז ער זאל מיך בעטן איך זאל אריינגיין מזכיר זיין ביים רבי'ן ביום החופה.

דאן האב איך צונויפגעשטעלט די גאנצע מעשה ווי כו ביום, יענעם טאג ווען דער רבי האט מיר געפרעגט צי דער טאטע האט עפעס געשריבן, און דער רבי האט זיך געוואונדערט אז נישט, און מעצמו האט מיר דער רבי דערציילט די מעשה, און עטליכע מאל מדגיש געווען בשבחו פון די טאכטער פון ר' חיים הערש שוואריץ, אז זי איז א וואויל'ע, זי איז גארנישט שולדיג, איז געווען בעצם יום החופה, און דער רבי האט מרגיש געווען די הזכרה וואס רבי חיים הערש האט מזכיר געווען די טאכטער, און דער רבי האט דאס געטראגן אזוי זייר חויליג הארץ און אנגעוואונטשן כל הברכות.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

א' מנחם אב

הגה"ק רבי אהרן מצאנז-קרייז זי"ע

הגה"ק רבי אהרן האלבערשטאם מקרייז זי"ע נולד בשנת תקפ"ו כבן רביעי לאביו הרה"ק מצאנז זי"ע, ומספר שכשנולד שלח אביו הד"ח לשאול את רבו הגה"ק מראפשיץ איזה שם לקרוא לו, והשיב אהרן, וכן עשה,, אחר כך כתב הרה"ק מצאנז לחמיו הברוך טעם שנולד לו בן וקרא שמו בישראל "אהרן", והברוך טעם ידע שאין במשפחת אבותיו שם כזה, והקפיד שיקראו הבנים בשמות של המשפחה כנהוג, על כן השיב לו במכתב: וכי ממשפחת גרים אתה שאתה נותן שם מהחומש, אך כשנסתלק הגה"ק מקרייז אחרי יותר משבעים שנה בר"ח אב, יומא דהילולא של אהרן הכהן זי"ע נתגלה לעין כל רוח קדשו של הגה"ק מראפשיץ בקריאת שמו, כי כפי הנראה היה לו ניצוץ מנשמתו הק'.

בערוב ימיו של מרן הק' מצאנז זי"ע ציוה שימנו את בנו הגה"ק רבי אהרן זי"ע כרב בצאנז, ויסייע לו בניהול עניני הרבנות, ומפני כבודו של מרן הדבר חיים היה נקרא "דער קרייזער רב" כדי להבחין בינו לבין אביו, אחר פטירתו של מרן הק' מצאנז זי"ע נשאר הגה"ק משינאווא לגור בצאנז, כשבדעתו למלא את מקום אביו אך דעת הגה"ק מקרייז זי"ע היתה שההתמנות שייכת לו, פע"א כשהלכו לבקר זה אצל זה, שאל לו הגה"ק מקרייז פשט על מאמר קשה בזוהר הקדוש, ענה לו הגה"ק משינאווא: נו, פי' שבתחלה יאמר הוא מה שעלה בלבו על זה, ואמר לו הגה"ק מקרייז ביאור, והוטב מאוד בעיני הגה"ק משינאווא, ודפק על השולחן והכריז שמוחל את הרבנות לאחיו מכיון שנוכח לדעת גדלותו בתורה.

בס' י"ג אורות מובא: פעם הבריח איש אחד בשם יוסף הכהן סחורה ונתפס ע"י שומרי הגבול, וכשנחקר על ידם שיקר ואמר שהסחורה אינו שלו אלא של חבירו, ותבעה הממשלה מכס מן האיש ההוא, הלה קרא את יוסף הנ"ל לדין תורה אצל הבי"ד בצאנז שבראשו עמד הגה"ק מקרייז, ופסקו שיוסף חייב לשלם, וכאשר לא ציית דינא הוטל בשמתא, הלך יוסף הנ"ל והגיש מסירה על הגה"ק מקרייז אצל השלטון כי לפי חוקי המלוכה לא הורשו הרבנים להשתמש בחרם, בעת ההוא היה הרה"ק מהר"י מבעלזא בצאנז, ואחד מן המקורבים של הגה"ק מקרייז ביקש את מהר"י מבעלזא שיבקש מהרה"ק מצאנז לעורר רחמים שלא ידונו את בנו ובית דינו למאסר, מפני שיצא מזה חילול השם, כאשר מסר הרה"ק מבעלזא דברים אלו להד"ח ענה בקול: מה, יוסף הצדיק גם כן ישב במאסר, רבי ישראל'טשי מרוזין גם כן ישב במאסר, חילול השם הוא כששוכחין רגע אחד מהקב"ה, יוסף הנ"ל היה כהן, וכשלא נתנו לו ראשי הקהילה לעלות לדוכן בחג הפסח, הלשין עליהם, ונאסרו מיד אחרי החג כארבעים איש מראשי הקהל ובתוכם הגה"ק מקרייז ובית דינו, למשך ששה שבועות, ביום כ"ה ניסן נסתלק אביו הגה"ק מצאנז, והורשה להגה"ק מקרייז לילך להלויה תחת משמר פקידי בית הסוהר, אח"כ חזר לבית הסוהר והתחלפו המשמרות של מנין אנשים שבאו לבקרו שם כדי שיוכל להתפלל לפני התיבה, וגם כדי להשלים המנין לאמירת קדיש אחרי לימוד משניות לע"נ אביו הק'.

ימי ההילולא

בעלי ההילולא במשך ימות השבוע הבעל"ט

א' אב

- אהרן הכהן בן עמרם - ב"א תפ"ז
- אלעזר הכהן בן אהרן הכהן - ב"א תקט"ז
- רבי נתן נטע מאווריטש (חותן הבת עין) ב"ר יוסף - תקמ"ה
- רבי ארי' לייב המגיד מדראהביטש (תלמיד ר' ה"ח מאמדור) - תקס"ז
- רבי שמואל עהרנפעלד ב"ר דוד צבי (חתן סופר) - תרמ"ג
- רבי אהרן האלברשטאם אב"ד צאנז ב"ר חיים - תרס"ד
- רבי נתן גאלדבערג אב"ד לימאנוב (מאורות נתן) - ב"ר חיים תרס"ט

ב' אב

- רבי חיים יואל מאסקאוויטש מסאמבור ב"ר מרדכי יוסף משה מסוליצא - תש"א

ג' אב

- רבי שמשון מאסטראפאלי ב"ר פסח ת"ח
- רבי שמואל סאליר מלבוב (שם משמואל) ב"ר אברהם - תקנ"ז
- רבי יעקב הלוי לאנדא מבראד ב"ר יחזקאל - תקפ"ב
- רבי יהודה פסח מליפסק ב"ר אברהם (תלמיד ר"מ מאפטא) - תרכ"ה
- רבי צבי מאיר הכהן מראדאמסק ב"ר שלמה - תרס"ב

ד' אב

- רבי מנחם עזריה מפאנו ב"ר צחק ברכיה (רמ"ע מפאנו) - שפ"ה
- רבי אפרים ב"ר יחזקאל מקאזמיר - תרס"ד
- רבי בן ציון מבאבוב ב"ר שלמה - תש"ג
- והתנו, רבי יחזקאל שרגא מקראקא ב"ר יצחק ישעי' מטשחויב - תש"ג

ג' מנחם אב

הגה"ק רבי שמשון מאסטראפאליע זי"ע הי"ד

הרב הקדוש רבי שמשון מאוסטרפאלי זי"ע הי"ד, נולד בשנת ש"פ בעיר קאריץ, לאביו הגאון החסיד רבי פסח מקאריץ (חתן הר"ש מקעמעניץ), ובנו מכנהו בתואר "מורי ורבי", ואף נשתמרו מכתבי תורה ששלחו זה לזה, לאביו היו בן ובת נוספים, בנו הגאון רבי שמואל מבראדין, וחתנו הגאון רבי יצחק שימש כאב"ד זעסלעב, במאורעות ת"ח ת"ט ברח ונדד עד שנשתקע בזאלקאווא, שם שימש כמגיד מישרים.

היה נכדו של הגאון המפורסם רבי שמשון זצ"ל אב"ד קעמעניץ אחיו של המהר"ל מפראג, א' מד' אחים גאונים וצדיקים שהמהרש"ל מזכירם לטובה בתשובותיו (סי' ט') וז"ל: "האחים האלופים, האלוף המרומם החסיד רבי חיים (הוא מח"ס ויכוח מים חיים ועוד ספרים, אב"ד פריעדבורג וידידו של הרמ"א), וחד עמו ארי שבחבורה הר"ר ליב יצ"ו (הוא המהר"ל מפראג), ושני המאורות מפיקים נוגה החכם רבי סיני יצ"ו והרב רבינו שמשון יצ"ו, ובזמן קרוב יורו כולם הוראה בישראל, כולם אנשי שם דפקיעי בשמייהו, עכ"ל.

משפחתו התיחסה לרב האי גאון ואביו רבי שרירא גאון, ולמעלה בקודש גאונים והאמוראים וראשי גולה עד למלכות בית דוד, כמבואר בארוכה באיגרת רבי שרירא גאון.

את מקום מושבו קבע באוסטרפאלי, ועל שמה נקרא "רבי שמשון מאוסטרפאלי", אבל לא שימש שם כרב ואב"ד, אלא כמגיד מישרים, ובכל עת מצוא השמיע מדברותיו להוכיח את המון העם לילך בדרכי ה' הישרים, ושם פתח לו בית המדרש אשר שם נתקבצו ובאו תלמידים מקשיבים והגונים והם שמעו מפיו שיעורי תורה נפלאים הן בנגלה והן בנסתר, דרך לימודו היה בביאור מאמרי חז"ל במסכתות הש"ס על פי חכמת הנסתר, והיה מבאר לתלמידיו שומעי לקחו שמות הקדושים וגימטריאות הטמונים בדברי חכמינו, והרבה יותר ממה שהיה מלמד לתלמידיו הסתיר מהם בבחינת מגלה טפח ומכסה טפחיים, כאשר כתב בפירושו דן ידין בזה"ל: לא אכחיד מאמרי מלבאר המילות והענינים בקיצור מופלג, ולא אגלה הסוד כי קצרה הידיעה מהכיל סודו, וכן כתב בלשה"ק: "והבן זה היטב כי אסור לכותבו בפירוש מפני סכנת נפשות", "ובאמת יש כאן סוד גדול עפ"י סתרי תורה ואין כח בקולמוס לכותבו מפני קדושתו, והיד אינה רוצה לכתבו מפני סכנת נפשות". וכן הרבה כיו"ב.

מן השמים גילו לו שיש בו ניצוץ מנשמתו של משיח בן יוסף, וסופו שיהרג על קידוש ה', ואכן הזכיר הרבה בכתביו ענין מיתת רבי עקיבא על קידוש ה' כי רבי עקיבא היה נשמת משיח בן יוסף, ובפירושו דן ידין כתב מענין ארמילוס הרשע, אחיו של גוג המוזכר בתרגום יונתן ובמדרשי חז"ל, ורומז גם ששמו יהיה "נפל" והיו כאלו שאמרו שזהו רמז למלכותו של נפוליון שמלחמותיו הצטיירו במלחמת גוג ומגוג, רמז את אשר יקרה בתקופתו, כי בעיניו הבדלוחות ראה את הנולד בגזירות חמלניצקי ימ"ש בשנת ת"ח ות"ט, וכן בזמן החורף מקודם רמז הרבה בכתביו אודות זמן הקיץ הקרב ובא.

בפרדס החכמה

כידוע היה רבי שמשון גדול בתורה הן בחלק הנגלה במסכתות הש"ס, והן בקי גדול בבסתרי תורה בחכמת הקבלה, וכל רז לא אניס ליה, וכאשר כתב בהקדמה לפירושו דן ידין בזה"ל: "כי מנעורי למדתי והתבוננתי להבין ולהשכיל בחכמה הרמה חכמת הקבלה הקדושה והצלולה ממקור המקובלים ומלכם בראשם הרשב"י זי"ע", עכ"ל. על כן מהראוי להרחיב קצת בסדר השתלשלות חכמת הקבלה.

הרמ"א בספרו תורת העולה (פ"ד) מתאונן על מה שנוהגין המון העם ובעלי בתים לעסוק בחכמה זו, וז"ל: "ואף מי שאינו יודע בין ימינו לשמאלו ובחשכה יתהלכו ואינם יודעים את הסדרה כפשוטה, גם הם קופצים ללמוד תורת הקבלה" עכ"ל. אולם השרידים אשר ה' קורא יחידי סגולה אשר מלאו כרסם בש"ס ופוסקים, להם ניתנה הרשות לעסוק בנסתרות, ובין יחידי סגולה אלו היה נמנה רבי שמשון.

כן התנגדו הרבה מחכמי ישראל ללימוד הקבלה ברבים,

ימי ההילולא

בעלי ההילולא במשך ימות השבוע הבעל"ט

ה' אב

- **רבינו יצחק לוריא אשכנזי ב"ר שלמה** (האר"י הק') - **של"ב**
- **רבי מאיר ברבי אב"ד פרעשבורג** (מהר"ם ברבי) **ב"ר שאול - תקמ"ט**
- **רבי חיים מקראסנא ב"ר צבי הירש - תקנ"ג**
- **רבי ארי' לייביש ממאגרוב ב"ר יהושע מבעלזא - תרצ"ה**
- **רבי חיים עוזר גראדזענסקי ב"ר דוד שלמה** (אחיעזר) - **ת"ש**

ו' אב

- **רבי נתן מאז מפראנקפורט ב"ר שלמה** (בנין שלמה) - **תקנ"ד**
- **רבי מרדכי שמרלר ממיקאלייב ב"ר נפתלי צבי - תרכ"ד**
- **רבי יוסף חיים מוויעליפאלי ב"ר אברהם - תש"ב**

ז' אב

- **רבי מנחם ב"ר זרח** (צדה לדרך) - **ה"א קנ"א**
- **רבי שמחה הכהן ראפאפארט אב"ד לובלין ב"ר נחמן - תע"ח**
- **רבי משה גרינוואלד מחוסט ב"ר עמרם** (ערוגת הבושם) - **תרע"ו**
- **רבי אלעזר מאושפיצין ב"ר יהושע מקאמינקא - תש"ג**

ח' אב

- **רבי מיכאל גליקליך מנאנאש ב"ר יעקב - תר"ט**
- **רבי שמואל שמעלקא טויבש אב"ד יאם ב"ר אהרן משה - תרכ"ו**
- **רבי מנחם בראדי מקאלוב ב"ר אברהם** (באר מנחם) - **תרצ"ח**

ולעומתם היו הרבה מגדולי ישראל שאדרבא ראו לנכון לעסוק חכמה זו ברבים, כאשר כתב הגאון בעל עבודת הגרשוני בהסכמתו לספרא דצניעותא, וז"ל: "לא נעלם ממנו מלחמת כת של קודמים, אשר דחו הדפסת ספרי קבלה בשתי ידים, ויש חכמים אשר ביראת ה' הריחו ועל קדקדם של המערערים מחו, ותלי"ת שלא ניצחו ועשו פרי והצליחו, ולא די דאין בזה איסורא אלא דמצוה נמי איכא". עכ"ל.

מקור חכמת הקבלה הוא במדינת אונגארין, מהרוקח, ורבי יהודה החסיד ועוד, וממנה נתפשטה גם למדינת פולין על ידי שכמה מחכמי אונארין התיישבו בפולין והביאו את תלמודם בידם, וביותר התפשטה תורת הקבלה כאשר זרח אורם של חכמי עיה"ק צפת תובב"א כגון הרמ"ק, האר"י הק' ותלמידו הגה"ק רבי חיים ויטאל, כתבי הרמ"ק נדפסו במדינות אירופה אודות להשתדלותו של הרמ"ע מפאנו אשר הוזיל זהב מכיסו להעתיק את כתבי הרמ"ק, הר"ע מפאנו היה לו תלמד בשם רבי יצחק ברבי מרדכי איש פולין, אשר ידיו רב לו בהפצת תורת הקבלה בקרב בני ארצו בפולין.

אולם לא ארכו שנותיו למשכן קדוש ה' האר"י בעיר צפת, שכעבור שנתיים מהתיישבותו נסתלק לגנזי מרומים, הגה"ק ר' חיים וויטאל שהיה בחיר תלמידיו רצה תחילה לגנוז כתבי רבו, וטעמו ונימוקו עמו שאין הדור ראוי והגון לכך, אולם מאת ה' היתה זאת שכתבי הקודש נפוצו לכל עבר בכל רחבי תבל.

א' מתלמידיו של האר"י היה הרה"ק ר' ישראל סרוק זצ"ל אשר יצא לעבר איטליא, הרמ"ע מפאנו שהשתוקק מאות לקבל מתורת האר"י היה נמנה מגדולי תלמידיו, שש שנים ישב מהר"י סרוק בחבל איטליא והפיץ שם ממעינות החכמה שקיבל מהאר"י, ומשם הלך למיינת פולין ושם נקבצו ובאו אליו תלמידים חשובים לשתות מים מפיו, בין תלמידיו היה נמנה הגה"ק רבי נתן נטע שפירא זצ"ל בעל מגלה עמוקות, ועוד הרבה מסלתה ושמנה של מדינת פולין, רבי שמשון היה אז עדיין ילד קטן ועל כן לא זכה ליצוק מים על פיו, אבל התאבק בעפר רגלי תלמידיו ובמיוחד מאת בעל המגלה עמוקות.

רבו המובהק בתורת הסוד היה הגה"ק ר' נתן נטע כהנא זצ"ל אב"ד אוסטראה, אשר רבי שמשון כותב עליו בלשון קדשו: "אדוני מורי ורבי פאר הדור ארון הקודש בוצינא דנהורא גאון ישראל", בעל המגלה עמוקות היה מראשי המדברים בועד ד' ארצות, ומכל קצוי המדינה שלחו לו שאלות לשמוע חוות דעתו, וכמו כן הרבה להתעסק בהתרת עגונות בשנות הזעם ת"ח ת"ס, בא' מהתשובות הרי הוא בא כמתנצל בזה"ל: "מאין כלי תשמיש (ספרים) עמדי, כי נטרדתי ממשכן כבודי מפני הפוחזים השודדים", האריך ימים והשאיר אחריו ברכה הרבה חידושי תורה.

ר' שמשון שיגר לרבו הרבה מכתבים, ורבו השיב לו תשובות באהבה, ועדיין נשארו הרבה מכתבים ששלח ר' שמשון לרבו. לפני גזירות שנות ת"ח ות"ט שלח ר' שמשון מכתבים לרבו ובהם הזהירו את אשר עתיד להתרחש, ואכן רבו והטו"ז ששימש כריש מתיבתא באוסטראה באותו תקופה ברחו לנפשם מחמת המציק, ולא עברו ימים אחדים מבריחתם עד שפרצו שם הגזירות הנוראות.

בכל המדינות נתפרסם שמו הטוב כבקי גדול בכל חדרי סתרי התורה, ומכל קצוי ארץ שלחו אליו שאלות ומכתבים בענינים אלו, לבקש ממנו לפרש מדרשי פליאה שניכר בעליל שהטמינו בהם חז"ל סודות, וכמו כן היה בקי בקבלה מעשיות והשתמש בלימוד המאמרים בחכמת הנסתר כדי להמתיק הדינים מעל בני ישראל.

בן אחותו רבי פסח מזאלקאווא מביא בספרו זבח פסח מאמר נפלא מדודו על המ"ב מסעות של בני ישראל במדבר שרומזים על שם מ"ב וכו', וכתב שדודו הר"ש ציוה לאומרו כאשר שולט חולי העיפוש רח"ל (מחלת הדבר שהפילה חללים רבים) ועל ידי זה תעצר המגפה.

תלמידו רבי יעקב קופל זאסלאוועך כותב שדבר מפורסם הוא שנתגלה לרבו הר"ש מלאך מגיד מישרים אשר למד עמו תורה וגילה לו סתרי תורה מופלאים.

בן דודו הגאון רבי צבי הירש הורוביץ, כתב בזה"ל: צירוף של כזבי בת צור, שמעתי מפה קודש קדישין איש אלוקים רוח ה' דבר בו והופיע רוח ה' לפעמו, אשר העידו עליו בודאי שהיה משולח אליו אחד מהשרפים מן המעופפים (מלאך) קשיר חרציא הוא אזרו אור (רמז לנאמר על אליהו הנביא שהיה קשור אזור עוד למתניו, היינו שנגלה אליו אליהו הנביא ללמדו תורה), מנהיר בהלכה בכל מקום ע"פ סודות סתרי הקבלה ויחוד שם משמותיו של הקב"ה שמו נודע בשערים מוהר"ר שמשון אוסטרופולי וכל דבריו דברי נביאות, עכ"ל.

סוד עשר המכות

רבי שמשון פרסם את חידושי תורתו בכתב ובעל פה, ובמיוחד נתפרסם מאמר "סוד אצבע אלוקים", המכיל בתוכו רמזים נפלאים וסודות גבוהים על פי נסתר בביאור עשר המכות והסימנים שנתן בהם רבי יהודה דצ"ך עד"ש באח"ב, מאמר זה שלח במכתב לבני קהילה מסיומת, וכאשר מוכיח מתחילת המכתב, "שלום לרבני הארץ, גאוני הדור הגודרים גדר ועומדים בפרץ וכו', אודות הענין שכתב מע"ת אלי מה שרשמתי הסימנים על דצ"ך עד"ש באח"ב וכו'", מאמר זה נדפס לראשונה בספר לקוטי שושנים הנדפס בסוף ספר קרניים זאלקאווא שנת תס"ט, ספר זה מיוחס להקדוש רבי אהרן קורדינא" (מארץ כורדיסטאן), ומעוטר עם פירושו של רבי שמשון על ההגדה, – ומהראוי לציין שהגדה כזו עלתה על שולחן מלכים בליל התקדש החג, לפני מרן הגה"ק הקדושת יו"ט זי"ע, ואחריו ירש ההגדה שלו בנו רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, ולאחריו לממלא מקומו רביה"ק בעל ברך משה זי"ע.

אח"כ הודפס האגרת הזאת באמשטרדם בשנת תק"כ, ושם נכתב שהובאה מארץ הקדוש ע"י החכם המרומם מוהר"ר שמון די גילדיר, ומזה מוכח שהמכתב נתפשט בכל רחבי תבל, שהגיעה עד לארצינו הקדושה ומשם הופצה שוב בארצות הגולה. ולפני כמאה שנה חיבר א' מרבני טבריא ספר שלם בשם שמש ומגן בו ביאר בהרחבה דברי האיגרת, כן הודפס האיגרת בהרבה סידורים, כדוגמת סידורו של רבי קאפיל ועוד.

ובספר חסד לאברהם בסופו הביא אגרת זאת, וכתב בזה"ל: "אחרי זאת הודיע אותי רזא דנא שכל המעיין בסוד

נפלא ונורא הזה על מכונו אפילו פעם אחת בשנה ובכל ערבי פסחים, מובטח לו שהוא מוצל כל אותה השנה מכל מכשול ומיתה משונה ושום אונס, ואל ימשלו בו אויביו, וכל שונאיו יפלו תחתיו, ובכל אשר יפנה יצליח וישכיל אמן סלה", עכלה"ק.

מאורעות ת"ח ת"ט

חכמי הדור מצאו רמז בזוה"ק כי בשנת ת"ח הוא זמן הפקידה, דאיתא בשם רבי אלעזר בן ערך דבאלף שתיתאי לזמן ארבע מאות ותניא שנין יהיו קיימין כל דיירי ארעא בקיומיהון וכו' וע"ז רימזה התורה בשנת היובל "הזאת" תשובו איש אל אחוזתו, כי ה' אלפים זא"ת היא שנת ת"ח, "ומאן יתקיים בקיום דתיה בהאי זימנא" שיהיו אז צרות גדולות עד מאד ויהיו עת הבירור להשיב הנשמות לשורשן. ונתפרסמו אז דברי הרמ"ק (הובא בספר אור החמה פ' שמות) שאמנם נעלמו כמה קיצים בעוונותינו אמנם לא יעבור ת"ח לכל הדברים שבעולם. וכן קונן הרה"ק רבי שעפטיל הורוביץ בן השל"ה "בת"ח למספר אלף השישי אמרתי בליבי לצאת חופשי כי היא היתה מיועדת לעץ קץ ושנת גאולה". גם רבי שמשון הזכיר בכתביו את דברי הזוה"ק הנ"ל, והוסיף רמז נפלא מעצמו על זה, שכן במגילת אסתר מצינו ח' רבתי בתיבת "חור" ות' רבתי בתיבת "ותכתוב אסתר" שביחד המה תיבות ת"ח והוא סוד גאולה ראשונה ואחרונה. ואולם לא אסתעייא מילתא מן שמיא שיגאלו אז כלל ישראל, וכבר נודע ומפורסם מספה"ק כי בשנת פקודה אם ח"ו תגבור יד הסט"א לדחות את הגאולה, אזי יארעו בה דברים קשים ומבהילים לבני ישראל.

המגיד גילה לרבי שמשון שנתעורר קיטרוג גדול על ישראל באותה העת, וגזירות נוראות עשויות לבוא על ישראל, רבי שמשון התחיל לדרוש ולהוכיח בשער בת רבים את העם לפשפש במעשיהם ולשוב על רוע מעלליהם כדי שישוב ה' את חרון אפו מעליהם, ושלח הרבה מכתבים לגדולי הדור וראשי הקהל בכל מקום לעורר את לבבם לתשובה ותיקון המעשים בטרם תצא חרון האף מאת ה', דבריו עשו אמנם רושם ורבים השיב מעוון, אלא שכפי הנראה כבר נגזרה הגזירה.

קדושים בניך מסרו נפשם

רבי שמשון שהיה גלוי וידוע לפניו כל אותן הגזירות הנוראות המתרגשות לבוא, עשה הרבה פעולות עצומות להעביר את רוע הגזירה, והעיד הרמח"ל בספרו דרך עץ החיים שרבי שמשון השביע את הסטרא אחרא וחיילותיו לדעת מה זה ועל מה זה שהם מעוררים קטרוגים על בני ישראל, וכאשר נוכח לראות כי כלתה הרעה לבוא, רצה לפעול שיקבלו עליהם מגדולי ישראל למות על קידוש ה', ומיתתן תכפר על בני ישראל, ושלח לבקש מאת הגה"ק רבי יחיאל מיכל מנעמירוב ועוד א' מגדולי הדור שיצטרפו אליו, ר' יחיאל מיכל הסכים להצטרף ואכן נהרג עקד"ה ביום כ' סיון ת"ח, ואולם השלישי לא הסכים וטעמו ונימוקו היה שתקוותו איתנה שיוכלו לבטל הדינים בכח התפילה, ועל ידי זה לא הצליח לבטל את הגזירה לגמרי, אבל במיתת הני תרי צנתא דדהבא הצליחו לפעול שלא תשלוט ידם של הרשעים בכל ישראל, ואף כי אמנם נהרגו רבים וטובים ונחרבו ערים ומדינות, מכל מקום הרבה קהילות ניצלו והרבה גדולי ישראל נמלטו והם החזירו עטרה לישנה ולא אבדה שארית ישראל.

ביום המר והנמהר יום ג' לחודש אשר נהפך לאבל מחולינו חודש אב, נכנסו הרשעים ימ"ש לתוך העיר, ובזה יש ב' דיעות באיזה עיר נהרג, הגאון בעל יון המצולה העיד שנהרג יחד עם קדושי העיר פולנאה כי שם שהה באותה העת, ויש אומרים שנשאר בעירו אוסטרפאלי, ושם נהרג עקד"ה, כל היהודים התאספו כאיש אחד בבית המדרש לבושים בתכריכים, ושפכו ליבם בתפילות ותחנונים לפני הקב"ה שיציל אותם מידי הרשעים הארורים, הרשעים נכנסו בבית המדרש ודרשו תיכף מכל המון העם ורבם רבי שמשון בראשם שיסכימו להמיר דתם ה"י ואז תנתן להם נפשם לשלל, ואם לא אחת דתם לההרג, אולם ישראל קדושים מסרו נפשם על קדושת ה' בגבורה, והכריזו בקול גדול שלא ימירו את כבודם, ובוחרים למות מתוך יסורים נאמנים לה' ולתורתו ולא להמיר את דתם ח"ו, ומיד התחילו הרשעים לשפוך את חמתם על היהודים והרגו עם רב, ואת רבי שמשון הרגו באכזריות נוראה, וכאשר סיפר הגאון המקובל ר' ישעי' אשר זעליג מרגליות זצ"ל בשם רבו הגה"ק מבארניב זצ"ל שרבי שמשון היה באותה שעה מעוטר בטלית ותפילין דבוק ברעיונותיו הטהורות והקדושות, הרשעים נטלו ענף עץ דק וחד ובזה דקרו את גופו הטהור ממטה למעלה, ואולם רבי שמשון ברוב דבקותו לא חלי ולא הרגיש ביסוריו ומכאוביו כלל, עד שהגיע הענף לראשו ופגע במוחו הקדוש, אז יצאה נשמתו הטהורה בדבקות ויחודים עליונים, וסיבת פירוד נשמתו מגופו לא היתה ע"י הריגתו ופעולות הרשעים, כי אם מדבקות מחשבתו הטהורה בה', יחד עמו נהרג בנו ר' שמואל.

בקרב קדושים יתהלל

הגאון הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל מכנהו בהקדמה לספרו "אספקליה המאירה" על הזוה"ק "אחד קדוש מדבר איש האלוקים מורינו הרב ר' שמשון אסטרפלי".

מסופר בשבחי הבעש"ט בשם הגה"ק ר' גדליה מליניץ זצ"ל בעל תשואות חן שמרן הבעש"ט לא רצה לשהות בעיר אוסטרפאלי, וטעמו ונימוקו עמו שאין לו מה לתקן שם, כי רבי שמשון כבר תיקן את הכל שם. ועוד מסופר שם כי פעם שבת את שבתו הרה"ק ר' גרשון מקיטוב זצ"ל גיסו של הבעש"ט באוסטרפאלי, ומשם נסע למעזי'בוש ואמר לגיסו מרן הבעש"ט שהשיג באוסטרפאלי אור גדול שנשאר חותמו מרבי שמשון.

אולם פעם אחת הזדמן שהבעש"ט שהה שם בשבת לגודל הפצרת חסידיו שהתגוררו שם, ובעת הסעודה פתח את החלון ובמשך כל כמה דקות נגש אל החלון להסתכל מבחוץ, והתפלא על זה תלמידו הרה"ק ר' יוסף מקאמינקא לדעת מה זה ועל מה זה מסתכל רבו כל הזמן לחוץ, ועל כן כאשר פנה הבעש"ט מן החלון הלך וסגר את החלון, וכאשר חזר לשם הבעש"ט פתח שוב את החלון והסתכל שוב, אח"כ סגרו רבי יוסף שוב, ומיד בא הבעש"ט ופתחו, וכן היה עוד כמה פעמים, עד שגער הבעש"ט ברבי יוסף מיהו זה אשר סוגר את החלון, והשיב לו רבי יוסף אני סגרתי את החלון כי בחוץ שורה קרירות

גדולה, והקור נכנסת לתוך הבית מתוך החלון הפתוח, ומדוע פתוח רבינו את החלון בכל עת, נענה הבעש"ט ואמר לו וכי אינך רואה עמוד אש מתורה ועבודה של רבי שמשון, המאירה מהארץ ועד הרקיע, אמרו להבעש"ט כי במקום הזה אשר מסתכל שם הוא המקום שמניחין שם האשפה, אז גילה להם הבעש"ט כי באותו מקום עמד בית מדרשו של רבי שמשון, ובמשך הזמן נחרב עד שנשתכח הדבר, וברבות השנים נעשה למקום אשפה רח"ל.

זכרו לדור ודור

השאיר אחריו ברכה מרובה תורה שבכתב, מאמרים ואגרות נפלאים בתורת הסוד, י"ד מאמרים עמוקים בקבלה שנדפסו בספר קטן בכמות ורב באיכות ונקרא שמו ספר קרנים (נדפס תס"ט) "ספר זה חיברו ויסדו הקדוש האלוקי בוצינא דקדישתא (המאור החזק, וגם כמליצה על עיר מוצאו) מוהר"ר אהרון מעיר גולה קרדינא, בעל ספר "אגרת הטעמים" והעיר ה' את רוח איש קדוש וטהור המקובל הגדול הרב מוהר"ר שמשון במוהר"ר פסח שנהרג עקד"ה בשנת ת"ח ועשה פירש נפלא על ספר קרניים וקראו בשם "דן ידין" עכ"ל.

מלבד ספר זה מזכיר רבי שמשון (בהקדמתו לדן ידין ובשאר כתביו) כי חיבר ששה חיבורים נוספים: "מחנה דן" על הזוה"ק, "בן מנוח" על האידרות, "נזיר אלוקים" שמש ומגן "שמש נוגה" פי' על ספר שערי אורה למהר"י גיקטיליא, "ויזרח שמש", שמות ספריו מרמזים על שמשון בן מנוח משבט דן.

בסוף ספר קרניים עם פירושו דן ידין (אמשטרדם תקכ"ה) נדפסו "ליקוטי שושנה" אוסף חידו"ת בקבלה ממנו. וכמו כן הגאון רבי צבי הירש הורוביץ אב"ד מדינת זאמוט שבמדינת ליטא הוציא לאור כתבים שהיו בידו מרבי שמשון.

רבי חיים ליבערזאהן מבראדיטשוב נכד רבי ליבער הגדול שהיה נכדו, היו ברשותו כתבים מזקינו רבי שמשון, והעיד בהקדמתו לסידור מגלה עמוקות שהו"ל, שהעתיק חידו"ת בקבלה שהחיד"א מביא מחידו"ת של רבי שמשון.

מענין ספרו הקדוש מנחת דן שהוא פירוש על זוהר הקדוש, נדפס רק פעם אחת ואין ידוע מתי, ולא נשאר ממנו שום העתק, וכאשר כתב הרה"ק בעל בני יששכר כתב (סור מרע ועשה טוב אות י"ב): אמת נכון הדבר שדברי הזוה"ק יש לדרשו בפנימיות ברמיזות ור"ת וס"ת ממש כמו בתורה וכבר ראינו בדברי קדוש עליון פליאות נשגבות, עיין בדברי מהר"ש אוסטרופולי בספרו דן ידין מאמר י"ג ותראה נפלאות, ותברך ברוך שחלק מחכמתו ליראיו ולא זכינו לראות ספרו הק' מחנה דן, ונראה שלא היה העולם ראוי לזה, עכ"ל.

ומסופר בשם החסיד ר' יצחק מקאנעסטענטין, שכשאשר שהה בסאדיגורא במחיצת הרה"ק רבי אברהם יעקב בן הרה"ק מרוז'ין, ביקשו הרה"ק מסאדיגורא לחפש בשבילו ספר מחנה דן אם נמצא באיזה ספריה בכתב או בדפוס. והיה מוכן לשלם עבורו סך שלושת אלפים ריינישׁ, מיד כשחזר החסיד לביתו שלח מכתבים לידידיו ומכיריו שיחפשו אצל מוכרי ספרים וישאלו אצל ת"ח וכו' ולא נמצא הספר, וחזר בפחי נפש לרבו ואמר לו שלא נמצא הספר, ואז גילה לו רבו הרה"ק מסאדיגורא: קבלה בידי מאבותינו עד המגיד הגדול ממזריטש שקיבל מהבעהש"ט הק' שאם ילמדו ישראל את הזוה"ק עם פירוש מחנה דן תתקרב הגאולה.

מסופר שהרה"ק בעל בני יששכר זי"ע השתוקק להשיג הספר הק' הנ"ל ופירסם שמוכן לתת את כל ספריו תמורת ספר יחיד זה, משכיל אחד שמע מזה ונזכר שבהיותו בבית עקד ספרים בעיר בערלין ראה שנמצא שם ספר זה, ועל כן חשב בליבו שכאשר יזדמן להיות שוב בבערלין יקח משם הספר ויביאנו להבני יששכר, אמנם בינתיים נסתלק הבני יששכר לעולמו, ועל מקומו ישב בנו הרה"ק ר' דוד זצ"ל מחס"ס צמח דוד, ואז נזדמן לאותו משכיל להיות בבערלין, וגנב אותו הספר שהיה עותק יחידי בעולם, והביא את הספר להרה"ק רבי דוד מדינוב וביקש תמורתו את כל ספריו כאשר הבטיח אביו, אמאר לו הרה"ק מדינוב הנה אבי הבין בטוב הספר ועל כן היה הדבר שוה לו, אך אני איני מוכן לתת את כל ספרי תמורת הספר האחד הזה, כששמע זאת המשכיל כעס מאד וישלך את הספר היקר לתוך התנור שעמד בחדר, כשראה כן הרה"ק מדינוב התבטא כי אותו אדם ישתמד בקרוב, וכן היה שאותו משכיל המיר את דתו רח"ל.

ה' אב

הגה"ק רבינו יצחק לוריא זי"ע האר"י הק'

לא באנו לכתוב מגדלותו כי "אילו באתי להודיע למעכ"ת כל נפלאותיו וכל תוקף גבורותיו אשר עשה האר"י ז"ל לעיני כל ישראל בארץ הצבי פה צפת תוב"ב, אשר סיפר לי מורי מהר"ר מסעוד מערבי נר"ו, ומכמה רבני ארץ אשר יצקו מים על ידו, ועיניהם ראו דברים מבהילים ממנו לא נראו בכל הארץ מימי התנאים כרבי שמעון בר יוחאי ע"ה, הי' בו כל המעלות, והי' מכיר בכל מעשי בני אדם, וגם אפילו במחשבותיהם, והי' מכיר בכל בחכמת הפרצוף, ובנשמת בני אדם, ובגלגולים, והי' יודע לומר גלגולים של רשעים שנתגלגלו בעצים ובאבנים או בבהמות ובעופות, והי' יודע לומר מה שעבר על האדם ממצוות ועבירות מזמן קטנותו, והי' יודע המקום שפגם למעלה, ועל פי הפגם נתן תקונים, והי' יודע אימתי נתקן הפגם הזה, והי' יודע בצפצוף העופות ובהתעופפותם השיג דברים נפלאים" (אגרות שלומים), **לכן אמרנו לכתוב רק סדר שנותיו, וטפה מגדולתו כאשר תחזנה עיניכם:**

אלה תולדות יצחק

נולד בירושלים, בשנת ה' אלפים רצ"ד לאביו הג"ר שלמה ממשפחת המהרש"ל שהי' חסיד גדול, ולאמו שגם היא היתה חסידה, וכשנולד, נתגלה אליהו לאביו ואמר לו: הזהר ביום מילתו של זה הנער שלא תמול אותו עד שתראני עומד אצלך בבית הכנסת, וכיון שהגיע יום השמיני, והוליכו את הנער לבית הכנסת לימול, והי' אביו מסתכל לכאן ולכאן אם אליהו ז"ל שם, ולא ראהו, ועשה אביו שהיות מכאן ומכאן כמו חצי שעה ויותר, וכל הקהל עומדים ותמהו על מה הוא מתעכב כל כך, עד שגערו בו כל הקהל, והוא לא שת לבו אל צעקתם והמתין, בין כך ובין כך בא אליהו ז"ל, ואמר לאביו שב על הכסא, והוא ישב והילד בידיו, בא אליהו ז"ל וישב על גבי חיקו

של אביו, ולקח הילד מיד אביו ושם אותו על גבי חיקו, ותפס את הילד בשתי ידיו, והמוהל מל, ולא ראה שום אדם רק אביו לבדו, ולאחר שנמול, נתן הילד לאביו ואמר לו קח את הילד והחזק בו, כי אור גדול יצא ממנו לעולם, ויגדל הילד לעבודת האל וילך הלוך וגדל עד כי בהיותו בגיל שמונה לא הי' שום בעל תורה יכול לעמוד לפניו מעוצם פלפולו, באותו זמן נתייתם מאביו, מתוך עניות ירד עם אמו למצרים לדודו אחי אמו ר' מרדכי פראנסיס שהי' עשיר גדול, שם התחיל ללמוד בישיבת הרדב"ז זלה"ה תחת השגחת של רבו הרב בצלאל אשכנזי זי"ע בעל מחבר ספר "שיטה מקובצת" שהי' גם רבו, ועלה ונתעלה בלימוד תורת הנגלה בחריפות ובפלפול ובסברא.

האיש מקדש

כשנעשה בן ט"ו שנים גבר בחכמתו ובפלפולו על כל חכמי מצרים, ואז בשנת ש"ט, נתן לו דודו את בתו לאשה, אחר הנשואים התבודד עם רבו הרב בצלאל אשכנזי ז"ל שבע שנים עד שנת שט"ז, וביחד עסקו בתורת הנגלה ועזר על ידו בחיבורו חלק מהשיטה, אחר כך התבודד לבדו שש שנים בחצר ביתו, עד שנת שכ"ב, ועסק בלימוד הזוהר, עד שנגלה אליו אליהו הנביא זכור לטוב, ואמר לו שיתבודד במקום מרוחק מביתו, אז פרש להתבודדות נוספת משך שבע שנים בבית בודד על גדות נהר נילוס, הוא לבדו ואין איש אתו, רק בעשב"ק סמוך לחשיכה הי' בא לביתו ולא הי' שח עם שום אדם, ואפילו עם אשתו, אלא בהכרח גדול, ובלשון הקודש הי' מקצר ועולה, שם זכה לרוח הקודש, ולפרקים נתגלה אליו אליהו הנביא ז"ל ומלמדו סתרי תורה, וזכה שבכל לילה עלתה נשמתו ובאו גדודים של מלאכי השרת לשומרו בדרך עד שהכניסהו במתיבתא דרקיע, והיו שואלים באיזה ישיבה הוא בוחר לישב, והוא בחר פעם בישיבת רבי שמעון בן יוחאי, פעם בישיבת רבי עקיבא, פעם בישיבת רבי אליעזר הגדול, פעם בישיבת הנביאים וכדו'.

עלייתו לאה"ק

ובסוף שבע שנים אלו אחר העשרים שנים של הפרישות הגדולה שעשה במצרים, נתגלה אליו אליהו הנביא ז"ל הוא הי' אז בן ל"ו שנים, ואמר לו כבר הגיע העת סמוך לפטירתך, ועלה לצפת תוב"ב, ושם תמצא מהר"ר חיים ויטאל נר"ו, אותו תמשך אחריו סמוך ידך עליך, ומסור לו כל חכמתך, כי הוא ימלא את מקומך, וכל עצמותך לא באת לעולם הזה אלא לתקן נשמתו של רבי חיים, כי היא נשמה יקרה מאד, ועל ידך יזכה לחכמה, ויצא ממנו אור גדול לישראל, ואני מבטיחך שאתגלה אליך בכל עת שתצרך לי, ואגלה לך רזי עליונים ותחתונים, וגם הקב"ה ישפיע עליך רוח הקודש אלף ידות מה שלא תוכל לזכות פה על האדמה הטמאה, לאחר חששות רבות עלה אר"י מבבל, והגיע לצפת בשנת ש"ל בהיות בן שלושים ושש שנים, בהגיע לצפת הי' עוד מרן ר' משה קורדובארי זי"ע הרמ"ק בחיים חיותו, והצטרף לישיבת המקובלים של הרמ"ק.

ראש החברייא קדישא

אחר זמן מועט נח נפשי' דהרמ"ק ביום כ"ג תמוז שנת ש"ל, לפני פטירתו קיבץ את תלמידיו ואמר להם: ממשיך דרכי יהי' אחד מתלמידיי הלומדים בישיבתינו היום, שיראה את העמודא דנהורא מלוה את מיטתי לאחר פטירתי, ודעו לכם ששיטתו בקבלה היא אחרת משיטתי, אמנם חלילה לכם מלהרהר אחריו כי ההשגחה העליונה הועידה אותו להפיץ בעולם את תורת הקבלה, וכל החולק עליו טועה הוא, כשהגיעו עם המיטה בבית החיים והתחילו ללכת למקום אחר צעק האר"י לאן אתם הולכים אני רואה עמודא דנהורא שלוה כל הזמן את המיטה הולך בדרך אחר והראה להם לאן ללכת, וראו התלמידים כי האר"י הקדוש הוא הממשיך דרכו של רבם הרמ"ק, בימים הראשונים כשהתחיל האר"י למסור השיעורים התנגדו לכך התלמידים שהי' שונה מדרך הלמוד של רבם, אמנם לאחר מכן שוכנעו שאלו ואלו דברי אלוקים חיים, ועיין בשה"ג (חלק גדולים מערכת י שלב) וז"ל: ושמעתי מחכם זקן אחד שקיבל מהזקנים שרבינו האר"י זצ"ל אחרי פטירת רבינו הרמ"ק זצ"ל התחיל לדרוש קצת בקבלה, והרב הגדול שהיה רבה דרביה הרב בצלאל הוא הרדב"ז זצ"ל (שגר כבר באותו עת בצפת) אמר לו שלא ידרוש ברבים בנסתרות וחזר פעם אחרת לדרוש ושלח לקרותו הרדב"ז, וביני לביני נתגלה אליהו זכור לטוב להרדב"ז וכשבא האר"י לפניו אמר לו לך בכחך ודרוש על דרך האמת כי לך נאה, זהו תורף הדברים בקצור עכ"ל, ואז התחיל האריז"ל לעשות פעולות שרח"ו יבוא ללמוד עמו, בשנת של"א התחיל ללמוד עמו, ונמשך תלמודם שנה ועשרה חדשים, עד הסתלק ארון האלקים ביום שלישי בחמישי באב ה'של"ב.

מגדלותו בתורה

מרן רבינו האר"י ז"ל הי' גדול בתורה מאד אשר אין לנו השגה בכלל את השגותיו בתורה הן בנסתר שידוע לכל, ועל התורה הזאת ירד לעולם כמו שהוא אמר בעצמו וז"ל בספר שם הגדולים (חלק גדולים – מערכת י אות שלב) האר"י ז"ל והרב יצחק אפומאדו והרב יצחק פאסי היו שלשתם תלמידים יושבים לפני הרב הגדול הרדב"ז ז"ל. והאר"י ז"ל כשהיה בן ט"ו שנה יום א' נכנס ואמר לפני הרדב"ז ג' יש כאן ששמם יצחק ותמה הרב על דבריו וא"ל מה כונתך בני ומה חידוש אמרת, א"ל רבי כונתי ששלשתנו שוים בשם וכל א' נפרד לענין אחר, אני אתעסק בקבלה וחבירי כמה"ר יצחק אפומאדו יצא שמו בכל העולם בחכמת העיון וחבירי הח"ר יצחק פאסי יהיה גדול להפציר על כל ענין ולעשותו בהפך. ונתקיימו דבריו שהאר"י זצ"ל גדל מאד בחכמת הקבלה וכמהר"י אפומאדו הראה כחו ונפלאות עיונו בשלוניקו בימי מהרשד"ם, ומהר"י פאסי היה מפציר בכל ענין. עכ"ל, ועיין שם עוד וז"ל: וכבר נודע ששאלו תלמידיו אמאי אינו מחבר ספר מחכמתו הגדולה בקבלה, והשיב שלא הי"ל מציאות כי תיכף נפתחים לו מעינות החכמה ואין בו כח לכתוב, ואפילו כשהיה מדבר היה לו טורח למצוא צנור קטן לדבר אליהם. ובתחלת דבר ה' בו כתב פי' ספרא דצניעותא ואיזה ענינים בחכמת האמת ומהרח"ו קבצם עכ"ל, וכבר הבאנו

לעיל שבכל לילה היתה נשמתו עולה לרקיע ומלאכי השרת הי' מולכים אותו לאיזה היכל שהוא רצה, ללמוד, ומעשה שהי' ישן מורי ז"ל ביום שבת שינת צהרים, ונכנס רבי אברהם הלוי ומצאו שהי' ישן ב' או ג' שעות... ומצאו שהי' מרחש בשפתיו, בין כך ובין כך נתעורר הרב, אמר לו ימחול אדוני שהקצתי אותו, אמר לו ומה הי' אדוני מרחש בשפתיו, אמר לו חייך שעסקתי עכשיו בישיבה של מעלה בפרשת בלק ובלעם דברים נפלאים, ואמר לו יאמר מעכ"ת לי מהני מילי מעלייתא, אמר לי חייך, אם הייתי דורש שמונים שנים רצופים יומם ולילה מה ששמעתי עתה איני יכול להשלים, (פרי עץ חיים שער ק"ש שעל המיטה), עיין מה שכתוב באגרות שלומל, (ששלח הרב שלמה שלומל זצ"ל שחי בתקופת הרח"ו והשליך אחרי גוו כל מחמדי תבל כדי לזכות ולעלות ולהסתופף בחבורת תלמידי האריז"ל, ושלח אגרות לרבני ולמקובלי חו"ל לפרסם את אורו הגדול של האריז"ל), וז"ל: ואני הצעיר שלמה מעיד שדברתי עם אלמנתו של רבי יוסף קארו ז"ל, וסיפרה לי שמהרי"ק הי' לו בן נחמד, ושידך אותו עם בתו של האר"י ז"ל והלך מהרי"ק עם בנו לסעודת אירוסין לביתו של האר"י ז"ל, כיון שחזר אמר מהרי"ק לאשתו, אשתי אשתי, מה אומר לך או מה אספר מהרזים ומהטעמי התורה והמצוה, וכמה ידיעה הרווחתי עתה בזה הסעודה מפה הקדוש של רבי יצחק אשכנזי, היכן הוא כח ביד שום מלאך לידע מה שיודע הוא, אין זה כי אם נשמה אחת מהנביאים הראשונים, שאפילו תנא אינו יכול לומר מה שאמר הוא, אבל אני מפחד עליו בעוונותינו הרבים מאד, שזה הדור הגרוע לא יכול לסבול רוב קדושתו, ויוקח ויאבד מהם בקצור שנים בעוונות, וכן הי', עכ"ל,

גם בתורה הנגלה הי' חכם גדול ואדיר כמו שהעיד תלמידו רבינו מהרח"ו ז"ל בשער רוח הקודש (דף יא ע"ב) שהי' תמיד מעיין ששה פירושים של פשט בהלכה כנגד ששת ימי החול, ופירוש שביעי על דרך הסוד כנגד יום השבת עכ"ל, וכמו שכתבנו לעיל שהי' לומד עם רבו ר' בצלאל אשכנזי תורת הנגלה שבע שנים בהתבודדות, וז"ל בספר שם הגדולים (חלק גדולים – מערכת י אות שלב) ובבחרותו כתב שיטה על מסכת זבחים בחברת רבו הרב בצלאל. ושמעתי מפי הרב מהר"א אלפנדארי הרב המחבר יד אהרן שהוא ז"ל היה בידו שיטה זו והיה מפורש שם על כל חידוש שמא דמאריה עליה הרב בצלאל או האר"י, ובעוה"ר נשרפה בשרפה אשר היתה באיזמיר עם כל ספריו. גם בתוך שו"ת מרן כ"י (ב"י) ראיתי שכתוב שם שאלה ששאל החכם השלם המקובל כמה"ר יצחק אשכנזי, ולפי הרשום בדעתי היתה השאלה בנדון א' מדיני ממונות והיה מצדד צדדים בשאלה מבלי הזכיר שום ספר. ומרן יסד תשובתו על השאלה וכתב נראה שהחכם השלם השואל אמר צד זה משום ס' פוסק זה וכתב דבר זה לצאת י"ח פוסק זה, וכיוצא כל התשובה כמעט לבאר דברי השאלה אדני פז סברת הפוסקים היא והסכים למה שנראה שנטה דעת הרב השואל. גם בהקדמת ספר תמת ישרים כתב שהי"ל הר"ן מוגה משני מאורות הגדולים הרב בצלאל והאר"י זצ"ל, עכ"ל, ועיין מה שכתב הרח"ו ז"ל (בשער המצוות) בסדר יומו של רבו, ... ולאחר מכן (אחר תפילת שחרית) באו שיעוריו התמידים הקבועים יום בעיון הגמרא, עכ"ל, וחוץ משיעוריו שהי' נותן לתלמידיו אחר עריכת תקון חצות עד עלות השחר בתורת הח"ן, ושאר שיעורים שהי' נותן בתורה זו בשאר שעות היום על הרי ושדות צפת, הי' נותן שיעור בקיאות מדי יום ביומו לא יחסר, כמ"ש הרח"ו ז"ל בספר "תעלומות חכמה" וז"ל: גם כל רב ישיבה שלומד בישיבתו אחת משלש מסכתות אלו, והם, יבמות ונדה ובתרא, הוא מסוכן שימות טרם תשלום אותה לקרותה, רש"י ז"ל נפטר במסכת בתרא, ומורי זלה"ה נפטר בהיותו קורא מסכת יבמות פרק בקיאות עם תלמידיו עכ"ל.

יודע מחשבות אדם

ואילו באתי להודיע למעכ"ת כל נפלאותיו וכל תוקף גבורותיו אשר עשה האר"י ז"ל לעיני כל ישראל בארץ הצבי פה צפת תוב"ב, אשר סיפר לי מורי מהר"ר מסעוד מערבי נר"ו, ומכמה רבני ארץ אשר יצקו מים על ידו, ועיניהם ראו דברים מבהילים ממנו לא נראו בכל הארץ מימי התנאים כרבי שמעון בר יוחאי ע"ה, הי' בו כל המעלות, והי' מכיר בכל מעשי בני אדם, וגם אפילו במחשבותיהם (אגרות שלומל), הרבה הרבה יסופר מגודל כח זו מלכוון מחשבות אדם, הובא בספר מעשה צדיקים, דרכו של הבית יוסף ז"ל שהי' מתפלל ביחד עם האר"י בכל יום, האר"י הק' הי' מתפלל עם כוונות ומתעכב הרבה, משא"כ הב"י התפלל על דרך הפשט, פ"א השלים האר"י הק' את תפלתו והב"י עמד עוד בתפלתו, והרבנים שבבית המדרש המה ראו כן תמהו מהו הענין, אחר כך קרא האר"י הק' את שמש בית הכנסת ואמר לו לך להב"י ואמור לו באזניו, שזה משנה ערוכה במסכת כלאים, ושמע הב"י ואמר, האמת כך, ולא חדשתי שום דבר בתפלתי שום חידוש, אלא כשעמדתי בתפלתי עלה בדעתי מרדעת של חמור אם יש בה משום כלאים, ונתעלמה ממני שהיא משנה ערוכה, ולפיכך הייתי מחשב בדינה ולא התפללתי, שוב פ"א הי' שהב"י הי' מאריך מאד בתפלתו והיו כל הקהל ממתינים עליו, אחר זמן שעדיין לא גמר להתפלל, שלח האר"י לומר לו בזה הלשון: "זיעת חמור אינה מחמצת", ומיד כששמע הב"י זה, גמר תפלתו ופסע לאחוריו, ויכלו הקהל להמשיך בחזרה, אחר התפלה שאלו תלמידיו לפשר הדבר, השיב להם הב"י סיים כבר מקודם את תפלת שמונה עשרה, אך כאשר נשא עיניו כדי לפסוע לאחור, הבחין בעד החלון בשירת חמורים עמוסים שקי חיטים הולכים בדרך, והיו החמורים מזיעים הרבה מחום היום ומעומס המשא, והב"י הי' יודע שאלו החיטים נועדו לאפיית המצות, אזי התחיל מעיין אם יש בהזעת החמורים חשש חימוץ, והוא ראה זאת שלח לו כנ"ל, (עיין בשו"ע סי' תנ"ג סעיף ז).

לא נשאר ארבה אחד

מצינו בכתבי האר"י ז"ל, וזה לשונו, פעם אחת ישב האר"י עם תלמידיו בשדה ובאותו שדה היה קבור הנביא הושע בן בארי, ודרש האר"י ז"ל סתרי תורה. ובאמצע הדרשה אמר האר"י ז"ל למען השם, מהרו וקבצו מכם צדקה ונשלח ליד עני אחד שיושב סמוך אצלינו ודר במקום פלוני, ושמו ר' יעקב אלטרו"ן שהוא יושב ובוכה וקורא תגר כלפי מעלה על עניותו וקולו הולך למעלה ובוקע כל הרקיעים, ונכנס לפני ולפנים

והקב"ה הוא מלא חימה על כל העיר כולה בעבורו שאינן מרחמים עליו. ועתה אני שומע הכרוז יוצא בכל הרקיעים בגזירת עירין פתגמא שיבא ארבה כבד על כל סביבות צפת ויאכלו כל התבואה מגדיש ועד קמה ועד כרם זית, לכן מהרו ושלחו לו צדקה אולי נוכל לבטל הגזירה בעזרת האל. ותיכף ומיד נתן כל אחד ואחד כנדבת לבו ולקח האר"י ז"ל המעות ונתן המעות ליד תלמידו רבי יצחק הכהן, וצוה שימהר לילך לבית ר' יעקב אלטרו"ץ ליתן לו המעות. וכן עשה ר' יצחק הכהן והלך במהירות ובזריזות לבית ר' יעקב אלטרו"ץ ומצא אותו בוכה ומתחנן לפני פתח ביתו, אמר לו רבי יצחק למה אדוני בוכה, והשיב לו ר' יעקב הנ"ל שנשברה לו חבית של מים ואין לו שום פרוטה ליקח אחרת במקומה ואינו יודע מה לעשות מרוב הצער של דלות ועניות, מיד נתן לו ר' יצחק הכהן אותן המעות ושמח שמחה גדולה ובירך אותו. וכשחזר ר' יצחק הכהן אצל רבו האר"י ז"ל אמר האר"י ז"ל, נתבטלה הגזירה ואין חשש בה עוד. ובעודם מדברים התחיל לנשב רוח גדול מאד שנשא הארבה עד אין מספר ונבהלו התלמידים והשיב להם האר"י ז"ל אל תיראו שכבר בטלה הגזירה, וכן היה שהיו כולם פורחים לים הגדול ושם נטבעו ולא נשאר במדינה עד אחד, עד כאן לשונו. (ספה"ק קב הישר פרק ט)

להתאבל על חורבן בית המקדש

ודע מה שכתוב האר"י ז"ל על מוהר"ר אברהם הלוי שחיבר התיקוני שבת, שהיה דירתו בצפ"ת תוב"ב ובכל חצות לילה היה קם וסובב כל הרחובות של יהודים, ונתן קולו בקול מר ואמר: אחינו בית ישראל הלא ידוע לכם שהשכינה בעונותינו הרבים בגלות ובית מקדשינו היה לשריפת אש וישראל הם בגלות המר וסובלים יסורים עינויים קשים ומרים ונהרגו כמה חסידים וחסידות בחורים ובתולות זקנים עם נערים בארבע מיתות בית דין, וניתלין ונידונין במיתות קשות ומשונות, ואתם שוכבין על מטותיכם בהשקט ובטח קומו ונצעק אל ה' אלקינו שהוא מלך רחום וחנון אולי ישמע ה' את קול תפלתינו וירחם על עמו שארית פליטת ישראל.

והיה החסיד צועק ולא נתן מנוחה לכל בני העיר והיו קמים כולם בשעה חדא לבתי מדרשות והיו אומרים התיקון חצות, ואחר כך היו לומדין איש איש כפי השגתו, יש מהן היו עוסקין בדברי קבלה ובזוהר ויש מהן היו עוסקים בגמרא ובמשניות ויש מהן היו עוסקים בתורה ונביאים וכתובים, ואחר כך היו אומרים פזמונים ובקשות עד אור היום והיו מעוררים רחמים.

והרב האר"י ז"ל היה מפליג בחסידותו ואמר על החסיד ר' אברהם הלוי ז"ל שהוא היה גלגול של ירמיהו הנביא. ופעם אחת אמר לו האר"י ז"ל דע כי שלמו ימיך והגיע ימיך למות אם לא שתעשה תקנה אחת שאלמדך, ואם תעשה אותה תקנה זו אזי תחיה עוד כ"ב שנים, וזו היא התקנה שלך שתלך לירושלים ושם תלך להתפלל לפני כותל המערבי ותשפוך תחנתך ותזכה לראות השכינה.

ואז הלך החסיד לביתו וסגר עצמו ג' ימים וג' לילות בתענית שק ואפר ואחר כך הלך החסיד לירושלים ובא לפני כותל המערבי בתפלה ובתחנונים בבכיה גדולה, ואחר כך ראה על גבי הכותל צורה דוגמת אשה מלובשת שחורים ותיכף מרוב פחדו נפל על פניו ארצה והיה צועק ובוכה בבכי גדול ואמר אוי לי שראיתיך בכך אוי אהה על נפשי והיה מאריך בבכיה וזעקות והיה ממרט שערות ראשו עד שנתעלף ונרדם. ואז ראה בחלום שבאה אליו השכינה בבגדים נאים ואמר התנחם בני אברהם כי יש תקוה לאחריתך וישובו הבנים לגבולם כי אשיב את שבותם ורחמתי אותם. ויקץ וישא את רגליו וחזר לצפת ובא אל האר"י ז"ל ותיכף אמר האר"י ז"ל אני רואה בך שזכית לראות פני השכינה, ומעתה תהיה בטוח שתחיה עוד כ"ב שנים. וכן הוי שהחסיד היה חי אחר זה המעשה כ"ב שנים. (ספה"ק קב הישר פרק צג)

אחרית ימיו

יום אחד הלך עם החברייא לגוש חלב על ציון קבר שמעי' ואבטליון, אמר להם שיתפלל על משיח בן אפרים שלא ימות, והחברייא לא ידעו שבשבילו הוא מדבר, ואח"כ נתברר הדבר, שמת תוך תקופה קצרה, אח"כ בלמדם איזה תוספתא שאל הרח"ו פירושו אמר להם שאין רשות לגלות, ולמען ה' אל תפצרו בי כי אם אפרשנה תתחרטו אח"כ, ולא קבלו החברייא את דיבוריו ויפצרו עוד בדבר, עד שפירשה, ויהי ככלותו לפרש אמר להם הזהרתי אתכם כמה פעמים שלא תפצירי בי, ועתה דעו לכם שעתה נגזרו עלי שאסתלק בזאת השנה, מעיד אני שמים וארץ שאין אני דואג על הסתלקותי אלא דואג אני איך אעזוב אתכם בלתי מתקונים, ויחדרו כל החברייא ויבכו בכיה רבה, אז אמר להם בואו ונסגיר עצמנו ואפרש לכם איזה סודות קודם שאסתלק, וגילה סודות עמוקים מה שלא נגלה לתנאים ולאמוראים, אחר כמה חדשים נפלה קטטה בין החברייא, אז אמר להם שראה את הס"מ ואמר פסוק זה גם אתם מלככם תספו (שמואל א יב') מכאן נראה שניתן רשות לשלוט בי בשביל הקטטה, ובמעט ימים חלה הרב את חליו אשר מת בה, ויהי בחליו בירך את כל החברייא, והחזיק את ר' חיים ויטאל ונשקו וברכו, ויצו להחברייא להזהר בכבודו, ופתח את פיו בחכמה ודרש להם סודות עמוקים, ובאמצע הדרוש פתח עיניו ואמר חברי מה טוב ומה נעים היום הזה אשר הבית הזה מלא, אשר אין מקום להניח אפילו גרגיר חטה, וכל המתיבתות אשר ברקיע ננעלו ובאו לכאן, ללוות נשמתי, לכן אחר יציאת נשמה אל תניחו שום טמא שיגע בי, אלא החברים יתעסקו ברחיצתי, ואחר הרחיצה יוליכו אותי לבית הטבילה ושם אני אטבול את עצמי, ויהי כדברו דברים אלו ראה את ר' יוסף כהן עומד, אמר לו מהר וצא לך חוצה, כי אתה כהן, והנה בצאת ר"י כהן יצתה נשמתו בנשיקה, והוא הי' אז בן ל"ח שנה, אז געו כל החברייא והעומדים שם בבכיה גדולה, וטבלו החברייא ונתעסקו ברחיצתו, והוליכוהו לבית הטבילה, ואמרו ימחול האדון ויעשה הטבילה כאשר אמר, באותה שעה הרכין ראשו וטבל מעצמו ד' טבילות, והלבישוהו אותו והוליכוהו לבית החיים הלוך ובכה, והרח"ו נטרפה דעתו מרוב צערו, עד שבשעה שרצו להניחו בקבר נפל לרגליו, ובקושי גדול הסירו אותו מעליו (סדר אשכבתו' היא קיצור מספר שבחי האר"י).

כשימי 'בין המצרים' בקדושה, אז כל 'השנה' נכלל בהם

עוד יש לומר על המפורשים ז"ל שאמרו על הפסוק כל רודפיה השיגוה בין המצרים (איכה א, ג) **דהיינו שמי שרודף אחר הקדושה יכול להשיגה בין המצרים** דהנה בכל ענינים יש **דבר** הממוצע כידוע (וכמו ששמענו מפה קדוש המחבר זללה"ה שאמר דסעודת מוצאי שבת קודש הוא הממוצע בין סעודת שבת לסעודת חול לקשר הב' הפכיים אכילת החול אל אכילת הקדוש).

ולכן בשנה יש גם כן ימים הממוצעים והם הבין המצרים ואם האדם מכניסם לקדושה אז הוא הכל נכלל בקדושה ואם חס וחלילה להיפך וכו'.

וזה **כל רודפיה השיגוה בין המצרים** הן לטוב או להיפך חס וחלילה **ועל זה רומז גם כן הנדר שמכניס דבר ההיתר אל האיסור** דהוא נעשה הממוצע בין האיסור וההיתר, **ולכן אנו קורין פרשת מטות בבין המצרים** ודוק כי הוא נכון.

(אך פרי תבואה)

◆◆◆

השבתות של 'בין המצרים' הם בבחי' רעוא דרעווין

בשבת בין המצרים הוא כבכל שבת בעת הסעודה השלישית שהוא רעוא דרעוין היינו לפי שתמיד במנחה הוא זמן דין ובשבת נהפך לרעוא דרעוין ובבין המצרים שהם ימי דין לכן בשבת נהפך לרעוא דרעוין.

(קדושת היהודי)

◆◆◆

ימי בין 'בין המצרים' מסוגלים לקבלת תפילות והם ימי רחמים ורצון

תפלות ישראל בימי בין המצרים שמתפללין בלב נשבר מתקבל לרצון יותר מבכל השנה.

(תכלת מרדכי)

◆◆◆

הנה בימים האלה שהם ימי בין המצרים בכל שנה ושנה יש בהם התגלות החסדים למאד נעלה כי הנה ידוע אשר כ"ז היה לטובת ישראל במה ששפך חמתו על העצים ואבנים ולא עשה בישראל כלי ח"ו וזה הי' מחמת שנתעורר עליהם אהבה גדולה בעולמות עליונים **ולכן הימים האלה נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה כשמגיעים אלה הימים נתעורר אהבה גדולה עלינו וגובר חסדו ית'** ורחמים גדולים עלינו ועל כל ישראל.

(תולדות יצחק נעסכיז)

ימי בין המצרים מסוגלים לתשובה

והוא ענין בין המצרים כי הימים האלו הם ימים קדושים מאד אבל הם באתכסייא ובכל שנה ושנה נתקנו יותר ויותר והם כ"א יום כמנין אהי"ה כי ע"י תשובה נתקנו והימים האלו מסוגלים מאוד לתשובה הגם ששערי תשובה לא ננעלו ומועיל תמיד לדופקי בתשובה אבל אותן הכ"א יום שבין המצרים הם מועלים יותר.

(אור לשמים)

◆◆◆

הט' ימים מר"ח אב עד ת"ב מסוגלים מאוד לתשובה

איתא בספרים כי **הט' ימים מר"ח עד ט' באב הם מסוגלים מאד לתשובה כמו עשרת ימי תשובה, ותשעה באב בעצמו הוא כמו יום כיפורים** ועפ"ז אשר לפרש הגמרא מגילה דף ה' בדרך צחות רבי בקש לעקור תשועה באב ומוקי הגמ' ת"ב שחל להיות בשבת היה וסבר כיון דאדחי אדחי ע"כ דאיתא חד דאשכח לאליהו ושאלו תנא אם ישמרו ישראל שתי שבתות מיד הם נגאלין והא היתה יו"כ שחל להיות בשבת הוא וכל ישראל בוודאי עשו תשובה וקיימו ושמרו שתי שבתות דהא יום כיפור נמי איקרי שבת ומ"ט אין נגאלין וכן יש לומר גם כן גבי רבי מחמת דתשעה באב הוי כמו יום כיפור, ותשעה באב שחל להיות בשבת הוי כמו שני שבתות ושמרו ישראל שני שבתות וע"כ רצה לעקור תשעה באב שיהא הגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

(אמת ליעקב)

◆◆◆

פרשיות 'פנחס מטות מסעי דברים' מגינים על ישראל

עוד יאמר **דלכן קורין בימי בין המצרים** [פרשת] **פנחס ומטות מסעי** ודברים משום דהם מגינים על ישראל. [בפרשת פנחס] קורין פרשת המועדות, ושבת בכללם, וכל המעגג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים (שבת קיח).

ולכן בפרשת מטות יש פרשת נדרים, שנודרים בעת צרה חס וחלילה. וכן פרשת מסעי על שם שהגלות היא מכפרת.

וגם אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל וגו' (דברים א, א) **שכנסם לכולם** (כפירוש רש"י) **על דרך שאמרו** (סנהדרין ז:) **רב אשי כי הוי אתא טריפתא קמיה, מכניף** (פי' כינס) **ומייתי להו לכולהו טבחי** (שוחטים) **דמתא מחסיא, אמר כי היכי דלימטיין** (שיגיענו) **שיבא** (קיסם קטן) **מכשורא** (מן הקורה, כלומר שאם נטעה ישתלש העונש בין כולנו ויקילו מעלי), **ונמצא שכולם הם להגין על ישראל.**

(אך פרי תבואה)

פנימי | יתע"ד | בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה אצל ביקור
הגאון רבי יוסף ישראל אייזנבערגער שליט"א

דומ"ץ שיכון סקווירא – בעמח"ס שו"ת שבטי ישראל

באסניית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בעיר הנופש פאלם ספרינגס יע"א

יום ג' פרשת בא תשפ"ה לפ"ק

דומ"ץ סקווירא הזכיר לפני רבינו שכמה מורי הוראה בקרית יואל, ובתוכם כמה מנכדי רבינו, הם משומע לקחו אצל שיעוריו המפורסמים המיוחדים למורי צדק להדריכם על במתי ההוראה.

דומ"ץ סקווירא: דעם רבינ'ס זוהן ר' יואל (הגה"צ רב דביהמ"ד בית ברוך שליט"א) איז אויך אסאך ביים שיעור. ר' יואל גוטמאן (מו"ץ בקהלתינו ויו"ר אינוד הסופרים בקרית יואל) און נאך אנדערע.

רבינו: יא, ער האט מיר געזאגט.

מ'דארף האבן דעם דרך, 'והודעת להם את הדרך ילכו בה' (שמות יח, כ).

דומ"ץ סקווירא: ושמרו דרך ה' (בראשית יח, יט)

רבינו: תורה איקרי דרך, אזוי הייבט די גמרא אהן אין מסכת קידושין (דף ב:).

דומ"ץ סקווירא: ס'איז דא אסאך נייע שאלות....

בנו הרה"ג שלום מנשה אייזנבערגער שליט"א, ראה"כ סקווירא בשכונת עירמאנט יצ"ו: דער דיין זאגט אלץ, אז מ'קען דאך נישט אדורך רעדן אלע שאלות, ווייל ס'איז אלעם געוואנדן אין דעם מציאות, אבער ער פראבירט עם אראפ צו געבן אויף דעם וועג וויי אזוי מ'איז אמאל צוגעגאנגען צו די שאלה. די מורי הוראות זאלן כאפן ווי אזוי מ'גייט צו צו אזא סארט שאלה.

דומ"ץ סקווירא: ס'איז דא אסאך נייע מציאות'ן היינט וואס איז אמאל נישט געווען.

רבינו: ס'איז גאנץ אנדערש, ס'איז אנדערש אפילו ווי פאר צוואנציג יאר צוריק.

דומ"ץ סקווירא: אפילו צעהן יאר, פינעף יאר. ס'קומט ארויס יעדן טאג נייע טעכניק, נייע זאכן. עם ווערט אסאך מאל א חילוק פון א דאורייתא צי א דרבנן. דער חתם סופר זאגט ערגעץ א לשון 'המציאות הוא יותר מאלף ראיות'.[1]

בנו הרה"מ: ר' חיים אהרן אונגאר (הרה"ג דומ"ץ בית מדרשינו לב אהרן שליט"א) פון סאטמאר איז וויליאמסבורג, ער העלפט אסאך ארויס דעם דיין.

רבינו: יא, ער איז א חשובער מורה הוראה, און ער איז שטארק אויסגעקאכט אין רפואה.

דומ"ץ סקווירא: ביי דאקטורים מאכט זיך אסאך שאלות.

רבינו: יא, ס'קומט אויס פאר אידן אז מ'דארף אריין גיין אמאל אין א דוחק, און מ'דארף עס מברר זיין.

דומ"ץ סקווירא: ס'איז זייער שכיח די אלע זאכן, ביי די וואס האבן נישט קיין קינדער, די אלע עצות. מ'קען נישט מחמיר זיין, און מ'קען נישט מקיל זיין.

רבינו: יא, מ'דארף האבן א קלארן שיקול הדעת, ס'איז אן אחריות.

דומ"ץ סקווירא: אויף ביידע זייטן, סיי א אחריות אין די הלכה, אין אן אחריות אויף א איד.

דער רבי דארף מתפלל זיין ס'זאל נישט דארפן אנקומען צו אזעלכע שאלות.

רבינו: מ'דארף האבן סייעתא דשמיא, לאוקמי שמעתתא אליבא דהלכתא.

די גמרא זאגט אזוי אין מגילה (דף ו:) לאוקמי גירסא סיעתא מן שמיא.[2]

---

1 כ"כ מרן החת"ס בתשו' (יו"ד סי' מ"ה), וכן הביאו להלכה הדעת תורה (בהל' פסח סי' תנ"א ס"ג) לגבי ריחיים של קיטור, עיי"ש.

דומ"ץ סקווירא: ס'איז דא א לשון החתם סופר 'אי אפשר על פי טבע שישא שום מנהיג אפילו בקהלה קטנה שישא לבדו בלי עזר האלקי'. אין פרשת דברים זאגט ער דאס.[3]

רבינו: ועזר מצריו תהיה (דברים לג, ז).

דומ"ץ סקווירא: דער באר מים חיים איז געווען א תלמיד פונעם מבשר צדק (הגה"ק רבי ישכר דוב מזלאטשוב ז"ל), שרייבט ער אזוי, אז ס'איז געקומען צו אים א קינד מיט א חלק פון עוף, פרעגן א שאלה, און דער באר מים חיים האט געהאלטן אז ס'איז נישט קיין שאלה בכלל, נאר ס'איז כשר, אבער דער מבשר צדק האט עם געזוכט עפעס צו אסר'ן, האט ער אים געפרעגט וואם גייט פאהר?, האט ער געזאגט איך קען נישט זאגן כשר, איך וויים נישט פארוואס... האט ער געבעטן מ'זאל ברענגען דעם אנדערן חלק פונעם עוף, האט מען געזעהן אז עם איז טריפה דורך א נאדל (במקום אחר).[4]

רבינו: בימיו פונעם ישמח משה אין אוהעל איז געווען א מעשה, אינדערהיים איז דאך נישט געווען דער סדר אז מ'האט געקויפט פלייש אין געשעפט, נאר מ'איז אליין געגאנגען צום שוחט מיט א הינדל ער זאל שחט'ן, און קודם האט מען איינגעצאלט פאר קהל 'גאבעלע געלט', אזוי האט עם געהייסן,[5] טאמער איז דער עוף געווען טריפה, האט מען

---

2 וז"ל הגמ' שם: יגעתי ומצאתי תאמן הני מילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סייעתא הוא מן שמיא ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי אבל לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא היא.

3 וז"ל החת"ס שם: אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן, במק"א (כתבתי) הארכתי אהא דאמרו חז"ל (תענית דף ל"א.) ט"ו באב קרי ליי' יום תבר מגל כי כשתשבר מגל יהי' אותיות איכה בכיה (כי מגל בגימטריא ע"ג בגמטריא כמו איכה בכיה) ושם הארכתי, וכן אני אומר שזהו מרומז בר"ת א"ל כ"ל י'שראל ב'עבר ה'ירדן, דו"ק ותשכח, ואחז"ל ג' פתחו באיכה וכו', י"ל ע"ד רמז קצת כי כל אחד מתרץ קושית חבירו זה שואל איכה במציאות שאשא לבדי טרחכם, פי' רמב"ן לימוד התלמידים לכל ישראל משאכם הוא לישא רנה ותפלה ולהגיד נבואה לכל ישראל, כגון האחי' מחולי זה וריבכם לשפוט בין אדם לחבירו <u>וא"א עפ"י טבע שישא שום מנהיג אפי' בקהלה קטנה שישא לבדו בלי עזר האלקי</u>, ואיכה ימצא שישא לבדו, בא ישעי' ותירץ היתה לזונה קרי' נאמנה ואין תלמידים מבקשים ללמוד ולא חולים לשאול בנביאים וחכמים ולא בעל דין רוצה במשפטי ישראל, וא"כ הרב המנהיג פנוי מכל עסקיו וישא לבדו בנקל וכשתשאל איכה היתה לזונה קרי' נודע בעלה, יען כי ישבה בדד העיר רבתי עם היא תורה הקדושה שהיא עיר רבתי עם שעיקר קיומה ע"י הרבצת תלמידים הרבה, כמשאחז"ל מי אוהב בהמון ללמוד בהמון תלמידים לו תבואה אבל בעלה היתה כאלמנה כי התורה ארוסתו היא של ת"ח (כמו שדחז"ל אל תקרי מורשה אלא מאורסה פסחים ס"פ אלו עוברין), ואמנם הת"ח גרמו זאת ולא היו ארוס של התורה ולא הרביצו תלמידים ולא נהגו עצמם כת"ח וכראוי לשופטי ישראל, והי' כאשרה אצל מזבח, ועי"ז בעטו דלת העם ורבתי בגוים הגדילו בניהם כמנהג גוים, ושרתי במדינות במנהג שרי המדינות לפניהם, וההורה וחכמי' היי' לשחוק בעיניהם ולבסוף בעו"ה היתה למס במקום (תחת), דכתיב גבי ת"ח ויט שכמו לסבול ויהי' הת"ח למס עובד לישראל, ע"ד אנא שאילנא לדידהו עטו"ז א"ח רסי' תכ"ט.

4 וז"ל הבאר מים חיים בספרו ארץ החיים עמ"ס ברכות (דף כח:) כדלהלן: "ואגב אזכיר בכאן דבר נפלא אחד שראיתי בהרב הגאון אמתי חסיד אמות הרב דק' זלאטשוב מ"כ באה"ק תוב"ב זי"ע ועכ"י (בשנת תקנ"ה נסע לאר"י והתיישב בצפת ואז מילא מקומו בזלאטשוב חתנו הרה"ק בעל אורח לחיים זי"ע) שבא לפניו נער אחד לשאול, ומעט דקין מן עוף בידו, והשומן שבין הדקין היה קשה במקצת, והיה נראה שאין צריך לפנים לשאול עליו, ונטל הוא בידו השאלה והתחיל לצדד בה צד איסור, ואמר כמה צדדים, ואני השבתי לו על הכל שאין כאן שום צד ונדנוד איסור, ואחר ששהה הדברים שעה אחת ממש בדברים שרצה לאסור ואין בהם ממש, ואין אתנו בבית כי אם אנחנו יחד, אמרתי לו רבי אין אני יודע מה אידון בכם שרצונו לאסור הפשוט בזה. אמר לי מה לי לעשות צריך אני לגלות לכם האמת, אין פי רוצה לומר על תרנגולת זו כשרה, ולבי נוטה לומר בה טריפה. אמרתי לו א"כ הדברים התרנגולת אפשר טריפה היא מצד אחר, אבל לא מזאת השאלה, ושאלתי את הנער היש אתך את התרנגולת, והשיב ישנה בבית האחר, ואמרתי להביא אותה, והנה בה מכה גדולה מכה אשר לא כתובה ונטרפה בה התרנגולת, ותמהתי על המראה מאוד מאוד, וראיתי אשר אין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים.

והנה אחר שדברתי עמו אמור לי עתה אני רואה איך שאדם צריך להתפלל תפלת רבי נחוניה בן הקנה שלא אומר על טמא טהור, אין פירושו שלא יטעה בדין, שזה כבר נכלל שלא יארע דבר תקלה על ידי, אלא שבאמת שלא יטעה בדין והלכה. רק שיבא לפני ועלם האיסור שבו, וכיון שיצא מבי טהור סבורין הבעלים שטהרתי אותו בזה ויהיה התקלה על ידי, אלא שלא יוכל הפה לומר על טמא טהור אף שלא אראה הדבר טמא לעיני לא אומר עליו טהור, וא"כ לפי דברי קדשו הנ"ל 'שלא יארע תקלה על ידי' תפלה בפני עצמה הוא, 'ולא על טמא טהור' הוא גם כן תפילה בפני עצמה.

ועי' במאור ושמש (פרשת שמיני) שפי' מאמה"כ זאת החיה אשר תאכלו וגו'. ופירש רשי"ל מלמד שהיה משה אוחז בחיה ומראה אותה זאת תאכלו וזאת לא תאכלו וכו' אף בשרצי המים אחז מכל מין ומין ומראה להם. וקשה וכי משה קניגי היה כקושיית הש"ס פרק אלו טריפות (חולין ס:). ונראה לומר כי יש סימנים להכיר בכל דבר האם טהור הוא או לא למי שחננו ה' בדעה ויבין מהרוח טהרה שיש בדבר הזה כי טהור הוא וכן להיפך, ואיש כזה לא יבוא לידי טעות חלילה להתיר האיסור או לאסור המותר, וכמו שפירש הרב החסיד מזלאטשוב זצוק"ל בתפילת רבי נחוניא בן הקנה שלא אכשל בדבר הלכה שלא אומר על דבר טמא טהור וכו' (ברכות כח ע"ב) היינו שהתפלל שלא יוכל להוציא דבר טעות מפיו ומוצא שפתיו שיטעה חלילה בדבר הלכה רק יבין ויכיר מהדברים מה המה וכאמור. וזהו האמור בדברי רש"י ז"ל שאחז משה וכו' והראה להם וכו' היינו שהראה להם איך להכיר ולא יוכלו לבוא לידי טעות לעולם רק יבינו בעין שכלם ורוח ה' אשר נוסכה בם האם טהור טהור וכו'.

5 חוק קבוע היה נהוג בעיירות אירופא עוד משנים קדמוניות מימות גדולי הפוסקים האחרונים, שכל מי שהביא בהמה להשוחט לשחוט היה צריך לשלם סכום קצוב להקהלה, וזה היה מכונה 'גאבעללע' פי' מס על הבשר, דמי שחיטה הללו היו הכנסה גדולה להקהלה, וכדי שלא תופגם ותתמעט הכנסה זו, התקינו ברוב הקהילות איסור על שחוטי חוץ, כלומר שבהמות שנשחטו מחוץ למסגרת הקהלה אסורים באכילה בכל תחום העיר, תשובות רבות נכתבו מגדולי הזמן על אודות תוקף איסור הואת.

צוריק געגעבן די 'גאבעלע געלט' – מ'איז געגאנגען פרעגן א שאלה פונעם רב, און אז ער האט געזעהן אז ס'איז טריפה, האט ער געגעבן א צעטל אז ס'איז טריפה, און מ'האט צוריק געגעבן דאם געלט.

איז געווען דארט א איד א 'חכם בעיניו' וואם האט זיך געוואלט איינשפארן די 'גאבעלע', איז נאכ'ן שחט'ן פלעגט ער אריינלייגן א נאדל אינעווייניג אינעם קורקבן, און עם מאכן אזוי ווי עם איז טריפה, און איז אריינגעגאנגען צום מורה הוראה, און האט עם באקוקט, און געזאגט אויף דעם 'טריפה', און מ'האט אים צוריק געגעבן דאם געלט, ער האט דאך אבער געוואוסט ביי זיך אז ער האט עם געמאכט, האט ער געוואוסט אז ס'איז כשר, און ער האט עם געגעסן, אזוי האט ער זיך געפירט.

איינמאל איז דער מורה הוראה נישט געווען אינדערהיים, איז ער געגאנגען צום רב, צום 'ישמח משה', און פרעגט אים די שאלה, דער ישמח משה קוקט אן די שאלה און ער זעהט אז עס איז טריפה, און קוקט אן דעם עוף און זעהט בעיניו הק' אז עס איז כשר..., האט אים דער ישמח משה געפרעגט וואם גייט דא פאר?, דער עוף איז דאך כשר?... ביז ער האט זיך מודה געווען אז ער מאכט שוין אזוי א שטיק צייט, האט אים דער ישמח משה געזאגט 'דו זאלסט כשרץ אלע כלים פון דערהיים, דו האסט געפרעגט א שאלה פון א מורה הוראה, און ער האט דיר געזאגט אז ס'איז טריפה, איז עס טריפה'.

דומ"ץ סקווירא: שוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא... (כתובות כב.)

רבינו: שוויה אנפשיה איז נאר ווען מ'זאגט אליינם, אבער דאם קען זיין צוויי זאכן, איינם אז ער האט אים געוואלט קנס'ענען, מ'זאל נישט מאכן אזעלכע זאכן. און צווייטענס, אז דער דיין האט ארויס געזאגט 'טריפה' איז 'טריפה'

דומ"ץ סקווירא: 'אתם אפילו שוגגין, אתם אפילו מזידין' (ראש השנה כה.).

רבינו: אויף קידוש החודש זאגט די גמרא אזוי.[6] דער ש"ך (יו"ד קפ"ט סק"ג) ברענגט אויך דאם, לקל גומר עלי (תהלים נז, ג), אז ווען א דיין פסק'נט דעמאלטם איז מען מסכים אזוי אין הימל. ס'איז א ירושלמי (פרק ו הלכה י"א).

דומ"ץ סקווירא: אין דרשות הר"ן אין דרוש י"א, זאגט ער א מורא'דיגע זאך, פארוואם טאקע אז א רב מאכט א טעות איז עס אזוי ווי ער האט געזאגט, ווייל דער אויבערשטער האט געוואוסט אז דאם קיין פונעם רב, און אז ער האט געזעהן אז ס'איז טריפה, האט ער געגעבן א צעטל אז ס'איז טריפה, און מ'האט צוריק געגעבן דאם געלט.

איז געווען דארט א איד א 'חכם בעיניו' וואם האט זיך געוואלט איינשפארן די 'גאבעלע', איז נאכ'ן שחט'ן פלעגט ער אריינלייגן א נאדל אינעווייניג אינעם קורקבן, און עם מאכן אזוי ווי עם איז טריפה, און איז אריינגעגאנגען צום מורה הוראה, און האט עם באקוקט, און געזאגט אויף דעם 'טריפה', און מ'האט אים צוריק געגעבן דאם געלט, ער האט דאך אבער געוואוסט ביי זיך אז ער האט עם געמאכט, האט ער געוואוסט אז ס'איז כשר, און ער האט עם געגעסן, אזוי האט ער זיך געפירט.

איינמאל איז דער מורה הוראה נישט געווען אינדערהיים, איז ער געגאנגען צום רב, צום 'ישמח משה', און פרעגט אים די שאלה, דער ישמח משה קוקט אן די שאלה און ער זעהט אז עס איז טריפה, און קוקט אן דעם עוף און זעהט בעיניו הק' אז עס איז כשר..., האט אים דער ישמח משה געפרעגט וואם גייט דא פאר?, דער עוף איז דאך כשר?... ביז ער האט זיך מודה געווען אז ער מאכט שוין אזוי א שטיק צייט, האט אים דער ישמח משה געזאגט 'דו זאלסט כשרץ אלע כלים פון דערהיים, דו האסט געפרעגט א שאלה פון א מורה הוראה, און ער האט דיר געזאגט אז ס'איז טריפה, איז עס טריפה'.

דומ"ץ סקווירא: שוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא... (כתובות כב.)

רבינו: שוויה אנפשיה איז נאר ווען מ'זאגט אליינם, אבער דאם קען זיין צוויי זאכן, איינם אז ער האט אים געוואלט קנס'ענען, מ'זאל נישט מאכן אזעלכע זאכן. און צווייטענס, אז דער דיין האט ארויס געזאגט 'טריפה' איז 'טריפה'

דומ"ץ סקווירא: 'אתם אפילו שוגגין, אתם אפילו מזידין' (ראש השנה כה.).

רבינו: אויף קידוש החודש זאגט די גמרא אזוי.[6] דער ש"ך (יו"ד קפ"ט סק"ג) ברענגט אויך דאם, לקל גומר עלי (תהלים נז, ג), אז ווען א דיין פסק'נט דעמאלטם איז מען מסכים אזוי אין הימל. ס'איז א ירושלמי (פרק ו הלכה י"א).

דומ"ץ סקווירא: אין דרשות הר"ן אין דרוש י"א, זאגט ער א מורא'דיגע זאך, פארוואם טאקע אז א רב מאכט א טעות טעות, ווייל דער אויבערשטער האט געוואלט אז די רבנים זאלן פירן כלל ישראל.[7]

רבינו: דער חתם סופר אין די תשובות אין יו"ד, ברענגט א מעשה, עובדא ידענא, אז מ'האט מזמין געווען א מקור הלכה פאר א פוסק ווען ער האט געפסקנט, כדי ער זאל בלייבן געראטעוועט מיט זיין פסק.[8]

6

וז"ל הגמ' שם: הרי הוא אומר אתם אתם אתם שלש פעמים [כתיב אשר תקראו אותם בפרשת שור או כשב, וקרי ביה תקראו אתם, רש"י] 'אתם' אפילו שוגגין, 'אתם' אפילו מזידין, 'אתם' אפילו מוטעין.

7

וז"ל שם: ואחר שהשלים מנוי מצות השופטים וכתם ויכלתם מהו, ומה ראוי שישתדלו בו יותר והוא למחות זכר עבודה זרה, התחיל לבאר אל השופטים אם יקרה להם ספק בדבר מה, איך יתנהגו, וצוה אליהם שיתנהגו בדבר ההוא על פי מה שיבררו בית דין הגדול העומד בלשכת הגזית כאמרו, כי יפלא ממך דבר וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלוקיך בו, על פי התורה אשר יורך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל וגו'. ובא בקבלת רז"ל אפי' אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, כלומר אפילו ברור לך הדבר שאין האמת כדברי הוראת הסנהדרין אעפ"כ שמע אליהם, כי כן צוה ה' ית' שנהוג בדיני התורה ומצותיה כפי מה שיכריעו הם, יסכימו לאמת או לא יסכימו. וזה כענין ר' יהושע עם רבן גמליאל, שצוהו רבן גמליאל שיבא [במקלו] במעותיו [אצלו] ביום הכפורים שחל להיות בחשבונו וכן עשה. שאחר שהש"י מסר ההכרעה אליהם מה שיסכימו הם הוא מה שצוה ה' בדבר ההוא. ועל זה אנו בטוחים במצות התורה ובמשפטיה, שאנו מקיימים רצון שם ית' בהם כל זמן שנסמוך על מה שהסכימו [בהם] גדולי הדור.

והוא אמרם בריש חגיגה, שמא תאמר הואיל והללו מטמאין והללו מטהרין וכו' היאך אני לומד תורה מעתה, ת"ל, כלם נתנו מרועה אחד, כלן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, שנאמר, וידבר אלקים את כל הדברים האלה. הנה ביאר שדברי המטהרין והמטמאין, הפוסלים והמכשירים כלן אמרם משה מפי הגבורה, ואי אפשר אם לא על צד שכתבנו, כי אחרי שדברי המטמאים והמטהרים הפכיים בעצמם אי אפשר ששניהם יסכימו לאמת, איך נאמר שכלן נאמרו למשה מפי הגבורה, ומי איכא ספיקא קמי שמיא. אבל הענין כך על הדרך שכתבנו, שה' יתברך מסר הכרעת אלה כלם לחכמי הדור וצונו שנמשך אחריהם, ונמצא שמה שיסכימו הם בדבר מהדברים, הוא מה שנצטוה משה מפי הגבורה, וגם כן נאמין שאם הסכימו הפך האמת ונדע זה על ידי בת קול או נביא, אין ראוי שנסור מהסכמת החכמים. וזה הוא ענין ר' אליעזר הגדול עם החכמים כמוזכר בפרק הזהב, שאע"פ שנתן אותות גדולים וחזקים שהאמת כדבריו, ויצתה בת קול מן השמים ואמרה מה לכם אצל ר' אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, אעפ"כ כשלא רצה להסכים לדבריהם נמנו עליו וברכוהו, לפי שלא מסר הש"י הכרעת ספקות התורה לנביא ולא לבת קול אלא לחכמי הדור, וזה שעמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים הוא.

8

עי' בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' צד): עובדא ידענא, בפ"פ דמיין פרח תרנגולת לתוך קלחת חמאה רותחת על האש ומתה בתוכו, והורה גאון א' ומהולל מאוד שאסור החמאה אפי' לגוים ושפכוהו בחוצות, ולבסוף הזכירוהו דבשר עוף בחלב מותר בהנאה ,ובתוך כדי דבור השיב הגאון זצ"ל

די וועלט זאגט, וועז דער נודע ביהודה איז געווארן רב אין פראג, האט ער געהאט אין אנהייב אסאך עגמת נפש, געווייסע לומדים דארטן האבן אויפגעשטעלט א שאלה, אז איין פארטיי האט אויסגעארבעט להיתר, און די אנדערע האבן אויסגעארבעט לאיסור, און זיי האבן באשלאסן צו קומען צום נייעם רב און פרעגן די שאלה, אויב וועט ער פסקענען להיתר וועלן זיך נעמען איבער אים די צד האוסרים, אז אויב וועט ער פסק׳ענען לאיסור וועלן נעמען די צד המתירים און זיך פארלייגן, אזא קבלת פנים האבן זיי אים צוגעגרייט.

די חברה זענען ארויסגעקומען, און זיי שטעלן זיך אראפ, איין פארטיי אין איין זייט און די אנדערע אין די אנדערע זייט, און ביידע לייגן אראפ די שאלה, דער נודע ביהודה הייבט אן אריינצוטראכטן און הייבט אן צו זאגן זיין חוות דעת, וואס מ׳קען אפשר זאגן צדדים להיתר, האבן זיך די אנדערע פארטיי אנגערופן פארקערט, און וועז זיי האבן זיך געענומען ווארפן לומדות, האבן זיך די אנדערע אנגערופן... איז דער נודע ביהודה שטיין געבליבן, און באלד געכאפט וואס דא גייט פאר (שכוונתם לקנתר). זאגט זיי דער נודע ביהודה, ׳וועז מ׳נעמט אויף א רב אין שטאט, ער זאל פסק׳ענען שאלות, קען זיך דאך מאכן שאלות אין אלע מקצועות התורה, דארף דאך זיין א רב וואס זאל קענען כל התורה כולה אין ד׳ חלקי שולחן ערוך, נו, וועט דאך דאס מונע זיין אז קיינער זאל נישט קענען זיין א רב, אבער ס׳דארף יא צו זיין א רב, וועגן דעם העלפט דער אויבערשטער, אויב דער רב איז ערליך ער איז א ירא שמים, אז וועז עם מאכט זיך א שאלה, איז דא סייעתא דשמיא, און מ׳שיקט אים פון הימל צו אז ער זאל קענען מכוון זיין לאמיתה של תורה מ׳איז אים חונן דעת צו די ריכטיגע תשובה, דאס איז אבער נאר וועז עם איז טאקע דא א שאלה, און מ׳דארף מברר זיין הלכה למעשה, טאמער אבער הייבט זיך נישט אן די שאלה, איז דאך נישטא קיין סייעתא דשמיא. האט ער אויסגעפירט איז ווי אזוי זאל איך ענק ענטפערן׳, און זיי האבן זיך אויסגעדרייט און זיי זענען אוועק פון דארטן.

ביי רבי שמעון סופר איז אויך געווען אזא מעשה, וועז רבי שמעון סופר איז אויפגענומען געווארן פאר רב אין קראקא, און ער האט געדארפט זאגן די ערשטע דרשה אין קראקא, האבן אים געווייסע לומדים אפגעווארט, אויף די ערשטע שורה ביים שיעור, אז וועז ער וועט אנהייבן צו זאגן די דרשה, וועט מען אים אריין פרעגן. און נישט קיין חדר אינגלעך..., זיי זענען געווען גרויסע לומדים.

וועז ער איז אנגעקומען צו זאגן די דרשה, און ער האט זיך אומגעקוקט ווער עם זיצט אין די ערשטע שורה, האט ער געכאפט וואס דא גייט פאר, וואס עם וואלט אים. האט ער אנגעהויבן מיט א מעשה, אז אין פרעשבורג ביים טאטן ז״ל (מרן ההתם סופר זי״ע) איז געווען אז מ׳איז געקומען מעלדן אז בקצה העיר איז דא א התונה בתערובות, א אויסגעלאסענע חתונה ל״ע, און דער פאטער האט מיך געשיקט מיט א שליחות איך זאל גיין זאגן אז מען זאל דאם אפשטעלן. בין איך געגאנגן טוהן וואס דער פאטער האט געהייסן, ער איז נאך געווען א יונגעל, און דער בעל שמחה האט געזאגט גיי ארוים פון דאנעט, אז נישט וועל איך דיר געבן צוויי פעטש..., בין איך צוריק געגאנגען צום טאטן זאגן, אז מען האט גארנישט אויפגעטון.

האט ער מיר געזאגט, גיי צוריק און געב אים א התראה, ביים דריטן מאל האט רבי שמעון סופר געזאגט פארן פאטער, אז ער האט געזאגט אז ער גייט מיך שלאגן. האט אים דער חתם סופר אויסגעלערנט א שם, און ער האט אים געזאגט אז ער זאל אינזון האבן דעם שם וועט אים גארנישט געשעהן. דערציילט ער, בין איך צוריקגעגאנגען, און דער איד האט טאקע געוואלט מקיים פסק זיין, ער האט מיך געוואלט שלאגן, האב איך מכוין געווען דעם שם, און דער חתן האט זיך אויסגעצויגן אויף דער ערד אויפן פלאץ... נו, פארשטייט׳זיך קיין התונה איז שוין דארט נישט געווען. האט רבי שמעון סופר אויסגעפירט דארט, מורי ורבותי, איך וויל מודיע זיין אז איך געדענק נאך דעם שם....[9]

דומ״ץ סקווירא: און מ׳האט שוין גארנישט געפרעגט דארט...

דער רבי האט דערמאנט די סיעתא דשמיא, האב איך מיך דערמאנט א מעשה, דער חתם סופר האט געהאט א תלמיד רבי חיים צבי מאנהיימער, דער רבי וויסט אוודאי פון אים.

דאה״נ בהנאה מותרת ולמוכרה לגוי אסורה משום בליעת אבר מן החי דאסור לב״נ, והיה נראה לעין דתחלת ההוראה לא הי׳ מטעם אבר מה״ח, וכשגגה יצאה מלפני שליט, אך לא יאונה לצדיק כל און, הזמין לו השי״ת תירוץ לשוביה מכיסופא, עי״ש.

9 כן מובא עובדא זו בפנקס הג״ר יוסף נפתלי שטערן ז״ל, ועיי״ש שכתב שסיפר להגה״ק מהרי״ץ דושינסקא ז״ל, שיודע שרבי שמעון סופר פירש אז בקרא בפר׳ שופטים ׳והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן וגו׳ ומת האיש ההוא׳, כלומר אם מגמתו יהיה לבייש את הכהן ותכליתו רק לבלתי שמוע אל הכהן, שאחרים גם לא יצייתו להכהן, אז ומת האיש ההוא, עכ״ל.

ועיי׳ בס׳ בית ישראל [טויסיג] (עמ׳ קכ״ב) שמביא עובדא זו בשם המהרי״ץ דושינסקיא ז״ל.

רבינו: יא, אוודאי רבי חיים הערש, ער איז געווען אונגעווארער רב [10] (בעמח"ס שו"ת עין הבדולח).

דומ"ץ מקווירא: נאך די חתונה האט ער געעפנט א געשעפט און האט פארקויפט סחורה, האט אים דער חתם סופר געלאזט רופן און אים געזאגט 'איך וויל דו זאלסט ווערן א רב', ער האט נישט געווואלט, למעשה האט ער דערלייגט די גאנצע סחורה, האט ער פארשטאנען אז 'יד ישראל באמצע'... איז ער געקומען צום חתם סופר און געזאגט, איך קען נישט ווערן קיין רב, איך קען דאך נישט אלעם, האט אים דער חתם סופר געזאגט 'מ'דארף נישט קענען אלעם'... [11]

רבינו: ס'איז געקומען אמאל איינער צום חתם סופר, און האט געבעטן 'הורמנא', אבער דער חתם סופר האט געזאגט אז ער איז נישט ראוי צו דעם, האט ער געזאגט 'ווי אזוי קען איך דיך געבן הורמנא, לאמיר דיר פרעגן א שאלה?', האט ער געזאגט 'רבי, כ'וויל נאכקוקן כ'וויל עס נאכזוכן...', האט ער אים געזאגט 'אז מ'האט נישט פארלוירן... האט מען נישט וואס צו זוכן...'. [12]

דומ"ץ מקווירא: רבי חיים בריסקער איז געווען רב אין בריסק, חוץ פון ראש ישיבה איז ער געווען אויך רב דארט, ער האט געהאט אסאך שאלות, ער האט נישט געקענט נאכקומען, האט ער געשיקט א בריוו צו רבי חיים עוזר קיין ווילנא, ער זאל אים שיקן א דיין, [13] אבער ער האט געזאגט איך דארף אזא רב וואס זאל אויך קענען זאגן 'איך וויים נישט'..., ווייל אז ער "וויים אלעם", וועט ער קענען אויסטראכטן עפעס א היתר... [14]

רבינו: דער ייטב לב האט אמאל געזאגט פאר א יונגערמאן אז ער זאל זיך גיין לערנען שחיטה און ווערן א שוחט, האט ער געזאגט אז ער קען נישט, ווייל ער האט מורא פון די אחריות וואס ליגט אויף א שוחט, זאגט אים דער ייטב לב, 'וועם דען זאל איך שטעלן אלץ שוחט, דעם וואס האט נישט מורא?...'.

א מורה הוראה, דארף 'מורא האבן צו מתיר זיין' און 'מורא האבן צו אסר'ן'..., ביידע איז א גרויסער אחריות.

---

10 הגאון רבי חיים צבי מאנהיימער ז"ל נולד בעיירת פישטיאן בשנת תקע"ד, תחילה למד בישיבותיהם של רבי קאפל חריף אלטנקונשטאט ז"ל, והגאון רבי בנימין זאב לעוו ז"ל בעל 'שערי תורה', ולבסוף בישיבת מרן החת"ס ז"ל, שימש ברבנות שאטלסדארף, ווערבויא, ואח"כ באונגוואר ושם החזיק ישיבה והעמיד תלמידים הרבה, נפטר בי"ז תמוז שנת תרמ"ו, ומקצת חידושיו פורסמו בספר 'עין הבדלח'.

11 עיין בשו"ת עין הבדולח (בהקדמה): ... ויהי כי ארכו הימים לרבינו (הגאון רבי חיים צבי מאנהיימער ז"ל) בבית חותנו אמור בלבו, הן לא לעולם חוסן הגיע העת לדאוג דאגת מחר, ומתי אעשה גם אנכי לביתי, ואף כי הציעו לפניו לקבל משרת רבנות בכמה קהלות, נפשו בחלה לאכול לחם העצבים מתנת בשר ודם, גם היה עניו מאוד וחשב שאינו ראוי לאותו אצטלא להיות רב ומנהיג, והותנו נתן לו כסף תועפות והתעסק עמו בשותפות בעסק בישול יין שרף ובמסחר שוורים, אבל רצון הקב"ה היה שלא תאבד מרגליות הזאת בין החול, ופעם אחת באישון לילה ואפילה התפרצו לתוך ביתו שודדים רוצחים, ויתנפלו עליו ויגזלו כל הונו, וגם הכוהו ופצעוהו, ומאז נשאר כבד פה וכבד לשון כל ימי חייו, ואפילו בדרשותיו קבל עם היה לפעמים נתקל בלשונו, והיה מוכרח לקבל עול הרבנות אנוס על פי הדבור, שכן גזר עליו סבת כל הסיבות ית"ש, וגם בעת הצרה הזאת נדר נדר לה' שיקבל על עצמו משרת הרבנות בקהלה הראשונה שתבחר בו... עיי"ש.

ועיין בתולדות הגאון בעל הפני מבין ז"ל (בראש ספרו) שפע"א ניצל בדרך נס כשתקפוהו שודדים, וסיפר בסעודת הודאה מה שאירע לרבו הגאון רבי חיים הערש הנ"ל, וגם גמר בלבו לקבל עול הרבנות על עצמו, ואכן אח"כ נעשה רב באוויאראש, עיי"ש.

ועיי' עוד בס' עזרי מעם ה' (עמ' ת"נ) שדרך תלמידי מרן החתם סופר ז"ל היה לברוח מרבנות ומלהטיל עצמו ליהנות מכספי הציבור, וניסו להתפרנס כל אחד לפי דרכו כדי חייו ולעשות תורתו קבע, ורק אם לא עלה בידם נענו לבקשת הציבור לקבל עליהם את עול הרבנות.

ומספרים שהגאון רבי חיים צבי מאנהיימער ז"ל גאב"ד אונגוואר אמר, יש תלמידים שהיה להם מזל, ויש שלא היה להם מזל. וביאר שאם היה לו מזל אז אבד את הנדוניא מהר, וכשקיבל את הרבנות עדיין זכר את תלמודו, אבל יש שלא היה להם מזל ותחילה הצליחו במסחרם, ורק אחר כמה שנים אבדו את הונם, ואלצו לקבל עליהם עול הרבנות, אולם ביני לביני שכחו את תלמודם, והג"ר חיים צבי שבחתונתו קיבל נדוניא מכובדת, הפטיר "תודה לאל היה לי מזל והפסדתי מיד את כל רכושי".

12 עיי' בס' תולדות קול ארי' שסיפר הגאון הקול ארי' ז"ל בהיותו לומד בישיבת רבו מרן החתם סופר ז"ל, בא שמה תלמיד חכם אחד ממדינתנו (אונטערלאנד) לקבל הורמנא לדון ולהורות, והיות כי היה לו הכרה עם הגאון הנ"ל ביקש ממנו לילך אתו יחד למרן החתם סופר, ונענה למבוקשו, וכאשר החתם סופר ביקש לנסותו ולתהות על קנקנו, שאל אותו ב' שאלות, וכל הב' שאלות אינן מבוארים בשלחן ערוך ולא ידע להשיב מאומה, אבל הקול ארי' ז"ל אמר מיד להחתם סופר היכן מבואר שאלות הללו בספרי האחרונים, ונתבייש התלמיד חכם הנ"ל והתחיל להתנצל עצמו לפני מרן ז"ל דכל שאלה שבאה לפניו אינו פוסק בעל פה ח"ו, רק מעיין בטור ושלחן ערוך הדק היטב עד שיצא הדבר לאורה על בוריה, ועל זה השיב לו החתם סופר, וכי מדמה כ"ת שאני זוכר היטב כל ד' חלקי ש"ע, אכן בעו"ה למדתי ויודע אני היכן לחפש ולמצוא מה שנאבד מאתי, אך מי שלא למד איך יוכל לחפש ולמצוא.

13 עיי' בס' רבן של כל בני הגולה (ח"ב פרק גאב"ד בריסק) שמביא באריכות גדולה השתלשלות הענינים כשנתקבל הגר"ח למלא מקום אביו בהרבנות, התנה עמהם שאת השאלות ישאלו את תלמידו הגאון רבי שמחה זעליג ריגער ז"ל הדומ"ץ דשם, ותושבי העיר לא רצו להסכים, ואז הסכים לענות רק בדיני יורה דעה, עד שראו שלוקח לו הרבה זמן עד שמשיב פסק להלכה למעשה אז עזבוהו לנפשו.

14 עיי' בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סוסי' תתס"ו): ...כן ידוע שהגר"ח מבריסק ז"ל כשחיפש בעל הוראה שלח לשאול להגאון רבי חיים עוזר ז"ל, ואמר שמחפש בעל הוראה 'מומחה', ופירש כוונתו שמומחה היינו כשיכול גם לומר טעיתי או איני יודע, עיי"ש.

דומ"ץ סקווירא: דער מדרש שמואל אויף אבות טייטשט ער דארט די משנה (אבות ד, ט) "הגם לבו בהוראה", זאגט ער אזוי, ס'איז דא אמאל וואס מ'פרעגט א שאלה פארן רב, זאגט ער "איך וויים נישט", אבער ס'איז דא איינער וואס וויל נישט זאגן אז ער וויים נישט, און ער זאגט אזוי ארויס עפעס פון קאפ, און ער האפט אז ער וועט קענען שפעטער זאגן על דרך הפלפול אז ס'איז יא גוט, ס'פאסט אים נישט צו זאגן אז ער וויים נישט, ער וועט שוין מאכן א פלפול שפעטער מצדיק צו זיין דעם פסק...[15]

רבינו: עם איז מיר אויסגעקומען לעצטנס צו רעדן אין כולל, האב איך געזאגט, אז עם שטייגן דאך אויס אין כולל תלמידי חכמים, מורי הוראה, אבער אפילו זיי זענען שוין מורי הוראה, דארפן זיי נישט אלע שאלות פסק'ענען...[16]

דומ"ץ סקווירא: וואס מיינט נישט אלע שאלות?

רבינו: מ'דארף צו פארשטיין, ס'איז דא זאכן וואס באלאנגען נישט פאר זיי...

ס'איז דא ענינים וואס דאס געהער צו פסקנ"ץ נאר פאר זקני ההוראה, עלטערע רבנים... נישט אלעם איז געמאכט פאר יעדן מורה הוראה.

א' הנוכחים: אז מ'דארף האבן דעם עקספריענס?

רבינו: ס'איז מער פון דעם....

דומ"ץ סקווירא: אין שולחן ערוך איז דא אסאך ספיקות, נישט אלעם האט א בירור... אין רבי עקיבא איגר איז אויך דא "צריך עיון".

רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן, מ'דארף בעטן יעדן טאג אז מ'זאל האבן סייעתא דשמיא, מ'זאל נישט נכשל ווערן בדבר הלכה.

דומ"ץ סקווירא: די תפילה פון רבי נחוניה בן הקנה איז דאך דאס געווען.[17]

רבינו: ס'איז א געוואלדיגע זכיה, אז מ'איז זוכה להורות דבר ה' זו הלכה. צו פסק'ענען שאלות פאר אידישע קינדער, און אז מ'קען לערנען ללמוד וללמד מעמיד צו זיין תלמידים מורי הוראה.

דער ייטב לב האט דאך געהייסן מ'זאל ארויף שרייבן אויף זיין מציבה "העמיד תלמידים הגונים וישרים".

דומ"ץ סקווירא: די מציבה איז נאך דא היינט אין סיגוט?

רבינו: יא, אין סיגוט שטייט נאך די מציבה, ער האט אליינס אנגעזאגט דעם נוסח, און ער האט געזאגט א ביאור אויף יעדע שורה,[18] האט ער געזאגט "איך וועל זיך נישט שעמען מיט מיינע תלמידים נישט בזה און נישט בבא".[19]

---

15 וז"ל שם: והר' מנחם לבית מאיר ז"ל פירש הגם לבו בהוראה שנמהר להורות במה שאינו ברי ה"ו, ונשען שאם יחלקו עליו חבריו יעמיד סברתו מתוך פלפולו, או גם לבו בהוראה מיירי אחר שהורה וטעה, מקנתר להעמיד סברתו והוראתו דרך ניצוח, עכ"ל.

16 ועיתיק כאן מתוך דברות קודש שהשמיע אז מרן רבינו שליט"א לאברכי מבצר הכוללים בקרית יואל יע"א, יום ג' פרשת תולדות תשפ"ה לפ"ק: "...נאר אזוי ווי ס'איז דא געווען א גרויסער מכשול, פיל איך א פליכט צו רעדן אפאר וועלטער צו די חברי הכולל, געלויבט דעם הייליגן באשעפער, עס זיצן דא אין כולל אין קרית יואל טויזענט יונגעלייט אין דעם בנין - חוץ פון די כולל יונגעלייט פון אונזער קהילה אין אנדערע מקומות - עס זיצן יונגעלייט און זענען עוסק בתורה בהתמדה רבה, גדלו והצליחו וגם עשו פרי אין אסאך מקצועות התורה, זיי זענען אויסגעשטיגן תלמידי חכמים מופלגים יראי ה' מורי הוראה מובהקים, מ'קען אויף זיי א ברכה מאכן א ברכת הנהנין.

אבער מ'דארף אנווארענען, נישט יעדער צוראבא מדרבנן, אפילו ער איז א מורה הוראה - ער האט זיך משלים געווען אין שו"ע יו"ד חלק א', יו"ד חלק ב', אדער שו"ע או"ח, און ער איז א מורה הוראה בישראל - נישט אויף יעדן מורה הוראה ליגט זיך צו מטפל זיין אין אזא ענין, און ער זאל פסק'ענען אין די ענינים חמורים אזוי ווי דאס וכיוצא בו, מ'דארף איבער לאזן אזעלכע הארבע ענינים פאר די זקני הרבנים זאלן זיין געזונט.

דער אויבערשטער זאל העלפן אז מ'זאל נישט נכשל ווערן בדבר הלכה, מ'זאל זוכה זיין צו פסק'ענען דבר ה' לאמיתה של תורה אהן א טעות, לרומם קרן התורה והיראה עד ביאת גוא"צ במהרה בימינו אמן".

17 במס' ברכות (דף כח:) מובא לשון התפילה של רבי נחוניא בן הקנה: בכניסתו מהו אומר? יהי רצון מלפניך ה' אלוהי שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם.

18 מרן הייטב לב ז"ל צוה בצוואתו הק' שלא לחרוט על מצבתו שבחים מופלגים רק כמה ענינים, וז"ל נכדו הגדול הגה"צ מלאפוש ז"ל בקונטרס תהלה למשה הנדפס בריש ספר ישמח משה: "תקצר היריעה מהכיל אם אמרתי אספרה עד כמה הנהיג בחכמה עצומה והשכל ודעת טהורה את בית מדרשו עם תלמידיו היקרים, וכאשר בזה התפאר בעצמו יומים לפני פטירתו, כאשר פקד שלא יתוארו על מצבת אבן קבורתו שום תואר גאון וקדוש וצדיק, ענה ואמר: הלא ידעתם כי מעודי אני אוהב אמת ולא יכולתי לסבול השקר, ע"כ הנני מצוה לכם שלא יתארו עלי שום תואר כנ"ל, אמנם תכתבו כאשר אומר: "הרב המפורסם נודע בשערים [שערים המצוינים בהלכה] העמיד תלמידים הגונים וישרים [כי לא אבוש עם תלמידי ב"ה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב כולם אהובים כולם ברורים וישרים] השאיר אחריו חיבורים יקרים [כי ת"ל אתפאר עם חיבורי היקרים, אקוה כי רבים יאותו לאורם והיה למאורות בלבותם] כש"ת", עכ"ל.

19 ועיתיק מתוך דברות קודש של מרן רביה"ק ז"ל בס"ג פרשת ויחי שנת תשכ"ו לפ"ק: "דער זיידע זכרונו לברכה דער ייטב לב, דעם לשון פון די מציבה האט ער אליין פארגעשריבן וואס מ'זאל שרייבן, האט ער געזאגט אויף זיך ער קען נישט היסן שרייבן גאון און צדיק, איך בין נישט קיין גאון און קיין צדיק, אזויפיל האט ער געזאגט דאס קען מען שרייבן, "הרב המפורסם שמו נודע בשערים", איבעראל האט מען געוויסט פון מיר, אויבן און אונטן, ער האט געזאגט דעם לשון "אפילו ווי א האן האט נישט געקרייעט האט מען פון מיר געוויסט", האט ער געזאגט ער איז געווען א נודע בשערים, מ'האט געוויסט פון אים לשבח".

*

בנו הרש"מ: דער דיין פראבירט יעצט אוועק צו שטעלן אויף סופרות, דער רבי האט דאך אויך געטוהן אין דעם.

רבינו: יא, ביי אונז האמיר אויך געטוהן אין סופרות, ס'איז אזא מין הזנחה געווען אין דעם, ס'איז דא היינט אסאך יראת שמים, ערליכקייט און תמימות, אבער אין דעם פרט איז געווען אזוי נאכגעלאזט, מ'האט זיך פארלאזט אויף תמימות און ערליכקייט פון סוחרים, די סוחרים האבן דאס געברענגט, ס'איז געווען א גרויסער מסחר, און מ'האט געברענגט פון ארץ ישראל.

דומ"ץ סקווירא: נישט יעדער סופר איז אויך א בודק...

בנו הרש"מ: דער דיין פראבירט עס יעצט אפצוטיילן, עס איז אן עקסטערע מומחיות דאס שרייבן און בודק זיין.

דומ"ץ סקווירא: די הגהה איז א עקסטערע מומחיות.

רבינו: כ'האב געהערט אז מ'האט עס יעצט געמאכט דארט אין סקווירא. כ'האב גרויס הנאה געהאט דערפון, אונז האמיר עס אויך געמאכט, כ'האב געזעהן אז ס'איז א גרויסער מכשול.

איך האב ביי מיר 'געדרוקטע' מזוזות... וואס מ'האט עס ארוים 'געדרוקט' אויף פארמעט, און צוגעגרייט צו פארקויפן אלס כשר'ע מזוזות...!

נאכדעם האב איך מזוזות וואס מ'האט געמאכט אזוי מיט א סטענסיל, און אויף דעם האט מען ארויף געשמירט אויפאיינמאל די טינט פון די גאנצע מזוזה...

ווי אזוי האט מען דאס געכאפט? ווייל מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנם היו עומדין, ביי א סטענסיל מוז זיין א מ"ם און א סמ"ך מחובר, במילא דער וואס האט עס געמאכט האט געמוזט צושרייבן מיט א פעדער, ער האט געמוזט ענדיגן דארט וואו ס'איז נישטא קיין סטענסיל, האט מען באמערקט אויף די מ"ם און אויף די סמ"ך אז ס'איז מער דין פון ערגעץ אנדערש.

ורבינו ז"ל ביאר את דבריו (דברי יואל ויחי עמוד תק"ס): "ועינינו נראה כי למעלה בעולמות העליונים ישנם שערים הרבה , כל אחד מיוחד לבחינת השפעה מיוחדת, כמו שהזכירו חכמינו ז"ל בגמרא (בבא מציעא נט.) אמר רבי אלעזר מיום שחרב בית המקדש נעלו שערי תפלה וכו' ואף על פי ששערי תפלה נעלו שערי דמעות לא נעלו וכו', עוד שם אמר רב חסדא כל השערים נעלים חוץ משערי אונאה וכו', ומקצת השערים הנם מפורטים בספר הזוהר הקדוש ובדברי רבותינו ז"ל בכמה מקומות, ובתפלה למוצאי שבת קודש הנם מסודרים בסדר אלפא ביתא שערי אורה וכו' שערי בינה וכו', וכל שער ושער יש לו מלאך הממונה עליו, וזה פירוש "נודע בשערים", כי הצדיק לרוב קדושתו וצדקתו שמו נודע בשערים עליונים לשבח, והמלאכים הממונים על השערים מעריצים קדושתו, כי אמרו רבותינו ז"ל גדולים הצדיקים יותר ממלאכי השרת".

דומ"ץ סקווירא: א פחד פון א זאך.

רבינו: יא, ר' שמעון זיידא פון ווילאמסבורג האט עם געכאפט. ער האט געזעהן אז ס'איז אזוי מיט א פעדער צוגעענדיגט די מ"ם'ן און די סמ"ך'ס, און ס'איז אנדערש ווי איבעראל, האט ער געכאפט אז ס'איז א סטענסיל.

כ'גיי שוין נישט אריין די סופרים אין ארץ ישראל, ס'איז א גרוים לאנד מיט פארשידענע מיני מענטשן, ס'איז א ביזנעס, ס'איז אזוי ווי אן אינגרעיווער (לחרוט על כלי), אז איינער האט א גוטע האנט איז ער א אינגרעיווער, ער דארף נאר האבן א גוטע האנט, איז ער שוין א גוטער אינגרעיווער. דארט איז אויך אזוי, טאמער האט ער א גוטע האנט, קען ער ווערן א סופר, צי ער קען יא הלכה צי ער קען נישט. צי ער האט יא קבלה, צי ער האט נישט קבלה. צי ער איז יא א ירא שמים צי ער איז נישט קיין ירא שמים.

דומ"ץ סקווירא: און מ'דארף שרייבן לשמה.

רבינו: יא, נישט נאר לשמה, נאר די אלע הלכות. ביי זיי איז דער עיקר צו שרייבן וואס מער, ווי מער מ'שרייבט אלץ מער גלונגען איז ער, און מ'שיקט עם ארוים קיין אמעריקא און ס'גייט אויף עקספארט...[20]

דומ"ץ סקווירא: דא קויפט מען אלעס...

רבינו: און ערליכע וואויל אידן האבן עם אויך געקויפט.

דומ"ץ סקווירא: זיי וויסן דאך נישט.

רבינו: עס איז נישט בייגעפאלן אז ס'קען זיין נישט גוט, מ'טראכט אזוי 'א סופר איז זיכער א ירא שמים, ער גייט זיכער יעדן טאג אין מקוה, און ער זיצט מיט רבינו תם'ס תפילין, אן עובד ה' אן אפגעהיטענער איד, א סופר...? ס'מוז דאך אזוי זיין...', דערווייל האט זיך אויסגעשטעלט אז ס'איז ווייט ווייט נישט דאס...[21]

---

20 וידוע מ"ש בזה בדברי יואל (פ' נשא עמ' קכ"א והלאה) הדרשה שהרעיש על זה מרן רביה"ק זי"ע בקול חוצב להבות אש באסיפה גדולה, והזכיר הפירצות שהיה בענין זה אז בימיו, עיי"ש.

21 ועתיק מתוך לשו"ק של מרן רבינו שליט"א מה שהאריך לעורר ברבים בענין המזוזות: "איך זיין דא צווישן א ציבור אידן. איך מוז מיטטיילן מיינע געפילן די וואך. אידן זענען עוסק במצוות, מ'בויעט הייזער, מ'קויפט הייזער, מ'צידעט זיך אריין אין נייע הייזער, עס איז שוין אויסגעקומען אמאל צו רעדן וועגן דעם ענין פון די מזוזות, כ'האב דעמאלטס מעורר געווען אז מ'קויפט מזוזות וואס קומט פון סוחרים, זייער אסאך מזוזות זענען פסול, מענטשן קוקן אן אז כ'בין אביסל מגזם, האב איך דא צוויי מזוזות וואס מ'האט מיר געברענגט דא, ס'איז שיינע מזוזות, איין מזוזה - ס'איז נישט אינס, נאר ס'איז דא אסאך אזוי - איז פון פארמעט, מיט א שיינעם כתב, הערליך, אז מ'ווייזט דאס פאר א סופר באוואונדערט ער עס, עס האט נאר אין פראבלעם, א סופר האט דאס נישט געשריבן, דאס איז געפרינטעט, ס'איז געפרינטעט מיט א מאשין, מיט א קאפי מאשין, און דאס ווערט פארקויפט פאר חשוב'ע

דומ"ץ סקווירא: א סופר איז דאך מלאכת שמים.

מענטשן, ס'איז אזוי קונצלעך געמאכט, אז מ'גיט דאס פאר א סופר און ער קוקט עס אהן, ער כאפט דאס אהן, איז עס געמאכט אזוי כדין, ס'איז פארמעט, תגין, אלעס, אבער ס'איז בכלל נישט געשריבן.

ווי אזוי האט מען דאס געכאפט? די קאפי מאשין האט זיך צובראכן, און מ'האט גערופן א טכעניק, און דער טכעניק האט דאס געכאפט. דאס האב איך שוין אזוי א שטיקל צייט, א גאנצע באנטש מזוזות וואס איז אזעלכע מזוזות, פון א קאפי מאשין. איינס האט מען געשריבן, און מ'האט געמאכט פון א געשריבענע מזוזה, האט מען געמאכט א קאפי.

די וואך האב איך באקומען נאך אין סעט מזוזות. ס'איז א שיינע גרויסע מזוזה פון א חסיד'ישן איד. די מזוזה איז געמאכט געווארן אויף א וועג וואס מ'דארף נישט שרייבן מיט א פעדער יעדע אות, ער האט געמאכט א פאטענט, ער האט גענומען א סטענסיל, אויסגעשניטן די אותיות פון די מזוזה, נאכדעם נעמט מען א בערשטל, מען פירט עס אזוי דורך, א סטענסיל, און ס'קומט אויס, אז מען נעמט אראפ די סטענסיל, איז א געשריבענע מזוזה.נו, די צוויי מזוזות טויגן נישט.

ווי אזוי האט מען דאס געכאפט? דאס האט מען פאריגע וואך געכאפט, ס'איז דא א סופר וואס האט באקומען די מזוזות, און ער האט דאס בודק געווען, די מ' וס' שבלוחות בנס היו עומדין, א מ', אן ענדע ם', ביי א סטענסיל מוז ער דאך אנכאפן זיך ערגעץ, איז עס געווען אנגעכאפט, איז געבליבן אויף איין שפיץ ביי די ם' אונטן וואו ס'איז נישט געווען געמאכט, דאס האט מען שפעטער צוגעפיקסט, דער סופר האט באמערקט, אז ס'אי א קליינע שינוי דא, ער האט געזען די אלע ענדע ם', עפעס איז דא צוגעפוצט. בקיצור, מען האט געכאפט אז דאס איז אזוי געמאכט מיט א סטענסיל, און כ'הער אז דער סופר זאגט, ווער זאגט אז מ'מוז שרייבן? דאס איז אויך כשר...

שיינע הערליכע מזוזה, און דאס ווערט פארקויפט, די ערליכע סוחרים קויפן פון ארץ ישראל, מען קויפט פסול'ע מזוזות! ווער ס'קוקט עס אן דערקענט נישט נארנישט. בסיעתא דשמיא א היזיגער סופר וואס האט עס געכאפט. דאס איז די לעצטע נייעס.

די צוויי מזוזות, ס'איז דא מער. איך האב צוויי, אנדערע האבן נאך, ס'איז דא אסאך פון דעם. ווער ווייסט וויפיל הייזער פון חסיד'ישע אידן ס'איז דא. ס'איז א שיינע גרויסע מזוזה אבער ס'איז פסול...

<u>ווער ס'וויל האבן א כשר'ע מזוזה זאל זיך שרייבן ביי א סופר! גיין צו א סופר און שרייבן, ס'קאסט טייערער, אבער דאס דארף מען טון. נישט כאפן קיין מציאות!</u>

דאס איז דער מציאות, ס'איז שרעקליך, ס'איז שרעקליך! אבער דאס איז דער מציאות... און דער האט [נאר] געהאט קבלה! יא, קבלה... געלט האט ער זיכער מקבל געווען... אבער דאס איז געפרינטעט, און דאס איז מיט א סטענסיל, און ווער ווייסט וויפיל נאך דאס איז וואס מען כאפט נישט, דאס איז דער מצב פון די מזוזות. דאס איז עס.

מ'ווערט פשוט קראנק פון אזעלכע מעשיות. איך שפיר אז איך מיין צער ארויסגעבן ברבים. איך קען נישט שלאפן ביינאכט!. פאריגע וואך איז דאס געווען, א היזיגער סופר, ער האט דאס געכאפט.

דער אויבערשטער זאל העלפן, אין זכות פון מזוזה, די גמרא זאגט, למען ירבו ימיכם אויף מזוזה, אטו גברא בעי חיי נשי לא בעי חיי, מזוזה איז משפיע חיי, אריכות ימים ושנים, למען ירבו ימיכם וימי בניכם פאר אלע אידישע קינדער, מ'זאל זוכה זיין צו שמחות מיט פרייליכע הערצער.

רבינו: די גמרא איז עירובין (דף יג.) רופט עם אהן אזוי.[22]

בנו הרש"מ: וואס זאגט דער רבי וועגן שרייבן מיט א שטיין פעדער?

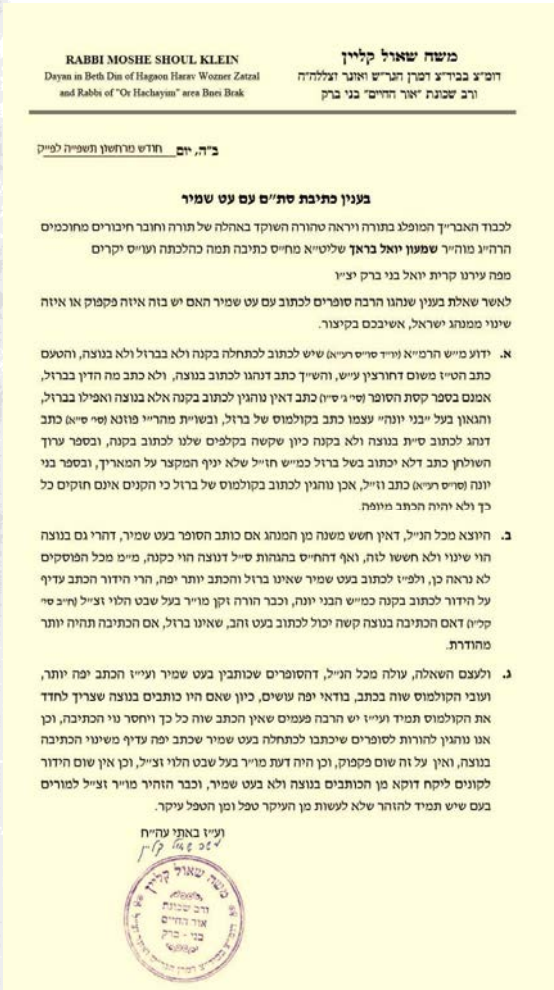
רבינו: אויב דער סופר קען בעסער שרייבן אזוי, אז זיין כתב קומט ארויס שענער מיט דעם, איז עם זה קלי ואנוהו, ס'איז מער מהודר.

אין ארץ ישראל איז עם שוין איינגעפירט אין די לעצטערע יארן, די דארטיגע פוסקים האבן דאס מתיר געווען שוין מיט עטליכע יאר צוריק,[23] און זייער א גרויסע פראצענט פון

---

22 וז"ל הגמרא שם: וכשבאתי אצל רבי ישמעאל אמר לי: בני, מה מלאכתך? אמרתי לו: לבלר אני. אמר לי: בני, הוי זהיר במלאכתך שמלאכתך מלאכת שמים היא, שמא אתה מחסר אות אחת או מייתר אות אחת - נמצאת מחריב את כל העולם כולו.

23 רצו"פ העתק ממכתבי הרבנים שליט"א בארה"ק ת"ו בנושא של ה'שטיין פעדער' להסופרים:

RABBI MOSHE SHOUL KLEIN
Dayan in Beth Din of Hagaon Harav Wozner Zatzal
and Rabbi of "Or Hachayim" area Bnei Brak

משה שאול קליין
דומ"צ בבית"ד דמרן הגר"ש ואזנר זצללה"ה
ורב שכונת "אור החיים" בני ברק

ב"ה, יום חודש מרחשון תשפ"ה לפ"ק

בענין כתיבת סת"ם עם עט שמיר

לכבוד האברי"ך המופלג בתורה ויראה טהורה השוקד באהלה של תורה וחובר חיבורים מחוכמים הרה"ג מוה"ר **שמעון יואל בראך** שליט"א מח"ס כתיבה תמה כהלכתה ועוד"ס יקרים

מפה עירנו קרית יואל בני ברק יצ"ו

לאשר שאלת בענין שנהגו הרבה סופרים לכתוב עם עט שמיר האם יש בזה איזה פקפוק או איזה שינוי ממנהג ישראל, אשיבכם בקיצור.

א. ידוע מ"ש הרמ"א (יו"ד סר"ש רע"א) שיש לכתוב לכתחלה בקנה ולא בברזל ולא בנוצה, והטעם כתב הט"ז משום דחורצין ע"י"ש, והש"ך כתב דנהגו לכתוב בנוצה, ולא כתב מה הדין בברזל, אמנם בספר קסת הסופר (סי' ג' ס"ק י"ז) כתב דאין נוהגין לכתוב בקנה אלא בנוצה ואפילו בברזל, והגאון בעל "בני יונה" עצמו כתב בקולמוס של ברזל, ובשו"ת מהרי"ו פוזנא (סי' ס"א) כתב דנהג לכתוב ס"ת בנוצה ולא בקנה כיון שקשה בקלפים שלנו לכתוב בקנה, ובספר ערוך השולחן כתב דלא יכתוב בשל ברזל כמ"ש חז"ל שלא יניף המקצר על המארין, ובספר בני יונה (סר"ש רע"א) כתב וז"ל, אכן נוהגין לכתוב בקולמוס של ברזל כי הקנים אינם חזקים כל כך ולא יהיה הכתב מיופה.

ב. היוצא מכל הנ"ל, דאין חשש משנה מן המנהג אם כותב הסופר בעט שמיר, דהרי גם בנוצה הוי שינוי ולא חששו לזה, ואף דהח"ס בהגהות ס"ל דנוצה הוי כקנה, מ"מ מכל הפוסקים לא נראה כן, ולפ"ז לכתוב בעט שמיר שאינו ברזל והכתב יותר יפה, הרי הידור הכתב עדיף על הידור לכתוב בקנה כמ"ש הבני יונה, וכבר הורה זקן מו"ר בעל שבט הלוי זצ"ל (ח"ב סי' קי"ז) דאם הכתיבה בנוצה קשה יכול לכתוב בעט זהב, שאינו ברזל, אם הכתיבה תהיה יותר מהודרת.

ג. ולענין השאלה, עולה מכל הנ"ל, דהסופרים שכותבין בעט שמיר וע"י"ז הכתב יפה יותר, ועובי הקולמוס שוה בכתב, בודאי יפה עושים, כיון שאם היו כותבים בנוצה שצריך לחדד את הקולמוס תמיד וע"י"ז יש הרבה פעמים שאין הכתב שוה כל כך ויחסר נוי הכתיבה, וכן אנו נוהגין להורות לסופרים שיכתבו לכתחלה בעט שמיר שכתב יפה עדיף משינוי הכתיבה בנוצה, ואין על זה שום פקפוק, וכן היה דעת מו"ר בעל שבט הלוי זצ"ל, וכן אין שום הידור לקונים ליקח דוקא מן הכותבים בנוצה ולא בעט שמיר, וכבר הזהיר מו"ר זצ"ל למורים בעם שיש תמיד להזהר שלא לעשות מן העיקר טפל ומן הטפל עיקר.

וע"ז באתי עה"ח

משה שאול קליין

סופרים שרייבן מיט די שטיין פעדערס, פון אלע קרייזן, חדשים וגם ישנים שרייבן דערמיט. פשוט אז ס׳שרייבט שענער ווערט עס א הידור אין די מצוה.

אונזער דיין (הגאון דומ״ץ קרית יואל שליט״א) **האט אויך אזוי געשריבן פאר די סופרים.**[22]

בנו הרש״מ: יא, ביי אונז אויך, דער דיין זאגט אויך אזוי.

רבינו: ס׳איז געווען אמאל א שבע ברכות ביי אונז, איז געווען אמאל וואס מ׳האט געלאדענט צום שבע ברכות די סופרים, דארט האט מען דאס שטארק אויסגעשמועסט.

דומ״ץ סקווירא: יא, כ׳האב געהערט דעמאלטס פון דעם.

רבינו: ס׳איז געווען דארט צוויי צדדים, עס איז געווען די עלטערע סופרים וואס האבן גע׳טענה׳ט אז מ׳זאל נישט שרייבן נאר מיט א נוצה, זיי זענען צוגעווואוינט אזוי.

דומ״ץ סקווירא: אין שולחן ערוך שטייט ׳רך בקנה׳.

רבינו: אבער אנדערע האבן געזאגט אז ער שפילט זיך ארום מיט א נוצה, און עם קאסט אים אזוייפיל צייט, ער

יעקב מאיר שטרן

דומ״ץ בבריד דמרן הגר״ש ואונר זצ״ל
דיין ומורה צדק דקהילת יוגיין
מח״ס משנת חסופר ואמרי יעקב
רב אב״ד קהילות יעקב – בני ברק

ב״ה, ל״ב לעומר תשפ״א

לכבוד הרה״ג המופלג והמפואר כש״ת **שמעון יואל בראך** שליט״א טוח״ס כתיבה תמה כהלכתה

אחדש״ת, הנה כבוד מעלתו חפץ לדעת מה דעתינו אודות כתיבת סת״ם בקולמוס שמיר שהוא עשוי מחומר חזק של אבן, הנה הפוסקים כבר האריכו בענין כתיבה בברזל, עיין יו״ד סוס״י רע״א ובפוסקים שם, וכן בבני יונה וקפה״ס סי׳ ג׳ סעי׳ ו׳, **ובהגהות חת״ס שם מה שחידש אודות** כתיבה בנוצה, וכש״כ בבאור הסופר ואין להאריך כאן, וע״ש בילקוט הסופר שהבאנו דברי מרן השבט הלוי זצ״ל שכתב שלכתחילה שלא במקום דוחק אין לזוז מכתיבה בנוצה כפי הנהוג מעולם, וכ״כ הואיל וישענם כמה וכמה סופרים שמענה בפיהם שקשה להם לכתוב בנוצה, ובוודאי דכתיבה בעט שמיר יוצא להם יותר נאה ויפה מכתיבה בנוצה, לכן נלענ״ד דהמיקל בזה יש לו ע״מ לסמוך וכדלהלן.

הנה יש להקדים דרשת חז״ל (שבת קלג:) זה קלי ואנוהו התנאה לפניו במצוות, עשה לפניו סוכה נאה וכו׳ ספר תורה נאה בדיו נאה בלבלר אומן וכו׳, ונחלקו הפוסקים אי דרשה זו דאורייתא או אסמכתא [עי׳ שאגת אריה סי׳ נ׳, שו״ת חת״ס או״ח סי׳ קפ״ד, מהר״ם שיק יו״ד סי׳ רנ״ה, ובשדי חמד (ח״ב עת) האריך מאד להביא שיטות הפוסקים בזה, ולבסוף העלה דבר ברור ונשאר דאיכא בזה פלוגתא גדולה ע״ש]. והנני יונה שהיה עמוד ההוראה בענייני סת״ם העיד על עצמו שהוא ג״כ כתב ס״ת עם קולמוס של ברזל (סי׳ רע״א סק״ד) א״כ מי שרוצה לסמוך ע״ז ודאי יש לו ע״מ לסמוך.

ויש עוד להוסיף דבשו״ת שבט הלוי (ח״ב סי׳ קל״ו) הביא מרן זצ״ל דברי הערוך השלחן שכתב דאין כדאי לכתוב עם ברזל דהתורה מארכת ימים והברזל מקצר, וע״ז כתב מרן דכהיום שיש עטים של זהב דכהם אין את החסרון הנ״ל, וכמ״ש הרמב״ן סוף״פ יתרו דדוקא ברזל מקצר ולא כסף או זהב, א״כ יש להקל לכתוב בהם למי שקשה לכתוב בנוצה וכן שהכתיבה בהם תהיה יותר מהודרת, עכ״ד. וא״כ לפ״ז בקולמוס שמיר שאינו מתכת נמי שיך לומר כסברת השבט הלוי.

ולכן למסקנא דמילתא הנלענ״ד דמי שיש לו קושי להגיע לכתב מהודר עם כתיבת נוצה כמו עם שמיר, יכול לסמוך לכתוב עם עט שמיר כדי שיקיים דרשת חז״ל זה קלי ואנוהו עשה לפניו ס״ת נאה וכו׳.

דברי ידידו דוש״ת מצפה לרחמי ד׳

יעקב מאיר שטרן

הייבט אהן צו שרייבן און ס׳איז אנדערש די התחלה ווי דער סוף.

דומ״ץ סקווירא: יא, ביז ווילאנג מ׳שטלעט אוועק דעם פעדער פארגייט די צייט...

רבינו: במילא קומט אוים אז זיי שרייבן שענער און בעסער מיט א שטיין.

דומ״ץ סקווירא: זה קלי ואנוהו.

רבינו: כ׳האב אויך אזוי געזאגט, א כתב נאה איז זה קלי ואנוהו.

ס׳איז געווען ביי מיר א רב אין וויליאמסבורג ער האט געוואלט מ׳זאל מחמיר זיין אויף דעם, און ער האט זיך געשפארט מיט איר, כ׳האב אים אויך געזאגט, דאם איז א הידור אינעם זה קלי ואנוהו, וואם איז א הלכה.

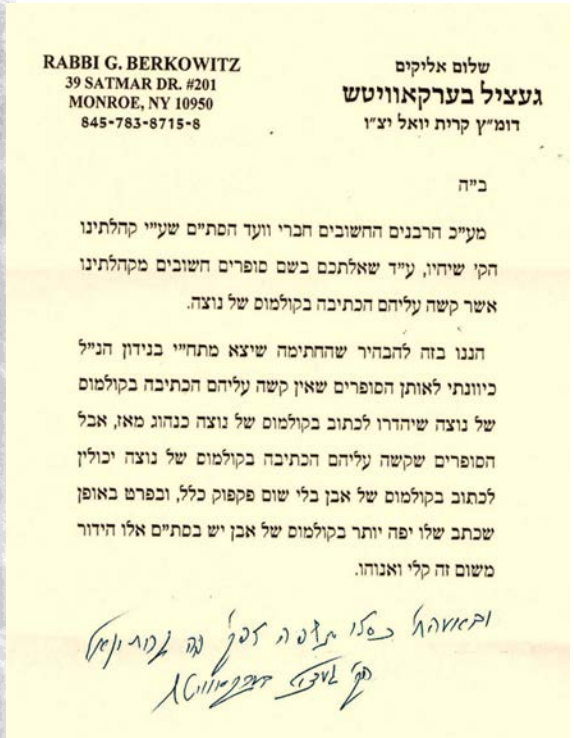
באמת דער רמ״א שרייבט דאך אין הל׳ ספר תורה (שו״ע יו״ד סי׳ רע״א ס״ז), יש אומרים אז מ׳זאל שרייבן מיט א ׳קנה׳ און נישט מיט א ׳נוצה׳, אזוי זאגט דער רמ״א.

חז״ל האבן גוזר געווען מ׳זאל שרייבן מיט א קנה.[25] אעפ״כ שטייט אין קסת הסופר ׳ואין נוהגין כן׳ און מ׳שרייבט מיט א

24

רצו״פ העתק ממכתב האון דומ״ץ קרית יואל שליט״א בענין זה:

RABBI G. BERKOWITZ
39 SATMAR DR. #201
MONROE, NY 10950
845-783-8715-8

שלום אליקים
געציל בערקאוויטש
דומ״ץ קרית יואל יצ״ו

בי״ה

מע״כ הרבנים החשובים חברי וועד הסתי״ם שעיי״ קהלתינו הקי שיחיו, ע״יד שאלתכם בשם סופרים חשובים מקהלתינו אשר קשה עליהם הכתיבה בקולמוס של נוצה.

הננו בזה להבהיר שהחתימה שיצא מתחיי בנידון הנ״ל כיוונתי לאותן הסופרים שאין קשה עליהם הכתיבה בקולמוס של נוצה שיהדרו לכתוב בקולמוס של נוצה כנהוג מאז, אבל הסופרים שקשה עליהם הכתיבה בקולמוס של נוצה יכולין לכתוב בקולמוס של אבן בלי שום פקפוק כלל, ובפרט באופן שכתב שלו יפה יותר בקולמוס של אבן יש בסתי״ם אלו הידור משום זה קלי ואנוהו.

ובאהרת כפנו תלפה נצפן מה נקרא עלינו
יקר נעדרי דעכפיווי״ץ

25

בגמרא מס׳ תענית (כ:) לעולם יהא רך כקנה ואל יהא קשה כארז. לפיכך זכה קנה ליטול הימנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות.

נוצה,[26] אפילו דער רמ"א שרייבט מ'זאל שרייבן מיט א קנה, טאקע וועגן דעם, ווייל דער מציאות איז אז די קנה איז שווערער געווארן און מ'דארף עם אויסשארפן מערערע מאל, און די כתב פון א קנה איז נישט אזוי שיין ווי א נוצה, ס'איז שארפער ס'איז שענער, שרייבט ער אז מזאל ניצן א נוצה.

איז אויב האט מען געקענט אריבער גיין פון א קנה צו נוצה, וואס דאס שטייט ארוים אין שולחן ערוך מ'זאל נישט ניצן, פארוואס זאל מען נישט קענען אריבער גיין צו דעם?

דומ"ץ סקווירא: דער רב האט מיך אויך אהנגערופן, כ'האב אים געזאגט אז מ'שרייבט דאך שענער מיט דעם.

א שיינע כתב שטייט אין שולחן ערוך...

און כ'האב עם נאכגעקוקט אז ס'איז טאקע שענער...

רבינו: ביי אונז אין קרית יואל לאזט מען די סופרים שרייבן יעדער איינער ווי אזוי ער ווייל, ווי אזוי ער שרייבט בעסער.

דומ"ץ סקווירא: יא, ביי אונז איז אויך אזוי.

ביי אונז איז געווען א סופר א ירא שמים מרבים א צדיק אן עובד ה', אבער זיין כתב איז געווען זייער א שוואכער כתב, זייט ער שרייבט מיט א שטיין איז עם נישט צו דערקענען.

רבינו: ער איז א נייער מענטש.

דומ"ץ סקווירא: ס'איז א נייער כתב.

רבינו: אז ס'איז א נייער כתב איז ער א נייער מענטש...

אויב נישט וועלט ער צובראכן ביי זיך, ער קוקט זיך אום אז ס'קומט נישט ארוים שיין...

דומ"ץ סקווירא: יעצט איז זיין כתב ממש שיין. ער איז זייער א חשוב'ער, אן עכטער עובד ה'.

רבינו: כ'האב טאקע זיך נישט קענן געשטעלט מ'זאל שרייבן מיט א שטיין, פארקערט כ'האב געזאגט ס'האט אין זיך א הידור, אנדערע האב נישט געוואלט, ס'איז א געפיל זאך דאס נישט וועלן שרייבן, כ'האב זיי געזאגט מ'דארף עם צוטיילן, ס'איז דא געפילן, און ס'איז דא הלכה. מ'טאר דאס נישט אויסמישן...

דומ"ץ סקווירא: עם איז דא א לשון אין פרי מגדים (אשל אברהם או"ח סי' ל"ב) וואו ער שרייבט בפירוש אז א סופר זאל זיין א ירא שמים איז וויכטיגער ווי א שוחט.[27]

רבינו: יא, ער שרייבט אז דארט איז נאר דא א לאו פון נבילה, און א סופר איז מכשיל אידן יעדן טאג מיט ברכות לבטלה.

דומ"ץ סקווירא: אז ס'איז נישט גוט געמאכט, האט מען נישט געלייגט קיין תפילין קיינמאל ח"ו...

רבינו: א סופר האט כ"ז אותיות, יעדע אות איז אנדערש ווי די צווייטע, און ס'האט אנדערע הלכות, א אל"ף איז נישט גלייך צו א בי"ת, און א בי"ת איז נישט גלייך צו א גימ"ל, און א גימ"ל איז נישט גלייך צו א דל"ת.

דומ"ץ סקווירא: די אל"ף אליין איז אויך נישט גלייך, דער חלק עליון און תחתון.

רבינו: כ'מיין צו זאגן אז די אל"ף האט אסאך הלכות, און די בי"ת האט אסאך הלכות, און אזוי ווייטער.

א שוחט וואס שחט א הינדל, ער שחט איין הינדל, און שחט א צווייטע הינדל, ס'איז די זעלבע קנה, די זעלבע וושט, ער דארף נאר האבן גוטן חלף, ער שטעלט דעם חלף, ער דארף האבן א גוטע הרגשה, און שחט'ן לויט די ה' הלכות שחיטה, ס'איז יעדעם עוף מער ווייניגער די זעלבע זאך, ער האט נישט קיין גרויסע נסיונות, אז ער מאכט טריפה א הינדל גייט עם אין גארביטש.

אבער א סופר שרייבט תפילין, ער פלאגט זיך אפ א גאנצן טאג, ער שרייבט א פרשה, און אויפאיינמאל זעהט ער אז עפעס איז נישט גוט געווען, ער קען עם מיט א קלייניקייט מתקן זיין (שלא עפ"י הלכה), דער נסיון איז זייער גרוים, קיינער זעהט נישט... און ס'איז זיין שאדן, ער האט אפגעארבעט א גאנצן טאג און יעצט דערלייגט ער אלעם? איז ער זיך מורה היתר, אויף דעם איז דא אזא שיטה, ער זוכט קולות, ס'איז דאך דא שיטות אזוי און אזוי.

---

26 וז"ל הקסת הסופר (סי' ג' ס"ק) "ויש אומרים שיש לכתוב בקולמוס של קנה ולא בנוצה. ואין נוהגין כן. אלא כותבין בנוצה. ואפילו בקולמוס של ברזל. ויש להסתפק אם מותרין לכתוב בנוצה של עוף טמא", עי"ש.

וכתב בלשכה"ס (שם ס"ק ה) "כתב בספר בני יונה מצוה מן המובחר ליקח קולמוס של קנה. וכן אמרו חז"ל שזכתה קנה ליקח ממנו קולמוס לס"ת, שכן אין לגזול ממנה מה שזכתה מן השמים. גם מגזירת חק תוכות. אך בהיות כי במדינתינו אין הקנים מצויים הזקים כל כך. ואם יעשה מהם קולמוסין, על כרחך שיצטרך לתקנם על כל שורה ושורה. וע"ז יהיה הכתב בכמה שינויים. ע"כ נהגו לכתוב בשל ברזל או נוצה. דודאי אין בו חשש חקיקה דהרי הוה חק יריכות. וגזירת ח"ת הוא גזירה חדשה שלא מצאנו בגמרא. ואנו אין לעשות חששות מלבנו. ע"כ עדיף טפי לעשות כתב מיופה ושוה ממיחוש כאלה עכ"ד בקצור.

27 וז"ל הפמ"ג שם: אמר המר והנמהר ראיתי שערוריה בסופרי זמנינו ואין כל כך תימה הלא בזמן הלבוש רגז ושחק עליהם להמעיין בו בסעי' כ' יע"ש. לכן הסכמתי לכתוב פתיחה קצת דברים כוללים השומע ישמע. דע דהטור כתב שהסופר צריך להיות מאד ירא וחרד לדבר הש"י ולדעתי יותר משוחט כי שם לאו דנבילה וכאן מבטלין כל ישראל עשה בכל יום ומברכין ברכה לבטלה, ואפילו נאמר דל"ת חמיר מעשה (עיין יבמות פרק קמא) מ"מ ברכה לא תשא י"א דהוה דין תורה עיין סי' רט"ו מג"א אות ו' ובצירוף עשה וודאי חמור משוחט.

דומ"ץ סקווירא: כסדרן צי נישט כסדרן, צי ס'האט א צורת אות צי ס'האט נישט קיין צורת אות, און אזוי ווייטער.

רבינו: יא, מ'קען טרעפן קולות אויף אלעם, במילא איז דער נסיון זייער גרויס, דארף מען זיין א געוואלדיגער ירא שמים. ס'איז אלץ דא קולות מיט וואס זיך ארויסצודרייען, מהאט גערעדט אמאל וועגן שלא כסדרן ביי א נישט פארענדיגטע אות,[28] וועז ס'איז דא א טעות דארף מען צוריק אויסמעקן ביז צום טעות כדי ס'זאל זיין כסדרן. אין קסת הסופר זאגט ער א גרויסגערע וועג וואס מ'קען טוהן, מ'קראצט נאר אביסל אפ פון די אותיות אבער דער אות בעצם בלייבט און אזוי גייט מען צוריק ביז צום טעות, זאגט ער אז ס'איז אויך כסדרן, ווייל למעשה איז ער יעצט משלים אלעם כסדרן. און ס'איז דא אסאך חולקים אויף דעם וואס זענען מחמיר,[29] און נעמען דאס אהן נאר בדיעבד.

דומ"ץ סקווירא: אויב ס'וועט זיין עקסטערע בודקים וועט ער אויך מער אבטונג געבן, ער וועט מורא האבן אז מ'וועט אים כאפן.

רבינו: ביי אונז האט מען טאקע איינגעשטעלט אז ס'איז דא א לשכת הסת"ם, די איגוד הסופרים.

וועז מ'גייט צו א סופר, זעה איך דעם סופר, דער סופר זעהט דעם מוכר, איך קוק ביי דיר אפאר תפילין צי א מזוזה וואס דו האסט מיר געשריבן, דער סופר פילט אן אחריות איך האב דעם איד געגעבן א מזוזה אדער א פרשה פון תפילין און ס'מוז זיין על צד היותר טוב. אבער טאמער ס'איז נישט אזוי, 'אוועק פון אויג איז אוועק פון הארץ' – אזוי זאגט די וועלט – ס'איז אינגאנצן אנדערש.

כאן נסתובבה השיחה אודות פעולות הדומ"ץ סקווירא לתק בשיכון סקווירא תקנות יתירות בכמה הלכות חמורות להעמיד הדת על תילה בשאלות נשים וכו' שאין מקומם כאן להאריך בזה, והמשיכו לדבר בגודל פעולות מרן רבינו שליט"א לרומם קרן הצניעות והיהדות בקרב קהלתינו חק' די בכל אתר ואתר

והמשיך רבינו: ס'איז מיר אויך אויסגעקומען לעצטנס צו פארהאנדלען מיט די שייטל מאכער'ס, מ'זאל נישט מאכן די פריצות'דיגע שייטלעך.

דומ"ץ סקווירא: אונז זעמיר אויך געזיצן מיט די שייטל מאכער'ס, אפאר חדשים צורוק.

רבינו: ס'איז א גרויסער פראבלעם, ווייל זיי – די שייטל מאכער'ס אליין – רעדן צו די פרויען, זיי זענען די וואס ברענגען אריין די אלע נייע מאדעם.

דומ"ץ סקווירא: לאו עכברא גנב אלא חורא גנב (גיטין מה.).

רבינו: כ'וועל אייך זאגן נאך עפעם וואס איך בין עוסק יעצט אין א נייע זאך, די קינדער מלבושים, פון די יונגלעך, איר וועט קוקן שבת אלע יונגלעך זענען זייערע מלבושים פון לינקס אויף רעכט'ס, מ'גייט א רעקל מיט א וועסטל, דאס רעקל איז פון לינקס אויף רעכט'ס, ווייל די קאמפאני מאכט אזוי.

דומ"ץ סקווירא: דער רבי ר' מענדעלע רימנוב'ער האט שטארק מקפיד געווען אויף דעם.

רבינו: יא, כ'האב געלאזט רופן אפאר פון די געשעפטן, און געפאדערט פון זיי אז כ'וויל ס'זאל זיין פון רעכט'ס אויף לינקס, אפילו פאר קינדער!

דאס גייט נישט אזוי גרינג, ווייל דאס מאכט מען אין יענעם ענ וועלט, אין טשיינע מאכט מען דאס, און מ'דארף עם ברענגען. אבער אויף פסח וועט שוין זיין נייע קינדער מלבושים פון רעכט'ס אויף לינקס.

בנו הרש"מ: די העמעדער פון די קינדער זענען אויך נישט פון רעכט'ס אויף לינקס?

רבינו: כ'בין קודם געגאנגען אויף די רעקלעך. אי"ה אויף פסח וועט עס זיין.

דומ"ץ סקווירא: ס'איז זייער חשוב דאס, דער רבי ר' מענדעלע שרייבט דאך א בריוו קיין אונגארין וועגן דעם.[30]

---

28 דעת הפרי מגדים וכן פסק המשנה ברורה שבחצי אות ליכא משום שלא כסדרן. ולכן אם כתב מקצת אות, ואחר כך כתב אות הקודמת לאות זו. משלים האות שהתחיל, דקרינן ביה והיו 'הדברים', דדבר שלם בעינן ולא חצי דבר.

וכן נקט הקסת הסופר (לשכה"ס סימן ט סק"ג). וכתב שלפי זה אם נמצא טעות בתפילין ומזוזה וכבר המשיך לכתוב אחר כך, אם הקלף דק ואי אפשר לו לגרור כל האותיות לגמרי, או משום טירחא יתירה, סגי שיגרור בכל אות עד שתתקלקל צורתה, ולאחר שיתקן הטעות יחזור ויתקן את כל האותיות כסדרן. וכתב שם 'והיא עצה נכונה', עיי"ש. אמנם לא סגי לפסול האות, אלא צריך לבטלה מצורתה, עיי"ש.

29 עי' בשו"ת אבני נזר (או"ח סימן ס) שחולק על זה וסובר שאפילו חצי אות אסור לכתוב שלא כסדרן. ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סימן יא) כתב שלכתחלה יש לחשוש לשיטת האבני נזר, ועל כן צריך למחוק הכל. ובדיעבד יש לסמוך על הפרי מגדים. וע"ע מש"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סימן קסד) שאחר שכבר כתב כן שוב אפשר לצאת בו אף לכתחילה. ועיי"ש האם צריך להודיע לקונה.

30 הוא המכתב ששלח הרה"ק מרימנוב ז"ל לעיר מאדע שבאונגארין אל הנגיד הר"ר חיים צארטליס ממאדע שבאונגארין. וז"ל שם בתו"ד: ...עוד חדשים מקרוב באו במנהג חדש של עכו"ם שמהפכין ומניחין צד השמאל של הבגדים על צד הימין צו צי קנעפלען, ובזה מגבירין השמאל על הימין בעווה"ר, גם זאת לא טוב הוא. והנה הרבה קהילות קדושת במדינתינו פולין אשר עיניהם ראו הרעות הגדולות אשר צמחו מסיבה

רבינו: דער זיידע ז"ל דער ייטב לב פלעגט צו זאגן אז דאס איז מרומז אין פסוק (דברים יז, יא) לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. דער קדושת יו"ט ברענגט עם אראפ

הנ"ל, ושמו לבם לעמוד בפרץ ולגדור גדר וסיג אשר לא יראה ולא ימצא שום איש או אשה בחור ובתולה גדולים וקטנים אשר יעלה עליהם ח"ו שום מלבוש הדומה למלבושי עכו"ם... ואם יאבו וישמעו לעצתי ויקבלו עליהם באמת ובלב שלם לבטל הרעות האלו המבוארים לעיל, וגם ברע הנ"ל אשר כל איש ואשה לא ילבשו עוד שום מלבוש אשר בו שמץ מנהו ממנהגי עכו"ם, ושלא להגביר השמאל על הימין... ששון ושמחה ישיגו גם אותם, לא תראו ולא תפחדו ולא יבא מורך בלבבכם, יתן ה' כל הקמים עליכם נופלים לפניכם יסכל עצתם ובערתם הרע מקרביכם ושום רע לא ישלוט בכם..."

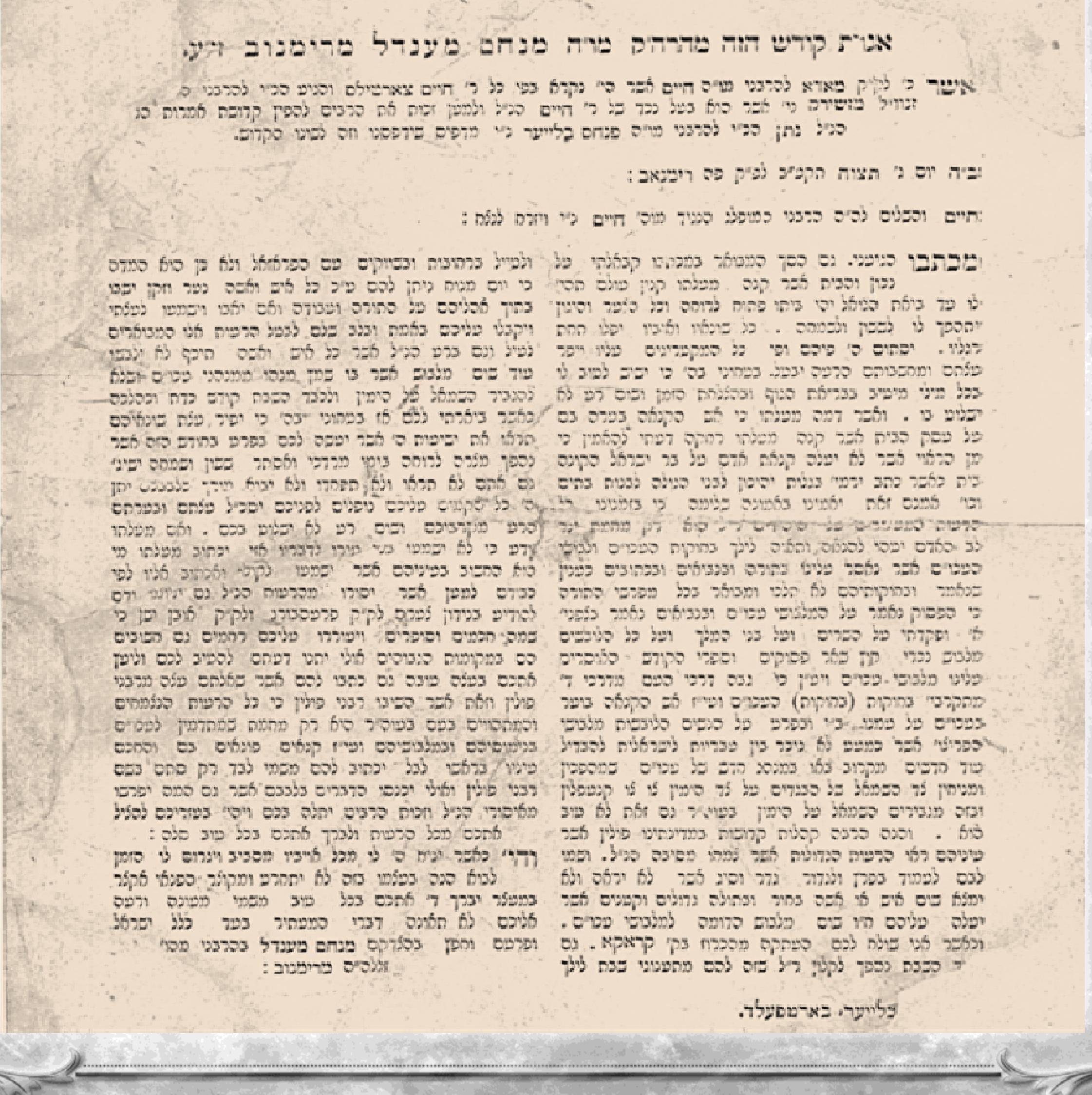
וע"ע בס' ילקוט מנחם (עמ' תנ"ד) שמובא עוד מכתב מהרה"ק מהרמ"מ מרימנוב ז"ל בענין המלבושים, ששלח הרה"ק מרימנוב ז"ל להגאון רבי נתן נטע סג"ל לאנדא ז"ל אבד"ק אושפצין שכתב לו ג"כ כנ"ל.

אין פרשת תולדות.[31]

31 וע"ע שם בחידושי תורה לפר' מטות מסעי, (עמ' קפ"ו) שמפרש הפסוק 'כי אתם עוברים את הירדן אל ארץ כנען', ומאריך שם בענין זה, ובהרעות הבאות על האדם מזה, ומסיים שם: "לזאת צריך כל אדם ליזהר מאוד שלא ילבש ח"ו מלבושי נכרים, ולאו דוקא מלבושים של נכרים אלא אפילו אותן בגדים התפורים בחוקותיהם, ושלא להסתכל מי שלובש אותן כלל". עיי"ש באריכות.

ועי' בס' מנחם ציון (עמ' יב) שהביא בשם הרה"ק מרימנוב ז"ל, שאמר שבשביל כפתור אחד שמשנה על הבגד מימין לשמאל, שורים על זה כמה מאות כיתות חיצונים.

וז"ל שם: "וכבר ידוע אשר היה מרגלא בפומיה דאבא מורי זצוללה"ה לומר בכל עת בכוונת הכתוב לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, היינו בענין המלבושים שיאמר לך על ימין שצריך להיות על השמאל, אתה מצוה לשמוע מהם, כי הוא ממצות התוה"ק, והוא בכלל לאו דלא תסור, שיתנהג בכל הענינים כמו שצוה לנו מפי חז"ל".

אג"ת קודש הזה מהרה"ק מו"ה מנחם מענדל מרימנוב זי"ע.

די גאנצע ענין פון די מלבושים שטאמט פונעם רבי ר׳ מענדעלע, דאס גיין מיט לאנגע רעקלעך דאס שטאמט אויך פון אים.[32] און רעכטס אויף לינקס, אלעס איז פון אים.

בנו הרש״מ: בכלל האט דער רבי ר׳ מענדעלע שטארק לוחם געווען קעגן די סטייל׳ס (מאדע״ס).

רבינו: יא, ער האט געזאגט אז יעדע נייע מאדע ברענגט א נייע מחלה.[33]

רבינו: ס׳איז דא אויך א בריוו פון רבי ר׳ מענדעלע צו רבי אייזיקל קאלובער וועגן די ציצית.[34]

א׳ הנוכחים: דאס איז אמת אז דער רבי ז״ל איז געגאנגען אזוי אויך אויף די הויזן?

רבינו: יא, ער איז געגאנגען די הויזן אויך פון רעכטס אויף לינקס.

דומ״ץ סקווירא: געווענליך איז פארקערט? אזוי?! כ׳האב נישט געווואוסט!.[35]

וכ״כ הגה״ק מקאשוי ז״ל בספרו אבות על בנים (אבות פ״א אות ה) וז״ל: ״ודבר גדול וקל לקיימו הוא שילבש כל הבגדים מימין על שמאל, והמליצו על זה הצדיקים לא תסור וגו׳ ימין ושמאל״.

ועי׳ מש״כ ברב טוב (פ׳ שמות) וז״ל: ״ונ״ל כי ידוע מאמר חז״ל שבשביל אלו דברים נגאלו אבותינו ממצרים שלא שינו את שמם לשונם מלבושיהם, ונ״ל לפרש דאפילו מי שהלך בדמות מלבושיהם של מצרים לא שינה אותו ממנהג יהודית, והיה נזהר שיהא צד הימיני מונח על השמאלי, לאגברא ימינא על שמאלה, והבן״.

ויש לציין שזו היה א׳ הסימנים המובהקים בשנים קדמוניות לחסידישער בחור. ומן הראוי להעתיק מהקובץ ׳נעטי בחורים׳ שי״ל בשנת תרע״א כשתלמיד פרעשבורג כתב פיוט לכבוד פורים ובו הוא מתאר חסידישער בחור שהגיע ללמוד בהישיבה, והפיוט נקרא ׳גורל הבחור׳:

״מארץ מרחקים מאחד הכפרים / יעלה הבחור העירה / מנוה חשכה מתחת ההרים / יבוא בפתאום הבירה

בגדיו ארוכים פאותיו תלתלים / וגבו גבוה כאחד הגמלים / צואר כותנתו וזרועותיו רכים / ועל פניו צומחים שערות דקים

להגביר על שמאלו צדו הימין / תפר כפתוריו בשמאל / דבוק במנעליו טיט שלש ימים / של היום של שלשום ותמול...״

32 ועי׳ בהוספות מוהרצ״א לספר סור מרע ועשה טוב (אות פו) שכותב הרה״ק בעל׳ בני יששכר ז״ל, וז״ל: ״ודכירנא בימי בחרותי כמה התלבט כבוד אדמו״ר הרב הקדוש מוהרמ״מ זצוק״ל על ענייני המלבושים וכמעט שמסר נפשו על הדבר״.

וכ׳ כתבי הקודש (מהגה״ק רבי יעקעלע מפשעווארסק ז״ל - ח״ב מכתב ע״ח) נדפס בשם הרבי ר׳ מענדעלע ז״ל שעורר שצריכים בני ישראל לילך עם הכיפה משוך כלפי חוץ מתחת כובע העליון, בכדי שגם מאחוריו יהא ניכר עליו שהוא יהודי, עיי״ש.

33 בספר גדולת יהושע הביא שהגה״ק רבי אברהם יהושע פריינד ז״ל אבד״ק נאסאד שמע כן מרבו הגה״ק בעל׳ דברי חיים מצאנז ז״ל בשם הגה״ק הרבי ר׳ מענדעלע ז״ל, שמכל מאדע חדשה מתהווה מחלה חדשה, ואם הולכים בכל ענין אחר המאדעס של הרחוב, וכל מאדע הנמצא ברחוב מכניסין לבתי בני ישראל, אזי ח״ו מכניסין גם הפורענויות לבית, ומי האיש אשר לא ירא את דבר ה׳ מדבריו הקדושים.

34 וז״ל המכתב של הרה״ק מרימנוב ז״ל אל הרה״ק רבי יצחק אייזיק״ל מקאלוב ז״ל (מובא בילקוט מנחם מכתב א): ״...וכשאני מוכיח את כל הבא אלי ממדינת הגר לעשות להם הד׳ כנפות כהלכתה, אז מענה בפיהם כשיהיו ארוכים כשיעור המבואר בשו״ע אז יהי׳ להם בושה וחרפה ללכת לפני האדונים המושלים. אוי לאותה בושה וכלימה שניבוש במצות בוראינו, ולא ניתן כבוד לאלהי עולם ית׳ אדון כל הארץ, אדרבה הדבר הוא להיפך, בהקיימם מצוה זו כהלכתה ישאו חן וחסד בעיני המושלים, עכל״ק.

אגב, עיי׳ בס׳ אנשי מופת (עמ׳ קס״ט) פעם אחת בא לפני רבי מענדעל׳ע מרימנוב יהודי לבוש כמנהג הגוים שבאותה מדינה, והוא עורר את חשדו של הרבי שאין הוא לבוש בבגד של ד׳ כנפות כדת של תורה, ולכן שאל אותו אם הוא לובש ציצית, ואף היהודי אמר בפה מלא שלבוש הוא בציצית, חזר הרבי ושאלו האמנם אתה לובש ציצית, ושוב חזר היהודי על תשובתו הקודמת, אולם דעתו של הרבי לא נחה עד שבקש לראות את הציצית, ואז ראה שהטלית קטן שהוא לובש קטן מהשיעור הקבוע על פי הדין, ויאמר לו רבי מנדל׳י רואה אתה אמנם לא טעיתי, כי הבגד שאתה לובש אינו כשר לפי הדין.

וכדי שתדע עד היכן מגיע כחה של מצות ציצית, המשיך רבי מענדעל׳ע את דבריו כדי לחבב עליו מצוה זו אספר לך כמה מעלות של מצוה זו שאנכי הייתי עד להן, בדידי הוה עובדא בהיותי ילד קטן, באותם הימים נהגתי ללכת ברגל אל הרבי ר׳ אלימלך בליזענסק, פעם אחת באו לנגדי כמה נערים ערלים, ונטפלו אחרי כדי להציק לי, באותה שעה נטלתי בידי את הציציות שבבגדי, ומיד נפל עליהם אימתה ופחד והם נסו על נפשם כל עוד רוחם בקרבם... רואה אתה סיים רבי מנדל׳י את דבריו, עד כמה גדולה וחשובה היא מצות ציצית, וכדאי אם כן שתשתדל במצוה זו לקיימה כדת וכדין ולא לזלזל בה, ובאותו מעמד שלח הרבי להזמין את החייט המיוחד שלו וצוה עליו לתפור טלית קטן כשיעור עבור היהודי, ובמו ידיו הלביש אותו על גופו, ע״ש.

35 בס׳ טעמי המנהגים (הל׳ הנהגת אדם בבוקר) כתב ליישב מנהג העולם שלא מקפידין בזה, עפי״ד הספר גלי רזיא, שמבאר שהכוחות הטומאה השורין על האדם בלילה בשעת השינה, הם שורין יותר על הידים מכל האברים, ולכן ראוי לשפוך מים על ידיו עם יד השמאל על יד הימין, כדי שהשמאל יבטל כח סטרא אחרא דיליה, ואין צער גדול יותר כשעבדים שולטין באדוניהם ושפחה כי תירש גבירתה וכו׳, ואח״כ יטול הכלי מיד שמאלה ויזרוק מים על ימינו אחר שנטהר עד יד שמאל, וסט״א כשרואה שהימין מטהר השמאל דאיהי מסטרא דיליה, לא יקטרג על המטהר ידיו כל ההוא יומא, והוא נהנה מאותם המים מהנטילה, וכל זה חנף לס״א שלא יקטרגו על בני יעקב ע״כ. והכי נמי י״ל דמזה הטעם נהגו ישראל עם קדושים לשנות בהמכנסים ובמכנסים הוא שיהי׳ הנקב מצד שמאל והכפתור הוא בצד ימין, באופן שכשלובש אותם אז מונח צד השמאל על צד הימין של המכנסים, כנ״ל כדי לחנפם שלא יקטרגו על בני יעקב, כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו.

רבינו: יא, אבער דאס האף איך אז ס'וועט זיין אי"ה צו באקומען אין קרית יואל אזעלבע מלבושים.

דומ"ץ סקווירא: ימין איז דאך רחמים, ס'זאל זיין ימין גובר. שטייט גרויסע ענינים.

רבינו: יא, ס'זאל זיין ימין ה' רוממה.[36]

כ'האב אמאל געטייטשט מיט דעם וואס ס'שטייט ביי מרדכי הצדיק אז ער איז געווען 'איש ימיני' (אסתר ב, ה), ווייל ער האט מגביר געווען ימין על שמאל.[37]

---

36 וז"ל באוהב ישראל (פרשת דברים): צידונים יקראו לחרמון שריון והאמורי וגו'. ולכאורה מה משמיענו בזה ועל מה ולמה כתבה התורה זה איך הוא נקרא בשם אצל כל אומה ואומה. אך יש לומר דהענין הוא כך דהנה הצדיקים [שבכל דור ודור] רצונם ותשוקתם תמיד להיות ימין ה' רוממה ושיתקדש שמו הגדול והקדוש בכל העולם וגם רצונם להפיל ולהשפיל עד לארץ הסטרא אחרא שנקרא בשם שמאל סטרא דשמאלא (זהר בראשית ז א). ושלא יהיה חס ושלום עבד כי ימלוך כידוע מספרי המקובלים. והנה היצר הרע נקרא חרמון על שם שהוא מחרים ומחריב את האנשים הסרים למשמעתו. וגם על שהוא מצודה פרוסה על כל החיים, לשון חרם ורשת. וזהו פירוש הפסוק צידונים, היינו הרשעים שהולכין מן הצד ואינם הולכים בדרך הממוצע שהוא דרך ישר לפני איש כמו שזכר הרמב"ם ז"ל במסכת אבות (בפ"ד מה' פרקים) עיין שם ובספרו הגדול בהלכות דיעות (פ"א ה"א) והרשעים שמטין עצמם לדרך הרע נקראים צידונים. והם קוראים לחרמון שהוא היצר הרע שרי"ן ראשי תיבות ש' מאל ר' ם י' מין נ' ופל חס ושלום. שרצונם להכניע הקדושה חס ושלום ולהיות עבד כי ימלוך חס ושלום. אבל והאמורי היינו הצדיקים שמשבחין תמיד להקדוש ברוך הוא מלשון (דברים כו, ז) ואת ה' האמר"ת. יקראו לו שניר, פירוש שרצונם תמיד שיהיה ש'מאל נ'ופל י'מין ר'ם שהוא ראשי תיבות שני"ר וקל להבין.

37 ונעתיק כאן מתוך דרשה בעת מסע הקודש לעיה"ב לאנדאן יע"א בחודש אדר שנת תשס"ה לפ"ק, כדלהלן:

"איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני, ובמס' מגילה (דף יב:) דרש כולן על שמו נקראו, עיי"ש. ויל"פ על דרך זה גם מה שנקרא 'איש ימיני', דהנה יש שני דרכים בעבודת ה', עבודה מאהבה ועבודה מיראה, עבודה מאהבה שורשו משם הוי"ה סטרא דימינא, ועבודה מיראה שורשו משם אלהים סטרא דשמאלא, ואכן נהגו רבותינו הצדיקים הקדושים תלמידי בעש"ט הקדוש זי"ע בעבודת ה' מאהבה, ודרך זה הורו לנו לעד ולנצח נצחים לעבוד את ה' מאהבה ברשפי אש שלהבת יה, ולטעם זה צוה הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדל מרימנוב זללה"ה עבודה גדולה ללבוש מימין לשמאל, ע"ד ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל, וביאר טעמו בזה (במכתב הנדפס בכוי"ס מנחם ציון) כדי שלא להגביר ח"ו שמאל על ימין. ולדרבינו רומז ענין הגברת כח ימין על שמאל, היינו לעבוד את ה' מאהבה, וכך היה עבודת החסידים מימי קדם לעבוד את ה' מאהבה, ובזה נשפע לנו חסד ורחמים, וגם מרדכי הצדיק עבד את ה' מאהבה, וזה שהעיד הכתוב על מרדכי הצדיק שהיה איש ימיני', היינו שעבד ה' מאהבה שהוא מסטרא דימינא, ועל ידי זה שהגביר ימים על שמאל השפיע חסד ורחמים לכלל ישראל והיה דורש טוב לעמו".

*

דומ"ץ סקווירא: אונז שחט מיר דאך די עופות אין קרית יואל. דאם וואם מ'איז בודק צומת הגידין איז א מורא'דיגע אויפטוה. דאם איז א געוואלדיגע זאך.[38]

רבינו: ס'איז ממש טריפה, אויב נישט.

דומ"ץ סקווירא: כ'בין געווען אסאך מאל דארט, און מ'טרעפט ביי די בדיקות וועז ס'איז טריפה גמורה, דאם איז נישט קיין חומרות, דאם איז עיקר הלכה.

רבינו: כ'דאנק דעם באשעפער אויף דעם אז מ'האט עם באמערקט.

דומ"ץ סקווירא: כ'בין געשטאנען דארט ביי די שחיטה, און מ'טרעפט... מ'גייט אריין אין מיעוט המצוי צי אינו מצוי, אבער ס'איז דא..., ס'איז דא געגנ.

רבינו: איר זעהט דאך, אונז זעמיר בודק די בוקא דאטמא אויך.[39]

---

38 צומת הגידין הוא מקום שהגידין נקשרין יחד (שו"ע יו"ד סי' נ"ו ס"א), ובעוף הם בעצם האמצעי למעלה מהארכובה והם י"ו גידין (שם ס"ח), וברמ"א כתב (ס"ט) דבקל הוא נטרף, עיי"ש, ואעפ"כ אין בודקין אחריו כמו שאין בודקין אחרי שום טריפות חוץ מסירכות הריאה (סי' ל"ש ס"א), ואף אם נמצא מיעוט המצוי מטריפות מסוים אין צריך לבדוק מדינא דגמרא רק מכח חומרא בעלמא (סי' ל"ג ס"ט בהג"ה ופמ"ג מ"ז י"ח וע"ע פ"ד ש"ד סקכ"ח ובאו"ח סי' ה' א"א סקי"א), וכן נוהגין כהיום שאם נמצא מיעוט המצוי מטריפות מסוים בודקין אחריו, ושיעור מיעוט המצוי נתפשט כהמשכנות יעקב (יו"ד סי' י"ז) שהוא לערך י' אחוזים, וע"ע שו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' פ"א), וכן נוהגין בהדקין (קישקע"ס) כמבואר בשו"ת ויען יוסף (ח"ד סי' י"ח), ובבית השחיטה דקרית יואל בודקין גם הריאות אם נרקבו וכו', וכן אחר בוקא דאטמא אם שף מדוכתי' (סי' נ"ה ס"ב).

ובכמה מדינות וכן בארץ ישראל בודקין את צומת הגידין שיש זמנים שנמצא בהם טריפות ובארה"ב בשנים מקדם לא הי' שכיח טריפות בצומת הגידין ועי' תשובות והנהגות (ח"א סי' תי"ז) שכ' שבא"י נתברר בבדיקות שלפעמים יש רוב טרפות בצומת הגידין ותלוי בזמן בשנה והמשק, עיי"ש.

והנה החשש בענין צומת הגידין לא היה מצוי כלל בחו"ל בשנים מקודם, אולם בשנים האחרונים התחילו להרגיש שיש טריפות צומת הגידין בין שלש לשבע אחוזים, לכן תיקן רבינו שליט"א להדר ולבדוק בכל עוף ועוף אם נפסקו גידיו. ועל אף שיש זמנים שהמיחוש לא מצוי ושוב ליכא כמעט שום טריפות, עכ"ז ממשיכין לבדוק כל עוף ועוף הצומת הגידין וכמו שנהגו ברוב המקומות בעולם.

39 בוקא דאטמא הוא ראש עצם הקוליות המחובר לגוף (המכונה באדע"ם) שתקוע בעצם הרחב בראש הבאדע"ם, וזהו כח המעמיד של העוף והבהמה, ואם ניתק העצם הארוך מהעצם הרחב ואיעכל הגידין הרי הוא טריפה מן התורה.

וז"ל המחבר (יו"ד סי' נ"ח ס"ב) עצם הקולית שניתק ממקומו במקום חיבורו בגוף, והיינו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה, טרפה בין בבהמה בין בעוף,

דומ"ץ סקווירא: יא יא, כ'ווייס. און מ'טרעפט דארט אויך טריפות.

רבינו: אוודאי טרעפט מען.

א' הנוכחים: דער דיין איז שוין געווען אפאר מאל אין קרית יואל ביי די שחיטה.

דומ"ץ סקווירא: כ'האב שוין געטראפן אמאל דעם רבי'ן אויך דארט.

רבינו: כ'בין יעצט אויך געווען דארט ביי די שחיטה, ממש פאר וועז כ'בין געקומען אהער (לעיר הנופש פאלם ספרינגס) בין איך דארט געווען.

דומ"ץ סקווירא: ס'איז דא א עקסטערער בודק סכינים, ס'איז אמאל נישט געווען, דאם איז אויך א מורא'דיגע אויפטוה.

רבינו: מ'פראבירט אויפצוטוהן אביסל פאר כשרות.

דומ"ץ סקווירא: נישט מ'פראבירט מ'טוט אסאך אויף ברוך ה'.

דומ"ץ סקווירא: א בודק סכינים איז א גוטע זאך, דער שוחט האט דאך נאסע הענט, ער קען נישט געהעריג בודק זיין. אינדערהיים איז דאס נישט געווען.

רבינו: ס'איז א בדיקת יבש. די הרגשה איז אסאך א שטערקערע הרגשה וועז מ'איז טרוקן.[40]

דומ"ץ סקווירא: פארשטייט זיך ס'איז א מציאות. ס'איז זייער וויכטיג.

צומת הגידין, בוקא דאטמא, אלעס איז וויכטיג.

רבינו: ס'קען אויסקומען ממש טריפה, און ס'איז דא וואס פארלאזן זיך אויף פארשידענע קולות.

דומ"ץ סקווירא: צומת הגידין איז ממש די הארבסטע זאך, און בוקא דאטמא אויך.

בנו הרש"מ: אונז האמיר געהאט מיט א עלטערער שוחט א שמועס ווי ער האט זיך שטארק געשלאגן אז ס'איז קיינמאל נישט געווען קיין עקסטערע בודק סכינים, האב איך אים געזאגט אז אין די צייט וואס דער אמאליגער שוחט פלעגט בודק צו זיין, שחט מען היינט נאך זעקס עופות.

רבינו: יא, ס'איז א שטארקע הידור. און ס'איז שוין געווען אמאל אויך דאס.

דער חתם סופר שרייבט שוין וועגן צוויי שוחטים, מ'זאל בודק זיין די סכינים דורך צוויי שוחטים.[41]

והוסיף הרמ"א, י"א דאין אנו בקיאין באיעכול ניבה, לכן יש לאסור כל שמוטת ירך שמא איעכול ניבה.

במשך השנים לא היה מצוי כמעט, אמנם בזמנים אחרונים נתרבה במקצת ענין טריפות הלז, ובדרך כלל כשיש ריעותא אף הניבים נתעכלו והוא טריפה ממש לא רק ריעותא, על כן תיקן רבינו שליט"א להעמיד משגיח מיוחד לעיין בכל עוף ועוף אם יש שום חשש בוקא דאטמא.

40 להבין הנושא נבאר הדבר בקיצור: כל שוחט לפני תחילת השחיטה בודק הסכין לבל יהי' בו שום פגם וכו' שמנבל הבהמה (סי' י"ח ס"ג). והבדיקה עושין ע"י שמעבירין האצבע ע"ג הסכין על חודו וב' צדדיו בהולכה והבאה ומרגיש (בצפרנו) אם הסכין חד וחלק, והבדיקה עושין בידים וסכין נגובים לגמרי שאז מרגישים הטיב כל שינוי ופגם.

וז"ל הפת"ש (סי' י"ח סק"ה) בשם ס' מכתב מאליהו, "שלא יבדוק הסכין בשעה שהיד קר ומצונן או חם מאוד או שהיה היד טופח הן מחמת משקה או יזיעה אפילו טופח שלא ע"מ להטפיח כי בדוק ומנוסה אשר בכל אלה לא ירגיש", ע"כ.

למעשה נהגו מעולם כשיטת רוב הפוסקים ובודקין בידים וסכין נגובים דוקא, הן בתחילת השחיטה והן באמצע כשהניחו הסכין על אבן המשחזת או שאר דבר קשה (שאז צריך בדיקה מחודש בדלקמן). וכ"כ הקיצושו"ע (בספרו תורת זבח סי' ב' סי"ג), מנחת יוסף (סי' י"ח סי"ב), מטה אשר (סקכ"ח, ל"ב), בית דוד (יסוה"ב סעי' ה' סק"א), זבחי צדק (סקל"ג).

וסיפר אחד מוותיקי השובי"ם שבתחילת השנים פה בארה"ב כשהתחילו לשחוט בכמות גדולה ולא היה הזמן מספיק לנגב הידים והסכין באמצע השחיטה, שאל הגה"צ מנירבאטור ז"ל בעל שו"ת לבושי יו"ט את דעת מרן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל והורה לו שינסה השובי"ם אם הם מרגישים בבדיקת לח כמו ביבש, ותקנו אז שבתחילת השחיטה יבדקו בידים נגובים, ואח"כ במשך השחיטה יבדקו בלה. (אמנם הסכין שם שחטו למוך ז"ל בדקו רק ביבש, וכן צוה רביע להרה"ח ר' שלמה גפן ע"ה שו"ב שכשישחוט עפורו יבדוק רק ביבש). והעיד א' השובי"ם שהרב מנירבאטור ז"ל אמר לו בזקנותו בדמעות על עיניו כהאי לישנא: "איך האף נאך צו דערלעבן די צייט וועז מ'וועט קענען אויספירן דעם רצון פון רבי'ן ז"ל צו מאכן טריקענע בדיקות".

וכן סיפר א' השובי"ם בשם מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל שאמר שנגיעה באבן מוציא הסכין מהזקתו, וצריך בדיקה עוה"פ אתלת דוחתא. והוא בעצמו מעולם לא בדק רק ביבש (אף בלא נגיעה באבן).

ומרן שליט"א תיקן שעכ"פ אחר שהניחו הסכין על אבן המשחזת (שאז צריך בדיקה מדינא (עי' ש"ע סי' י"ג ובשמ"ח סי"ד)) יבדקו דוקא בידים נגובים

41 וז"ל החתם סופר (יו"ד סי' י"ג בתשובה להגאון מהר"ם בנעט ז"ל) אודות תקנות קהילתו מימי עולם להעמיד ב' שוחטים בבית המטבחיים לבדוק הסכין והריאה ע"י שניהם וכו', "ראיתי בכל מקום שעברתי בקהלות גדולות מנהגים שונים, כי בק"ק אפד"מ תיקן מ"ו הפלאה ז"ל אפילו שום עוף לא ישחוט בלי שנים בודקין הסכין לפני שחיטה מה"ת ומכ"ש בהמה בין גסה בין דקה, ופה הק"ק [פרעשבורג] החמירו רק בגסות ולא בדקות וכו'".

ובעצם מובא כבר בשו"ת מהרי"ק (שורש ז' אות א') שיהיו שנים בשחיטה עיי"ש. וע"ע מנחת יעקב (סי' א' סכ"ו), שו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' ה'), שו"ת אבני נזר (יו"ד סי' י"ב), שו"ת דברי חיים (ח"א יו"ד סי' י"ב), פמ"ג (סי' י"ח סקכ"ט), שו"ת טוב טעם ודעת (ק' סי' קט"ו), מהרש"ם (דע"ת שם סקל"ח).

דומ"ץ סקווירא: אינדערהיים איז אויך געווען, אין בריסק. דער מנחת יוסף פון ר' יאשע שוחט, וואס איז געווען שוחט אין בריסק, שרייבט ער (סי' י"ח אות צ') אז ס'איז געווען א תקנה אין בריסק אז מ'גייט נישט שחט'ן נאר אויב ס'איז דא א בודק סכינים.

רבינו: אמת, יא, ס'איז א וויכטיגע זאך.

איך האב אמאל עזאגט, ווען ס'איז אויסגעקומען צו רעדן אין דעם ענין, אז א שטיקל פלייש קען זיין די כשר'סטע זאך, און אז נישט קען זיין יעדע כזית א עקסטערע לאו דאורייתא.[42]

*

דומ"ץ סקווירא: ס'גייט זיין יעצט א הכנסת ספר תורה אין סקווירא, מ'געבט אריין א ספר תורה. א אינטערסאנטע זאך, יעדער וואס איז זיך מקבל א קבלה טובה, קען האבן א זכות פון א אות אין די ספר תורה. אפילו פרויען אויך זענען זיך מקבל פון צניעות זאכן, און אויך גדרים וסייגים זיך צו דערווייטערן פון אלע טעכנאלאגישע זאכן.

א אינטערסאנטע זאך, דער אור שמח אויפן רמב"ם אין הלכות תורה (פרק ז' ה"א) שרייבט אז א פרוי איז דאך פטור פון שרייבן א ספר תורה, און טאמער ווערט זי א שותף אין שרייבן א ספר תורה מאבט עם קאליע די גאנצע ספר תורה. ווייל נשים זענען פטור, איז זי נישט מצווה ועושה.[43]

רבינו: דער פעטערע ז"ל אין די תשובות (שו"ת דברי יואל יו"ד סי' פ"ד) רעדט ער ארום וועגן דעם.[44]

דומ"ץ סקווירא: אבער מ'האט זיך אן עצה געגעבן מיט דעם, דער סקווערער רבי האט געמאבט אזוי, אז פרויען באקומען נישט א אות ממש, נאר זיי באקומען א זכות אז זיי האבן צוגעהאלפן שרייבן, א זכות התורה. ס'איז א גוטע זאך.

רבינו: ס'איז דא אויך שיטות אז מ'איז נישט יוצא מצות כתיבת ספר תורה בשותפות, רבי עקיבא איגר זאגט אזוי.[45]

דומ"ץ סקווירא: יא, ס'איז א מחלוקת הפוסקים, ס'איז דא שיטות וואס זענען מקיל[46]

ונפרד רבינו ממנו בברכה: דער אויבערשטער זאל העלפן הצלחה רבה און סייעתא דשמיא, שלא יכשל בדבר הלכה, פארטם אהיים געזונטערהייט.

דומ"ץ סקווירא: א יישר כח, און דער רבי בלייבט דאך דא יעצט זאל מען קענען קומען צו די כוחות, וקוי ה' יחליפו כח (ישעי' מ לא).

רבינו: יא, ברוך ה', ס'איז א פיין פלאץ דא, אן ערליך פלאץ. פארטם לחיים ולשלום, מ'זאל הערן בשורות טובות.

דומ"ץ סקווירא: אמן, כל טוב.

---

42 עי' רמב"ם פירוש המשניות (מעיר פ"ו מ"ד) נויר שהיה שותה יין כל היום וכו' שבדיני שמים חייב על כל כזית אף בב"א, וכ"ה ברמב"ם פ"ה מהלכות נזירות ה"י. אמנם ע"ע ברמב"ם הלכות מאכ"א פי"ד ה"ץ ובנו"כ שם, וידועים בזה דברי הר"ן (יומא פד.) בשם הראב"ד דמוטב שישחטו לחולה בשבת מלהאכילו נבלה, כי בנבלה יש לאו על כל כזית בפנ"ע, וכ"ה באו"ח סי' שכ"ח סי"ד ועי' מג"א שם סקי"ט, וע"ע מנחת חינוך (מצוה רצ"ח סק"ז), ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סימן קלה).

43 וז"ל שם: "אציג פה מה שהשבתי לחכם אחד. במה שהביא ראיות דאינן יוצאין מצות כתיבת ספר תורה בשותפות. חדא דהטור ורא"ש תמהו אמאי לא מקיימינן מצות כתיבת ספר תורה בזמן הזה ואם יוצאין בשותפות אין עיר שאין בה ספר תורה עד כאן לשונו. ובאמת זה אינו דנראה דאף אם נימא דיוצאין בשל ספר תורה בשותפות מדכתיב כתבו לכם, מכ"ז אם הוה בשותפות מי שאינו בר חיובא אינם יוצאין, דאף דהספר תורה כשר, מכל מקום אינו מקיים מצות כתיבת ספר תורה, דהוה כמו שקנו ספר תורה, ואם כן הזיונא דנשים מתנדבים בכתיבת ספר תורה אם כן אי אפשר לצאת, דעל כן דמקנים המעות לצבור. אם כן אם הוה מצוה פרטיית על כל יחיד איך יוצאין במה שכותבין ממעות השייך לצבור לא לכל יחיד [עיין מנחות כ"א דכהן שוקל בק"צ ומנחתו נאכלת] ודו"ק".

44 וז"ל שם (אות ה): והנה דעת הרמב"ם ז"ל (סה"מ סוף עשין) דנשים פטורות אף ממצות כתיבת ס"ת וכן כתב בהדיא הרא"ה ז"ל בספר החינוך במצות כתיבת ס"ת (מצוה תרי"ג) דלא נתחייבו בזה אלא הזכרים שמצווין על מצות ת"ת לא הנקבות.

וכן הוא משמעות השו"ע (ריש סי' ע"ר) שכתב מצות עשה על כל איש מישראל, ומדפרט לומר איש ש"מ דלא אשה, הרי דאף שהוא מצוה אחרת במנין המצות מ"מ כיון שהוא בשביל לימוד התורה דכתיב אח"כ ולמדה את בנ"י נשים פטורות.

ואף השאג"א שפקפק בזה (סי' ל"ה) כתב הטעם בשביל שיש בס"ת הדינין שצריכה לידע ולא כתב כלל בשביל מצות ידיעת בתורה שמזה וודאי נשים פטורות לכו"ע וגם השג"א כתב אח"ז (בסי' ל"ו) שבזה"ז שאין בקיאין בהסירות ויתירות א"א לקיים מצות ועתה כתבו לכם ואין החיוב בכתיבת ס"ת אלא בשביל מצות ת"ת שלא תשתכח תורה מישראל, ועל כן בזה"ז מצדד גם הוא לפטור הנשים לגמרי ממצות כתיבת ס"ת כיון שמת"ת פטורות, ולא רצה לחייבם אלא בשביל שהיא מצוה אחרת בקרא דועתה כתבו לכם שאינה נכלל במצות ת"ת שפטרם הכתוב.

ואף במה שעלה בדעתו לחלוק על הרמב"ם על העיקר מצות כתיבת ס"ת בעת שהיו בקיאין בהסירות ויתירות, לא כתב ג"כ דבר ברור אלא כתב שלא נתברר לו ועדיין צריך תלמוד, ובוודאי שאין בידינו לחלוק על המבואר ברמב"ם וברא"ה וסתימת דברי השו"ע מחמת איזה קושי', וכבר כתב הרא"ש במו"ק (פ"ג סי' כ) שבשביל קושי' לא יסתור דין שכל קושי' יש לה תי' ובפרט אותה קושי' שכתב השג"א בזה אפשר לתרצה בניקל ושערי תירוצים לא ננעלו אלא שלא עת להאריך עוד בזה.

45 כ"ה בהגהות רעק"א (יו"ד סימן ע"ר) דכן משמע מד' התורת חיים, עיי"ש.

46 עי' פתחי תשובה (סי' ע"ר ס"ק א'), ועוד. ובספר נוהג כצאן יוסף כתב לדייק הפסוק שמתחיל בלשון רבים "כתבו", ומסיים בלשון יחיד "השירה", משמע שיחיד יכול לקיים המצוה בשותפות בהיותו חלק מהרבים.

בס"ד

שלמי תודה וברכה

ברגשי הודאה והערכה, נשגר כוס של ברכה, בשיר הלל ושבחה, קדם ידידינו החשובו הנכבד האי גברא יקירא,
נודע לעוז לתהילה ולתפארה, מריחוק מקום מצודתו פרוסה לעמוד בעזרתינו, לבו ער וחם למען כל קדשינו
אהובו וחביבעל כל אנשי שלומינו, ידיו רבלו בהרמת קרנינו, ועתה הוזל זהבמכיסו למען כוללינו

ה"ה ידידינו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר **רפאל פערלמוטטער** הי"ו

מראשי קהילתינו הק' במאנסי יע"א

הכם לב יקח מצוות כאשר אזר כגיבור חלציו להיות נמנה לדבר מצוה
לכלכל הוצאות הכולל ערב להיות

פרנס חודש תמוז

לטו"נ מרן האור החיים הקדוש זיעוועבי"א

זכות לימוד התורה דרבים יגן בעדו, להתברך לטובה בכל משאלות לבבו,
ואך טוב וחסד תמיד ירדפוהו, ותעמוד לעד צדקתו, אכי"ר.

המברכים בהוקרה ובהערכה, אסירי התודה והברכה

הנהלתהכולל ערב
לומדי הכולל

בהרי יהוד"ה
ובחוצות ירושלים
קול ששון וקול שמחה
קול חתן וקול כלה
מהררי ציון קרתא קדישא, נשגר ברכותינו בנהורא נפישא, לכבוד מע"כ ידידינו האי מרגניתא טבתא, מלא מדע וחכמתא, עומד לנס עמו, מה טוב טעמו, מכבד את ה' בהונו, נודע בצדקת פזרונו, ראש וראשון לכל דבר קודש, לבו בוער למען קרן הבנין דקהלתינו פה עיר הקודש, עושה ומעשה במדת הגודש, פועל פעולות גדולות ונפלאות, כתר שם טוב לו יאות.
ר"ה הרבני הנגיד המפואר כש"ת
מוה"ר
יודא ווייס
הי"ו
מהיושבים ראשונה במלכות
לבנות את בית ה' אשר בירושלים ת"ו
לרגל שמחת אירוסי בנו
בשעטומ"צ
בסימן טוב ובמזל טוב
החתן יחזקאל שרגא נ"ו
עב"ג הכלה החשובה שתחי'
בת הרה"ח ר' יוסף צבי מארקאוויטש הי"ו
תקרב רינתינו, לפני ה' אלוקינו, שירוה מע"כ מכל יו"ח רב נחת דקדושה, במדה גדושה, עדי נזכה בקרוב הימים, לתשועת עולמים, ותחזינה עינינו, בביאת גואלינו, ומלכינו בראשינו, במהרה בימינו אמן.
המברכים בהוקרה והערכה
וועד קרן הבנין
ירושלים ת"ו
בית המדרש ומקוה
ברך משה
דסאטמאר